

3506

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ

Փ Ո Ւ Ն Ջ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ

ԱՐԶԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ

ՊԱՏՐԱՍՏԵՑ

ՍՄԲԱՏ ԴԱՐԹԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک و خستیه طبع اوله نشر

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. ԵՒ ՎԵՍԱԳՐ. Գ. ՊԱՆՏՆՏԵԱՆ

Սուրբ Գրքերի Կոմիտեի, քի. Կ.

1894

491.99-8

Դ-23

2011

ԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

1913-8

7-23

ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒՆԶ

17-29

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ

ԱՐՁԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ

ՊԱՏՐԱՍՏԵՑ

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنشد

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԴՐ. Դ. ՊԱՂՏԱՏԻՆՆԱՆ

Սուրբ Լուսնի ճաշար, քիւ 14

1894

ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈԽՆՁ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ԱՃԽԱՐՅԻԿ ԼԵՋՈՒԵ

ԱՐՁԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ

1. ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՊԱՐՏԻՔ

Պատուեցէք, սիրեցէք ձեր հայրն որ իր կեանքը տուած է ձեզ, սիրեցէք ձեր մայրն որ իր ծոցին մէջ մնուցած եւ իր ստինքով դիպեցուցած է զձեզ: Կայ մէկը անիծեալ քան զայն որ կը խզէ սիրոյ եւ յարգանաց այն կապն զոր Աստուած հաստատած է որդւոց եւ ծնողաց միջեւ:

Դուք հոգածութեան առարկայն էք ձեր ծնողաց. միթէ անոնք միշտ իրենց աչաց տուչեւ չունին ձեր ամէն տեսակ պէտքերն, եւ անդադար չնն աքնիք զանոնք հոգալու համար: Յերեկը ձեզ համար կ'աշխատին, եւ գիշերը, մինչդեռ դուք կը հանգչիք, անոնք յաճախ կը հսկեն որպէս զի յաջորդ օրն, երբ հաց խնդրէք, չպարտաւորին պատասխանել ձեզ. «Սպասեցէք, հաց չկայ»:

113445-ԱՀ

2759
39

Քացաւելի բառեր. Սփնը, դիեցնել, անիծեալ,
խզել, հոգածուծիւն, առարկայ, ջրնիլ, հսկել:

Քերականական վարժութիւն. Այս հասուածին մէջ
որ բառերը անուն կամ գոյական են:

2. ԱՂԱՒՆԻՒՆ

Երգէ՛, երգէ՛, աղանի,
Տըխուր թռչունը ընձանի,
Հանէ՛ ձայնըդ, վո՛ւ վո՛ւ վո՛ւ,
Մեղամաղձիկ ողբերգու:
Ինչո՞ւ ուրիշ թռչնոց պէս
Ձեռն ոռուողեր դու պէս պէս,
Երգդ է սըխուր, միօրինակ,
Խուլ վո՛ւ վո՛ւ մը շարունակ:
Քեզի կ'ըսեն միամիտ,
Դո՞ւ ալ ունիս վիշտ, ա՛նմիտ,
Ի՛նչ անգութ ցաւ կը բաշտ
Որ միշտ վո՛ւ վո՛ւ հառաչես:
Ինչո՞ւ մութ, գործ ամպերու
Գոյնը ունիս, կամ ծովու
Պղտոր ալեաց՝ ոյց նման
Խորէկ վո՛ւ վո՛ւ դուրս կուգան:
Ինչո՞ւ ազատ օդին մէջ
Ձեռն սրլանաւ ու անվերջ
Հառաչանքդ՝ այդ վո՛ւ վո՛ւն՝
Ձեռն ցանցըներ հովերուն:
Է՞ր բընակիս մարդոց մօտ,
Փողոցներու մէջ ցելսոտ,

Յարկերու տակ կ'առնուս կանգ
Ուր վո՛ւ վո՛ւդ տայ արձագանգ:
Դո՞ւ ես արդեօք թռչուն Սուր
Որ հէ՛ք մարդոցս մէջ անուր
Սիրես մընալ՝ քու վո՛ւ վո՛ւն
Խառնել անոնց ախերուն:

Տարտամ վո՛ւ վո՛ւդ, աղա՛ւնի,
Հոգւոյս խորը կը բանի,
Հոն կը յուզէ, չըզիսեմ
Ի՛նչ զգացում հեշտ, նըսեմ:
Այն մեղմ յուզում՝ զոր բուրն
Կ'առթէ մեզ ողբն ցայգայիւն,
Կամ խուլ սայլը խօլ հովուն,
Նո՛յնն ինք կ'ազդէ՝ քու վո՛ւ վո՛ւն:
Երգէ՛ խուլ խուլ, աղա՛ւնի,
Տըխուր թռչունը ընձանի,
Սիրեմ ձայնըդ, վո՛ւ վո՛ւ վո՛ւ
Մեղամաղձիկ ողբերգու:

ՅՈՒՂԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Քացաւ. բառեր. Ընտանի, մեղամաղձիկ, ողբերգու,
ճռուողել, միօրինակ, հառաչել, գորշ, ոյց, արձագանգ, տար-
տամ, յուզել, հեշտ, նսեմ, ցայգայիւն, սայլ, խօլ:

Քերակ. վարժութիւն. Այս հասուածին մէջ որ բառերը
ածական են:

3. ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ ՕՐԻՆԱԿ

Հռովմայեցի կին մը յանցանքի մը համար կը
դատաւարտուի խեղդամահ ըլլալու: Եռապետը կը
ցաւի վրան, կը հրամայէ որ, փոխանակ խեղդելու,

Թողուն որ բանտին մէջ անօթութենէ մեռնի : Եւ Տարենտիա անուն աղջկան աղաչանաց զիջանելով հրաման կուտայ երթալ մայրը տեսնել ուղած ատենը , բայց այն պայմանաւ որ ամէն անգամ վրան խուզարկեն , որպէս զի մօրը ուտելիք չտանի :

Շատ օր կ'անցնի , եւ կը տեսնեն որ մայրն անօթութենէ չտկարանար : Եռապետը զարմացած՝ կը սկսի իրողութիւնն անձամբ քննել եւ գաղտ պահուելով կը տեսնէ հիացմամբ որ Տարենտիա ծիծ տալով կը կերակրէ մայրն : Իսկոյն կը փութայ իրողութիւնը պատմել դատաւորաց , որք որդիական այս գեղեցիկ ու հանճարեղ սիրոյն վրայ խանդաղատած՝ մօրը կը ներեն . այսչափն ալ բաւ չհամարելով հասարակաց գանձէն մօրն ու դստեր մշտնջենաւոր թուշակ կը սահմանեն , որպէս զի կարենան իրենց մնացեալ օրերն հանգիստ եւ դիւրակեաց ապրիլ : Կ'ըսուի նաեւ թէ բանտն ալ կործաներ եւ տեղը տաճար կանգնէր են նուիրեալ Որդիական Սիրոյ :

Բաց. բառեր. Հռովմայեցի , խեղդամահ , եռապետ , զիջանիլ , խուզարկել , հիացում , հանճարեղ , խանդաղատել , մշտնջենաւոր , դիւրակեաց :

Քեր. վարժ. Այս հասուածին մէջ զոյականներն ինչ հոլով են :

4. ԱԳՈՒԱՆ ՈՒ ԶԱԳԵՐԸ

Իր ձագերուն՝ սեւուկն Ագուաւ

Երկարօրէն նառ խօսեցաւ .

« Երբ տեսնէք , Զագերս , թէ յանկարծակի Մարդ մը 'ի գետին ծըռի խոնարհի ,

Նշան է քաւ առնելու

Եւ զձեզ զարնելու .

Թեւ առէ՛ք ,

Շո՛ւս փախէ՛ք : »

— Բայց ի՞նչ ընենք , Մայրիկ սիրուն ,

Եթէ այդ մարդ յառաջագոյն

Քար 'ի ձեռին գաղտ ունենայ .

Մեզ այդ խրատէ՞դ՝ ուրեմն ի՞նչ շահ : »

— Հիմա՛ , Զագերս , կը հաւատամ

Թէ ձեր կեանքը դուք յարածամ

Զերծ վտանգէ պահէ՛ք պիտի

Փորձանաւոր մէջ այս երկրի ,

Քանի որ այժմէն 'ի ձեր տի մասալ

Այդքան ունիք խելք , այդքան միտք չհնալ : »

Երնէկ տղեկին ,

Ոյր խելք ու միտք՝ հետ հասակին

Հաւատար կ'անին :

ՎԱՅԱՆ Վ .

Բաց. բառեր. ձառ , թեւ առնել , գաղտ , յարածամ , զերծ , ի ձեր տի մասալ , չընալ :

Քեր. վարժ. Որոշեցէք ածականներն ու ըսէք թէ ինչ տեսակ են (թուական , ստացական , սրական եւլն) :

5. Դ Պ Ր Ո Ց

Դպրոցները մարդկային ընկերութեան փրկարանն են : Հո՞ն , ի ձեռն կրթութեան կը մշակուի հոգին , ու սիրտն եւ կը զարգանան մտաւոր կարողութիւնն .

ները: Հոն կ'ուսանինք մեր պարտքերն առ Աստուած,
առ անձն եւ առ նմանիս: Հոն կը ծնի մեր մէջ ճա-
շակ՝ գեղեցկին, ծանօթութիւն՝ բարւոյն եւ զիտու-
թիւն՝ ճշմարտին: Հոն կը սկսի սէր եւ փափաք աշ-
խատութեան որ գլխաւոր՝ եթէ ոչ միակ՝ միշտոյն է
մոլութենէ եւ թշուառութենէ գերծ մնալու եւ
կեանքն արդիւնաւոր եւ օգտակար ընծայելու: Չենք
կարող հարստութիւն տալ ամեն մարդոց, չենք կա-
րող միշտ գործ տալ ամէն գործաւորի, սակայն
ամէն ընկերութիւն կարող է դաստիարակութիւն
տալ բոլոր տղայոց: Կրնանք ուսուցանել անձնիւր
մարդու որ կատարելապէս օգուտ քաղէ իր մտա-
ւորական կարողութիւններէն, իր մարմնէն, իր
միտքէն եւ հոգիէն, եւ կրնանք այսպէս դնել զայն
ասպարէզին մուտքն, ըսելով. «Յառաջ խաղա՛,
Մարդ ես, ճառագայտի պիտի կրես, ա՛յս ե ճա-
կասագիրդ, բայց գեթ կրնաս աշխատիլ:»

Բաց. բառեր. Փրկարան, ի ձեռն, ճաշակ, մոլութիւն,
արդիւնաւոր, ընկերութիւն, անմիւր, ասպարէզ, խաղա՛:

Քեր. վարժ. Որոշեցէք թանձրացեալ եւ վերացեալ ա-
նունները:

6. ՁՄԵՌՆ ՈՒ ԳԱՐՈՒՆ

Ո՛վ տղաք, Ձմեռն եկաւ վերսին,
Ձմեռն իր ցուրտով, ձիւնովն ահաւիւ,
Նայեցէ՛ք, դրբանն առջեւ հարուսին
Դողդողայ, ցօրի՛, հէ՛քն անվերաւիւ:

Քամին կը ցնցէ ծառերն անտեւ,
Վըսակն արդ հեղե՛ղ մ'է՛ յորդափրփուր:
Սեւ ամպեր պատեն երկինքն անաւել,
Բոյներն անթոշուն են, դատարկ, քափո՛ւր:

Դաւեսերն՝ ամալի, պարսէզ՝ անմրտակ
Մերկացած իրենց բոլոր զարդերէն,
Ո՛չ ծաղիկ ունին, ո՛չ բոյր անուշակ.
Կարծես անըզգայ սառեր, մեռե՛ր են...:

Տխուր տեսք մ'ունին ամէն տուն, սանիք.
Ձըմեռն իր սուզը տարածէ չորս դին.
Աւան, գիւղ, քաղաք, մարդիկ, կենդանիք
Վախն ունին մահուան անել անդուդին:..

*
* *

Եւ սակայն, երբ գայ Գարունը պայծառ,
Թանձր ամպ չէք տեսներ ա՛լ երկնից վերել.
Ծաղկին ու ծիւն ամէն ուս ու ծառ
Եւ շողայ տափուկ, լուսափայլ Արեւ:

Եւ քամին՝ Ձեփի՛ւն կ'ըլլայ, մեղմիկ հողմ
Որ խաղայ ալեաց հետ շինջ վըսակին.
Նոր բոյներ հիւսուին, երգեն ամէն կողմ
Երգ անուշ յուսոյ, սիրո՛յ հրեւտակին:

Եւ հէ՛զն, անօրին, որքն անպատար,
ձննդուկն ու սանիք, եւ ալօսք դաւերն,
Կենսաբեր զարման հեշտութեանց ի պար,
Կայտառ, եռանդուն խայտա՛ն ու ժպտին:

Տղա՛ք դողդոջուն , նուրբ իբրեւ եղէգ ,
Կեանք չիկայ առանց ցաւի եւ յոյզի .
Աշխատող , ճնող ու տկո՛ւն եղէք
Ձքմեռն ու Գարուն , օրինա՛կ ձեզի :

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Բաց. բառեր. Վերսին , անուրիւ , հէգ , յորդափրփուր ,
Թափոր , ամայի , անզգայ , անել , անդունդ , լուսափայլ , ջինջ ,
ակօս , կենսաբեր , հեշտութիւն , ի պար , կայտառ , դողդո-
ջուն , յոյզ , տկուն :

Քեր. վարժ. Յոյց տուէր ամականները եւ ըսէր թէ որ
անուններուն կը պատկանին :

7. ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Երիտասարդ մը որ ամուսնանալու կը պատրաս-
տուէր , խորհեցաւ արտաքսել տնէն իր հայրն եւ
զիւղ ճամբել : Կը վախնար թէ ծերունւոյն ներկայու-
թիւնն միգուցէ անհաճոյ թուէր իր դեռատի կնոջ :
Հայրն էր աւելի քան հարիւր տարեկան , եւ անկարող
հակառակիլ անոր կամաց : Որդին զրաւ զնա սայլակի
մը մէջ եւ տարաւ մինչեւ դուռը խարխուլ ագա-
րակառան մը զոր ունէին զիւղին մէջ : Հոն կ'ու-
զէր թողուլ հայրը :

« Որդեակ իմ , ըսաւ ծերունին , կը հասկնամ թէ
քնչ ընել կ'ուզես , բան մը սակայն կը խնդրեմ քեզ-
մէ . տա՛ր զիս այն քարին մօտ որ սա պարտիզին
մէջ է : »

Որդին տարաւ իր հայրը նոյն քարին մօտ : Երբ
հոն հասան . « Հիմա կրնաս զիս թողուլ երթալ , ը-
սաւ ծերունին : Ես ալ երբեմն մինչեւ հոս բերի եւ

Լքի իմ հայրս : — Ո՛հ , հայր իմ , գոչեց երիտա-
սարդն , ուրեմն եթէ զաւակներ ունենամ անոնք ալ
զիս մինչեւ հոս պիտի բերեն : »

Եւ այն ատեն , քաղաք վերադարձնելով՝ հայրն
իր տան ամենէն գեղեցիկ սենեակն յատկացուց ա-
նոր եւ ամենէն պատուաւոր տեղն իր հարսանեաց
խնջոյքին մէջ : Ուստի Աստուած ալ օրհնեց զինք
եւ մեծարեալ ապրեցաւ շատ տարիներ :

Բաց. բառեր. Արտաքսել , անհաճոյ , մի գուցէ , դեռատի ,
լրանել , խնջոյք , մեծարեալ :

Քեր. վարժ. Դէք զերանունները եւ որոշեցէք անոնց
սեսակը , թիւը եւ հոլովը :

8. ԱԳՌԱԻՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Ոսի մը ծայր

Պարոն Ագուան էր քառեր .

Բերանն աւար

Գողցած պանրի կտոր մ'ունէր :

Հոսք կ'առնու

Աղուէսը վեր վեր կ'իյնայ .

Անուշ լեզու

Կուգայ վարէն ձայն կուտայ .

« Բարեւ , բարեւ ,

Պարոն ագուաւ ,

Քեզ շատ արեւ ,

Ո՛հ , ի՛նչ աղուռ

Ի՛նչ գեղեցիկ

Ես իրաւ որ :

Սոս չիկարծես .

Թէ ձայնդ ալ է

Սա տեսիդ պէս ,

Դուն մէկ հասիկ

Անտառիս մէջ հիւր հաւերուն ես փիւնիկ :

Աս լըսելով խնդումէն

Կ'ելլէ ագռուն ինքնիրմէն .

Կըսուց մը լայն կը բանայ

Որ անուէ ձայնը ձրգէ .

Որսը բերնէն վար կ'իյնայ .

Աղուէսն իսկոյն կը խըլէ ,

Ձայս ըսելով իրեն հոն .

« Միամի՛ս պարոն ,

Գընա՛ խելք սովրէ .

Ամէն շողոփորք կ'ապրի անոնցմէն

Որոնք կը խաբուին իր անուէ լեզուէն .

Աս դասն որ հիմա դուն ինձմէ առիր ,

Կ'արժէ, — խօսք չըկայ, — կըսուր մը պանիր : »

Ագռուն ամօթով

Սըրտին երուեով

Երդում կ'ընէ հոն , բէպէս քիչ մը ուէ ,

Մէյ մ'ալ չ'աւտալու լեզուաց փաղափուէ : »

Բաց- բառեր. Սոս, Թառիլ, աւար, փիւնիկ, որս, խզել, շողոփորք, երուք, փաղաբուշ :

Քեր. վարժ. Գէթ գործողութիւն եւ վիճակ ցուցնող բառերը (բայ) .

9. ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ձկայ կեանք մը անչափ քաղցր , անչափ բաղ-
ձալի , որչափ դպրոցական կեանքը . . . : Ամէն մարդ
իր չափահասութեան տարիքին մէջ , մինչ աշխար-
հային գործոց տաժանելի հոգերով զբաղած՝ եւ ի-
րական կեանքի մշտական պայքարներէն յոգնած է ,
տիրապէն , աչքն արցունքով լի , յաճախ կը յիշէ այն
անդորր , գողարիկ ու սիրելի ժամերը զորս անցու-
ցեր է դպրոցական գրասեղաններու վրայ , իր սիրա-
կան ընկերներուն քովիկը . . . :

Ձերժ ամէն տեսակ աշխարհային զբաղումներէ եւ
հոգերէ , դպրոցական կեանքը կը սահի մեղմիկ՝ մի-
այն գիրքերու , գրիչի եւ թուղթի վրայ . . . : Ի՜նչ
գողարիկ յուզումներ ունի իր մէջ , ի՜նչ անմեղ
փառասիրութիւններ , երբ դասատուն գովեստ մը կը
չնորհէ լաւ պատրաստուած դասի համար . երբ պար-
գեւաբաշխութեան հանգէսին , կեցցէներու եւ ծա-
փերու միջեւ յաղթապանծ , կը մերձենայ առնել
իր ջանից ու վաստակոց մրցանակները . . . : Ասոնք
դպրոցական կեանքի ուրախութիւններն են , սո՛ւրբ
ուրախութիւններ , զորս մարդ երբէք չէ կարող
զգալ դպրոցէն դուրս , աշխարհի մէջ տարած մեծա-
մեծ յաղթանակներովն իսկ . Ձի ասոնք այնպիսի ու-
րախութիւններ են որ երկինքէն կուգան . . . :

Դպրոցը տեսակ մը պատնէշ է աշխարհային ա-
պականութեանց դէմ . անմեղութեան ապաստանն
է , հոն է որ ուսանողը , հեռի աշխարհի ժխորէն
եւ աղմուկէն , ինքզինքն համակ կը նուիրէ ուս-
ման , հոն միտքը միշտ կը գործէ , եւ ուսանելու

տենը միայն կ'իշխէ տղուն հոգւոյն ու սրտին վը-
րայ. դպրոցը մի սրբարան է, այս պատճառաւ իր
չնորհած ուրախութիւններն ալ սուրբ են . . . :

ՄԱՌԻ Գ. ՊԵՅԼԵՐԵԱՆ

Բաց. բառեր. Բաղձալի, չափահասութիւն, ճաժանելի,
մշտական, պայքար, անդորր, գողտրիկ, փառասիրութիւն,
կեցցէ, յաղթապանծ, մերձենալ, վաստակ, մրցանակ, պատ-
նէշ, ապականութիւն, ապաստան, ժխոր, համակ, իշխել:

Քեր. վարժ. Գէտք նախդիրներն եւ ըսէք թէ ո՞ր գոյա-
կաններուն կը պատկանին:

10. ԱՂՈԹՔ

Աղջիկ մը որ ծնրադիր

Կ'աղօթէ,

Թըւի քրքումն մի փանդիւ

Արձաքէ,

Որմէ շեշտ մը մեղմաթիւ

Կը ցայէ

Կամ նուրբ բուրվառ մը ասկի

Որմէ վեր

Անուշանոս կնդրուկի

Գալարներ

Կը բարձրանան մեղմակի,

Յամբերեր.

Կամ շուշան մը քափանցիկ

Ոյր փափուկ

Բաժակէն վեր ուղղաձիգ,

Անբոբուկ

Սլանայ բուրումն համբարձիկ

Խուսափուկ:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Բաց. բառեր. Թրթռուն, փանդիւ, շեշտ, մեղմաթիւ,
ցայտել, նուրբ, կնդրուկ, գալար, յամբերեր ուղղաձիգ, ան-
շուշուկ, սլանալ, բուրում, համբարձիկ, խուսափուկ:

Քեր. վարժ. Գէտք քայերը:

11. ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ՝ ԱՇԱԿԵՐՏԻՆ

Տղան, մտածէ թէ ի՞նչպէս կ'անցունես դպրո-
ցական կեանքդ: Ջանա՛ որ այսուհետեւ կարող ըլ-
լաս, առանց ամհնալու եւ կարմրելու, նախ՛ ամ-
սէ ամիս, օրէ օր ըրած աստիճանական յառաջդի-
մութեանդ վրայ, եւ այնպէս վարուիս: Բաղդատէ՛
ինքզինքդ թէ՛ դասընկերներուդ հետ՝ անոնց բարի
օրինակներէն խրատուելու համար, եւ թէ՛ քու ան-
ձիգ հետ՝ հասկնալու համար թէ անցեալ օրերուդ
եւ ներկայիդ մէջ տարբերութիւն մը, բարեշրջու-
թիւն մը կա՞յ:

Տղան, ասկից դատ խորհէ՛ ուրիշ բան մ'ալ. մենք
աշխարհի մէջ չենք գործեր մեր անձին համար մի-
այն: Ուրիշներուն համար ալ կը գործենք: Մինչեւ
անգամ մանր տղաք, առանց զգալու, կը գործեն
իրենց երկրին համար: Վասն զի բարի աշակերտ-
ները, երբ մեծնան, բարի քաղաքացի կ'ըլլան: Եթէ
խմտտութեամբ անցունես մանկական տարիներդ,
եթէ լրջութեամբ գործածես դաստիարակութեան
բոլոր միջոցները զորս երկիրդ, ծնողքդ եւ դասա-
տուներդ հոգածու կ'ըլլան հայթայթելու, կրնաս օր
մը կրկին քու երկրիդ դարձնել ինչ որ այսօր կը
գոհնեն քեզ համար: Երկիրը պէտք ունի աշխատա-
սէր եւ բարի մարդոց. դուն կրնաս ըլլալ անոնցմէ
մին, եթէ հիմակուքնէ սկսիս ատոր պատրաստուիլ:

Պարապ մի վատներ ժամանակդ, վասն զի իրա-
ւունք չունիս այդպէս ընելու:

Մոյլ աշակերտն անշուշտ կ'անիրաւէ իրեն, այլ
ամէն բանէ աւելի կ'անիրաւէ իր երկրին: Եթէ հաս-
նին քեզ տկարութեան եւ վատութեան վայրկեան-
ներ, մի՛ յուսահատիր, լքանիր, այլ մանաւանդ ը-
սէ՛ լռելեայն քու սրտիդ մէջ. «Ո՛չ, ես չպիտի ըլ-
լամ անպիտան անձ մը, ապերախտ առ ծնողս,
ապաշնորհ առ երկիրն: Պիտի գործեմ, պիտի յա-
ռաջդիմեմ, եւ այս՝ ո՛չ թէ անոր համար որ այդ է
իմ շահս, այլ անոր համար որ այդ է իմ պարտա-
կանութիւնս:»

Բաց. բառեր. Աստիճանական, բաղդասել, բարեշրջու-
թիւն, իմաստութիւն, լրջութիւն, հոգածու, հայծայծել, գո-
հել, վասնել, անիրաւել, վհասութիւն, լքանիլ, լռելեայն,
ապերախտ, ապաշնորհ:

Քեր. վարժ. Գտէք մակբայներն եւ ըսէք թէ որ բայե-
րուն վրայ դրուած են:

12. ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՆ

Մեր գիւղին մէջ (չեմ յիշեր
Ո՞ր գիշեր)

Գիւղացւոյ մը տունն՝ յանկարծ
Բոցարժարծ

Հրդեհ մ'սկըսաւ վառել
Ու այրել:

Ամէն կողմէն, սրտաբունդ,
Գունդ ի գունդ

Դրբացիներ՝ այր քէ կին՝
Փոյր եկին

Ի տես փայլուն, սասկազին,
Կրակին:

Բայց մեր գիւղն ունի մի հաճ,ս,
Բարեպաշտ,

Կրօնիւ մոլի, անյագուրդ
Ժողովուրդ.

Այնպէս որ, այդ բըռընկած
Տան դիմաց,

Շասեր՝ անշուր՝ ձեռնունայն՝
Մի միայն

Կը գոչէին. — «Բարեխօս
Սուրբ Պետրոս,

Սուրբ Կրդեմէս, Սուրբ Վիչէն,
Մեր մէջէն

Այս պատահան՝ քող Ասուած
Տանի՛ բաց...»

— Զայս երբ լըսեց՝ յուսահատ
Ու վրհաս՝

Բացագանչեց Գիւղացին.
«Ո՛վ երկին,

Մինչեւ որ այս բարեխօս
Սուրբ Պետրոս,

Սուրբ Վիչէն ու Կրդեմէս՝
Յասկապէս

Այս աղօթից եւ իրաց
Առ Ասուած

Տեղեկագիրն հաղորդեն՝
Տունս արդէն

Պիտի՛ ըլլայ հըրոյ ճարակ
Աւերակ...:

Քաց. բառեր. Տեղեկագիր, բոցարծարծ, սրածունդ, գունդ ի գունդ, փոյթ, հաշ, բարեպաշտ, մոլի, անյագուրդ, ծեռնունայն, բարեխօս, պատուհաս, բաց, վհաս, բացագանջել, երկին, հաղորդել, փարակ, աւերակ:

Քեր. վարժ. Գտէք մակբայները:

13. ԵՐԵՔ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

Մարդ մը երեք բարեկամ ունէր, որոց երկուքը խիստ սիրելի էին իրեն, իսկ երրորդը թէեւ անկեղծ սիրով կը սիրէր զինքը, սակայն ինք անտարբերութեամբ կը վարուէր անոր հետ:

Օր մը դատաստանի կանչուելով, իր բարեկամաց աղաչեց որ դան իրեն համար բարեխօսութիւն ընեն:

Իր բարեկամաց առաջինն անմիջապէս մերժեց անոր խնդիրը, ըսելով թէ ուրիշ գործեր ունենալով՝ չկրնար իրեն հետ գալ:

Երկրորդը մինչեւ ոստիկանութեան պալատին դռնն անոր ընկերացաւ եւ անկէ ետ դարձաւ:

Իսկ երրորդը, որմէ երբէք չէր յուսար, իր հետ ներս մտաւ, իրեն համար բարեխօսութիւն ըրաւ, եւ իր անմեղութիւնն այնպիսի հաստատութեամբ վկայեց, որ դատաւորը զինքը դատապարտութենէ ազատեց:

Երեք բարեկամ ունեցող մարդն է աշխարհէս մեկնող ու Աստուծոյ դատաստանին առջեւ ելող մարդը:

Հարստութիւնը, որ աշխարհիս մէջ իր սիրելի բարեկամն էր, մահուան ժամուն զինք կը թողու եւ հետը չերթար:

Իր ծնողքն ու բարեկամները մինչեւ գերեզմանին դռնն իրեն կ'ընկերանան, եւ անկէ իրենց տունը կը վերադառնան:

Իսկ երրորդ բարեկամը, այսինքն իր բարի գործերը, մինչեւ գերագոյն Դատաւորին գահին առջեւ իրեն կ'ընկերանան, իրեն համար բարեխօս կը կենան, եւ զինք կ'արդարացնեն:

Քաց. բառեր. Անսարքեռութիւն, դատասան, բարեխօսութիւն, մերժել, ոստիկանութիւն, վկայել, դատապարտութիւն, գերագոյն:

Քեր. վարժ. Գտէք շաղկապները:

14. ԽԱՂՈՂԸ

Երբ խաղողին դեղին ողկոյզ
Տիրեւներուն տեսնեմ մէջէն,
Թէ իսուր եմ կամ մըսայոյզ,
Պարտէզ բացուի սրիս մէջ շէն.
Ոսկեհասիկ, օրհնա՛ծ խաղող,
Տեսն ալ կ'արժէ հազար ներքող:

Հասիկները լուսով լեցուն,
Դուրսը շող է, մէջը շափար,
Եւ քափուած են կըլոր՝ սահուն՝
Կարծես մանրիկ բերնի համար.
Ոսկեհասիկ, օրհնա՛ծ խաղող,
Գեղն ալ կ'արժէ հազար ներքող:

Խաղողն օրհնեալ է ամէն տեղ,
Բայց հո՛ւ բուսնի միակէքն ամուս,
Եւ հո՛ւ միայն հըրաւագեղ

Կ'անի մերին թեղի չափուշ .
Ոսկեհասիկ , օրհնա՛ծ խաղող ,
Դոյնն ալ կ'արժէ հազար ներքող :

Խաղողն առաս՝ ամբողջ աշուն
Աղհասին ճաշն է պիտանի .
Ասուածածին կ'ընէ հասուն ,
Եկեղեցին կ'օրհնէ զանի .
Ոսկեհասիկ , օրհնա՛ծ խաղող ,
Համն ալ կ'արժէ հազար ներքող :

Գարնան վարդեր թէ զիս դիւբեն ,
Խաղողն ընէ սրսիկըս զով ,
Անոր հոտէն , ասոր հիւքէն
Սիրեմ ըլլալ սէպ գինով .
Ոսկեհասիկ , օրհնա՛ծ խաղող ,
Հոսն ալ կ'արժէ հազար ներքող :

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Բաց. բառեր. Մայոյց, շէն, ոսկեհասիկ, ներքող, շաղ,
սահուն, գեղ, հրաշագեղ, ամիլ, դիւծել, հիւծ .

Բեր. վարժ. Որոշեցէք ածականներն ու մակբայները :

15. ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԱՅ ՄԷՋ

Մեր վարժարաններու մէջ հասարակ ընթերցու-
մի շատ կարեւորութիւն չի տրուիր ընդհանրապէս ,
եւ այդ պատճառաւ՝ հոգ չի տարուիր որ տղայ մը
իր ընթերցանութեան առաջին տարիներուն մէջ կա-
րենայ , անսխալ կարդալէ զատ , պէտք եղածին

պէս կարդալ , այսինքն՝ զինքը մտիկ ընողին հասկը-
նալի ընէ իր ընթերցումը :

Վարժարաններու մէջ՝ առ հասարակ՝ կը բաւա-
կանան աշակերտին անսխալ ընթերցում սորվեցնե-
լով . ալ նկատողութեան չեն առներ թէ անոր կար-
դացածն հասկնալի կ'ըլլայ թէ ոչ . կէտադրութեան
ուշադրութիւն կ'ընէ՞ , շեշտերը պատշաճօրէն կը
գործածէ՞ . մինչեւ անգամ , եթէ կարդացած ատենը
եղանակ մը դնէ , անոր ալ անփոյթ կը գտնուին շատ
անգամ ուսուցիչները : Ասկէ առաջ եկած է որ մեր
վարժարաններէն՝ այսինքն Կ. Պոլսոյ հայ վարժա-
րաններէն ելլող շատ մը աշակերտներ , մանչ կամ
աղջիկ , յոռի ընթերցում մ'ունին : Անոնց ոչ հըն-
չումը ուղիղ է եւ ոչ կէտերուն եւ շեշտերուն ու-
շադրութիւն կ'ընեն . իսկ ձայնի ելեւէջ ընաւ չի
կայ : Պաշտօնական կերպ մը , արուեստական ձայն
մը կ'առնեն աշակերտները , երբ զիրքը ձեռք առ-
նեն կարդալու համար : Եւ այս ամէնը՝ գիտէք ին-
չու . վասն զի առաջին տարիներուն մէջ տղան սխալ
ըմբռնած է ընթերցումի կանոնները : Մէկ խօսքով՝
կարեւորութիւն չէ տրուեր վարժարանի փոքրագոյն
կարգին :

Եւրոպական ազգերու մէջ մասնաւոր գրքեր կան
որոնք կը սորվեցնեն՝ թէ ինչպէս կարդալ պէտք է :
Մեր մէջ կը պակսին այդ տեսակ գրքեր — եւ դեռ
շատ տեսակներ՝ նոյնքան կարեւոր — . ուրեմն մի
միայն ուսուցիչներուն պարտքն է սորվեցնել տղուն՝
իր առաջին քայլերն ուղիղ առնել :

Կը յիշեմ որ , ասկէ քառորդ դար առաջ , հայ
աղջիկներու վարժարանի մը մէջ , որու խնամակա-

լուծիւնը թաղին տիկիներէն կը բաղկանար, այ-
բուքենի դասը բարձրագոյն կարգի աշակերտներուն
հայկաբան դասաւորութիւն յանձնուեցաւ: Արդեօք ամէն
դպրոցի խնամակալութիւն իգական սեռէն պէտք է
բաղկացած ըլլայ, որպէս զի հոգ տարուի ապագայ սե-
րունդին դաստիարակութեան տարրական ընթացքին:

Գալով արտասանութեան դասին՝ ինչ որ կ'ա-
ւանդուի մեր վարժարաններու մէջ, ուրիշ բան չէ,
այլ լոկ բերանացի սորվուած շատ մը բառեր, որոնք
աշակերտներուն գլխին մէջ զետեղուած են: Եւ այս
պէս իր արուեստակեալ կերպն ունենալէ զուրկ չէ:
Աշակերտը երբ ոտքի կ'ելլէ գոց սորված ոտանաւորն
արտասանելու համար, մտիկ ընողը՝ քերթուածին
մի միայն յանգերն եւ տողերուն քանի վանկէ բաղ-
կացած ըլլալը կրնայ ըմբռնել. իսկ իմաստը՝ բնաւ:

Ոտանաւոր գրուածք մը արտասանելու համար
ընդհանուր կերպ մը ունին. արտասանող աշակեր-
տը, իւրաքանչիւր տողէն վերջ, անպատճառ չունչ
մը կ'առնէ. առաջին ծայրը՝ ստորակէտի քով կենա-
լու չափ կը կենայ, իսկ երկրորդ տողին ծայրը վեր-
ջակէտի մը քով կենալու չափ. եւ այս՝ քերթուա-
ծին առաջին տողէն մինչեւ վերջը այսպէս կը չա-
րունակուի. իւրաքանչիւր տողին մէջտեղն ալ՝ կէս
չունչ մը կ'առնէ արտասանողը:

ԵԻՓԻՄԷ Պ. ՕՏԵԱՆ

Բաց. բառեր. Նկատողութեան առնել, կէսազրութիւն,
շեշտ, պաշտօնօրէն, անփոյթ, յոռի, ելեւէջ, պաշտօնական,
արուեստակեալ, ըմբռնել, ուրեմն, խնամակալութիւն, հայ-
կաբան, իգական սեռ, ապագայ, սերունդ, տարրական, լոկ,
գետեղել, քերթուած, յանգ:

Քեր. վարժ. Որոշեցէք դերբայները:

16. ՍԻՐԱՄԱՐԳ ԵՒ ՍՈՒԱԿ

(ԱՌԱԿ)

Կը գովէր մի սիրամարգ
Իր աշագեղ փետուրներ.
Շրփանալով եւ Սոխակ.
«Անոյ՛ս կ'երգեմ ես» կ'ըսէր:
— Թէպէ՛ս ինքզինքը գովել
Խելօք անձի չէ վայել,
Այլ այդ փոքրիկ թերութիւն
Կը գտնես մօտ շատերուն: —
«Գեղեցկութիւն ցոյց եւ փայլ,
Կ'ըսէր յոխո՛ւր Սիրամարգ,
«Ամէն ձիրքէ եմ գերագոյն»:
Պընդէր Սոխակն, — «Անու՛ս լեզուն,
«Երգ, եղանակ քաղցրալուր՝
«Ունին մեծ յարգ ընդհանուր:»
Մինչդեռ անոնք վինէին,
Հասաւ գիշեր մը քաղին:
Խաւարին մէջ անեստ մընաց Սիրամարգ,
Իսկ Սոխակին երգոց անու՛ս եղանակ
Դեռ ընդ երկար ներդաշնակ
Հընչէր եւ տար արձագանգ:

Արտաքին փայլ, գեղեցկութիւն
Շուտով կ'անցնին դառնան չիք.
Մինչ տաղանդին եւ հանճարոյն
Մընան 'նդ երկար արգասիք:

ՎԻՅԱԼԻՍ

Բաց. բառեր. Սիրամարգ, սոխակ, աչագեղ, շփանալ, չէ վայել, ցոյցը, փայլը, յոխոտ, ծիրք, գերագոյն, պնդել, քաղցրալուր, մթագին, անհետ մնալ, ընդ երկար, ներդաշնակ, արձագանգ, չիք դառնալ, տաղանդ, հանճար, արգասիք :

Վարժ. Արձակի վերածեցէք այս հասուածը :

17. ԺԱՅՌՆ ՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ

Մարդ մը կը ճամբորդէր լեռներուն մէջ . հասաւ տեղ մը ուր մեծ ժայռ մը ճամբուն վրայ գլորեւ լով՝ բոլորովին կը փակէր . իսկ ճամբէն դուրս՝ չկար ուրիշ անցք», ո՛չ աջէն եւ ո՛չ ահեկէն :

Արդ այս մարդն, տեսնելով որ չէր կրնար շարունակել իւր ընթացքն՝ ժայռին պատճառաւ, փորձեց դայն շարժել անցք մը բանալու համար, եւ շատ տանջանք կրեց, բայց իր ջանքեր անօգուտ եղան :

Չայս տեսնելով, տրտում տխուր նստաւ եւ ըսաւ . « Ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս, երբ գիշերը գայ եւ մնամ այս առանձնութեան մէջ, անսնունդ, անապաստան, անպաշտպան, այնպիսի ժամանակ մը որ վայրագ գաղաններ իրենց որջէն կ'ելնեն որս փնտռելու : »

Եւ մինչ այս մտածման մէջ ընկղմած էր, ուրիշ ճամբորդ մը վրայ հասաւ . սա ալ առաջինին պէս ըրաւ եւ նոյնպէս անկարող լինելով ժայռը տեղէն շարժել, լռիկ մնջիկ նստաւ գլխիկոր :

Ասկէ վերջ ուրիշ շատեր եկան եւ ոչ ոք կրցաւ շարժել ապառաժն, եւ ամէնքն ալ մեծ երկիւղ կը գգային :

Վերջապէս անոնցմէ մին ըսաւ միւսներուն . « Եղբայրներ, աղօթենք մեր Հօր որ երկինքն է, թե-

րեւս գլխայ մեր վրայ այս վտանդի միջոցին : » Այս ձայնը լսելի եղաւ եւ սրտագին աղօթեցին առ Հայրն երկնաւոր .

Եւ երբ աւարտեցին աղօթքն, նա որ « Աղօթենք » ըսած էր, յարեց . « Եղբայրներ, ինչ որ չկրցանք ընել առանձինն, թերեւս միահաղոյն կարենանք ընել : »

Ոտք եկան, եւ ամէնքը միասին մղեցին ժայռը որ տեղի տուաւ, եւ շարունակեցին իրենց ուղին խաղաղիկ :

Ուղեւորը մարդն է, ուղին կեանքն է, ժայռն՝ այն թշուառութիւններն են որոնց կը հանդիպի ամէն քայլափոխի :

Ոչ ոք կրնայ առանձինն բառնալ այս ժայռը : Բայց Աստուած կշռած է ծանրութիւնն . անոնք որ միասին կը ճամբորդեն չեն կասիր :

Բաց. բառեր. Ժայռ, գլորիլ, անցք, աջ եւ ահեկ, տանջանք, առանձնութիւն, անսնունդ, անապաստան, վայրագ, ոռջ, ընկղմիլ, լռիկ մնջիկ, գլխիկոր, ապառաժ, երկիւղ, թերեւս, լսելի ըլլալ, սրտագին, յարել, միահաղոյն, ուղի, քայլափոխ, կշռել, կասիր :

Գր. վարժ. Նախադասութիւնները ուղղածից գծով գտնեցէք եւ տեղ-բայները որոշեցէք ո՞ր կամ ի՞նչ հարցմամբ :

18. ԱՌ ՓՈՔՐԻԿՆ ՄԱՐԻԱՍ

Այդքան ինչո՞ւ գիտ դու սիրես,

Ո՛չ շաքար քամ քեզ ո՛չ ոսկի .

Գարնան ծաղկունքն իմ շուրջ սրփոես,

Ոյց մէջ ծաղիկ մ'ես կենդանի .

Ձմեռն ալ շուրջս երգես, բուրբնս,

— Գոգցես բնութիւն վերածննդի :

համար պիտի լինի քաղցրագոյն վարձատրութիւնն : Երբ մեծնաք եւ ձեր իմացականութիւնը դործածէք արուեստի մը կիրառութեան , երբ ձեր պարտականութիւնները կատարէք առ այլս եւ առ ձեր անձն , նա՛ որ առաջին անգամ կրթեց ձեր միտքն ու ձեր սիրտն , իւր բաժինը պիտի ունենայ ձեր ջանից եւ արժանեաց մէջ : Ո՛չ , բոլորովին չպիտի մեռնիմ , վասն զի ձեզմով պիտի վերկենցաղիմ :

« Տղա՛ք , ձեր ուսուցիչը կը սիրէ զձեզ , պիտի սիրէ միշտ զձեզ . 'ի փոխարէն ի՞նչ կը խնդրէ ձեռնէ . — ոչ այլ ինչ , եթէ ոչ՝ քիչ մ'ուշադրութիւն իր դասերուն , քիչ մը յարգանք իր խօսքերուն , եւ եթէ սիրտ կը կրէք , քիչ մը սէր իր անձին համար : »

Բաց. բառեր. Յառած , մտովի , դեռափնթիւ , որդեգիր , ընդհուպ , ի մօտուս , ի հեռուս , անխոհեմութիւն , ապերախսութիւն , վհասեցնել , ի ձեզ , համեստ , վեհանձն , վարձատրութիւն , իմացականութիւն , կիրառութիւն , առ այլս , վերկենցաղիլ :

Քեր. վարժ. Որոշեցէք շտկապնները : Յետոյ հասուածն եզակիի վերածեցէք այսպէս . Դպրոցի սրահին մէջ , տղան կ'աշխատէր եւլն :

20. ԱՂՈՒԷՍ ԵՒ ԱԳՈՒԱԻ

Աղուէսներ՝ երբեմն՝ իբրբ քէ սասկած ,
Լեզու դուրս ձրգած ու բերանաբաց՝

Մէջ դաւեսին

Կը պառկին ,

Որպէս զի գէթ բերնով միայն
Այն թռչուններն՝ դիւրաւ որսան ,

Որք կարծելով քէ մեռած՝ սասկած են ,
Իսկոյն վար կ'իջնեն որ կտցեն ուսեն :

Աղուէսին մէկն այսպէս յաջողեցաւ ,
Ոտներէն օր մը բո՛ւ մէկ Ագուաւ ,
Պիտի ուտէր , եթէ Ագուաւին
Չայնն ողորմուկ՝ հեծեծագին իրեն չըսէր .

« Ո՛վ Աղուէս , զիս քեզ պարգեւ չի տրու՞մ Տէր .

Արդ՝ նախ՝ Նրմա փառք տալ պարտիս ,

Ապա բարով վայելել զիս : »

Աղուէս խաբուած՝ բերան բացաւ ,

« Փա՛ւք քեզ , Աստուած » հագիւ ըսաւ .

Թռչնիկ թռուաւ . ծառին վրայ թառած՝

Աղուէսին վրայ խնդաց ու ճըւաց .

« Քեռի՛ս , նախ եւ առաջ կ'ուտեն ,

Յետոյ կը փառաբանե՛ն : »

ՎԱԶԱՆ Վ.

Բաց. բառեր. Աղուէս , ագուաւ , դիւրաւ , կտցել , յաջողիլ , ողորմուկ , հեծեծագին , թառիլ , ճըւալ , փառաբանել :

Քեր. վարժ. Որոշեցէք թայեւուն տեսակը , եղանակը , ժամանակը , թիւը եւ դէմքը : Հասուածն արծաթի վերածեցէք :

21. Ա Դ Ա Մ Ա Ն Դ Ը

Ալեւոր հայր մը երեք որդի ունէր : Օր մը կանչելով զանոնք՝ կ'ըսէ . « Բոլոր ինչքս երեք մասի բաժնած եմ . . . մասն կրնայ յանկարծ վրայ հասնիլ . . . ուստի կամեցայ ամէն ինչ կանխաւ կարգադրել այնպէս որ մահուանէս վերջ միմեանց հետ ժառանգութեան խնդիր եւ վեճ չունենաք : Բայց կը մնայ այժմ

ընտանեկան գոհար մը զոր կարելի չէ բաժնել, չքնաղ աղամանդ մ'է. եթէ երկինք դատրիկ մը չնորհած լինէր, անոր օժիտ պիտի ըլլար, բայց այդ բաղդէն զուրկ մնացած եմ: Աստուած չպարգեւեց ինձ այդ երջանկութիւնը, չեմ դժգոհիր ասոր համար. «Եղիցին կամք Տեառն օրհնեալ...»: Սակայն որոշած եմ տալ նոյն գոհարն ձեզմէ անոր որ, մինչեւ տարի մը, կատարէ առաքինական գեղեցիկ գործ մը:»

Տարի մը վերջը, որոշեալ օրին, երեք որդիները համախմբուած էին հայրենի յարկին տակ: Իրենց աշխերը կը շողային յուսոյ ցոլմամբ:

Առաջինը կը սկսի պատմել այսպէս. «Հարուստ օտարական մը, ուղեւորութեանս միջոցին, ինձ յանձնեց ոսկեով լի քսակ մը, առանց ընկալագորի, մեռաւ նա, եւ ես կրնայի, առ ի չգոյէ ապացոյցի, պահել քսակն, բայց տարի յանձնեցի իր այրիին:»

Հայրը կը պատասխանէ. «Բարեք մը գործեր ես, որդեակ իմ, բայց նուիրական պարտքդ էր այդպէս ընել. ուրիշներուն ինչքը իւրացնել՝ անպարկեշտ գործ մ'է:»

— «Օր մը, ըսաւ երկրորդ որդին, ընդարձակ լճի մը քովէն կ'անցնէի. տեսայ մանուկ մը որ հոն ինկած էր եւ խեղդուելու մօտ: Կայծակի արագութեամբ խոյացայ, ազատեցի մանկիկն եւ տարի յանձնեցի իր ծնողաց:»

«Յոյժ գովելի է քու արարքդ ալ, սիրելի որդիս, բայց ասով հետեւած ես Աստուծոյ պատուիրանին որ կ'ըսէ. «Օգնեցէք ձեր նմաններուն:»

— Երրորդը կ'ըսէ. «Երեկոյ մը, տեսայ թշնա-

միս որ գահավէժի մը եզրը կը քնանար առանձին: Ամենափոքր շարժում մ'ընելով կրնար գլորի վնին մէջ... Ես փրկեցի զայն, թէեւ կրնար ապա ինձ չարիք ընել:

— Այդին, որդեակ իմ սիրելի, պատասխանեց հայրն, եկուր գրկէ զիս, եւ տուր ինձ ձեռքդ, վասն զի քուկդ է մատանին: Առաքինութեանց վսեմագոյնն է օգնել մեր թշնամեաց. չարեաց փոխարէն բարեք գործել՝ Աստուծոյ նմանիլ է:»

Բաց. բառեր. Աղամանդ, ալեւոր, ինչք, կանխաւ, միմեանց, ժառանգութիւն, խնդիր, վէճ, գոհար, չքնաղ, դրսիկ, շնորհել, օժիտ, զուրկ մնալ, դժգոհիլ, «եղիցին կամք Տեառն օրհնեալ», առաքինական գործ, համախմբուիլ, հայրենի, յարի, շողալ, յուսոյ ցոլմամբ, ընկալագոր, առի չգոյէ, ապացոյց, այրի, նուիրական պարտք, իւրացնել, անպարկեշտ, կայծակի արագութիւն, խոյանալ, յոյժ, արարք, պատուիրան, գահավէժ, եզր, վիճ, վսեմագոյն:

Քեր. վարժ. Գէթ դերամուներն եւ որոշեցէք անոնց ճեսակը, դէմքը, թիւը, հոլովը եւ պաշտօնը:

22. ՓԼՈՐԵՆՏԻՈՅ ԱՌԻԻՄԸ

Ամէն տարի պարսպաց մօտ Փլորենտեան Հին սովորոյթ էր խմբել տնի գեղջկական. Մօսի դաշտաց մէջ շինականք ամենայն եմբով գային տնիկու դարձը գարնան: Այլ ի՛նչ սոսկում. յանկարծ մըռունչ ահագին Լըսուի խորէն տեւեալսիս պուրակին. եւ դուրս կ'ելնէ առիւծ մ'աջօք հըրափալ...:

Ամէնք խոյս օտն . մայր մի՛ յուզմամբ խուճապեալ՝
Գրկէ գորդին . յանկարծ , այն բեռն անուշակ
Կ'իյնայ գրկէն . կ'արձակէ հէկն աղաղակ .
Որդին յօ յօ պատուող ժանեաց մէջ ահա :
Մայրն՝ ոգեսպառ , զբժոյն , դիտէ եւ դողայ .
Ակընկառոյց , բազկասարած , անսասան :
Վերջասնայ նա իր կորով նոյն ժամայն .
Սարսափահար՝ կարծես մեռած մայրն ահէն
Կ'ոգեւորի , — պատրանք սիրոյ , ցնո՛ւք վսեմ — :
Ծունրը դրած՝ գոչէ . « Տո՛ւր , տո՛ւր զիմ որդեակ » .
Անոր ձայնէն յուզուի առիւծն այն վայրագ :
Անոր նայի , կենայ , նայի եւ նորէն ,
Թուի գուշակել քէ խնդրէ մայր մի իմէն ,
Հանգարտ ու քաղցր ուղղէ առ նա մի հայեաց
Բերէ մանուկն , դնէ առաջ մօր ծնգաց :
Ուշիւ դիտէ մանկան ժրպիտն անխրոնով ,
Եւ անտառաց խորն երբայ յամր ընթացով :
Թարգմ. ՄԻԼՎՈՒԱ

Բաց. բառեր. Փորենտիա, պարիսպ, սովորոյթ, խմբել, օտն, գեղջկական, շինական, դարձ, մուռնչ, ահագին, սերեւախիտ, պուրակ, հրափայլ, խոյս օտն, յուզում, խուճապեալ, անուշակ բեռ, հէք, աղաղակ արձակել, յօ յօ, ժանիք, ոգեսպառ, ակնկառոյց, բազկասարած, անսասան, վերջասանալ, կորով, սարսափահար, ահ, ոգեւորիլ, պատրանք, ցնորք, յուզուիլ, վայրագ, թուիլ, գուշակել, հայեաց, ուշիւ, ժպիտ, անխրոնով, յամր, ընթացք :

Վարժ. Այս հատուածը պարզ աշխարհաբարի վերածեցէք նոսր համառօտ . յետոյ աւելի ընդայնեցէք , նկատագրելով գեղջկական օտնը , մայրական սէրը , առիւծին վեհանձնութիւնը :

23. ՄԱՅՐԵՐ, ՍԻՐԵՑԷՔ ՈՒՍՄՈՒՆՔԸ

Տղու մ'ապագայն մօրը գործն է միշտ :

Գիտուն բարեկիրթ աղջիկ , գիտուն բարեկիրթ մայր . Գիտուն բարեկիրթ մայր , գիտուն բարեկիրթ զաւակ : Ուրեմն գիտութիւն եւ բարեկիրթութիւն աղջկանց :

Կրթեցէք աղջիկները , ուսում եւ գիտութիւն աւանդեցէք անոնց որ ազգին հանդերձեալ մայրերն են . Օր մը , անոնք ալ մայր ըլլալով՝ իրենց ուսումն ու գիտութիւնը պիտի օտն իրենց որդոյց :

Եթէ որդեսէր մայրերը գիտնային որ իրենց դեռածին մանկանց ապագայ բաղդն ու երջանկութիւնն անոնց տրուելիք դաստիարակութենէն կախում ունի , որչափ արդեօք տարբեր կերպով կը մտածէին ուսման եւ կրթութեան վրայ եւ որչափ աւելի սէր կ'ունենային ուսում սովորելու , կրթուելու : Տղաք շատ աւելի բան կը սովորին իրենց մօրմէն քան իրենց հօրմէն , վասն զի գիշեր ցերեկ անոնց հետ են եւ վարժուած են անոնց յայտնելու իրենց ուրախութիւնը , տրտմութիւնը , կարիքը , խորհուրդներն ու զգացումները : Եւ այս ամէնը բացատրող լեզուն ալ՝ անոնցմէ կը սովորին թոթովիլ եւ խօսիլ : Ապա ուրեմն անհրաժեշտ պարտք մ'է որ մայրերը դաստիարակուին , եւ մայրերու դաստիարակութիւնն ալ աղջկանց դաստիարակութենէն միայն կրնայ առաջ

գալ : Բայց այս պարտքս կրնանք համարիլ նաեւ
երջանկութիւն մայրերու համար . արդարեւ իր
երկանց ծնունդը խնամելէ , դաստիարակելէ , կրթե-
լէ աւելի ինչ երջանկութիւն , ինչ մեծ ուրախու-
թիւն կրնայ ըլլալ մօր մը համար , մանաւանդ երբ
կը փափաքի , օր մը , իր զաւակը տեսնել՝ մեծցած ,
գլխով թեամբ զարդարուած , մարդկային ընկերու-
թեան մէջ հռչակուած եւ իրեն պարծանք եղած :

Ո՛հ , եթէ մայրերը զխնային մարդկային ընկե-
րութեան մէջ ունեցած իրենց փառաւոր պաշտօնն ,
ինչ մեծ զարգացում կ'ունենայինք իրենց ձեռքով :

Ազգի մը իսկական երջանկութեան պատճառ բա-
րեկիրթ գերդաստաններն են . բարեկիրթ գերդաստան
կազմողներն ալ մայրերն են . երանի՛ այն ազգին որ
մայրական դաստիարակութիւնը ծաղկեցնելու փոխ
ու խնամքն օր ըստ օրէ աւելցնելու կ'աշխատի ,
աղջկանց դպրոցներուն թիւը շատցնելով եւ եղած-
ները բարեկարգելով :

Վարժ. Ուշի ուշով կարդացէք այս հաստածը . յետոյ
գրեցէք անոր մէջ գտնուած բայերը երկու անգամ , նախ
որոշելով բայերուն լծորդութիւնը (եղ, իշ, ալ, ուշ), եւ երկ-
րորդ որոշելով անոնց սեռակը (ներգ. կրաւ. չեղոք, եղմ) :

24. ԶԻ՛ ԼԻՆԻՐ

Զէ՛ , չի՛ լինիր , անուսում անձ կասարեալ մարդ չի՛
լինիր ,

Մի՛ ֆանի բան ուսանելով ուսումնական չի՛ լինիր :
Լայն բզգեսով , քանկ շորերով դիւանագէտ չի՛ լինիր ,
Ո՛չ մօրուով , ո՛չ ակնոցով գիտուն ըսուիլ չի՛ լինիր :

Անագնիւ հօր որդին հոգւով մարմնով ազնիւ չի՛
լինիր ,

Առանց ցեղի , առանց ուսման ազնուական չի՛ լինիր .
Հայրե՛ր , զաւակ չի կրբրւած վայելուչ մարդ չի՛
լինիր ,

Հիւանդ մարդու որդին առողջ՝ երկայնակեաց չի՛
լինիր ,

Ոչ , անպարկեօս երիսասարդ՝ ուրսունամեայ չի՛
լինիր ,

Անբարեխառն երես՝ կարմիր , աչե՛ր՝ փայլուն չի՛ լինիր .
Եւ հիմնապէս չուսած աղջիկ , ո՛չ , ընտիր մայր չի՛
լինիր :

Արեւ չսեսած ծառ , բոյս , ծաղկին ինչպէս հոս ,
գոյն չի՛ լինիր ,

Դայեակի կաք հարազատ մօր կաթի պէս փայլը
չի՛ լինիր ,

Տըղի համար մօր գրկաց պէս հանգիստ մի՛ սեղ չի՛
լինիր ,

Արմասացած ծուռ համոզում նորէն փոխել չի՛ լինիր ,
Ինչպէս կ'ըսեն՝ հասացած ճիւղ ուղղել , քեֆել չի՛
լինիր ,

Երկու ծաղկով , մէկ կանաչով երբեք գարուն չի՛
լինիր ,

Անդասանին անձրեւ պէտք է , ցօղով ջրուիլ չի՛
լինիր ,

Առանց անդը սերմ ցանելու , պրտուղ յուսալ չի՛
լինիր :

Վարձկան մարդը սան տիրոջ պէս անձնանքուէր չի՛
լինիր ,

Օտար աչքով լոյս , գործ տեսնել հաւատացէ՛ք չի՛ լինիր ,

Ինչպէս այլոց խնամոց բողուած գործ՝ կասարեալ
չի լինիր,
Տըգեղ ագուաւ կարմիր վարդին ջերմ սիրերգակ չի՝
լինիր,
Տըխուր բուէն ախորժելի երգ ըսպասել չի՝ լինիր:
Կասողած ծովուն աղաչելէն գուր եւ օգուտ չի՝ լինիր:
Եւ անպասիւ ընկերներէ բարիք յուսալ չի՝ լինիր.
Առանց փոքր ինչ զոհողութեան, ո՛չ, մարդասէր
չի՝ լինիր:

Բաց. բառեր. Թանկ, շոր, դիւանագէտ, անագնիւ, ցեղ,
ագնուական, երկայնակեաց, անբարեխառն, հիմնապէս, հա-
մոզում, թերել, անդաստան, անդ, վարժական, անձնանուէր,
սիրերգակ, բու, զոհողութիւն:

Վարժ. Սա բայերը իր ճէր-բայի գործածեցէք մէյմէկ
խօսքի մէջ. անծ, զգեստ, մօրուք, զաւակ, երիտասարդ, աղ-
ջիկ, բոյս, ցիւղ, ցօղ, զարուն:

25. ՎՍԵՄ ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Կը պատմուի թէ Բոլոնիոյ վերջին չփութութեանց
միջոցին, Բոլոնիացի սպայ մը փրկեց փոքրիկ խումբն
որուն հրամատարն էր, վսեմ անձնութեամբ մը.
Իր զօրքերը գետէ մ'անցուցած լինելով ինք ամենէն
վերջ կը մնար գետին այն կողմն ուսկից կրնար գալ
թշնամին: Իրօք, մինչ իր մարդիկ անհետ կը լի-
նէին միւս եզերքի մացառներուն մէջ, կը տեսնէ
յանկարծ Ռուս ջոկատ մը որ իր վրայ կը հաս-
նի: Անշարժ կը սպասէ: Զինք կը ձերբակալեն, կը
հարցափորձեն, կ'ուզեն իմանալ թէ Բոլոնիացիք
նոյն տեղէն անցած են: «Զեմ գիտեր, կը պատաս-
խանէ: — Գետն անցանելի է — Զեմ գիտեր:»

Այն ատեն կը հրամայեն ջուրը մտնել. իրմով կ'ու-
զեն ապահովիլ թէ անցքը կարելի է: Իսկոյն կ'ու-
րոյէ ընելիքը: Ամէն կերպով պէտք է կարծել տալ
թշնամոյն թէ անցքը վտանգաւոր՝ անկարելի է.
պէտք է ժամանակ չահիլ: Եթէ անցնի, Ռուսք պի-
պի հետեւին իրեն, եւ Բոլոնիացիք, իրենց կրկնա-
պատիկ թուով զօրաց դիմադրելու անկարող լինե-
լով՝ պիտի կորսուին առ յաւէտ: Կ'առաջանայ դէպ
ի գետն, եւ, կարծել տալու համար թէ չատ խոր է,
մէկէն կը սուզի ջուրին մէջ մինչեւ իրանը, յետոյ
մինչեւ ուսերն եւ վերջապէս ոտքը կը կտրի: Այն-
պէս կը ձեւացնէ թէ հոսանքը կը մղէ, կը սուզէ, կը
գլորէ զինք. եւ, մինչեւ ծայրն առաջ տանելով իր
վեհանձնական խորամանկութիւնն ու անձնութեան
թիւնը, ինքզինք ալեաց կը յանձնէ եւ կը խեղդէ
Ռուսաց աչքին առջեւ որպէս զի ապահովին թէ
գետն անանցանելի վիճ մ'է: Երբ ճշմարտութիւնն
երեւան ելաւ յետոյ, չատ ուշ էր, Բոլոնիացի
խումբն ազատած էր արդէն:

ԽՐԱՏ. Ստախոսութիւնն ու նենգամտութիւնը
պժգալի մոլութիւններ են: Ամէն օր եւ ամէն առ-
թիւ ձեր ծնողք եւ ուսուցիչք կը յորդորեն զձեզ
յարգել ճշմարտութիւնն եւ անկեղծ ըլլալ: Սակայն
բացառիկ պարագաներ կան յորս նենգամտութիւնն
ու ստախոսութիւնը ո՛չ միայն ներելի են, այլ յանձ-
նարարելի: Ինչպէս, երբ հիւանդ մը կրնայ վտանգի
ենթարկիլ սաստիկ յուզմամբ մը, անոր սիրելի անձի
մը մահը գաղտնի կրնայ պահուիլ, եւայն:

Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանեցէք գրաւոր.

1. Ի՞նչ ըրաւ Բոլոնիացի սպան :
2. Ռուս ջոկասն ի՞նչ ըրաւ :
3. Ի՞նչ հարցուցին Բոլոնիացիին :
4. Ի՞նչ պատասխանեց :
5. Ի՞նչ հրամայեցին :
6. Ի՞նչպէս կատարեց անոնց հրամանը :
7. Նպատակն ի՞նչ էր :
8. Հետեւանքն ի՞նչ եղաւ :
9. Ներելի է ստիստուծիւնը :

26. ՎԷՊ-ԱՌԱԿ

Սպանիոյ քաղաւոր Ալֆօնսն իմաստուն
Ազգին գործերով կը զբաղէր թէպէտ,
Այլ գիտութեան սէր մ'ունելով անհուն,
Եւ միանգամայն ալ աստեղագէտ
Լինելով՝ յանախ գիշերներն ի բուն
'Իիսակ ի ձեռին կը մընար ի դէտ
Այն հրաւառի եւ լուսասրտուն
Երկնային մարմնոց որոնք վէտ ի վէտ
Կը փայլին ի մթան, եւ առաւօտուն
Տեղի տան արփույն եւ լինին անհետ :

Գիշեր մ'երբ պայծառ էր օդն, եւ լուսնակ
Կապագոյն երկնից վերեւ կը փայլէր,
Ալֆօնս քողուց իր պալասն, եւ մինակ
Դէպ ի դատօրային ուղղեց իր քայլեր,
Որ անդ, խաղաղիկ, լուռ եւ անբընակ
Մի մարգագետնի եւ կամ մի բլրէ
Վերայէն դիտէ աստղն այն գեղունակ
Որ հեղուր անդու իր մեղմիկ ցոլեր,
Եւ լուսաւորէր ջրնակ թէ բունակ
Ուր մանկիկ էրնէր, բըռնիկ դալարայլէր :

Մի արտի մօտ, մեծ մի թրթնույ տակ,
Ուր շատնց ձայնն էր դադրած սոխակին,
Ալֆօնս կանգ առաւ, պարզեց զիւր դիտակ
Եւ ուշով դիտել ըսկըսաւ զերկին :
Այլ յանկարծ լրսեց ոսնաձայն մ'յտակ,
Վար դարձուց աչերն եւ տեսաւ մի կին
Որ մինչեւ իր քով մօտեցաւ շիտակ,
Ծընրադրեց իսկոյն եւ ողորմագին՝
— «Տէ՛ր, ո՛չ տուն ունիմ, ո՛չ հաց, ո՛չ բտակ,
Դոչեց, հանէի՛ր գըբալ ջընանկին...»

Ալֆօնս՝ սրբմըքած եւ խոժոռադէմ՝
— «Է՛հ, քո՛ղ զիս, կի՛ն դու, չե՛ս տեսներ, ըսաւ,
Ժամանակ չունիմ, աստիւրուն հետ եմ...»
Այն ասեմ՝ աղֆասն — «Արժա՛յդ անիրաւ,
Յարեց նամարձակ. այո՛, կը տեսնեմ
Թէ կը դիտես դու երբեք այն անբաւ,
Եւ լուսայ անթիւ գունետն երկնահետ՝
Այլ սակայն, աւա՛ղ, չես տեսներ բընաւ
Այն բըռուառներն որք՝ աչերո՛ւդ իսկ դէմ՝
Կը մեռնին անհէր, անօրի, ծարա՛ւ...»
Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Վարժ. Սա քաղերուն հոմանիշները գտէք. Թաղաւոր,
իմաստուն, զբաղիլ, անհուն, յաճախ, փայլիլ, մուծ, արփի,
անհետ լինել, պայծառ, պալաս, մինակ, դաշտօրայք, անբնակ
մարգագետն, դիտել, գեղունակ, հեղուր, անդու, ցոլ, ման-
կիկ, դալարայլ, պարզել, յտակ, շիտակ, ողորմագին, գթար,
տանկ, սրմաճ, խոժոռադէմ, ժամանակ, արքայ, յարել,
եծեր, անբաւ, գունտ երկնահետ, աւաղ, բնաւ, թշուառ,
աչք, դէմ, անօթի :

Արձակի վերածեցէք այս ոտանուորը :

27. ԿՐՕՆՔ, ԽԻՂՃ, ԱՍՏՈՒԱԾ

ԱՍՏՈՒԱԾ. — Աստուած գերագոյն էակն է։ Ամէն էակներէ վեր էակ մը կայ որուն կը պարտի ամէն մարդ իր գոյութիւնը։ Աստուած է այն։

Աստուծոյ գոյութիւնը յայտնուած է մեզ տիեզերքին կարգաւորութեամբն ու մեր խիղճովը։ Նախ, գիտութիւնը կը հաստատէ թէ ամէն բան, որ գոյութիւն ունի, ունի իր գոյութեան պատճառը։ Թէ ամէն բան իր տեղն է եւ թէ իրերուն ամբողջութիւնը ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմէ։ Երկրորդ, խիղճը, գիտութեանէն գերիվեր, զէպի բարին կ'ուզէ մեզ բարոյական օրէնքին լոյսովը։ Արդ՝ բնութիւնը տարերքը չէ կարգաւորութեան եւ մարդը տարերքը չէ բարին, կարգաւորութիւնն ու բարին աւելի բարձր աղբիւր մ'ունին, կրօնքն ունին իբր սկզբնատարր։

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԵՐՆ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ. — Աստուած հայր է մարդերուն։ Ուրեմն մեր պարտքերն առ Նա յարեւման են սղաքներու պարտուց առ իրենց ծնողքն։ Յարգանք եւ սէր կը պարտինք մեր ծնողքներուն։ Երգանք եւ սէր կը պարտինք Աստուծոյ։ Բայց որովհետեւ Աստուած կատարեալ էակն է, անոր համար մեր ունեցած յարգանքը կը միանայ մեր խոնարհամտութեան զգացումին հետ եւ կը կոչուի պատկառանք։ Պատկառանքն յարգանքն է իր ամենէն բարձր աստիճանին մէջ։

Մեր պատկառանքն ու մեր սէրն Աստուծոյ համար՝ պիտի յայտնենք իր անուան կցելով ամենէն

բարձր կարեւորութիւնը զոր մեր միտք կրնայ յղանալ։ Իր անունն երբէք չպիտի արտասանենք թեթեւօրէն։ Չայն արտասանած ատեննիս պիտի գերծ մնանք ընտանութեան ամէն երեւոյթէ։ Ժուժկալ ըլլալու է Աստուծոյ անուան մասին, խնչպէս պէտք է ժուժկալ ըլլալ պատուոյ խօսքի մասին։

Երկրորդ, Աստուծոյ պատկառելու ուրիշ լաւագոյն միջոց չունինք, եթէ ոչ՝ ճշդիւ կատարել մեր ամէն պարտքերը, քանի սր բարոյական օրէնքն Աստուծոյ ալ օրէնքն է, ըստ խիղճի արտայայտութեան։

ԿՐՕՆՔ. — Ամէն մարդիկ նոյն եղանակով չեն ըմբռներ զԱստուած։ Իր բնութեան եւ իրեն հետ մարդկային յարաբերութիւններուն վրայ տարբեր տարբեր գաղափարներ ունին։

Բանականութիւնը կը հրամայէ մեզ թոյլտուութիւն՝ զանազան կրօնքներու մասին։ Պէտք չէ ատել զանոնք որոց հաւատքը կը տարբերի մերինէն։ Յարգելու է ամէն հաւատալիք եւ խոնարհելու է խիղճի ազատութեան սկզբունքին առջեւ, որ թոյլ կուտայ մեզ ամէնուս՝ իր սիրտին համեմատ պատկառիլ Աստուծոյ։ Խաղաղութիւն՝ բարի կամք ու նեցող մարդերուն։

Պարծ. Սա բառերուն հսկանիշը գտէք. Գերագոյն, վեր, յայտնել, կարգաւորութիւն, հաստատել, ամբողջ, ներդաշնակ, բարի, լոյս, սէր, կատարել, միանալ, խոնարհամտութիւն, բարձր, կցել, թեթեւօրէն, ընտանի, ժուժկալ, քարքիւ, հրամայել, ասել, խոնարհիլ, ազատութիւն, խաղաղութիւն։

28. ՈՒՐՈՒԱՆԿԱՐ

Տժգոյն կապոյտ երկինքին վրայ առաջւան
Բամպակ ներմակ ամպերուն մէջ ցիրուցան ,
ձերմակ մահիկն անփայլ , նրբին , շրջաբեայ՝
Ինչպէս յօնք մը առանց աչքի , կորանայ :

Կը հասուննայ ճակաւ արեւն , ու հալին
Ամպերն՝ ինչպէս կոյսեր անագին .
Եւ կապոյտը կը մնայ մերկ ու մաքուր ,
Ծով քնացած , միապաղաղ , անփրփուր :

Թռչուն մը , շուշ , կ'անցնի , գծելով գիծ մը սեւ
Որ օդին մէջ կ'աւրուի՝ սկոյն իր ետեւ :
Եւ այդ ծաւի անհունութեան մէջ քափուր՝
Միայն մահիկն իր նայուածքը նայի կոյր :

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Բաց. բառեր. Ուրուանկար, ցիրուցան, մահիկ, անփայլ,
նրբին, շրջաբեայ, կորանալ, միապաղաղ, ծաւի, անհունութեան,
թիւն, թափուր :

Քեր. վարժ. Ձնչեցէք վերադիրները (ածական) եւ մակ-
բայ) : Ապա որոշեցէք բայ, ճէր բայի, սեռի եւ ընդունեան
խնդիր :

29. Ա Ր Տ Ը

Յակոբին խրճիթը շինուած էր՝ ցախերով , մորե-
նիներով , փուշերով եւ ամէն տեսակ մացառներով
ծածկուած գետնի մը վրայ : Կարծես թէ Աստուած
դատապարտած էր այդ հողը ո՛չ ընդեղէն եւ ո՛չ
պտուղ արտադրելու : Օր մը տարապալման ջերմու-

թիւն կը տրեք ճիշդ հնձոց եղանակին մէջ , եւ Յա-
կոբ այս մացառներէն միոյն ստուերին մէջ պառկած
էր : Գիւղացի մ'եկաւ անցաւ որ երկու եզներէ լծեալ
սայլ մը կը վարէր : Այս սայլը լի էր ցորենի չքեղ
որայներով : Անիւներուն հանած ճռնչիւնէն , Յակոբ
դուլիւր վեր վերցուց եւ առանց նախանձի չկրցաւ
տեսնել գեղջկական սայլն ու եզները : Դժկամակու-
թեամբ բարեւ տուաւ գեղացւոյն :

Մշակն , առանց ուշադրութիւն ընելու Յակոբի
նախանձոտ ակնարկներուն , խոկոյն սկսաւ խօսիլ .
« Քու ձեռքդ է , ըսաւ որ քու հողդ ալ իմ հասկե-
րուս նման գեղեցիկ հասկեր , ընտիր ընդեղեններ ,
հոտաւէտ ու ագնիւ խոտի գէգեր արտադրէ . կտրէ՞
այդ թուփերն ու մացառներն որք կը խափանեն այս
խոպանն , այրէ՞ այդ մորենիներն ու ցախերն՝ այդ
բոլոր անօգուտ տունկերն՝ եւ անոնց մոխիրը տա-
րածելով արտիդ երեսն՝ ամէն օր սկսէ մաս առ մաս
հերկել . եթէ ամէն անգամուն քանի մը քառակուսի
կանգուն հերկես , քիչ ատենէն պիտի յաջողիս հողդ
մաքրել : Այն ատեն արմտիք , ընդեղէն եւ խոտե-
ղէն ցանէ . գետնախնձոր , ստեպղին , չողգամ , լու-
բիա , բակլայ եւ կանկառ տնկէ . յետոյ նախախնա-
մութեան խնամոց սպաւինէ . հնձոց ժամանակը
պիտի հասնի ինչպէս քեզ՝ նոյնպէս եւ մեզ համար ,
եւ ոչ եւս պիտի անիծես ճակատագիրդ : »

Յակոբ փորձեց այս խորհուրդները . թուփերը ,
մացառներն ու վնասակար տունկերն անհետացան
չնորհիւ իր աշխատութեան , եւ յաջորդ տարին իր
աշխատութիւնը փոխարինելու չափ բաւական հունձք
ստացաւ :

Վարժ. Համառօս կերպով պատմեցէր նոյնը եւ ըսէր թէ
ինչ հասկնալու է այն հասուածէն :

30. ԱՐԾԻԻ ԵՒ ԱՐԵԻ

(ԱՌԱԿ)

Լեւան ծայրէն օր մի Արծիւն այսպէս ասաց Արեւուն .

— « Ինչո՞ւ դուն լոյսըդ սրփռես ցած , քան զայս
սարեւս վարդագոյն .

« Հառագայքներդ կը կեղտոտեն խոտերն անեան բո-
վանդակ .

« Ի՞նչ է քու գործ . լուսաւորե՛լ խոր հովիտներ , նեղ
ծըմակ ,

« Թող կորսուին ի խաւարի քամուկ մամուռն եւ
ցած սէգ » :

— Թըռչո՛ւն , ըսաւ Արեւն Արծուին , եկուր քրոիր
եսեւէս » :

Եւ բարձրացան մէկտեղ երկուքն՝ ամպերէն եւրս
եւս վեր .

Մինչ այնքան որ գետնին հաւասար գոյգ եղան բար-
ձր սարեր :

Երբոր Արծիւրն նայեցաւ վերէն վար ,
Լեւ ձոր տեսաւ հաւասարած միասար .

— « Նայէ , ասաց Արեւն՝ հրպարս քրոչունին ,
« Տե՛ս , իմ դիմաց լեռն հաւասար է խոտին .

« Հրսկայաքսն աչխա առաջ չիկայ ո՛չ մեծ , ո՛չ
փոքրիկ ,

« Ովկիանոսն նոյն ինձ համար , ինչպէս կաթիլ մ'է
ջրիկ .

« Հասարակաց լուսաբեր ասդ եմ ամենուն կենսասու

« Ինչպէս խոտին անհառաքոյս , նոյն եւ մայրին Լի-
բանանու :

« Ուր նառագայքքս սափցընեն մըրջիւն , եւ կեանք
անհառիք

« Կուտան , ծաղկանց բուրումն անուշ կը տարածեն
ամէն դին : »

Այսպէս , Աստուած որ ինքն իրեն է միայնակ չափ
սահման ,

Հասարակաց կու տարածէ վերէն խընամփ հայրա-
կան :

Թարգմ. Լ. ՔԵՐ. Վ. ՔՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

ԼԱՄԱՐԴԻՆ

Բաց. բառեր. Սար, կեղտոտել, բովանդակ, հովիտ, ծմակ,
քամուկ, մամուռ, սէգ, միասար, հսկայաքս, ովկիանոս,
հասարակաց, լուսաբեր, կենսասու, մայր, Լիբանան :

Վարժ. Ձառ զառ սիւնակներու մէջ գրեցէր ամանցեալ
(մասնիկ ունեցող) եւ բարդ (երկու բառէ կազմուած) բա-
ռերը :

31. ԴԱՄՈՒԿԼԵՍԻ ՍՈՒՐԸ

Դիոնիսիոսի չողոքորթներէն մին՝ Դամուկլէս ա-
նուն՝ օր մը գովեստով կը խօսէր անոր զօրու-
թեան , պերճութեան , փառաց , անհուն գանձին
եւ հոյակապ պալատներուն վրայ , եւ կ'ըսէր թէ ոչ
ոք այդքան երջանկութեան տիրացած է : « Դամուկ-
լէս , ըսաւ անոր Դիոն , քանի որ իմ վիճակս այդ-
քան քաղցր կը թուի քեզ , կ'ուզէս փորձել եւ ճա-
շակել այդ քաղցրութիւնն , պահիկ մը իմ տեղս
անցնելով » : Դամուկլէս հաւանեցաւ այս առաջար-

կութեան Դիոն նստեցուց զնա ոսկեհուռ անկողնի մը վրայ, ճոխ բարձերով եւ շքեղ գորգերով զարդարուած։ Ապա ոսկեղէն անօթներու մէջ բազմախորտիկ սեղան մը պատրաստուեցաւ անոր առջեւ։ Դեռատի եւ գեղադէմ ծառայք կը սպասարկէին եւ պատրաստ էին ամենափոքր նշանի մը՝ կատարելու համար Դամոկլէսի հրամաններն։ Թագ եւ պսակ, անուշ բուրմունք, համեղ կերակուրք՝ ամէն ինչ լիառատ էր։ Դամոկլէս երջանիկ զանձն կը զգար. բայց յանկարծ, այս ամէն շքեղութեանց մէջ տեղ, կը նշմարէ ոտը մը որ ձեղունէն կախուած կը մնար նրբին ձարով մը միայն, եւ որ կը սպառնար ինչալ մարդոց երջանկագոյնին՝ Դամոկլէսի՝ գլխուն վրայ։ Ա՛լ ոչինչ կը տեսնէ նա, ո՛չ գեղադէմ գերիներն, որ կը սպասարկէին, եւ ո՛չ ճոխ սպասներն. իր ձեռքեր ալ չեն մօտիւր կերակրոց։ Նոյն իսկ Թագ եւ պսակ կ'իյնան գլխէն, կ'աղերսէ որ բռնաւորն աւզատէ զինք այս երջանկութենէն։

Այս չափացուցանիւր արդեօք թէ երջանկութիւն չկայ անոնց համար որք խռովայոյդ պերճութեամբ կ'ապրին։

Գրաւոր պատասխանեցէ՛ք սա հարցմանց. 1. Ի՞նչ ըստ օր մը Դամոկլէս։ 2. Ի՞նչ պատասխանեց Դիոնէսիոս։ 3. Ի՞նչ ըրաւ (նկարագրեցէ՛ք տեսարանը)։ 4. Ի՞նչ կախուած էր Դամոկլէսի գլխուն վրայ։ 5. Ի՞նչ կը զգայ այն ատեն եւ ի՞նչ կ'ընէ։ 6. Բարոյական . . . :

32. ՄԱՆԿԻԿՆ ԱՌ ԿԱՏՈՒՆ ԻՌ

Հո՛ս եկուր, փի՛սիկ, եկո՛ւր որ աղւոր մ'ըգեց ջախեմ ես,
եկո՛ւր, ա՛նառակ,

Քեզ համար կ'ըսեն թէ՛ ո՛վ որ քլայ՝ ուժգին կը ճանկես,

Երեսըդ ներմա՛կ . . . :

Է՛հ, ըսէ՛ նայիմ, այդպէս խոժոռած ո՛ւսի կուգաս արդ,

Ուռուցած քո ձա՛ր . . . :

Խեղճ մուկիկներուն տըլի՛ր մահաբեր՝ սոսկալի մի ջարդ . . .

Վիրաւորուեցա՛ր . . . :

Եւ կամ կաղամա՛րս արդեօք շրջեցիր, եւ՝ արազընթաց՝

Վազելով շիտակ։

Միթէ՛ քաքիկըդ իմ քղբերուս վրայ գըծագըրե՛լ փութաց

Մի սեւուկ գետակ . . . :

Տեսնե՛նք, պատասխան տո՛ւր, ես բընութեամբ քաղցրիկ եմ եւ հեզ.

Յանցանքներդ ո՞յ՛ք են։

Չի՛ պիտի ջախեմ, փի՛սիկ, առաջուց ես կը ներեմ քեզ

Ոնիրներդ ամէն։

. . . Ի՛նչ, ակնա՛րկ մ'անգամ, կամ գգուանք մ'անգամ ինձ չե՛ս ուղղեր դու,

Չարսի՛րս կենդանի . . . :

— Մե՛ղք որ ամէն տեղ այ՛նքան գովեր եմ, անպիտան կասու,

Դէմքդ գեղանի։

Ո՛հ, բայց ի՛նչ է այն, գետնին վերայ, քովդ, որ կը քաւալի . . .

Թռչնի՛կս . . . Աստուած իմ . . .

Դո՛ւ խողխողեցիր զայն , ակռաներովդ սուր եւ ան-
ռելի ,

Ընկերս մտերիմ ,

Այն որ իւր անուշ , դայլայիկներով՝ ինձ հրճուանք
կուտար ,

Քեզ՝ նախանձ առա՛հ ,

Վանդակէն խրլուած ահա կը մեռնի՝ մահուամբ
չարաչար ,

— Վա՛յ քեզ , ապիրա՛հ . . . :

Այդ անգուր արարեց յաւէս կը բառնայ բոլոր սէրս
ի քէն ,

Կ'ուզէի ներել ,

Բայց վշտացած սիրս ինձ կ'ըսէ , դաժան բարուցդ
փոխարէն

Զքեզ դատաւարեցի :

Փախի՛ր , հեռացի՛ր , Ե՛տ , իմ դիմացէս կորսուէ՛
անդին :

— Մըտադրեցի լաւ՝

Ըզբեզ չի տեսնել եւ այլ եւս ոչինչ ըստ երեւոյթին
Զի դատե՛լ բընաւ :

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Գէտ հումանիւսներ . Աղուոր , ջախել , անառակ , ուժգին ,
ձեռմակ , սոսկալի , ջարդ , արագընթաց , քաղցրիկ , հեզ , յան-
ցանք , ոճիր , ակնարկ , գգուանք , գովել , դէմք , գեղանի , Թա-
ւալիլ , խողխողել , սուր , ահուելի , հրճուանք , խել , ապիրաս ,
անգուռ , արարք , յաւէտ , դաժան , բարք , դատաւարեցի ,
փախչիլ , շուտ :

Համառօտակի պատմեցէք Թէ ինչ է պատահած , եւ գէթ
բարոյականը :

33. ՄՕՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մօր մը օրինակը խորապէս կ'ազդէ զաւակնե-
րուն կեանքին վրայ : Տղուն հոգին կը պատրաստուի
մօր ձեռքով , եւ անոր խնամքին , վարմունքին , կըր-
թութեան աստիճանին վրայ կը ձեւուի : Անկէ պիտի
սովորի մանուկը՝ սիրել քաղաքավարութիւնը կամ
կոշտութիւնը , աշխատութիւնը կամ ծուլութիւնը :
Հայելի մը՝ որ քանի պայծառ ըլլայ , այնքան լաւ կը
տեսնուի դէմքդ , շարժմունքդ ու արդուզարդիդ
մանրամասնութիւնները :

Ըսել է թէ կրնան աւելի մեծ պատասխանա-
տուութեան տակ կը գտնուին կրթական խնդրին մէջ
որ այն կարեւորութիւնն ունի մարդկութեան , ինչ
որ հիմը ունի շէնքին համար :

Եւ սակայն ցաւալի ճշմարտութիւն մ'է թէ մեր
մայրերը , քիչ բացառութեամբ , կանուխէն կը վար-
ժեցնեն իրենց զաւակներն այն ամէն պակասու-
թեանց որոնք անշուշտ մանկան մը դեռաբոյս
մտքին վրայ ազնիւ տպաւորութիւն մը ներգործե-
լու տեսակէն չեն :

Ամենափոքր սրտնեղութիւն մը զիրենք կը մղէ
արձակելու անլուր լուտանք եւ անէծք՝ իրենց զա-
ւակաց գլխուն : Ընդհակառակն , երբ հայր մը ման-
կիկն զգուշացնելու համար՝ գործուած յանցանքին
անվշտ պատիժ մը կը սահմանէ , մայրը կը սկսի
տղուն կողմնակցութիւն ընել , ամուսնոյն հետ վի-
ճաբանիլ . վարմունք՝ որ ուրիշ բանի չի ծառայեր ,

բայց եթէ տղան չփայտնելով՝ մոլութիւնն արմատացնել անոր սրտին մէջ :

Մանուկը կը մեծնայ . եթէ մանչ է՝ փողոցն իրեն համար է , եթէ աղջիկ է՝ պիտի ընէ միեւնոյնը զոր իր մօրմէն տեսած է . հագուստի , կապուստի , նորաձեւութեան սիրահար՝ մազէ ֆիշի մը համար այն իրիկունը քէն պիտի պահէ , հաց չպիտի ուտէ . վեջո կամ գլխարկ չունենալուն համար եկեղեցի չպիտի երթայ , վասն զի ամօթ է եղեր , վրան կը խնդան եղեր . . . : Ուրեմն Աստուծոյ աղօթելու համար չէ՞ որ կ'երթան եկեղեցի :

3. ՍՐԵՆՑ

Վարժ. Իբրեւ սեռի խնդիր գործածեցէք սա բառերը մէյ-մէկ խօսքի մէջ . Օրինակ , հոգի , վարժունք , հայելի , կիներ , հիմ , ճշմարտութիւն , պակասութիւն , սրնեղութիւն , յանցանք , ամուսին , մոլութիւն , փողոց , հաց , եկեղեցի , Աստուծո :

34. ԴԺԳՈՂ ՓԻԼԻԿ

Ամանք զարմանք սիրեց Փիլիկին ,
Տրտունջ տրտ հանեց 'ի յերկին ,
Թէ կարգ ու կանոն մէջ արարածոց
Շատ ծուռ ու մուռ են խառնակ ու շփոթ :

«Սա՛ նայեցէք ծառին վրայ խոռո
Ուր կան փոքրիկ ընկոյզներ կըսկլոր .
Իսկ բարակուկ , ցածուկ ոսթին՝
Կան ձմերուկներ մեծ ահագին :

Ես Աստուծոյ սեղ լինէի ,
Հակառակը կը գործէի .

Ինչ եւ իցէ , եղածն եղած է
Քեֆիս նայիմ , Բուսն եկած է .
Հանգչիմ քիչ մը , առնում ես զով ,
Խաղաղ փառեմ Բուսն անվերջով : »

Փիլիկ աղբօր քեֆիկ սեղն էր ,
Ի՞նչն էր պակաս , փորն իսկ կուտէ էր .
Սակայն այս իր քեֆիկ լաւ
Քրքէն բերնէն տուտ եկաւ :

Յանկարձ մէկ ընկոյզ քա՛ վերէն փրքաւ ,
Փիլիկի նակսին շրտախ մը զարկաւ .
Յասկեց նա սեղէն եւ հա՛ իր նակաս
Գտաւ կսկըռտուած եւ արեամբ ներկուած :
Հեկեկաց իսկոյն նա բազկաստուած .
«Ուղիղ են , գոյեց , գործք քո , Տէ՛ր Աստուծո ,
Զի ձմերուկներն եթէ լինէին
Իմ ուզածիս պէս ի վերեւ ծառին ,
Այժմ գլուխս ու ուղեղս ջախջախուած էին .
Աստուծո իմ , փա՛ռք քեզ , փա՛ռք միշտ ի յերկին : »

ՎԱՆԱՆ Վ.

Վարժ. Արձակի վերածեցէք այս ոտանաւորը եւ գտէք բարոյականը :

35. ԴԱՏՈՂ ՈՒԹԻԻՆ

Մօր մը գլխաւոր հոգը պէտք է ըլլայ մշակել իր տղուն գատողութիւնը : Այս մասին բաւական է միայն ըսել , թէ մայր մը ստէպ իր զաւակին հետ խօսելով , անոր մտային ընդունակութեան համեմատ հարցումներ ուղղելով՝ կարող է ո՛չ միայն անոր բնածին հետաքրքրութիւնը կարելի եղածին չափ գոհ

ընել, այլ եւ իր չորողին գտնուած որ եւ է առարկայէ, պատահած դէպքէ մը, բնական երեւոյթէ մը դաս հանել. անոր խորհելու կարողութիւնը գրգռել, ախորժելի, պարզ եւ բնական ոճով, այնպէս որ ամէն դաս զբօսանք մը դառնայ եւ ամէն զբօսանք հրահանգ մը:

Բարոյական հրահանգ. — Նիւթական իրերու վրայ խօսելու ժամանակ՝ խոհուն մայր մը կարող է նաեւ բարոյական դասեր հանել, եւ գլխաւորապէս իր զաւակը ճշմարտութեան ընտելացնել: Մանկական հասակին մէջ զանազան կրից նշաններն արդէն կ'երեւին. կամասիրութիւն, ինքնասիրութիւն, անզբութիւն, նախանձ, եւայլն: Այս եւ ասոնց նման վատ բնազգմունքն ուղղելու գործն անհրաժեշտ է, որպէս զի արմատ չընեն եւ բնութիւն չդառնան: Մայր մը իր անուշութեամբն ու սիրովն կարող է անկեղծ ու արդարասէր ընել իր զաւակը. պարտի չներել երբէք ամէնէն թեթեւ ստութեան եւ պակասութեան, երբէք չխաբել, ո՛ր եւ է խոստում ճշդիւ կատարել եւ զգուշանալ ամէն անվայել ընթացքէ եւ անխոհեմ խօսքէ, որ իր զաւակին թարմ ու վափուկ մտքին վրայ տպաւորուելով՝ վատ հետեւանք կրնայ ունենալ:

Մէկ խօսքով, դաստիարակ-մօր էական պաշտօնը պիտի լինի ներշնչել պարտաւորութեան, բարեսրտութեան եւ ողորմասիրութեան զգացմունքն իր զաւակին, չէ թէ լոկ խօսքով՝ այլ այնպիսի օրինակներով զորս կրնայ գտնել ընտանի շրջանին մէջ անգամ:

Վարժ. Ուղղածից գծերով զատեցէք նախադասութիւնները. Յետոյ որոշեցէք յատկացուցիչներն ու յատկացեալները:

36. ՈՐԲ ԹՈՉՆԻԿ

Մ'եր տանիքէն բունիկդ առկախ՝
ձիւ նիւ երգես, քոչնի՛կ անէր,
Ու փու լեզուով կ'ըսես. «ա՛խ վա՛խ.»
Ձմեռն եկաւ, փու ընկերներ
Թռան գացին հեռու երկիր,
Դուն միմակուկ հոս մընացիր:

Եւ անձկութեամբ լի՝ աջ ու ձախ
Կը նայիս թէ կուգա՞ն արդեօք,
Ու փու լեզուով կ'ըսես. «ա՛խ վա՛խ.»
Թոչնի՛կ, թէպէտ որք եւ անո՛ք՝
Յուրսին բուրին կը համբերես,
Ձի դուն անյոյս չես ինձի պէս:

Սիրքս լեցում՝ յիշեմ յանախ
Կտին մը որ գնաց ձեռքէ,
Ու քեզի պէս կ'ընեմ. «ա՛խ վա՛խ.»
Երբոր Ասուած զարուն դրկէ,
Ընկերներդ նո՛րէն կուգան...
Բայց ա՛լ չի գար իմ սիրական:

Շիրիմն անեւոք ծածկէ ցրմախ,
Գընա՛, քոչնի՛կ, քառի՛ր վրան,
Ու փու լեզուով ըսէ՛. «ա՛խ վա՛խ.»
Որք էր, հոգւոյս հասորն էր ան.
Ըսէ՛ թէ կարն է կեանքիս թել,
Շուտով կ'երթամ զինքն ընդգրկել:

Վարժ. Արձակի վերածեցէք, եւ հոմանիշ ունեցող բաները գտէք:

37. Կ Ն Ո Ջ Ս Ի Ր Տ Ը

Անիրաւաբար ըստած է թէ կնոջ սիրտը փափուկ է: Այո՛, դիւրազգած է կնոջ սիրտը, չուտով կը կարեկցի, դիւրաւ կը վշտանայ. այլ կարծուածին չափ փափուկ չէ: Կեանքի ամէն պարագայներու մէջ, երբ սիրտը դեր մ'ունի կատարելիք, հոն է կինը: Երբ թշուառութիւն մը կայ սփոփելու, հոն կ'երեւնայ, եւ չառ անգամ հրաշքներ կը գործէ իր քաղցր եւ սփոփիչ խրատներով: Եթէ վշտակի մը կայ մխիթարուելու, հոն ալ կը տեսնես զինքը, ուր կ'ամօքէ ցաւերը իր կենարար սպեղանիով, սրտին բոլոր սփոփիչ գանձերը կը թափէ, եւ կը յաջողի մեղմացնել վշտացեալ սիրտը: Կինն իր կրած ցաւերուն ալ կը դիմադրէ. սրտի ամէն պայքարներու մէջ յաղթող կը հանդիսանայ միշտ, եւ եթէ երբեմն կքի, երբէք չի կոտորի, առակի եղէգին պէս: Երբ թըշուառութեան մէջ գտնուի, սրտապինդ եւ անվհատ կը մարտնչի անողոք ճակատադրին դէմ. ինչ որ այր մարդը պիտի վշտանցնէր ու կասեցնէր, կինն անհրկուն կը մնայ անոր մէջ: Եթէ վիշտ մ'ունի, այդ վիշտն որքան ալ բուռն ըլլայ, գիտէ դիմադրել առնոր, չընկճիր բնաւ վշտի բեռին տակ: Ուր որ այր մարդը յուսահատ կ'ողբայ, կինն յուսալից կը ժպտի:

Ինչէն է այս ոյժը կնոջ սրտին մէջ, ինք որ մարմնով տկար արարած մ'է, ինչպէս կ'ըլլայ սիրտն այնքան զօրաւոր:

— Զի հաւատք ունի: Եւ այս հաւատքն է որ, Սանդուխտէն մինչեւ Կատարինէ, այնքան վսեմ արարքներ գործել տուած է հայ կիներուն իսկ: Ուստի մաղթենք՝ որ հայ կինը միշտ հաւատքով մնայ:

ԵԻՓԻՄԷ Պ. ՕՏԵԱՆ

Վարժ. Գտէք տէրայինները, եւ ըսէք թէ ինչ տեսակ բաներ են:

38. ՄՈՒԽՆ ՈՒ ԲՈՅՑ

(ԱՌԱԿԻԿ) Նմանողաբար

Մուխն այսպէս կ'ըսէր	«Եմ՝ մինչ լուսասու,
Շիկափայլ բոցին.	«Շողոզողուն ես դու:»
«Մա՛յր իմ որդեսէր,	Բոցն ըսաւ անոր.
«Ես քու բընածին	«Աղջիկս, այդ բանն
«Դուստրդ եմ հարազատ,	«Զէ՛ երկրիս վրայ,
«Եւ յաշխարհի՛ քեւ	«Յորում ամէն բան
«Ունիմ՝ յար ազատ՝	«Պէտք է անխափան,
«Հոգի, մարմին, քեւ...:	«Ի՛ւր իսկ սեփական
«Այլ սակայն ինչո՞ւ	«Յոլումն ունենայ
«Ես զարեանոս, սեւ	«Որպէս զի լոյս այլ...»:

*
*
*

Մանկանց — մարդկան — չէ բաւական
Լինել որդիս հարց պատահական,
Մերք հաւք բոց են լուսաբուրդիս.
Իրենց որդիք՝ անպէ՛տ մուխ...:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Բաց. բառեր. Շիկափայլ, որդեսէր, բնածին, հարազատ, քեւ, յար, զարշահոտ, լուսասու, յորում, անխափան, սեփական, ցոլում, որդիս, լուսաբուխ :

Որոշեցէք ստորոգելիները, ապա արձակի վերածեցէք, ի վեր հանելով բարոյականը :

39. Ծ Ն Ն Դ Ա Վ Ա Յ Ր

Մարդկային ընկերութիւնը կը պահանջէ սիրել այն երկիրն ուր ի միասին ապրած ենք, եւ նկատել զայն իբրեւ հասարակաց մայր եւ ստնտու : Արդարեւ մարդիկ հզօր կապով մը միացած կը զգան զիրենք, երբ մտածեն թէ նոյն երկիրն էր ի կենդանութեան կրած եւ սնուցած է զիրենք, յետ մահուան եւս պիտի ընդունի իւր ծոցը :

Յովսէփ մեռնելու ատեն ըսաւ իր եղբարց . «Աստուած պիտի այցելէ ձեզ եւ պիտի հաստատէ զձեզ այն երկրին մէջ զոր խոստացած է մեր նախահարց : Իմ ոսկորներս ալ ձեզ հետ տարէք : » Այս եղաւ իր վերջին կտակը : Մեռնելու ատեն իրեն համար քաղցրութիւն մ'էր յուսալ թէ իր եղբարց պիտի հետեւի զէպի այն երկիրն զոր Աստուած պարգեւած է իրենց իբրեւ ծննդավայր, եւ թէ՛ իր ոսկորները խաղաղապէս պիտի հանգչին հոն ի մէջ իր քաղաքակցաց :

Այս զգացումնը բնական է ամէն ժողովրդոց : Թեմիսդոկլէս Աթենացին իբրեւ մատնիչ արտաքսեալ էր իր հայրենիքէն եւ անոր կործանման կ'աշխատէր . սակայն մեռնելու ատեն մոռցաւ իր վրէժխնդրութիւնն եւ պատուիրեց իր բարեկամաց որ իր ոսկորներն իր հայրենիքն՝ Ատտիկէ՝ փոխադրեն եւ

զաղտնապէս հոն թաղեն : Երբ մահուան ժամը մերձենայ, բանականութիւնը վերադառնայ եւ վրէժխնդրութիւնը դադրի, տոհմային սէրը կը զարթնուի կը կարծէ գոհացում տալ իր ծննդավայրին եւ կը հաւատայ թէ իր աքսորավայրէն ետ կանչուած է մահուանէ վերջը :

Վարժ. Գտէք հակամիջեր . Պահանջել, սիրել, ապրիլ, հասարակաց, հզօր, միասնալ, կենդանութիւն, ընդունիլ, հաստատել, քաղցրութիւն, յուսալ, հետեւիլ, խաղաղ, բնական, արտաքս, կործանում, մոռնալ, բարեկամ, զաղտնապէս, մերձենալ, դադրիլ, զարթնուլ, գոհ, վերջ :

40. Ա Շ Ն Ա Ն Շ Ո Վ Ի Կ

«Որո՞ւ վրայ, կուլաս, հո՛վիկ,
«Ինչո՞ւ ցաւիս . դադրէ՛, հերի՛ք» :
— Մէկուն վրայ, բընաւ չեմ լար .
«Ես ոչ մէկուն չեմ մեղքընար» :
— «Ինչո՞ւ համար սուգ սըրսմութիւն
«Ոգւոյս վրայ կը բերես դուն,
«Ողբ երգելով եղբերական,
«Տխուր ասեմ կէս գիշերուան» :
«Ինչո՞ւ համար . — Օր պիտի գայ,
«Գերեզմանիդ քարին վրայ,
«Գիշեր ասեմ՝ դարձեալ ա՛յսպէս,
«Լալ ողբալու պիտի գամ ես» :

ՔՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

Վարժ. Յոգնակիի վերածեցէք . Աշնան Հովիկներ :

Գտէք հոգնակիներ . Լալ, ցաւիլ, դադրիլ, բնաւ, մեղքնալ, սըրմութիւն, ողբ, երգ, եղբերական, գերեզման, քար, դարձեալ :

41. ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆ

Իմացականութեան առաջին կարողութիւնն է յիշողութիւնը . ինչպէս երախտան բնազդութեամբ իր մօր ծոցը կը փնտռէ, նոյնպէս յիշողութեամբ իր մայրը կը ճանչէ եւ անոր կը ժպտի : Միայն տղուն միտքը ստէպ կը մնան բառեր, եւ չէ թէ այդ բառերու նշաններն կամ գաղափարները : Ուստի մօր մը պարտաւորութիւնն է մշակել գաղափարներն, եւ չէ թէ բառերու յիշողութիւնն, եթէ չուզեր որ իր զաւակը թուրքի մը լինի : Մինչեւ եօթներորդ տարին ուսուցման եղանակը պարտի լինել բանաւոր, անգիր . իսկ միջոցներն էապէս զգայարանքը :

Անօգուտ է բեռնաւորել յիշողութիւնը բառերով . կան անխոհեմ մայրեր որ կը փափագին իրենց զաւակներն չուսող գիտուն ընել . ուստի գոց սերտել կու տան վէպիկներ, առակներ, ոտանավորներ, թէեւ անոնց միտքը բնաւ չեն իմանար : Այս կերպով կը խանգարեն ոչ միայն յիշողութիւնն այլ եւ ստէպ իմացականութիւնը կը բթացնեն : Դաստիարակութեան գաղտնիքն ոչ այնքան միտքը տողորել է ծանօթութիւններով, որքան անոր կարողութիւններն զարգացնել, դիտել, համեմատել ու դատել տալով, որպէս զի որոշ, պայծառ տպաւորութիւններ եւ գաղափարներ ընդունի ուղեղն, եւ քիչ քիչ ճշմարիտը սուտէն զանազանել վարժի :

Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

Վարժ. Ուշադրութեամբ կարդացէք եւ գրեցէք պարզ բառերը . յետոյ նոյն պարզ բառերէն կազմուող բոլոր բարդութիւններն ու ամանցումները :

42. ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐ

Թումաս աղբար եւ Թորոս քաջ բարեկամ
Օր մը մօտի քաղաքն երթալ ըսկսան .
Թումաս տեսաւ մէջ տեղ նամբուն
Ոսկւոյ քրտակ մը լեփ-լեցուն .
Վար ծըռեցաւ առաւ զայն,
Արտուրի գրաւ ի գրպան :
Թորոս ասաց ուրախ արտով .
« Բաղդերնիս լա՛ւ յաջողեցաւ :
— Զէ, կրկնեց Թումաս պաղուկ նայուածով,
« Բաղդերնիս՝ այստեղ՝ չի յարմարեցաւ .
« Թէ կ'ուզես, զրուցէ, բաղդըդ բանեցաւ : »
Շա՛ս տեսնեցաւ սիրտ Թորոսին՝
Պաղ խօսեցով բարեկամին,
Թէ եւ լրտեց իբր անարբեր,
Սակայն արիւնը զարկաւ վեր :
Յետոյ դա՛ւսէն անհառ մըսած ժամանակ,
Վազեցին յանկարծ
Թումասի դիմաց
Արիւնկըզակ երկու կրտին աւազակ :
Խեղճը վախէն լեղապատառ
« Կորա՛նք, կանչեց, Թորոս աղբար » :
Աղբար Թորոս անարբեր
« Կորանք, ասաց, մի՛ զրուցեր,
« Այդ տեղ, կորայ, կուգայ յարմար :

հոսորելով իր համբան՝
Գընաց մըսաւ ծառասան :
Թուսաւ մինակ ի՞նչ ընէր ,
Սիրքը մեռնիլ չէր ուզեր .
Պսսի շուտով փակն հանեց
Աւազակաց ձեռքը յանձնեց :

Թէ դու յաջող ու լաւ օրիդ
Քու բարեկամ չը յիշես ,
Քու բարեկամդ ալ նեղ օրիդ
Ձի հայիւր բնաւ փու երես :

ՔՈՒՇԵՐԵԱՆ

Վարժ. Արճակի վերածեցէր նոյնը համառօտելով: Գտէք
դիմաւոր բայերն եւ որոշեցէր անոնց տեսակը, լծորդու-
թիւնը, եղանակը, ժամանակը, թիւը, դէմքը. գտէք նաեւ
տէրբայիները :

43. ՆԵՐԿԱՅ ԵՒ ԱՊԱԳԱՅ

Կ'անցնին մարդիկ ծաղկանց պէս որք կը բացուին
առաւօտուն եւ կը թառամին երեկոյին ու կ'ըլլան
ոտնակոխ: Սրբնթաց գետի մը ալեաց պէս կը վազեն
կ'անցնին սերունդք մարդկան. չկայ բան մը որ կա-
րող ըլլայ կասեցնել ժամանակին ընթացքն, որ իւր
հետ կը քաշէ կը տանի նաեւ ամենէն հաստատուն
եւ անշարժ երեւցած բաները: Դո՛ւն ալ, որդեակ,
դո՛ւն ալ, որ գեղածիծաղ եւ զուարճալից մանկու-
թիւնը կը վայելես, գիտցիր որ այս զուարթագեղ
հասակդ փափուկ ծաղիկ մ'է, որ այն ինչ բացուած՝
պիտի թռչնի թարչամի: Անդգալի կերպով ինքզինքդ

փոխուած պիտի գտնես. գեղատեսիլ չնորհք, քաղցր
զուարճութիւնք, հեշտալի բերկրութիւնք, ոյժ ու
կորով, առողջութիւն եւ ուրախութիւն՝ ասոնք
ամէ՛նն ալ երազի նման պիտի ցնդին անհետանան,
եւ ասոնցմէ տխուր յիշատակ մ'եւեթ պիտի մնայ :
Հիւանդոտ ծերութիւնը՝ թշնամի ամէն զուարճու-
թեանց եւ բերկրապատար վայելից՝ պիտի գայ երեսդ
կնճռելու թոռմեցնելու, մարմինդ կորացնելու, ան-
դամներդ տկարացնելու, սրտիդ մէջ խնդութեան
աղբիւրը ցամքեցնելու, եւ ամէն բանի անզգայ ընե-
լու՝ բացի ցաւոց: Այն ժամանակը շատ հեռու կ'ե-
րեւի. աւա՛ղ, կը խարուիս, որդեակ. ահա կը փու-
թայ, կը վազէ, կը հասնի նա, եւ ներկայն որ կը
փախչի, արդէն շատ հեռացաւ, որովհետեւ խօսած
վայրկեանս կ'անհետանայ, եւ ո՛չ եւս կարող է ետ
դառնալ: Ներկային վրայ մի՛ վստահիր, ուրեմն,
որդեակ իմ, այլ ապագային սպասելով՝ առաքինու-
թեան խիստ ու գծուարին ճամբուն մէջ յարատեւէ
եւ բարի վարքովդ, բարի գործովդ ու արդարասիրու-
թեամբդ քեզ տեղ պատրաստէ արքայութեան մէջ :

ՖԵՆԵԼՈՆ

Վարժ. Այս հասուածն ամբողջ օրինակեցէք, հետեւեալ
բառերուն տեղ հոմանիշները դնելով,

Կը բացուին, կը թառամին, սրբնթաց, ալեաց, կը վազեն,
կասեցնել, ընծացք, հաստատուն, զուարճալից, հասակ, փա-
փուկ, այն ինչ, բացուած, պիտի թռչնի, զուարճութիւնք,
հեշտալի, բերկրութիւնք, ուրախութիւն, երազի նման, ան-
հետանան, եւեթ, հիւանդոտ, ծերութիւն, թշնամի, երեսդ,
կնճռելու, կորացնելու, աղբիւր, ցաւոց, ժամանակ, կ'ե-
րեւի, կը փախչի, վայրկեանս, խիստ, ճամբուն, յարատեւէ :
Նոյնը յորճակի վերածեցէք, այսպէս. «Դո՛ւք ալ, որդեակ-
ներ, եւլն»:

44. Ա Ս Տ ՈՒ Ա Մ

(ՀԱՐՑՔ ԱՌ ԱՐՏԵՄ)

— Ո՞վ լուսափայլ արեգին
ձառագայթներ է սրւած,
Եւ անթափանց գիշերին՝
Լուսին, աստղեր բանկազին .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

— Անհուն երկնից կապոյտ գոյն,
Եւ խոտին ո՞վ է սրւած
Այն կանանչն ուր իբր ի բոյն
Յօղերն հանգչիլ զան այգուն .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

— Ո՞վ հոտաւէտ պուրակին
Շուր, եւ բրուչնոյն է սրւած
Այն փետուրներ փափկազին
Որովք սլանայ նա յերկին .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

— Ո՞վ՝ աշխարհիս՝ մինչեւ ցարդ՝
Ամէն պիտոյքն է սրւած,
Մերկ դաշտաց իսկ՝ իբրեւ զարդ՝
Տալով շուշան, յասմիկ, վարդ .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

Ո՞վ զֆեղ գրգուռոյ բարի մօր՝
Այն վեհ գորովն է սրւած

Որով վրադ, ամէն օր,
Կը գուրգուրայ սիրով նոր .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

— Ո՞վ փաղցրահամ, գեղունակ
Քեզ պրտուղներ է սրւած,
Եւ այն հաւն ու շարունակ
Լընու փոքրիկ ֆո պընակ .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

— Երբ մի զոյալ փաղցրադէմ,
Աչերն ի վեր ամբարձած,
Ըսէ աղօթք մ'երկնանէմ,
Ո՞վ կը լըսէ զայն, Արեւմ .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

— Երբ սուրբ սիրով, ջիւղ մըսֆով,
Դիշերն երթա՝ պատրաստուած
Մահինդ հանգչիլ անխորով,
Ո՞վ կը հսկէ զըլսուդ ֆով .

— Մեր արարիչ Հայրն Աստուած :

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Վարձ. Սա բառերուն սահմանը տուր. Օրինակ. Արեգ. —
«Լուսաւոր գունն որ կը փայլի ցերեկ ասեն, լոյս եւ ջերմու-
թիւն կուտայ ճիւղերին :»

ձառագայթ, անթափանց, զիշեր, լուսին, աստղ, երկինք,
խոտ, բոյն, ցօղ, հանգչիլ, այգ, պուրակ, շուր, թռչուն, փե-
տուր, սլանալ, աշխարհ, դաշտ, զարդ, շուշան, մայր, օր, պր-
տուդ, մաշ, պնակ, զոյալ, փաղցրադէմ, աչք, աղօթք, մահիմ,
զլուխ :

45. ԾԱՌԱՅԻ ՇԵՏ ՎԱՐՄՈՒՆՔ

Տան տէրն ու տիրուհին 'ի հարկէ պարտին հրա-
մայել ծառայից, բայց պէտք չէ մոռնալ որ սպա-
ւորներն ալ մարդ են, ունին ինքնասիրութեան եւ
պատուոյ զգացմունք, եւ հետեւապէս չափազանց
խստութիւն եւ գոռոզութիւն տեսարց կողմէ կրնան
վիրաւորել անոնց սիրտն, ատելութիւն գրգռել եւ
տան ծառայութեան մէջ խանգարում յառաջ բերել:
Ուստի, հարկ է բարեսիրական ձեւով հրամայել, եւ
որպէս զի սպասաւորները չմոռնան երբէք այն յարգն
ու պատիւը զոր պարտին իրենց մեծաւորներուն,
ասոնք ալ փոխադարձ մարդավարութեամբ վարուե-
լու կը պարտաւորին: Բաց աստի, տան տիրուհին
պարտի մերթ ընդ մերթ հոգ տանիլ սպասուհւոյն
նիւթական վիճակին, յորդորել որ ինայած ստակ-
ներն 'ի զուր չվատնէ, համակրիլ անոր կացութեան,
եւ 'ի վերջէ այնպիսի բարեսէր ընթացք մը բռնել
որ սպասուհին տունէն հեռանալու փափաք չտածէ
եւ իր պաշտօնը հաւատարմութեամբ եւ սիրայօժար
կատարէ: Սակայն, միւս կողմէ, պէտք չէ տան տի-
րոջ եւ տիրուհւոյն բարեսիրութիւնը տկարութեան
եւ ընտանութեան սահմանները հասնի: Հարկ է
առանց բարկութեան ուղղել ո՛ր եւ է սխալմունք ու
անհոգութիւն որ կրնան տեսնուիլ սպասաւորներու
վրայ: Իսկ եթէ սպասուհին անուղղելի մնայ, նա
մանաւանդ անհաւատարմութեան եւ անկանոնու-
թեան նշաններ ցոյց տայ, խոհեմութիւնը կը պա-
հանջէ իսկոյն հեռացնել զնա տունէն:

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Վարժ. Սա հարցմանց պատասխանեցիք գրաւոր եւ բերա-
նացի: 1. Տան տէրն ու տիրուհին ինչպէս վարուելու են ծա-
ռայից հետ: 2. Փոխադարձաբար ինչպէս վարուելու են սպա-
սաւորներն ու սպասուհիները: 3. Տան տիրուհին ինչ ընելու
է իր սպասուհիին դրամական վիճակին համար: 4. Ասոր փո-
խարէն ինչ կը սպասուի ծառայողներէն: 5. Ե՞րբ հեռացնելու
է զանոնք տունէն:

Վարժ. Գտէք հոմանիւսներ. Վարմունք, ի հարկէ, ծա-
ռայ, ինքնասիրութիւն, չափազանց, գոռոզութիւն, վիրաւո-
րել, ատելութիւն, խանգարում, յառաջ բերել, բարեսիրա-
կան, ծնւ, մեծաւոր, մարդավարութիւն, մերթ ընդ մերթ,
հոգ տանիլ, նիւթական, վիճակ, յորդորել, ի զուր, վասնել,
համակրիլ, կացութիւն, փափաք, ցածել, սիրայօժար, ընտ-
անութիւն, բարկութիւն, ուղղել, սխալմունք, անուղղելի,
իսկոյն:

Վարժ. Գտէք հականիւսներ. Ծառայ, պարտիլ, հրամայել
մոռնալ, ինքնասէր, չափազանց, խստութիւն, գոռոզութիւն,
ատելութիւն, գրգռել, խանգարում, յարգ, մեծաւոր, խնայել,
վասնել, համակրիլ, հեռանալ, սիրայօժար, բարեսիրութիւն,
սկարութիւն, ուղղել, անհոգ, անկանոն, խոհեմ, պահանջել:

46. ՅԵՏ ՅԻՍՈՒՆ ԶՄՐԱՆ

Յես յիսուն ձմրան՝ չունիմ ըսացուած,
Ո՛չ հուն՝ ո՛չ հիւղիկ յարգէ ծածկըւած,
Բայց փոփոխ բախտին պարգեւներ խարդախ
Արհամարելով՝ երգեմ միւս ուրախ:

Յես յիսուն ձմրան՝ դեռ ծովեր ու սար,
Արեւը ոսկեկարս, դաւոս, հովիտ, դալար
Դիտեմ ընդ երկար՝ վայելեմ լրճիկ,
Եւ այս շաւր իսկ է օրսիս իմ փոքրիկ:

Յէս յիսուն ձմրան՝ օսկաւին կայսառ
Շրջիմ հետիոսս ի ձոր եւ յանառ,
Եւ ոչ նախանձիմ հարուսին երբէք
Որ նոյն կառփին մէջ երթայ ցաւաբեկ:

Յէս յիսուն ձմրան՝ պատերն են անգարդ
Համես սենեկիս. բայց երբ լոյս զլւարք
Ներս կը քափանցէ, ցոյց տայ ինձ պատկեր
Սիրուն զաւակացս՝ իմ միակ գանձեր:

Յէս յիսուն ձմրան՝ չունիմ ըսացուած,
Ոչ մի քիզ պարտէզ, բայց գիտես, Ա՛սուած,
Թէ ոչ արքներէս բըռած է գանգաս.
Թող միտ երջանիկ՝ բայց լինիմ աղփաս:

Յէս յիսուն ձմրան՝ ո՛ր Տէր, ինձ մի՛ տար
Ո՛չ փառք մուրացիկ, ո՛չ սիրտ վշտահար,
Այլ տո՛ւր ինձ նարեկ հացիկ անխառնախ,
Եւ տո՛ւր ինձ երգել միտ գոհ եւ ուրախ:

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Վարժ. Սա բառերուն սահմանը տուէք. — Զմեռ, ստացուած,
յարդ, պարգեւ, ծով, հովիտ, սիրտ, անտառ, պատկեր, գանձ,
պատ:

Արձակի վերածեցէք պարզ լեզուով:

47. Ը Ն Տ Ա Ն Ի Ք

Մարդկային ընկերական կազմաւորութեան առա-
ջին օղակն է ընտանիքը: Հին ժամանակներն՝ ան-
կերպարան եւ անկայուն՝ ընտանեկան կեանքը քիչ

քիչ կը կազմաւորի, եւ բնական անհրաժեշտ հիմ-
նարկութիւն մը կը դառնայ: Այս կանոնաւոր կազ-
մաւորութիւնը կը ստանայ ընտանիքը՝ չէ թէ որ եւ
է իշխանութեան եւ օրինաց շնորհիւ, այլ մարդ-
կային բաղդի, ընդածին պիտոյից եւ պատուոյ զօ-
րութեամբ, զոր վերջէն կրօնքը կը նուիրագործէ եւ
օրէնսդրութիւնը կը վաւերէ ու կ'ապահովէ: Ուս-
տի ներքին կանոնագիր մը, պայմանադրութիւն մը
չունի ընտանիքը. էապէս իր հիմն է փոխադարձ
համակրութիւնն, իր բարոյական կապն է սէքն որով
զօդուած կը մնան ընտանեաց անդամները ժամանակ
մը նոյն յարկին ներքեւ՝ իբրեւ հոգեկից եւ շահա-
կից էակներ, եւ ապա իբրեւ արեւնակից եւ ձեռն-
տու անհատներ՝ մարդկային մեծ ընկերութեան մէջ
որու մէկ մանրանկար պատկերը կը ներկայեն:

Եւ իրօք՝ հայր, մայր, մանկունք բնական սուրբ
սիրով միացած ընկերակիցներ են. հայրն իբրեւ իշ-
խան, մայրն՝ իբրեւ իշխանուհի եւ զաւակունք
իբրեւ սիրուն հպատակներ, որոց իւրաքանչիւրն իր
յատուկ պաշտօնը, պարտիքն ու իրաւունքն ունի,
եւ որոց հանուր նպատակն է, սակայն, տան պահ-
պանութիւնն ու բարօրութիւնը:

Բայց տան կենսատու հոգին՝ սիւնը մայրն է,
որ անոր մէջ բացարձակ կը տիրէ, որ կը հսկէ, կը
անօրինէ, կը հրամայէ եւ բնածին ճիշդ եւ մասնա-
ւոր ծանօթութեանց կարօտ է, որպէս զի իրապէս
տունը չինէ, պահպանէ, չէնցնէ եւ իր ամուսնոյն
եւ զաւակացը նախախնամութիւնն եւ երջանկու-
թեան աղբիւրը դառնայ: Սովորատ կ'ըսէ. — Մայր
մեղուն է տան տիկինն. ուր որ գտնուի՝ ա՛նդ կը

գանուի եւ փեթակը . եթէ հեռանայ , մեղուները կը
ցրուին , բջիջները կը խանգարին , մեղըն անգամ իր
անուշ համն ու հոտը կը կորուսէ :

Բաց. բառեր. Կազմաւորութիւն , օղակ , անկերպարան ,
անկայուն , անհրաժեշտ , հիմնարկութիւն , իշխանութիւն ,
օրէնք , ընդածին , նուիրագործել , վաւերել , ապահովել ,
պայմանագրութիւն , էապէս , համակրութիւն , զօդ , հոգեկից ,
շահակից , էակ , արենակից , ձեռնառ , անհատ , մանրանկար ,
իշխան , հպատակ , հանուր , նպատակ , բարօրութիւն , կենսա-
տու , ճնորինել , բնածին , ծիրք , նախախնամութիւն , փեթակ ,
բջիջ , խանգարիլ :

Վերլուծութիւն իմաստի. 1. Ի՞նչ է ընտանիքը : 2. Հին
ասեաններն ինչպէս էր : 3. Ի՞նչ կերպով կը կազմաւորի այն :
4. Ի՞նչ է ընտանեաց հիմը : 5. Ի՞նչ պաշտօն ունի հայրն ըն-
տանեաց մէջ , իսկ մայրն , իսկ զաւակները : 6. Ո՞վ է ընտան-
եաց բացարձակ տէրը : 7. Ի՞նչ է անոր կատարելիք դերը : 8.
Ի՞նչ ըսած է Սոկրատ :

48. ՎԱՐԴ ԵՒ ԴԵՂԱԳՈՐԾ

Դարձան աղուոր մէկ օրով
Դեղագործին մէկն իր պարտէզն իջնելով՝
Ասկէ խոտ մը կը կորզէր ,
Անկէ տերեւ մ' կը կտէր ,
Ու մախաղին մէջ կը շարէր կարգ ըստ կարգ ,
Իրեն համար չէր չոր արմատն ալ անարգ :

Վարդին ալ մօտն երբ հասաւ ,
Աղուոր բացուեւ էր տեսաւ .

Ծիլ ծիլ կարմիր տերեւներ

Յօղապանոյն տարածեւ՝

Օրիորդի պէս բնուե

Նազէր հոտովն իր անուռ :

Երբ դանակին շողիւնը խեղճ վարդ տեսաւ ,

Դուխը կրէց . « Ահ , ըսաւ ,

Իմ ալ վախճանըս հասաւ . . . :

Խնայէ՛ , պա՛րոն , խնայէ՛ յիս ,

Դըքա՛ ծաղիկ հասակիս : »

Ու մարգարտէ արցունքներ

Տերեւներէն կը քափէր :

« Մի՛ , մի՛ տեսիր , ո՛վ գեղաւուր՝ ազնիւ վարդ ,

Պատասխանեց անոր՝ մարդ ,

Այս է բարեաց նակասագիր , չգիտե՞ս ,

Ամէն լաւ բան բեզի պէս

Ուրիշներուն աղէկութեանն է համար .

Թէ՛ որ բու կեանք չէ երկար ,

Բայց ուրիշին օգտին եթէ զայն զոհես՝

Երկարագոյն զայն կ'ընես .

Մէկուն աչքին դեղ կ'ըլլաս ,

Միւսին անուռ իւղովդ սիրտ կը բանաս ,

Տերեւներովդ ալ փափկիկ

Լինիս դու դեղ ու փայտահամ ուտելիք : »

Վարդին կեանքէն սուրեցէ՛ք ,

Դուք որ մէկուն եւ կամ միւսին սատարէք .

Պէտք ըլլալու ծնեւ էք . . . :

Բայց ո՛վ չուզեւ թողուլ վարդին պէս անուռ

Անուն մը հոս , ու յիշատակ փայտայուռ :

Վարժ. Դէք ամականներն ու գոյականները :

Արձակի վերածեցէք եւ զտէք բարոյականը :

49. Մ Ա Ն Կ Ա Կ Ա Ն Ս Ի Ր Տ

Թող հայր մը կամ մայր մը լաւ խորհի իր զաւակը դուրս զրկելէ առաջ։ Այն անային կապերն որք տղուն սրտին շուրջն անթիւ ու նուրբ ոստայն մը կը յօրինեն՝ կտրելէ առաջ թող մտածեն, ընտանեկան տշխարհի գողտր ու սուրբ մթնոլորտէն զրկելէ առաջ խորհին։ Իբաւ, կան տղեկներ որք նրբազգած, քնքուշ սիրտ չունին. որոնց համար պանդխտութիւնը կրկին զբօսանք մ'է, եւ ի դարձին, իրենց բնիկ զգացումներն աւելի զօրութիւն առած կ'երեւին, նման այն բոյսերուն որք, առանց տերեւ մը թափելու, կարող են բայց օդին աճիլ ու աճանալ, եւ անակամ կենաց ջերմոցը վերադառնալ քան զառաջինն ուժեղ եւ յուսալից։ Բայց կան նաեւ տղեկներ որք երբ իրենց սիրելեաց խօսակցութենէն ու տեսակցութենէն զրկուին, երբ մօր մը ներդաւմիտ գորովը չվայելեն եւ անային աննշմարելի՝ բայց ազդու ներգործութենէն հեռու մնան, այնպիսի հարուած մը կ'ընդունին որ ընդմիշտ կը տեւէ. անագորոյն ձեռք խզել է, ինչ որ խստութիւն չկրնար տանիլ, եւ այն սրտայոյզ հառաչները որով հրաժեշտի ողջոյնները կ'արտասանեն, հառաչներ են որ ապագայ տարիներուն մէջ աւելի ուժգին պիտի արձագանգեն, եւ իրենց թողած աւերմունք սոսկալի՝ անդարմանելի պիտի լինին։

Աստուած գթայ այն տղեկին որ կանուխ հառաչելու կը վարժի. իբրեւ զգացում, դատապարտէ զայն, եթէ կամիս. ո՛րչափ կամիս՝ գովէ տղեկին

սրտին անվեհերութիւնն ու ոյժը, սակայն սիրոյ ա'յնպիսի քաղցրալուր թելեր կան որ երբ զարնուին, դաշն ու քաղցր երաժշտութիւն մը կը յօրինեն որ կենաց ամէն ներդաշնակութեանց համար ականջը կը սփոփեն, զգայուն կ'ընծայեն։ Այս թելերն եթէ փոքր ինչ դաժան եւ անբնական կերպով ձգտին, կը կոտորին եւ ընդմիշտ կը կոտորին։

Ուրեմն, հսկէ՝ տղուդ վրայ եւ իր բնութիւնը փորձէ թէ ի բնէ կրնա՞յ բռնադատութիւն կրել. փորձէ թէ տոկո՞ւն է կամ փափուկ։ Եւ եթէ փափուկ ու զգայուն է, յանուն Աստուծոյ, — եթէ քու եւ իր անդորրութիւնն աչքիդ արժէք մ'ունին — մի՛ ներշնչեր անոր պատանեկան դժնեայ ոգի մը, որով իր ընտիր զգացմանց փափկութիւնն ու ճոխութիւնը զսպել՝ մոռնալ իրեն փառք համարի։

Վարժ. Quis quis սիւնակներու մէջ գրեցիք այս հասուածին բառերը, որոշելով՝ պարզ, բարդ եւ անանցելի։

50. Մ Ա Ռ Ը

(Հին ԱՌԱԿ)

«Կաղնի մ'եմ ես յաղթ ու վրսեմ,
Բարձր, հասարմաս եւ հուժկու,
Գըլուխս հասնի ամպոց ի սեմ,
Ծաղրէ կայծակն անարկու։

«Իմ քանձր ու քաւ ոսոց մէջէն
— Անյաղթ մագեր Սամիսոնի —
Վայրագ հովերն ի զո՛ւր փրչեն՝
Յորոց աշխարհ սասանի։

«Արեւ, անձրեւ, ձիւն ու կարկուս,
Տարեց զայրոյթն, ոխն ու քէն,
Չեն խորսակեր ոյծս անկապուս,
Ես չեմ վախճար երկինքէն...»

«Ճիւղերուս մէջ պատշապարին
Թռչնոց բոյներ բազմաթիւ,
Որոնց զըւարթ երգ ու պարին
Ականջ դընեմ ցայգ ու տիւ:

Շուքիս ներքեւ հովիւք յամեն,
Մոռնան վիշտ, ցաւ, ամէն բան,
Մինչ փառքս երգեն սարեակի ամէն
Եւ սոխակներն օրհնաբան:

«Ոսկերուս սակ բոյսեր բոլոր
Թրգուկ, զանաւ են չնչին,
Որք ուշ կամ վաղ, ոլոր մոլոր,
Կոտրին, փերին, կորնչին»:

«Ես՝ անասան եւ զերք կոթող՝
Ապրիմ, տեւեմ, ծառ հսկայ.
Զիս տապալող, կամ ինձ յաղթող
Աշխարհիս մէջ ոչինչ կայ...»

— Մայր Բրնուքիւնն, արդար կիրճով
Անոնց դէմ որք յոխորսան,
Հրպարս ծառին արմատին քով՝
Ո՛րդ մը դըրաւ անպիտան...:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

Բաց. բառեր. Յաղթ, վսեմ, հասարմաս, հուժկու, ամպոց ի սեմ, ծաղրել, թաւ, անյաղթ, վայրագ, յորոց, սասանիւ, տարեք, զայրոյթ, ոխ, քէն, խորսակել, անկապուս, ցայգ, տիւ, յամել, օրհնաբան, թրգուկ, զանաւ, կոտրել, անսասան, զերթ, կոթող, հսկայ, տապալել, կիրք, յոխորսալ:

Վարժ. Պատեցէք նոյնը եւ ի վեր հանեցէք բարոյականը:

51. ԱՆԲԻԾ ՇՈՊԻՆԵՐ

Երբեմն սաստիկ պէտք մը կը զգամ խօսելու խօսուընտելու՝ դեռ անբիծ մնացած հոգիներու գեղջուկ՝ պարզ մարդոց հետ: Ապակաճութիւնն այդ մարդոց մէջ տարածուած չէ դեռ. պա՛րզ մարդիկ, սրտո՛վ ալ պարզ մտքո՛վ ալ պարզ: Քոչաշր շապիկը դեռ վիզերնին չի չարչարեր, ո՛չ սրածայր նեղ կօշիկն՝ ոտուընին. ո՛չ ակնոց ունին քիթերնին, ո՛չ ձեռնոց՝ ձեռուընին: Օրօրօցէն գերեզման երկնցող ճամբուն վրայ չի՛փ-չիտակ կը քալեն. դարձուածքներ, կեցուածքներ, աջ ու ձախ խոտորումներ եւ դեղեւումներ չունին, չի՛փ-չիտակ կ'երթան օրօրօցէն գերեզմաննոց երկնցող ճամբուն վրայ, ճամբուն քարերուն՝ իրենց ոտքէն հանած արեանը խառնելով իրենց արեւակէզ ճակտին ոլոռն ոլոռն տաք քրտինքը: Իրենց գրպանը՝ գալար գալար դարձող քսակ մ'ունին հեշաղ վաստակի, որուն մէջ կարմըրուկ կլորիկը շատ անգամ չի գլորի՛ր՝ այլ որուն տակ տաք փարան մի՛շտ կայ ժամուն համար, աւանդական գանձանակի՛ն համար. իրենց կոշտ կապած կոնակը թանձր կաշի մ'ունին որուն վրայ երկրագունտը պիտի վերցնէին՝ եթէ կարենար զրուիլ

հոն . այո՛ , ուժերնին այնքան շատ է , վասն զի
 քնդերը միշտ աշխատութեան մէջ է , միշտ ոտքը
 ձեռքը կը շարժի այդ ժողովրդային մարդերուն , ո-
 րոնք ժամուն սուրբ աւագանէն մինչեւ հողվարքին
 հանգիստ փո՛ւր՝ չի՛ փշտակ կը քալեն կեանքին
 ճամբան , քրտինքնին աղամանդի նման փայլուն
 խոշոր կունտ կաթիլներով կաթելով իրենց անբիծ
 ճակատէն՝ ու հաստ՝ հաստատաքայլ ոտուրնին եր-
 բեմն երբեմն զարնուելով ճանապարհին սուր քա-
 բերուն քարընդոսներուն : իրենց Ատլասի թիկուն-
 քին վրայ միշտ բեռ մը կայ՝ մեծ ահազին , սակայն
 իրենց հողուոյն համար այնքան թեթեւ է մեծագոյն
 բեռը կեանքին . — իրենց խղճմտանքին վրայ բեռ
 չունին : Տարակոյսը դեռ չէ մտած իրենց մտքին մէջ ,
 ո՛չ նենգութիւնն՝ իրենց սրտին մէջ , ո՛չ ալ սեւ յու-
 սահատութիւնն՝ իրենց հողուոյն մէջ : Թռչունն՝ ե-
 ղանակները ծանուցանելու , հունտերն երկրէ երկիր
 տանելու ցանցնելու պաշտօնն առած է Աստուծմէ .
 գառն ու ոչխարն՝ Աստուծոյ հրամանաւ զոր Աբրա-
 համին տուաւ՝ զօդիեղն հարուստին եւ իշկեւնպեկն
 աղքատին ու մորթն ալ հովիւին նուիրելու սահ-
 մանուած է . իսկ մարդն անտրտունջ աշխատելու ,
 առտուն խաչակնքելով եւ իրիկունը ծնրադրելով
 երկնաւոր Հօրը առջեւ , մարդն ոտքով ու ձեռքով
 աշխատելու համար ծնած է , մարդը մահկանացու՝
 որուն անմահութիւնն է բաժին գերեզմանէն ան-
 դին : Կեանքին ըմբռնումն , արարածոյ կոչումն ,
 անվրէպ իմաստասիրութիւնն ա՛յս է ժողովրդեան
 մարդուն համար :

Բաց. բառեր. Անբիծ, գեղջուկ, ապականութիւն, սրա-
 ծայր, խոսորում, դեղեւում, արեւակէզ, ոլոռ ոլոռ, գալար
 գալար, աւանդական, դնդեր, հողվարք, քարընդոս, Ատլասի,
 տարակոյս, նենգութիւն, յուսահատութիւն, անտրտունջ, ըմ-
 բռնում, կոչում, իմաստասիրութիւն:

Վարժ. Համառօտեցե՛ք այս հասուածը:

Վերլուծութիւն իմաստի. 1. Ո՞վ է այս հասուածին
 նիւթ եղող պարզ եւ անբիծ հոգին: 2. Ի՞նչ նկարագիր ունի
 այն (պարզասիրութիւն, պարկեշտութիւն, կորով, կրօնասի-
 րութիւն, եւայլն): 3. Ի՞նչ կը նշանակէ սա խօսքը. «իրենց
 կունակին վրայ երկրագունքը պիտի վերցնէին եթէ կարենար
 դուրիլ հոն»: 4. Ինչո՞ւ համար ծնած է մարդը:

52. Զ Օ Ն

Այսօր գեղեցիկ ֆո անուան է օտն ,
 եւ ես փափաքիմ ընել քեզ մի ձօն .
 Բայց ոչ մարգարիս կամ ակն ոսկելար ,
 Զի սիրտդ է ազնիւ քան զամեն գոհար :

Եթէ ընծայեմ քեզ վարդ գեղեցիկ ,
 Ո՞հ , այն ալ , ափսո՛ս , է շատ վաղանցիկ ,
 Մինչ դու ձիւր ունիս անմեղ հոս բուրել ,
 Որ վարդին հոսէն քաղցր է առաւել :

Թէ կարենայի՛ փայլուն ասեղներ
 Քաղելով յերկնից , քեզ օտի նրւեր .
 Այլ զի չեմ կարող՝ կը մաղթեմ սրէս
 Որ փայլի ճակատ ֆո միտս աստղի պէս :

Վարժ. Արձակի վերածեցէ՛ք այս հասուածը:

Ուղղածի՛գ զծերով զատեցէ՛ք նախադասութիւնները, եւ որոշեցէ՛ք էական մասերը (ենթակայ, բայ, ստորոգեւի եւ խնդիր):

53. ԵՐԵՔ ՊԱՇՏՈՆՆԵՐ

Երեք պաշտօն կայ ուր զրամի սէրը մարդուս համար կը դառնայ աններելի մոլութիւն. ասոնք են քահանայի, դաստիարակի եւ բժիշկի պաշտօնները: Ըսել չենք ուզեր թէ այս երեքին ստակ եւ ապրուստ պէտք չեն: Բայց, եթէ ասոնց աչքին՝ զրամն առաջնակարգ դիրք մը բռնէ, իրենք աւ գարշելի կ'ըլլան մարդոց աչքին: Ամէնքս ալ ներողամիտ աչքով կը նայինք արծաթասէր վաճառականին վրայ. եթէ զինուորական մը սիրէ՝ ճոխ, զեղիս ու շոյլ կեանք՝ ամենեւին չենք խօսիր անոր վրայ, չենք բամբասեր, չենք դատապարտեր. բայց, եթէ քահանայ մը, դաստիարակ մը կամ բժիշկ մը սիրէ ճոխ ուտել-խմել, շոյլ ապրիլ, պերճ հագուել եւ զարդարուի՝ մեր մտքին մէջ զանոնք կը համարինք կարգադուրի եւ պաշտօնանկ. չենք հաւատար անոնց օգտակարութեան՝ իրենց պաշտօնին մէջ. չենք գնահատեր անոնց հմտութիւնն՝ իրենց արուեստին մէջ: — Ինչո՞ւ: Պատճառն ակներեւ է, ամէնքս ալ գիտենք: Թէ՛ քահանայ, թէ՛ բժիշկ, թէ՛ դաստիարակ՝ պաշտօնի սկսած օրէն պէտք ունի չարուսակ ուսանելու, ուսումնասիրելու եւ կատարելագործուելու. ասոր համար ժամանակ պէտք է: Եթէ անոնք անձնատուր ըլլան արծաթ սիրելու, զրամ դիզելու եւ ճոխ ապրուստ վայելելու՝ իրենց թան-

կագին ժամանակն ապարդիւն կը կորսուի իրենց ասպարէզին համար, եւ անոնք ո'չ միայն չեն կատարելագործուիր, ո'չ միայն իրենց հմտութիւնը չաւելնար, այլ եւ օր ըստ օրէ մաս մը կը կորսնցնեն իրենց գիտութիւնէն, կը տգիտանան: Երկրորդ պատճառ մ'ալ կայ որ ժողովուրդը չներեր այս երեք պաշտօնին նուիրուած մարդոց՝ արծաթսիրութիւն եւ զեղխութիւն: Քահանայ, դաստիարակ եւ բժիշկ ո'չ միայն խօսքով պարտաւոր են խրատելու ժողովուրդն, այլ եւ իրենց անձնական համեստ ու չափաւոր կեանքով օրինակ ըլլալու են անոր — ինչ որ աւելի համոզիչ՝ աւելի զօրեղ փաստ մ'է, քան թէ ամենաճարտար լեզուն:

Վարժ. Գտէ՛ք հոմանիւսներ. Դրամ, զարշելի, արծաթասէր, ճոխ, զեղիս, համարիլ, ակներեւ, ապարդիւն, համեստ, փաստ, ճարտար:

Գտէ՛ք հականիւսներ. Սէր, աններելի, մոլութիւն, առաջնակարգ, զարշելի, ներողամիտ, ճոխ, շոյլ, պերճ, օգտակար, թանկագին, ապարդիւն, աւելնալ, կորսնցնել, գիտութիւն, զեղխութիւն, համեստ, չափաւոր, զօրեղ:

Վերլուծութիւն իմաստի. Որոնց համար աններելի է զրամի սէրը եւ ինչո՞ւ: Ո՞րն է առաջին պատճառը, ո՞րն է երկրորդ պատճառը: Ի՞նչ ընելու են քահանան, դաստիարակն ու բժիշկը:

54. ԱՍՏԵՂԱՇՄԱՅ

Աստղագէտ մ' աչին դիտակ՝
Պըսըսելով լայն եւ արձակ
Դաւթին վրայ, վերէն 'ի վար
Զըննէր դիտէր՝ յերկնից կամար

Շարուած աստղեր, մոլորակներ .
 եւ հոն կարդալ՝ մըսէին կ'անցնէր ,
 Յաջող, զբխուր ելի եւ արկած ,
 Մահկանացուաց համար պահուած :
 եւ անա ինքն՝ դիմաց կեցած
 Զրհորին մէջ ինկաւ յանկարծ :
 « Ինչ կ'ուզէիր , — մէկը ասաց ,
 « Տեսնել ի՞նչ կայ վերը ծածկուած ,
 « Մինչ չի տեսար բըքիդ դիմաց ,
 « Գուր Զրհորին բերանաբաց : »

ՔՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

Բաց. բառեր. Աստղաճմայ, դիտակ, զննել, կամար, մո-
 լորակ, ելք, արկած, մահկանացու .

Վարժ. Ձեռքէք ամսականներն ու մակըայները :
 Նոյնը արձակի վերածեցէք աւելի ճոխացնելով :

55. ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ իւրաքանչիւր անհատի կը
 պատուիրէ ճշգրէ եկամուտն ու ծախքը , ջանալ ան-
 պէտ ծախուց չենթարկուիլ , եկամուտէն աւելցածը
 վստահելի տեղեր ի պահ դնել շահով , եւ աշխատու-
 թեան ձեռնարկուած օրէն այս ուղղութեամբ ան-
 ընդհատ շարունակելով՝ փոքր առ փոքր խնայել : Այս
 կերպով խնայուած դրամն , սկիզբներն որքան անը-
 շան , տակաւ առ տակաւ շահարեւելով եւ շատնա-
 լով՝ կեանքէ անբաժան եղող փորձանաց եւ վտանգ-
 ներու ժամանակ մեծապէս կը նպաստէ մարդու՝ ա-
 նոնց դիմադրուելու՝ առանց կարօտ մնալու հանրու-
 թեան օժանդակութեան , եւ այսպէս ինքնօգնութեամբ
 ազատիլ գոռարին կացութենէ : Ասկէ զատ՝ խոհն-

մութեամբ ի գործ դրուած խնայողութիւնը մար-
 դու աշխատելու եռանդը կը գրգռէ եւ անընդհատ
 գործունէութեան խրախոյս կուտայ , զի մարդ կը
 զգայ անոր օգտակարութիւնը եւ աստիճանաբար
 գիտակցութիւն կ'ունենայ թէ՛ իր ճակտի քրտանց
 արդիւնքը , իր արդար վաստակն իրեն համար ա-
 պահով կացութիւն , մարդկային ընկերութեան մէջ
 համարում եւ վստահութիւն յառաջ բերելու , եր-
 ջանիկ կեանք , անկախ դիրք եւ ասոնց յարակից
 առաւելութիւններ վայելելու անվերպելի միջոց մ'է :

Երբ մարդ կը մտնէ կենաց պայքարին մէջ՝ բնա-
 կաբար կը զգայ դրամի կարեւորութիւնը եւ կ'աշ-
 խատի հետզհետէ աւելցնել իր՝ շահու միջոցները :
 Եւ որովհետեւ այս եւս իրաւ է որ ունայն վաճառ-
 ներու գոհացումն եւ շահու նուազութիւնը ստէպ
 արգելք կ'ըլլան խնայողութեան գաղափարին գոր-
 ծադրութեան , հետեւապէս ծնողք կամ խնամակալք
 պէտք է որ կանուխէն խնայողութեան վարժեցնեն
 իրենց զաւակներն , իրենց խնամակալութեան յանձ-
 նուած մատաղատի էականքը :

Կրնայ առարկուիլ որ , մէկ կողմէ փոքր շահեր
 եւ միւս կողմէ անհատական եւ ընտանեկան ան-
 հրաժեշտ ծախքեր ունեցողը չկրնար միանգամայն
 խնայողութիւն ալ ընել : Սակայն կը պնդենք որ
 մարդ ամենէն համեստ վիճակի մէջ անդամ կրնայ
 աւելորդ ծախուց գոնեքը հետզհետէ գոցելով՝ գոնէ
 փոքր գումարներ խնայել , որոնք արդիւնաւոր ու
 վստահելի ձեռաց մէջ շահագործուելով՝ պզտիկ հարս-
 տութեան մը եւ խնայողին ապագայ բարեկեցու-
 թեան հիմը կրնան կազմել :

Աւարժ. 1. Ի՞նչ է *սնտեսագիտութիւնը*. 2. Ի՞նչ բանի օգուտ ունի խնայուած դրամը. 3. Ուրիշ ինչ բանի կը նըստասէ. 4. Խնայողութեամբ ուրիշ ինչեր կրնան առաջ գալ. 5. Ի՞նչ ըսել է կենաց պայքար. 6. Ե՞րբ կը սկսի այդ շրջանը. 7. Այն ասան մարդ ինչ կը զգայ. 8. Ի՞նչ ըսել է ունայն փափաքներ. 9. Ի՞նչ ընելու են ծնողք եւ խնամակալը. 10. Տըղաք ինչպէս կրնան վարժուիլ խնայողութեան. 11. Փոքրիկ խնայողութիւններն արհամարհելու են թէ... (շարունակեցէք):

56. Գ Ո Յ Ն Ե Ր Ը

Ամէն զգայարանք իր սրնունդ կ'ուզէ
Աչաց սրնունդն ալ վրձինն է, գոյնն է,
Ինչ որ կը տեսնենք, անուշտ գոյն մ'ունի,
Գոյները տեսնեմ հանուր աշխարհի:
Գոյնի մէջ ծընինք եւ գոյնով ապրինք,
Գոյնն անբաժան մեզ՝ միշտ ընկեր ունինք.
Գոյնը նրկաւել վրձինի գործ է,
Գրիչն անկարող՝ չգիտէ զի՞նչ գործէ,
Գրիչ չէ կարող տալ գոյնը գոյնին,
Գոյնը նկարել յատուկ է էին,
Ի՛նչքան եւ հարստ գրիչներ տարծին,
Իւր եւ ներկ պակսին գրչէն փերողին,
Թէ ոչ նոյն նման այլ գէթ մի ըսուեր
Տալ ջանամ գոյնէն մասներս ի յերեւ:

Աւարժ. 1. Ի՞նչ գոյներ կը ծանչնար. 2. Որո՞նք են զգայարանները. 3. Աչաց սնունդն ինչ է. 4. Ի՞նչ կը նշանակէ այդ աստութիւնը. 5. Ի՞նչ տարբերութիւն կայ գրիչով նկարագրելուն եւ վրձինով նկարելուն մէջ. 6. Ի՞նչ կը կոչուի գրիչով նկարագրողը, իսկ վրձինով նկարողը. 7. Որո՞նք են գեղարուեստք:

57. ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԱՍՏՈՒԾՄԷ Է

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այն սեւ հողէն՝ վարդն իր ծիրանի գոյնը կ'առնէ, չուշանը՝ իր բեհեզը. Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ պզտիկ հունտը մեծ ծառ կը բուսցընէ. ինչէ՞ն գիտեն բոյսերն իրենց գալու ժամանակը, իրենց կարգն ու իրենց տեղը:

Զիւնը իջնելէն վերջը, եղնագին գլուխը հողէն դուրս կը հանէ, ու գարունը հասնելուն՝ «Ահա ես ալ եկեր եմ», կ'ըսէ:

Կան ծաղիկներ որ ամառուան արեւը կ'ուզեն. դափնին ձմեռուան տխրութիւնը կը զարդարէ:

Ամէն բոյս կը բերէ իրեն նման բոյսեր. ցորենին հասկը կորիզէ առաջ չի գար, խնձորին կուտը չի կրնար կեռաս հասցնել:

Զիւնը՝ երկրիս երեսը ծածկած ատեն, սառը՝ բոյսերը պատած ատեն, Աստուած կը հագայ որ չի չորնան:

Ծառերը կը ցամքին, կը թափթրին, կարծես թէ միայն ոսկորնին կը մնայ. Աստուած գարնան շունչը կը փչէ անոնց վրայ, մէկ մ'ալ տերեւներ կը հագնին, կը սկսին ողջանալ:

Բոյսերուն պահուիլը՝ Աստուծոյ հրաշալի գործերուն մէկն է. երբ որ ամէն բան զԱստուած կը քարոզէ, պէտք չէ որ ես խօսիմ. ամէն դաշտ բացուած գիրք մ'է, ամէն ծաղիկ գրած դաս մը:

Առուակը որ կը խոխոջայ, ձայն ու լեզու ունի. ամէն արարած կը պատմէ իր ստեղծողն ու փառք կուտայ անոր:

Չենք կրնար զԱստուած տեսնել, վասն զի աչքի տակ չընկնիր. բայց իր գործերը տեսնելով՝ զինքը կը պաշտենք.

Ո՛րչափ որ մէկուն խելքը բաց է՝ անչափ աւելի պարտական է զԱստուած օրհնելու. բայց ո՞վ կրնայ Աստուծոյ գործերուն թիւն ու չափը գիտնալ.

Ղ. ԱԼԷՄԱՆ

Բաց. բառեր. Ծիրանի, քեհեզ, եղնագի, դափնի, կորիզ, խոխոջալ.

Վարժ. Վարդը ծաղիկ է. գէթ ուրիշ ծաղկանց անուններ:

Վարժ. Դափնին ծառ է. գէթ ուրիշ ծառերու անուններ:

Վարժ. Առուակին ծայրը կը կոչուի խոխոջ կամ դոչիւն. ինչի ծայր է շկահիւն, ճողփիւն, ճռնչիւն, խօշիւն, սօսաւիւն, խռնիւն, ճռնչիւն, բոմբիւն, հռնիւն, արձագանգ, ճարճասիւն, շառաջիւն, գանգիւն կամ զօղանչիւն, Թնդիւն կամ ռոփիւն, խարշափ, տրոփիւն, սոյլ, ծափ, մրմունջ, վանգիւն.

58. ԻժՆ ՈՒ ՏՋՐՈՒԿԸ

Մի օր, պատահմամբ, իժ մ'եւ մի ՏՋՐՈՒԿ
Միմեանց դէմ ելան. իժն ըսաւ. «ԲՈՒՐՈՒԿ,

Դու ալ՝ ինձ նըման՝

Մի արիւնխրման

Տրգեղ սողուն ես. բու խայթուածք ալ մի՞ս՝
Ուրպէս իմա՝ ազդէ մարդկան ցաւ եւ վիճ.

Ես՝ խոտերուն տակ,

Դու՝ ջուրց ի յատակ,

Կ'ապրիմք յաւիտեան անշուք ու խոնարհ.

Կայ սակայն մի կէտ զոր չեմ հասկընար.

Ունիմք՝ ես եւ դու՝

Ակռայներ ազդու.

Անունդ է ՏՋՐՈՒԿ, իսկ զիս կոչեն իժ,

Կը սիրեն ըզեզ, մինչ զիս անպատիժ

Չեն բողուր, գիտե՞ս,

Երբոր խայթեմ ես.

Ձիս կը հալածեն անդուլ անդադար,

Եւ մի՞ս կը սպաննեն, բրնաւ չեն գրթար.

Դու գիշեր եւ օր՝

Դրսնես յարգ պատիւ,

Ըզեզ կ'որոնեն, հանեն ի վաճառ:

Այս մեծ խթուրեան ի՞նչ բան է պատճառ:

— Ո՛հ, խիստ պարզ է այդ.

Միմեանց նըման խայթ

Ունիմք արդարեւ, սուր, արիւնահեղ,

Այլ բու խայթդ է բոյն, մինչդեռ իմա է դեղ.

Դու մարդ կը սպաննես,

Մինչ կը բուժեմ ես:»

Քըննադատութիւնն է ՏՋՐՈՒԿԸ որ մի՞ս

Օգտակար լինի խայթելոյն.

Իսկ իժն՝ *Երգիծանքն* է՝ չար, ամբարիւս,

Ոյր շուրթն հեղու ըսպանիչ բոյն:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Վարժ. Համառօտ կերպով արձակի վերածեցէք այս առակը. Ի՞նչ է բարոյականը. Ի՞նչ ըսել է քննադատութիւն. իսկ երգիծանք. Ի՞նչ է առակ մը. Որո՞նք են այս առակի մէջի անձերը. Որո՞նք են հայ առակագիրները.

59. ԱՐԵԳԱԿ

Արդարեւ քանի՜ սքանչելի ես, ո՛վ արեգակ :
Քո լուսով կը զարթնուն եւ կը զուարթանան բոյսն
ու կանաչը, հաւքն ու գազան, ջուրն ու ցամաքը :
Քեզմով կը սթափին, քեզմով կը փայլին, կը կեն-
դանանան. քեզմով կ'աճին, քեզմով կը զուսառե-
ղին, կը հոտաւէտին, կը գեղգեղեն, կը շարժին,
կ'ընթանան, կը թռին, կը ծիծաղին, կը հասուն-
նան, կը կատարեղանան ամէն արարածներ : Դո՛ւ
ես Արարչին աչն, եւ քո լոյսն ու ճառագայթն Ա-
րարչին գլխովեան եւ նախախնամութեան աղբիւրն՝
որ կը հոսի տիեզերաց վրայ, եւ մարդն կ'ապրի յա-
մենայն արարածս, երկնային լուսով եւ հրով :

Այսքան տպաւորութիւններ յիս՝ անոր համար,
վասն զի ծնած աշխարհիս արեւը կը տեսնեմ. եւ
Առաւօտն ու Արեւը խորհրդաւոր նշան են եւ յոյս
կ'ընծայեն վշտակիր սրտից, տառապեալ անձանց
եւ ժողովրդոց թէ՛ պիտի անցնի խաւարն, փախ-
չի աղջամուղջն, ծագի կենաց առաւօտն. եւ կենսա-
տու արեգակն պիտի բերէ նորոգէ բարութեան օրեր :

Գ. Ե.

Վարժ. 1. Ի՞նչ է արեգակը : 2. Ի՞նչ օգուտ ունի կեն-
դաններուն եւ բոյսերուն : 3. Գոյներու զանազանութիւնը
ուսկից յառաջ կուգայ : 4. Ի՞նչ է տիեզերքը :

Վարժ. 1. Սփանջելի, սիրելի, նազելի... (գէշք եղի մաս-
նիկով ուրիշ բառեր) :

2. Հոգաւեք, խնկաւեք... (գէշք աւեք մասնիկով ուրիշ
բառեր) :

3. Ի՞նչ կ'ընեն Տ, Ը, ԴԺ, Ա, ԱՆ, ԱՄ, ապ մասնիկները օ-
րինակներ տուէր :

4. Գէշք աղջամուղջ բառին հոմանիշները (գոնէ 5 հատ) :

60. ՃԵՐՄԱԿ

ձերմակն աշխարհի առաջին գոյնն է,
Զի շիրմին մէջն իսկ ներմակը տիրէ.
Երբ աշխարհ կուգանք, ներմակով փաթթեն
Ի՛երբ դագաղ հեծնենք, ներմակով պատնեն.
Երախայն կարօ՛ մաքուր ներմակին,
ձերմակը գրկէ կոյսին գիրգ մարմին.
Ամեն ոք յինքեան կը կրէ այս գոյն,
Թէ ոչ՝ մարմինը զագուրբեան է բոյն.
ձերմակ են բոլոր մեր ներմակեղէնք,
Երբ գոյնը փոխուի զայն ի բաց նետենք :
Ի խաղաղութեան է ռազմի հրէշակ
Անձնասուութեան՝ երբ պարզենք դրօշակ.
Կասարելութեան նրբան է ներմակ,
Երբ մեր ներմակին զլուխն ու կրգակ.
Անբիծ մաքուրքն եւ անմեղութիւն,
Առաքինութիւն ունին ներմակ գոյն.
Ամառն արեւուն տօթէն պաշտպանութիւն
Իբրը տօթարգել՝ թէ ներմակ հագնինք :
ձերմակն որ նոյն իսկ տիրէ արեւին,
Զարմա՞նք թէ մեր աչք ներմակէն խողին.
ձերմակն աշխարհի գոյնն է առաջին,
Զի ներմակ ձիւնով աշխարհի ծածկըին.
Եւ սրնունդ նախկին որ կեանք պարգեւէ
Կաթն ալ ներմակ է՝ զոր մայր մեզ ջամբէ,
Եւ աղբիւրք աչաց՝ արցունք ներմակ են,
Օրրանէն շիրիմ, որք մեր կեանք կազմեն...

Վարժ. Սա բառերուն սահմանը տուր. Շիրիմ, թիրել, դագաղ, հեծնել, պատնել, գրկել, կոյս, գիրգ, զագրուծիւն, ռազմ, հրեշտակ, անձնատուածիւն, պարզել, դրօշակ, կզակ, օտո, խօղիլ, ջամբել, արցունք :

Նոյն բառերը գործածեցէք մէյմէկ խօսքի մէջ :

Բաղդասեցէք աշխարհ եւ աշխարհ բառերը. գիրգ, գիրկ, գիրք եւ կիրք բառերը. ձիւն եւ սիւն բառերը. աչ եւ աչք բառերը : Ի՞նչ կը կոչուին այս օտակ բառեր. Ի՞նչ ըսել է նմանաձայն քառ :

Այս նմանաձայն բառերը գործածեցէք մէյմէկ խօսքի մէջ. Գօէք ռւրիշ նմանաձայն բառեր :

61. ՓՈՔՐԻԿԷՆ ՄԵՍ

Տեսէ՛ք սա հինցած կաղնի ծառը, որ գեղին պարծանքն է. ի՞նչ հաստ կողճ ունի, ի՞նչ ամուր ու շատ ճիւղեր, ի՞նչ խոր արմատ գետնին մէջ՝ որուն վրայ ծառը իր ծանրութեամբ կեցեր է :

Թռչուններն անոր ճիւղերուն մէջ կը դնեն իրենց բոյնը. ոչխարներն անոր շուքին տակ կը հանգչին. գեղացիներն անոր քով կը ժողովուին, կը նստին. աւտոնց մէջէն ամենէն ծերն ալ ծառին մատղաշուծիւնը տեսած չէ. մարդիկ աշխարհ եկեր անցեր են, անտառին ծառը նոյնպէս մնացեր է երկու հարիւր ձմեռ անցնելէն ետքն ալ :

Բայց, եղած է ատեն մը որ աս ծառն ալ մէկ խոզակ մ'էր՝ ինչպէս որ հիմայ իր չորսղին սփռած են. Այն խոզակին՝ որուն վրայ հազիւ քսնի մը կաթիլ ցօղ կ'իջնար, ծառը իրեն սերմովը մէջը սղմած էր. այդ հաստ կոճղը, այդ ճիւղերը, այդ անհատնում տերեւները՝ ամէնքն ալ մէկ խոզակէ մ'ելեր են. ծառը կամաց կամաց կը մեծնայ, ճիւղերու կը

բաժնուի. ծնունդը կ'առնու հողէն՝ որ անձրեւով կը պարարտանայ ու ցօղը կը ծծէ. Բայց հողն, անձրեւն, ցօղն՝ չեն կրնար առանց խոզակի բան մը բուսցնել, կամ խոզակը բուսնելէն արդիւն որ կաղնի մը չըլլայ :

Տղան ալ խոզակի մը կը նմանի, քիչ քիչ կը մեծնայ. ծնած ատենը մէկտեղ կը բերէ իր խեղքը, միտքը, աղէկն ու գէշը ճանչնալը, արգարը անիրաւէն որոշելը. ասոնք բոլոր իրեն հետ են :

Մտածէ՛ անգամ մը, ամէնէն իմաստուն մարդը որ ճանչցած ըլլաս կամ լսած ըլլաս, կամ ամենէն շատ գէտը, կամ անիկայ՝ որ մեծ ծառի մը պէս իրեն նման մարդկանց վրայ թեւերը՝ օգնութիւնը կը տարածէ, ու ըսէ մտքէդ. Այս մարդն ալ ինծի պէս տղայ եղած է, ինծի պէս տղետ, ատեն մը եղեր է որ ո՛չ չարը բարիէն, ո՛չ իրաւը սուտէն կրնայ եղեր զատել :

Թէ որ այդ խոզակը տեսած չըլլայիր՝ չէիր կրնար հաւատալ կաղնիին մեծութեանը եւ ուժին, թէ որ իմաստունի հետ չի խօսէիր՝ չէիր կրնար տղայ մը տեսնելով իմաստութեան հաւատալ :

Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

Վարժ. Գեղ կամ գիւղ, քաղաք, աւան, եւլն, (շարունակեցէք գրել նոյնիմաստ բառերը) :

Վարժ. Բոյն՝ Թռչուններու բնակարան, փեքակ՝ մեղուներու, որջ՝ . . . (շարունակեցէք գրել կենդանեաց բնակուածեան յաջուկ տեղերու անունները) :

Վարժ. Խօսիլ Ղ. Ալիշանի եւ իր գործոց վրայ :

62. ՈՒՂՏ

(ՓԱՌԱՄՈՒՆԵՐՈՒՆ)

Մըսիկ ըրէ այս առակի,
Ո՛վ եղբայր իմ սիրելի:

Ուղտն օրին մէկ՝ Արամազդին
Բողոքական արտասուագին

Աղետս տրաւ .

Զոհեց, ըսաւ .

«Ո՛վ Տէր իմ Տէր, է՞ր իմ հակաս
եղջերափառ չի պանծայ շատ .

Վա՛յ իմ մեղքիս, ուլն ու գառնուկ
Այծիկ ու կով, մեծ եղջերուկ

Ունին ի զարդ . իսկ ե՛ս միայն

Այդ մեծ զարդէն կը մնամ ունայն .

Պօյրս պօյրս տե՛ղը չըլլար,

Եղջիւր հակսիս որքա՛ն յարմար:

Տէ՛ր իմ, ամա՛ն,

Քեզ եմ դուրսդան,

Տայիր հակսիս երկու հասիկ

Յոյժ փառաւոր մեծ եղջիւրիկ:»

Իսկ Արամազդ խիստ բարկացաւ

Պահանջումին այս անիրաւ .

Հրաման հանեց սասկազին,

Փոխան ուզած եղջիւրին

Փոքրել զականջ եւ ազին

Աղետսարկու այն Ուղտին:

Ուղտն ո՛րքան տրտմունք

Նս դարձաւ այն տեղին:

Այն օրէն է որ պոյ ուղտին

Խիստ պզտիկցաւ հետ ականջին,

Ինչպէս կ'ըսեն դեռ

Մեր ծեր մամիկներ:

Սա՛ կ'իմացուի այս առակէն .

Ո՛վ որ գոհ է իր վիճակէն,

Նւ ուրիշին ունեցածին

Աչք չի տեսներ նախանձագին .

Թէ՛ երջանիկ նա կ'ըլլայ,

Նւ թէ՛ պատուով միտս կը մնայ:

1882

ՎԱՄԱՆ Վ.

Վարժ. Արամազդ՝ չատուածի անուն՝ դիցարանութեան
մէջ Գեղք ուրիշ չատուածներու անուն:

Վարժ. Ուղտ՝ անապատի նաւ . ըսէք ինչ տարբերութիւն
կայ ուղտին եւ ձիուն մէջ. (մարմին, սնունդ, օգտակարու-
թիւն եւ այլն):

63. ՍՈՒԱԿ

Գարնան գեղեցիկ երեկոյ մը, մանկիկ մը ուսուց-
չին հետ անտառին եզերքը կը պտըտէր: Յանկարծ
սոխակի ձայն լսուեցաւ. «Ի՛նչ գեղեցիկ ներդաշ-
նակութիւն, ըսաւ Պօղոս երկար ժամանակ հիաց-
մամբ մտիկ ընելէն ետքը, հետաքրքրութիւնս կը
շարժի այս գեղեցկաձայն երգը մօտէն լսելու. քիչ
մը առաջ երթանք, ուսկից կուգայ ձայնը:

— Աղէկ զգուշացիր, ըսաւ ուսուցիչը, սոխակն
այնպէս վայրենի թռչուն մ'է որ մեր քիչ մը մօտե-
նալը բաւական է խրտչեցնել զինք, եւ երգը դադ-
րեցնել տալ:

— Բայց ինչո՞ւ համար, ըսաւ տղան, ինչո՞ւ այս

Թռչունը որ իր երգին ճոխութեամբ ուրիշներունը կը խափանէ, բուռի պէս միայնութիւնը կը սիրէ։ Ինչո՞ւ իր քաղցր ձայնը մեր բնականութենէն հեռու կը հնչեցնէ, մինչդեռ մեր պարտէզին փոքր ծառերն անգամ լեցուն են անհամ եւ ձանձրացուցիչ ճոռոռ-գիւններով պզտի Թռչնոց։

Այս՝ պատասխանեց ուսուցիչը, այն առակը մեզի իմացնելու համար է որ ստոյգ արժանաւորութիւնն երկչոտ է, եւ կը սիրէ առանձին կենալ. եւ դայն ունենալու համար պէտք է գիտնալ թէ ի՞նչ կերպով ստանալու է։

(Բազմավէպ)

ՊՈՒԼԱՆՏԷ

Վարժ. Սոխակ՝ գեղեցկամայն Թռչուն. Ուրիշ Թռչնոց անուններ ալ գրեցէք. Որոշեցէք ընտանի եւ վայրի Թռչունները։

Վարժ. Ճոռոռդուն՝ Թռչնոց ժայնն է, մայի՛նը, բառաչի՛նը, խրխչի՛նը, մոնչի՛նը, մչախ՛նը, (շարունակեցէք գտնել կենդանեաց ժայները)։

64. Դ Ե Ղ Ի Ն

Ձեմ կրնար նեճել ըզբեզ, ո՛վ դեղին,
Հիւրն ես մեր ցաւոց դարմանին, դեղին.
Ո՛չ լոկ նըմանիս կոյսին մագերուն
Հողմէն տարուբեր երեւուն նախուռն.
Ո՛չ լոկ նըմանիս հունձին արտերուն
Որ ժիր մըծակին փայլն է այտերուն.
Այլ դո՛ւ նըման ես կունսիկ նարինջին
Եւ աշխարհավար սիրուն ոսկիին.
Նարինջն ալ կըլոր, ոսկին ալ կըլոր,
Կենալ չեն գիտեր երբ աւնուն գըլոր....

Կըլորն հոն վազէ, ուր ծուռ է եւ ցած,
Ոսկին ալ առ ա՛յս երթայ ծուռ անձանց։
Ձեմ կրնար նեճել ըզբեզ, ո՛վ դեղին,
Ձի քո գոյնն ունի մեծագոր ոսկին.
Քովդ ոսկի ունի՞ս, ամէն գոյն ունիս,
Եւ բնաւ գոյն չունիս՝ թէ անտի գրկիս,
Ի՛նչ կուռ խորհուրդներ ոսկիէն ծընին
Եւ, առանց նորա, ընդ այեր ցընդին։
Աշխարհի տէրն է մեծագոր ոսկին,
Այնո՛ւ մեր պիտոյք եւ ցաւ անհեճին,
Ամէն բան այնո՛ւ մեր ձեռքն անցունենք,
Տիւ գիտեր ջանանք միտս ոսկի դիզենք,
Եւ ո՛րքան սիրեմ ըզբեզ, ո՛վ դեղին,
Միջոց մեր ցաւոց դարմանին, դեղին....

Վարժ. Ի՞նչ ըսել է ցաւ, ախ, հիւանդութիւն, եւլն.
Դէք այլեւայլ հիւանդութեանց անուններ։

Բաց. բառեր. Դարման, տարուբեր, երեւուն, աշխարհավար, գլոր, առայս, կուռ, խորհուրդ, ընդ այեր, ցնդիլ, այնու։

Քեր. վարժ. Առանց նորա, առանց ինծի, առանց բացառութեան, եւլն. Առանց նախդիր է եւ կ'առնէ սեռական հոլով խնդիր. Ի՞նչ հոլով խնդիր կ'ուզեն սա նախդիրները.
Վրայ, դուրս, զատ, հանդերձ, եւլն։

Ի՞նչ հոլով կը կազմուի զ նախդիրով. իսկ ի հմ եւ յ հմ, յ հմ, ա՞ռ ով, եւլն. Ե՛րբ պէ՛տք է ի գործածել եւ երբ յ։

ԱՌԱՎ. — Պատանի՞ ես՝ մի՛ մոռանար,
Օր մի տի լինիս ծեփունի.
Մերունի՞ ես՝ մի՛ մոռանար,
Եղեր ես դուն ալ պատանի։

65. ԱՌԱՐԵԳԱԿՆ

Դու որ մեր գլխուն վրայ կը թաւայիս եւ վահանի նըման բոլորակ ես, ո՛ւստի կուգան քու ճառագայթներդ, ո՛վ արեւ, ո՛ւստի քու յաւիտենական լոյսդ: Կը յառաջես քու մեծավայելուչ գեղովդ, եւ աստեղք երկնից խորոցը մէջ կը ծածկեն ինքզինքնին, եւ լուսին՝ թալկացեալ եւ ցուրտ՝ կ'ընկըղմի յալիս արեւմտից: Բայց, դու, դու միայն ինքնաշարժ ես: Ո՛վ կրնայ քու ընթացից ետեւէն հասնիլ, Լեւանց մայրիքը կ'իյնան, եւ լերինք անգամ կը կործանին ամաց ծանրութեան տակ, Ով կէտնը կը բարձրանայ ու կը խոնարհի, լուսինը կը կորսուի երկնից ընդարձակութեան մէջ. դու միշտ նոյնն ես, միշտ փայլեալ նոյն պայծառութեամբ՝ քու յաւիտենական ընթացիցդ մէջ: Երբոր աշխարհ կը խաւարի մրրկօք, երբ կայծակունք կը շառաջեն, երբ կը սլանայ փայլակը, կ'երեւնաս դու քու գեղեցկութեանդ մէջ, ամպերուն մէջէն, եւ կը ծիծաղիս մրրկաց վրայ...: Աւազ, ի գո՛ւր է քո փայլդ Ոսիանի համար, վասն զի քու ճառագայթներդ չի տեսներ. թէպէտեւ ոսկեղէն գէսերդ ծածանին արեւելից ամպերուն վրայ, թէպէտեւ լոյսդ զողողայ ի դրունս արեւմտից...: Բայց թերեւս դու ալ ինծի պէս մէկ եղանակ մ'ունիս, ո՛վ արեւ. թերեւս քու տարիներդ ալ ունենան իրենց վախճանը: Թերեւս ննջես դու ալ՝ քու ամպոցդ գրկաց մէջ եւ չի լսես առաւօտեան ձայնը:

ՈՍԻԱՆ

Բաց. բառեր. Թաւալիլ, վահան, յաւիտենական, մեծավայելուչ, գեղ, թալկացեալ, ընկղմիլ, յալիս, ինքնաշարժ, մայրիք, ամ, ովկիան, մրրկի, շառաջել, սլանալ, գէս, ծածանիլ, ի դրունս:

Վարժ. Գտնի հոմանիւսները. Թաւալիլ, վահան, բոլորակ, ճառագայթ, թալկացեալ, կործանիլ, ամ, միշտ, փայլ, կայծակ, ծիծաղիլ, ի գուր, գէս, ծածանիլ, վախճան, ննջել:

Վարժ. Վահան՝ նախնի մարտիկներու սպառազինութեան յատուկ գործիք մը. ըսէք ուրիշ նոյն կարգի բառեր. զրահ, ասպար, սէգ... եւլն:

Քեր. վարժ. Ունի վերջաւորութիւնը գրաբանի մէջ ունի ձեւին յոքնակին է. գտնի ունի վերջաւորող տարբառ: Նոյն հասուածք նորէն գրեցէք, հոլովմանց գրաբար ձեւերը պարզ աշխարհաբարի փոխելով:

66. ՀՈՂԱԳՈՐԾՆ ԵՒ ԻՒՐ ՈՐԴԻՒՔ

(ԱՌԱԿ)

Հարուս հողագործ մ'ի՛ր մահուան մահնիք Մօս կանչեց իր մանչ զաւակներն արի, եւ ըսաւ անոնց. «Միակ եւ վերջին Պատուէրս է՝որ՝ մի՛ երբէք օտարի Ի վաճառ հանել, յանձնել հաւանքի: Հողն այն զոր բողած են մեզ մեր նախնիք: Զի անոր ներքեւ մի գանձ կայ բախուն: Ո՛ր կողմ գրեցուիլն աղէկ չեմ գիտեր, Բայց քիչ մ'աւստատեմ եւ կամք անըկուն Կըրնան այն գանձին ընել բզձեղ սէր: Ուսի այս տարի՝ երբ գայ Յոսուսոս՝ Առէ՛ք ձեր գործիքն — արօր, բրիչ ու բահ — Բացէ՛ք, փորեցէ՛ք ամէն տեղ աղօս, Զի տրորուած խո՛րժ մ'անգամ չի մնայ...: »

Մեռաւ հողագործն , իր որդիքն ուժեղ ,
 Զրլապինդ բազկօք գետինն հերկեցին ,
 Տակն ու վրայ բրին հողերն ամէն տեղ . . . :
 Եւ՝ թէպէտ հետքն իսկ չի գրտան գանձին՝
 Սակայն ա՛յնքան լաւ հերկուած հողերէն
 — Երբ սերմանեցին — խիստ առատօրէն
 Քաղեցին ցորեն , հաճաւ ու գարի ,
 Եւ լաւ հաւկըցան թէ՛ իրենց բարի
 Հայրն ուզած էր նախ — մեռնելէ առաջ —
 Իր գաւազներուն ուսուցանել քաջ
 Թէ՛ Աւստուրիւնն՝ գանձ մ'է յաւսարհի :

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Վարժ. 1. Ի՞նչպէս էր հողագործը . 2. Ի՞նչ քրաւ եւ
 ինչ ըսաւ իր տղոյ . 3. Անոր մահէն վերջ ինչ բրին տղաքը .
 4. Ի՞նչ գտան : 5. Ի՞նչ ըսել ուզեալ էր մահաւորած ծերունին :
 Վարժ. Նոյնը արձակի վերածեցէք աւելի ընդլայնելով :

67. ՓՈՔՐԻԿԷՆ ՄԵՄ

Գիտութիւնը խելքի կերակուրն է , ինչպէս են
 հողն , անձրեւն , ցօղն՝ ծառին , որ արմատը գետնին
 տակ կ'երկնցընէ : Խելացի գիրքեր միտքը կը մտու-
 ցանեն , ու անոր կարողութիւնները կը տարածեն
 եւ մեծցնելով կը շատցնեն :

Ուրեմն բանեցուր միտքդ , անոր հարկաւոր ե-
 ղած սնունդը տուր , որպէս զի մեծնայ :

Կաղնին ինչուան որ այդ հասակն հասաւ՝ ո՛ր-
 չափ տարիներ անցան . քանի՛ եղանակներ փոխուե-
 ցան , երբոր ան դեռ մատաղ տունկ մ'էր , անանկ

որ տղայ մ'ալ ձեռքով կրնար քաշել հանել . շատ
 ատեն անցաւ մինչեւ որ ծառ ըսուեցաւ :

Ասանկ ալ տղան մարդ ըլլալու համար՝ շատ
 տարիներ կ'ուզէ :

Կրնայ ըլլալ որ խոզակն հողին մէջ կորսուի ,
 մատաղատունկն իր ճիւղերը կորսնցնէ , ծառը կոտ-
 րի . բայց մեծնալէն ետքը՝ պէտք է որ կաղնի ըլ-
 լայ . չի կրնար ըլլալ որ մէկ եղանակին մէջ տերեւ
 ու ծաղիկ տայ ու միւսին մէջ չի տայ . ինչպէս կան
 ծառեր որ նոյն տարուան մէջ կը ծլին ու նոյն տա-
 րին կը չորնան :

Տղան ալ կրնայ որ խելացի ըլլայ , կրնայ որ ան-
 խելք . բայց մեծնալուն պէս մարդ կ'ըլլայ . իր բը-
 նութիւնն անասունի չի նմանիր . իր հոգին անմահ է :

Նայէ՛ որ հոգաս հոգիդ , գիտութեամբ ու ճշմար-
 տութեամբ ուժովցնես . գիտնաս որ Աստուծոյ պատ-
 կերն է հոգիդ , եւ Աստուած է տուել քեզի զայն :

Կաղնին հարիւրաւոր տարիներ կը կենայ . մար-
 դուս միտքը անմահութեան համար ստեղծուած է :

Մի արհամարհե՛ր տղան , մի՛ աւրըշտկեր անոր
 Աստուածային պատկերը :

Զ. ԱԼԵԿՍԱՆ

Վարժ. 1. Ի՞նչ ըսել է գիտութիւն , արուեստ , արհեստ .
 Գրեցէք գիտութեանց , արուեստներու եւ արհեստներու ա-
 նուններ :

2. Խելացի , մտաւոր , քերական . . . (Գտէք աղի վերջաւոր-
 ւոր ուրիշ բառեր) :

3. Շիկ՝ արմատն է ծիւղ . գտէք հոմանիշները :

Ձորնայ՝ արմատն է չոր . գտէք հոմանիշները :

Գտէք նաեւ արհամարհե՛լ եւ ատրըշտե՛լ բառերուն հոմա-
 նիշները :

68. Կ Ա Ր Մ Ի Ր

Շատ հին գոյն է այս եւ շատ 'սի ապրի .
 Դրախտէն ըսկսեալ ցըվերջ աշխարհի
 Կարմիրն ալ յաւէ՛ս չը պիտի պակսի .
 Զի նա եւս յատուկ իր բաժինն ունի .
 Վարդը կարմիր է որ անուշ բուրէ ,
 Թէեւ իր փուռ , խոց բընաւ պակաս չէ :
 Կարմիր է շուրթը խնկելի կուսին ,
 Իցի՛ւ թէ ընդ միտս անդ մեղով խօսին .
 Կարմիր է յակինթ խիտս անուշ փայլի ,
 Կուսին շուրթերէ՞ն արդեօ՛ք շառագնի .
 Գինին կարմիր է եւ փայլի պայծառ .
 Արբժիռ պատանույն այտէ՞ն առնու վառ ,
 Հուրը կարմիր է եւ ո՛ւմ նըմանի ,
 Արեւո՛ւ , վարդի՞ թէ ոչ արիւնի :
 Կարմիր է արիւն , փրտն ալ է արիւն
 Փոխան հէ՛ք կենաց , մինչ դառնայ անիւն ,
 Խորունկ մի՛ խորհիր եւ զըւարթ անցիր ,
 Բայց սակայն , ո՛վ մարդ , զըւարթ է կարմիր :

Բաց. բառեր. Դրախտ, յաւէս, խնկելի, իցի՛ւ, ընդմիջս՝
 յակինթ, շառագնիւ, արբժիռ, այտ, հուր, ում, հէք, անիւն .
Վարժ. 1. Նոյն բառերը մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցէք,
 2. Ի՞նչ է յակինթը, Գէթ ուրիշ թանկագին քարերու անուններ :

ԱՌԱՎ. — Ամէն բանի մէջ շարք կայ ,
 Ամէն մարդոց մէջ կարգ կայ .
 Ես աղայ , դուն աղայ՝
 Հապա ցորե՞նն ով աղայ :

69. Զ Մ Ե Ռ

Տարւոյն վերջին օրերն է . եղանակը տխուր ,
 ժամանակը խաւարին . Թողմեալ թմրեալ բնութեան
 վրայ տարածուած համափիւռ ճերմակէն՝ լոյս չի
 ծագեր , մխիթարութիւն չեներ . ձմեռը՝ միշտ ցուրտ ,
 սառը՝ միշտ սոսկում կ'ազդէ . իսկ այն այսահար
 սօսափիւնն , այն մոլեգին մրրիկն զոր կը լսես կէս
 գիշերուն՝ ճարձատեալ ծառոց կարկամ գրկերէն , եւ
 քարանձաւաց փքալից բերաններէն , մարդու՝ ինչ-
 ուան ոսկորները կը սարսօնեցնէ : Այսպիսի ատեն
 տաքուկ անկողին մը՝ վառած թոնրի մը անկիւն ,
 արծարծուն կրակարանի մը եզերք , ի՛նչ քաղցր են
 ոչ միայն ծուլից՝ այլ օրն ի բուն աշխատող բան-
 ւորի մը , համեստ բարեկամաց կամ մեծասէր ի-
 մաստատիրաց : Երանի՛ անոնց , որ թէեւ աղքատիկ ,
 թէեւ ցօղունապատ խրճիթի մը մէջ , կամ կիսաթաղ
 հողէ տանեաց տակ , զեւ խոր խորշիկ մը , բու-
 խերիկ մ'ունին , որոյ մէջ քանի մը տաշեղով տա-
 քութիւն եւ լոյս կը պահեն , եւ անով իրենց նմա-
 նեաց երեսը կը տեսնեն . ծխանին ծակէն արձըկած
 ծուխն՝ նաեւ գիշերուան եւ քնոյ խորութեան մէջ ,
 կ'իմացնէ հազիւ հանդիպող կամ մոլորած անցորդի
 մը՝ թէ այն մեռելատիպ հողի , քարի , խոռի ու
 ձեան տակ ալ՝ կենդանութեան կէտ մը , ընտանու-
 թեան բոյն մը կայ . . . : Ո՛հ , ի՛նչ դժնդակ է այն
 տեղն ուր ծխան չի ծխեր . ի՛նչ խղճալի անձ , որ
 այսպիսի եղանակի եւ ժամանակի մէջ՝ բնութեան
 ամենայն սաստից եւ արհաւիրաց մէջ , սառի եւ

սարսուռի մէջ պատած՝ պաշարուած՝ բռնուած ըլլայ,
ուր ոչ միայն այդ Հարիքն, այլ եւ Հարիքներէն ա-
զատելուն ճար եւ յոյս ալ չըլլան. — եւ մանաւանդ
եթէ մէկը բռնի եւ անպարտ զատապարտուած ը-
լլայ այդպիսի՝ եւ քան զայդ աւելի զրկմանց, կրից
եւ ցաւոց . . . : Հայկա՛կ, հոս անտարբեր կալ մնալ
չըլլար, այս յիշատակիս՝ ցուրտն ու սարսուռն ա-
մէն ինչ ճաթեցնելով ներս կը մտնեն, կրակդ կ'անց-
նի, ծուխդ կը ցնդի, սիրտդ կը սոսկայ . . . : Ե՛լ, ե՛լ
խրճիթէդ, մոռցի՛ր ձմեռ խաւար. թո՛ղ կրակիկդ,
եւ հասարակ գիշերուան խօլաշունչ մրրիկին մէջ՝
անկէ սուր ե՛լ թռի՛ր:

Վարժ. Հասուածն օրինակեցէր եւ ուղղամիզ գծերով
զատեցէր նախադասութիւնները. ապա որոշեցէր բառերու
պաշօնը: Գէթ հոմանիշ, հականիշ եւ նմանաձայն բառերը:

70. ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ

Թաղոս աղբարն ու Մարկոս
Կը կտրէին դար ու փոս.

Ղուրպէր ելեր, ճամբայ կ'երթան,
Սիրոյ վրայ ճառ կը կարդան.

«Ի՞նչ լաւ բան է մէկ սիւրս լինիլ,
Հոգւով մարմնով ի սէր ապրիլ»,

Կ'ըսէր Թորոս, աջը բռնէր
Մարկոսին, եւ համբուէ՛ր.

Մարկոսն ալ նորա ճակէն
Պագ կ'առնէր մարմնրելէն:

Հագիւ թէ մէկ ֆայլ կ'առնէին,
Կը փառէին, կը խօսէին.

Իրարմէ պաշիկ յանախ անդադար
Առնուլ տալէ չէին կտանար:

Իրիկուն եղաւ, Քիւրս Իպօին

Տունը եղան հիւր երկոքին:

Գաղտնի Իպօն հարցուց. «Թա՛ղոս»,

Ի՞նչպէս մէկն է ընկերդ Մարկոս:

— Մի՛ հարցունեն, ի՞նչն մէկն է»:

Յետոյ Իպօն ծածուկ կրկին

Կը հարցնէ եւ Մարկոսին.

«Թաղոս ընկերդ ո՞րպիսի ոք,

Ըլորդ ըսէ, կարծես արդեօք:

— Մի՛ հարցնեն. շանը մէկն է»:

Յետոյ Իպօն սեղան շէկեց,

Այլ սակայն անդ, ո՛վ զարմանք մեծ,

Մէկուն առջեւ դրաւ խոտեր,

Միւսին առջեւ չոր ոսկորներ.

Հիւրերն իսկոյն միաբերան

Արձակեցին առ Իպօ ձայն.

«Է՛ս կամ շո՛ւն եմք որ խոտ, ոսկոր

Կը հրամցընես դու մեզ այսօր.

Իպօ՛, ըսէ՛,

Այս կը վայլէ՛:

— Մի զարմանա՛ք, այլ զատ զատ

Վըկայուրեանն համեմատ՝

Զոր ես ձեռնէ գաղտնի առի,

Այժմ ձեռ առջեւ ընքրիք դըրի:

Հաւատացէ՛ք, չէ՛ ձեզ բարով.

Այդ ծուռ սրտով ու այդ խելով

Ղուրպէր երթալ. դարձի՛ք, դարձի՛ք

Ի ձեռ երկիր, իմ աղբրսիք»:

Երբ լեզուդ է չար
Ընկերիդ համար,
Ոչ ոք բարեբար
Քեզ կարծէ, ե'ղբայր:

ՎԱՆԱՆ Վ.

Վարժ. Արճակի վերածեցէր այս ոտանաւորը:

71. ԵՐԿԻՆՔ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՓԱՌՔԸ

Արեւը լեռան ետեւը կ'անցնի, իր ճառագայթները կը կորսուին, գիշերը երկնքէն կ'իջնէ:

Ո'չ խոտերուն գոյնը աչքիս կ'երեւի, ո'չ ծաղիկներուն խառուարիկ փայլունութիւնը. տուն, ծառ, ոչխար ու հովիւ, ամէնն ալ կը ծածկուին. ու գիշերուան սեւ վարագոյրը ամէնն ալ կը պահէ. աչքիս բան չերեւնար, իրրեւ թէ բան մ'ալ եղած չըլլար:

Խեղճ ողորմելի, բան մ'ալ չե'ս տեսներ. վաճառքի կանանչները, ծաղիկները, տունները, ծառերը, ոչխարները եւ հովիւները քեզմէ ծածկուած կը կարծուին: Աչքերդ մէկ մը երկինք դարձուր, նայէ՛ սա աստղերը որ մէկիկ մէկիկ կ'ելլեն երկինքին ետեւը լուսաւորելու:

Լուսինը կ'ելլէ արծաթի պէս փայլելով, լոյսը երկինքի կապոյտ դաշտերուն վրայ կը զարնէ:

Աստղերը. Արջը, Հայկը, Արուսեակը, Բեւեռա՝ ին Աստղը՝ որ նաւաւարներուն առաջնորդն է, փայլ փայլ կը վառին մեր զլիւռն վրայ:

Իրիկուան վերջալոյսն ալ կ'երթայ. տուններու

մէջ ճրագները կը մարին. բայց երկինքին ջահերը վառած կեցեր են: Ամէն աստղ իրեն տեղը կը փայլի: Չանոնք համրելու ետեւէ մի' ըլլար, վաճառքի ծովեղերքի աւազին պէս անթիւ են: Թէ որ հեռադիտակով նայիս՝ բերաւոր աստղ կը տեսնես, բայց անկէ աւելին չես տեսներ:

Հայկն իր փայլուն ճակատը կը ցուցնէ, Շնիկն իր ճերմակ լուսաւոր գէմքը:

Այս ամէն աստղերն ալ Աստուծոյ հպատակներն են. ինքն է որ արեւուն փառաւոր ճառագայթներ տուեր է զաշխարհս լուսաւորելու համար. մոլորակներուն տեղը ցցուցեր է. մատուլը կը ցուցնէ անոնց ճամբան, ու թող չի տար որ անկէ անդին անցնին:

Ղ. ԱԻՇԱՆ

Քեր. վարժ. Հասուածն օրինակեցէր բայերն ապառնիի փոխելով: Հոմանիշ ունեցող բառերը գտէր:

Ի՞նչ կը նշանակէ Արուսեակ, Արջ, Լուսնազ եւլն, Ուրճնք եւ զլիւսաւոր համաստեղութիւնները:

72. Գ Ո Ր Շ

Ի՛նչպէս չը սիրեմ ըզբեզ, ո'վ իմ գործ,
Որ գոյներու մէջ պարզւիս որո՜ւ,
ձերմակ՝ գունաքափ, կարմիր՝ կը դեղնի
Իսկ քու հաղ ընդ հաղ գոյնը ամփոփուի.
Փոխուիլ չը գիտես օրից օր խիստ
Հոգւոյս հասորին դու գոյնը ունիս:
Ի՛նչպէս չը սիրեմ ըզբեզ, ո'վ իմ գործ,
Որ գոյներու մէջ պարզւիս որո՜ւ.
Ամէն գոյն փոխուի, աւելի պակաս

ներն կարծես մեղրով են թաթաւուն . կսկիծին մէջէն քաղցրութիւն մը կ'արտափայլի , չը գիտես ի՞նչ անլուծելի անուշութիւն մը որ յուսահատներուն բաժինն է յաճախ եւ որ մահուան մէջ կը գտնէ ամէն ցաւերու սիրտփանքն եւ մեծագոյն անդորրն :

Եւ այս մահաբոյր խմբակին վրայ համասփիւռ մեծ սուգի խունկը կը զգաս , սեւ շղարշի մը ետեւէն ընդնշմարուող ամպ մը որով քու աչերդ ալ կը պարուրին եւ արտասուելու հաճոյքը կը բաղձաս վայելել : Եւ արգարեւ ի՞նչ են յաճախ եկեղեցիներէրու մէջ հոսուած արտասուքներ :

Ճշմարիտ է որ տառապեալ հոգիներ կան որոնք Աստուծոյ տունը երբ մտնեն , ամենուս հօրը գողը կը սիրեն հեղուլ ընդ երկար ամբարտած արտօսիկ կայլակներ . բայց ո՞չ ապաքէն չարչարեալ Քրիստոս մը , արտասուալից՝ կողկողաղին Աստուծամայր մը , փուշէ պսակ մը , եղէգ մը կամ խարազաններու հարուածներ չատ անգամ կը մորմոքեն մեր սիրտը սրբազան պատկերի մը մէջ :

Ահա այսպիսի է Եւզըճեանի նկարը . պիտի յուզէ շատ սիրտեր եւ թունդ պիտի հանէ շատ զգայուն հոգիներ : Բարեպաշտ հաւատացեալներու սեւրունդներ պիտի երթան այդ պատկերին առջեւ , պիտի աղօթեն , պիտի ծնրադրեն եւ պիտի լան :

3. Ս.

Քաց. բառեր. Դուն ուրեք , նրբութիւն , արսայայտութիւն , ակներեւ , գեղւո՛ւմ . Գողգոթայ , համակուիլ , խուժողուժ . զնդեր , անբակ , յորսայս կործանիլ , լկանք , սուրալ , հծծել , թաթաւուն , անլուծելի , անդորր , համասփիւռ , պարուրիլ , կայլակ , կողկողաղին , մորմոքել , թունդ հանել . Գէթք այլն եւ գին մասնիկներով բառեր . ինչ իմաստ կուսան այս մասնիկները :

74. ԱՌԻԺՆ ՈՒ ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ

(ԱՌԱԿ)

Ս .

Ահեղասուեր մի անցաւի

Ծառոց սակ

(Քաղաքէ եւ գիւղէ հեռի) ,

Խեղկասակ

Անհոգ , անվիշտ , կազմ ու հարպիկ ,

Վառվրուռն

Քըսան երեսուն հաս կապիկ

Օրն ի բուն

Ծառէ ի ծառ , կամ ուսէ յոս՝

Ծաղկանց քով՝

Կը ցասէին որոտըղոս

Զոյգ ոսկով :

Եւ մերք ընդ մերք ալ բացարձակ

Քըւէով

Կ'որոշէին գալ , համարձակ ,

Անխըռով՝

Զըմբխագեղ խոտերուն մէջ՝

Շուփին սակ՝

Խաղալ՝ ընել բիւր ելեւէջ

Ու կասակ :

Իրենց խաղերն էին յաճախ

Աչկապուկ ,

Կամ ցասկըսուէ , կամ վախն ի վախ

Պահուրսուկ ,

Կամ մի տեսակ խաղ դիւրախաբ՝
 Ոյր գիտակ
 Եղողն՝ ալլոց զարնէր բիւր ծափ
 Ու ապսակ :
 Սակայն երբէք մեր կապիկներ ,
 Փոքր ու մեծ ,
 Իրարու մէջ չէին հաներ
 Այնքան ծեծ ,
 Ուրմէ գրլուխ , քիթ կամ բերան
 Արիւնէր ,
 Եւ կամ մընար իրենց վըրան
 Նըշաններ :
 — Մի օր յանկարծ — , մինչ անկասած
 Ու խաղաղ
 Ի գործ դընել էին եկած
 Ծափի խաղ ,
 Վըրայ հասաւ առիւծ մ'արի ,
 Յաղթ եւ սէգ .

Դեր. վարժ. Իբրեւ բնութեան խնդիր գործածեցէք սա բա-
 ւերը մէյմէկ խօսքի մէջ :

Անտառ, կապիկ, ծաղիկ, բուէ, շուք, կառակ, խաղ,
 ծափ, ծեծ, նշան, առիւծ :

Որոշեցէք նախադրութիւնները :

ԱՌԱՎ. — Պարտէզը՝ թէ դարմանես ,
 Կը ծըլի ու կը ծաղկի .
 Երեսի վրայ թէ թողնես՝
 Փուշ ու տատաակ կը ծածկի :

75. ԱՐԴԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Վարդն անուշ հոտ մ'ունի , փուշով պատած է .
 դաշտին շուշանն ալ հոտաւոր է , ու դժնիկներուն
 մէջ կը բուսնի :

Գարունը զուարճալի է , բայց շուտով կ'անցնի .
 ամառն աղուոր օրեր ունի , ձմեռն ետեւէն կուգայ
 մոռցնել կուտայ :

Ծիրանի դօտին գոյնզգոյն կը փայլի , բայց մէկ
 քանի վայրկեան :

Կեանքն ալ անուշ է , բայց մահը կը լեղիցնէ :

Կայ երկիր մը՝ որուն վարդերը փուշ չունին ,
 ծաղիկները գէշ խոտերու մէջ չեն բուսնիր . անոր
 գարունն անանց է , օրերը միշտ պայծառ : Հոն կ'ա-
 ճի կենաց ծառն անթառամ ծաղիկներով : Հոն ան-
 թիւ անհամար հոգիներ Աստուծոյ աթոռին չորս
 դին հոգեւոր երգեր կ'երգեն . հրեշտակներն ոսկի
 քնարնին կը զարնեն . քերովբէներն կրակէ թեւերով
 կը թռչին :

Այն երկիրն է արդարներուն հայրենիքն . գէշ
 բան մ'ալ չի կրնար հոն մտնել :

Հոն ոչ ոք հիւանդութիւն եւ ցաւ կը քաշէ . ո'չ
 ամառուան տաք կայ հոն , ո'չ ձմեռուան ցուրտ .
 կռիւ պատերազմ չըլլար հոն . ամէնքն ալ մէկզմէկ
 կը սիրեն :

Երբոր մեր բարեկամներէն կամ ազգականներէն
 մէկը մեռնի ու հողով ծածկուի , ա'լ չենք տեսներ .
 բայց դարձեալ պիտի գտնենք զինքը երկինքի մէջ ,
 ու մէկ մ'ալ պիտի չզատուինք . միայն սուրբեր

ու առաքելն ի մարդիկ կը կենան հոն :

Իրաւ որ երկրիս վրայ զԱստուած կ'օրհնենք ու
կը սիրենք . բայց երկիրքը՝ ալ աւելի ու կատարեալ
կերպով պիտի սիրենք եւ օրհնենք : Հոն պիտի տես-
նենք զՅիսուս , որ մեզի համար երկիրքէն իջե-
ր , ու մեզի՝ անոր ճամբան բացաւ : Պիտի տես-
նենք զԱստուած իր փառացը մէջ : Երկրիս վրայ
չենք կրնար զինքը տեսնել , բայց կրնանք սիրել :

Չենք կրնար երկիրս թողուլ , բայց պէտք է որ
զԱստուած մտածենք : Այս աշխարհիս մէջ անցաւոր
ենք . մէկ մը որ անդին անցնինք՝ հոն պիտի բնա-
կինք յաւիտեանս յաւիտենից :

Դ. ԱԼԻՇԱՆ

ՊԵՐ. ՎԱՐԺ. Խօսքի մէջ քննչ պաշտօն կը վարէ ուղղական
հոլով բառ մը . խիստ սեռակա՞նք , տրակա՞նք , քացառակա՞նք ,
գործխակա՞նք , հայցակա՞նք : Մէյմէկ օրինակ տուէք :

76. ԱՌԻԻԾՆ ՈՒ ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ

(ԱՌԱԿ , ՇԱՐ.)

Բ.

«Օ՛ , ձեզ լոյս կը մաղթեմ բարի ,
ի՞նչ կ'ընէք . . . :
— Կը խաղայիմք , Տէ՛ր . . . — Խաղացէ՛ք
Շարունակ .

Դուք կայտառ եւ սըրընքաց էք ,
Խօ՛լ բանակ . . . :

Ձեր ծիծաղն ինձ հաճոյք կ'ազդէ
Արդ եւ միշտ ,

Անկից ես խինդ կ'զգամ քան քէ
Կիրք կամ վիշտ :

Լեռնաբընակ , իբրեւ վայրի
Ճըզնաւոր ,
Սիրսս՝ անժըպիս՝ կը տոգորի
Ամէն օր .

Չունի՛ք դուք յիս մի անըզգամ
Դըրացի ,

Այսօր ահա յօծարակամ
Փուքացի

Հոս գալ — ձեզ ի բակա՞րդ ձըգել —
Ո՛չ , ո՛հ , ո՛չ .

Ի մօտոյ դիտել անարգել
Թէ՛՝ ձեր պոչ ,

Թէ՛՝ ձեր խաղեր ու ուսնասում ,
Թէ՛՝ ձեր ճիչ ,

Որ զովանայ հոգիս տեսնում ,
Եւ մի բիչ

Ձեր խաղին ե՛ս ալ՝ անգիտակ՝
Մասնակից

Լինիմ , ուսեմ հիւնգ տասն ապակ
Եւ կամ կից ,

Եւ վայելեմ պանիկ մ'այդու
Ըզբօսանք .

Կը լըռէ՞ք . . . — Տէ՛ր , ձեր աչքն ազդու
Երբ տեսնեմ . . . :

— Ո՛չ , ո՛չ , պէտք չէ՛ որ ինձ համար
Ըսպառիմ

Խաղերն այդ ձեր սիրագունմար
Կանառիմ ,

Զի այս դարուս մէջ (ապաւեց
Դար ազա՛ս)
Ողջ կենդանիք գերդ եղբարք եմ
Հարազատս .
Զի կայ հասակ , ոյժ , կարգ , խըսիր .
Նո՛յն պատիւ ,
Նո՛յն սէր պարտինք միւսեանց , ընտիր ,
Կիրք սրտիւ . . . » :

Բաց. բառեր. Մաղթել, կայտառ, արքնթաց, խօլ, հա-
ճոյք, խինդ, ծգնաւոր, տոգորիլ, անգգամ, անարգել, անգի-
տակ, սպառիլ, սիրագումար, հարազատ, խսիր, կիրթ :

Քեր. վարժ. Որոշեցէք ամականները :

77. ԳԻՒՂԱՅԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Բ. գաւառի մէջ , Ս. Յովհաննու վանքէն ոչ
այնքան հեռու , Եփրատի վերին վտակներէ միոյն
ափերուն մօտ , կը գտնուէր Օ. գիւղը : Նա հաս-
տատուած էր բաւական ընդարձակ հովտի մը մէջ
ուր բնութիւնը չէր խնայած ամէն նկարներ՝ որք
պէտք էին զայն գեղազարդելու համար : Հովիտը
կը տարածուէր երկու լեռնաշղթայի մէջ որոնք կո-
հականման բարձրութիւններով չուրջանակի կը սեղ-
մէին զայն իրենց գրկին մէջ , եւ անոր տարածու-
թիւնը ձուածեւ չըջանակի մը մէջ կ'առնէին : Մէջ
տեղէն ուր մոլոր յորձանքներով կը հոսէր Եփրատի
վտակը զոր տեղացիք կը կոչէին Ա.գ-սու , այսինքն
սպիտակ ջուր : Նա ա՛յնքան մաքուր ու յստակ էր
որ իրօք այդ կոչման արժանի էր : Հովտին չորս
կողմի սարերը պծնուած էին ճոխ մարմանդներով

որոնք առատ մնունդ կուտային հոն արածուող բազ-
մաթիւ անասնոց հօտերուն . իսկ դաշտի ամբողջ
հարթութիւնը կը պատէին ցորենի , գարիի , կտա-
ւահատի եւ զանազան ընդեղինաց արտեր : Հոս ,
երկրագործի աշխատող ձեռքը չէր թողուր ո՛չ մի
կտոր անմշակ հող : Հովտին մէջ , մին միւսէն հե-
ռու , կը գտնուէին մի քանի գիւղեր որոնք պահ-
ուրած էին այգիներու եւ ծառաստաններու մէջ ,
եւ հեռուէն դիտող աչքին կ'երեւէին խումբ խումբ
կանաչազարդ անտառիկներ , որք որոշակի կը զա-
նազանուէին դաշտին ծառազուրկ մերկութենէն :

Վարժ. 1. Գրեցէք ուրիշ վանքերու անուններ եւ ըսէք
թէ ուր , ո՞ր գաւառի մէջ կը գտնուին : 2. Գրեցէք ուրիշ գե-
տնու անուններ եւ ըսէք թէ ո՞ր երկրի մէջ են , ուսկից կը
բղխին եւ ո՞ր ծով կը թափին :

Գտէք լեռներու անուններ եւ ըսէք թէ ո՞ր երկրի մէջ կը
գտնուին :

Նկարագրեցէք ուրիշ գիւղ մը զոր տեսած ըլլաք :

78. ԱՌԻՒԾՆ ՌԻ ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ

(ԱՌԱԿ , Շար.)

Գ .

Իրենց այս պերճ բարեկամին՝

Կապիկներ

Ակնածանօք քովն եկան . մին

Կը շիկներ ,

Միւսն ալլայլէ իւր կերպարան ,

Եւ՝ խոնարհ՝

Յարգանք տալու համար բերան

Կը բացար ,

Երբ մեր առիւծն երկրորդ հրաւեր

Մ'ալ կարդաց ,

Իւր հաստ քաթերն ուղղեց ի վեր
 Կիսաբաց
 Եւ — «Օ՛ն , գոչեց , եկէ՛ք փութով ,
 Անյապաղ
 Խաղանք ուրախ եւ անվրդով ,
 Ծափի խաղ : »
 — Ճարահասեալ , յուզեալ սակաւ ,
 Եւ Տըժգոյն
 Պըղընձադէմ կապիկ մ'եկաւ . . . ,
 Բայց իսկոյն ,
 (Հագիւ քէ վեր առաւ իւր քաթ՝
 Որ զարնէր ,
 Առիւծն հարուած մ'իջաւ , չա՛ք , բա՛ք)
 Իւր մասներ
 Արիւնլըւայ գետինն ինկան . . . :
 Ա՛յլ մ'եկաւ
 «Չա՛ք . . . » միաքեւ փախաւ . . . : Եկան
 Այս կարգաւ
 Եւ ամէնքն ալ , — խոտոր քէ մանր —
 Առիւծին՝
 Ո՛չ դիտմամբ , ալ ի բընէ՛ ծանր
 Հարուածին՝
 Դէմն ելնելով (զի բարեկամ
 Երեւին)
 Իրենց մարմնէն մէկ մէկ անդամ
 Չոն Տըւին . . . :
 Առիւծն անդուլ եւ սրբագին
 Կը խնդար ,
 — « Եղբայրուքի՛ն , կա՛ց անմեկին ,
 Անվըբար ,

Զի քեւ բերկրի մեր մուք հոգին
 Անդադար :
 Եւ օրհնեա՛լ լեր , դո՛ւ ալ , անգին
 Եւ նոր դար . . . »
 Կը գոչէր նա : Իսկ կապիկներ՝
 Վիրաւոր՝
 Կը հեծէին , եւ մին կրկնէր
 Թէ՛ — « Ո՛վ որ
 Իրմէ մեծին հետ յանդրգնի
 Խաղալ՝ կա՛մ
 Կը մեռնի եւ կա՛մ կը լինի
 Խեղանդամ . . . » :

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Վարժ. Արձակի վերածեցէր Առիւծն ու կապիկներն
 առակը՝ ամբողջապէս :

79. ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Հովիտին ծայրն էր գիւղը , գոգաւոր ձորակի
 մը մէջ : Տանուտէր Խաչօի բնակարանը թէ՛ բարձ-
 րութեամբ , թէ՛ գեղեցկութեամբ կ'որոշուէր միւս
 չէնքերէն : Այս տունէն , ամէն առաւօտ կը քչէին
 դէպի նախիրը հարիւրի չափ անասուններ : Անոր
 կովերը , գոմէշները , եզները եւ ձիերը գիւղին մէջ
 ամենէն ընտիրն էին : Այս տան կը պատկանէին հա-
 զարի չափ ոչխարներ որոնք սեփական հովիւներու
 հակողութեան ներքեւ կ'արածուէին մերձակայ լեռ-
 ներուն վրայ : Այդ տանը կը վերաբերէր այն ահա-
 գին ձիթհանը որ կը գտնուի գիւղէն դուրս , եւ ու-

բուն անիւնները տարւոյն բոլոր եղանակաց մէջ ան-
գաղար կը շարժին : Բայց ծերունի խաչօր հարստու-
թեան մէջ նշանաւոր էին անոր եօթն որդիքը , ո-
րոնք մէկմէկու ետեւէ հասած՝ զարգացած՝ կը կազ-
մէին անոր տան հաստատութեան սիւնները : Որդիքն՝
ամէնն ալ ամուսնացած էին , եւ տունը լեցուած էր
ամէն չափ ու հասակի տղաքներով : Ամուսնացած
էին նաեւ անոր թոռներէն մէկ քանին , որոնք նոյն-
պէս ունէին իրենց լաճերը : Եւ ծերունի խաչօն իր
աչքին առջեւ կը տեսնէր մի քանի սերունդ որ կ'ապ-
րէին միասին , կը գործէին միասին , որ կը կազմէին
փոքրիկ աշխարհ մը : Գիւղին մէջ առակի կարգ էր
անցեր այն խօսքը թէ՝ խաչօն այնքան զաւակներ
ունի որքան անասուններ :

Վարժ. Ի՞նչ բաներ կը կազմեն գիւղացւոյ մը հարսու-
թիւնը : Նկարագրեցէք գիւղական տան մը արտաքին տեսքը :

Գտէք տարբար ախան մասնիկով վերջաւորող : Նոյն տա-
րբ բառերը գործածեցէք մէյմէկ խօսքի մէջ :

80. ՀՈՎԻՒՆ ՈՒ ՊՈՒԷՏՆ

Ինչո՞ւ , իմ հէֆ գառներ ,
Ինչո՞ւ ինձ չէֆ անտար .
Լալով ի խնդիր ձեր
Կ'երբամ սարէ ի սար :

Իմ սեւաչուի գառնուկ՝
Անգուք գալիք կերան ,
Իմ ամիկներ մանուկ
Մացառին մէջ կորան :

Այսպէս սրգամ մինուկ ,
Գամբուր խորդայ քնաս
Բընաւ ա՛լ չիք շրուկ ,
Լեռ ձոր լուռ են վըհաս :

Ի՛նչ դառն է հովուին կեանք .
Լեռան մը ծայր եզնել ,
Հսկել խաւները ցանգ ,
Գիւերն ի բուն տնել :

Յերեկն՝ արեւակէզ ,
Գիւերն՝ ցրտահար ,
Մահիճս է յարդի դէզ ,
Ամպն՝ ինձ յարկ հողմավար :

Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Բաց. բառեր. Պուէտ, հէք, անտար, ի խնդիր երթալ, ա-
միկ, մացառ, կորան, գամբուր, խորդալ, քնաս, չիք, շրուկ,
վհաս, ձգնել, խաչն, ցանգ, գիւերն ի բուն, տնել, արեւա-
կէզ, ցրտահար, յարկ, հողմավար :

Վարժ. Գտէք հոմանիւշներ . Հովու, պուէտ, հէք, անտար,
լալ, անգուք, ամիկ, սգալ, խորդալ, շրուկ, վհաս, դառն,
ձգնել, խաչն, ցանգ, տնել, մահիճ, յարկ :
Ուղիղ է կորան բային գործածուածիւնը :

81. ՍՏԵՓԱՆԻԿ

Խաչօր եօթն որդիներէն ամուրի էր դեռ ամա-
նակրտները միայն , մանկահասակ Ստեփանիկը որ
դեռ նոր մտեր էր տառնեւվեց տարեկան հասակին
մէջ : Բայց անոր դէմքին նայելով՝ կարելի էր իս-
կոյն նկատել որ տարիները դեռ անոր չէին տուած

այն պատանեկան հասունութիւնը որ յատուկ է այդ հասակին, մանաւանդ այնպիսի տաք երկրի մը մէջ ուր պատանիք շատ կանուխ արթունքի կը հասնին։ Ստեփանիկին դէմքը դեռ կը կրէր մանկական նուրբ քնքշութիւն եւ թարմութիւն։ Անոր երեսն աւելի կանացի էր քան առնական։ Խաչօի որդիները տունէն դուրս իրենց մանաւոր զբաղումներն ունէին, թէ՛ հողագործութեան եւ թէ՛ անասնաբուծութեան վերաբերեալ, եւ խիստ քիչ կը զբաղուէին տունը։ Միայն Ստեփանիկ քիչ կը մասնակցէր անոնց աշխատութեանց. նա Խաչօին Յովսէփ-Գեղեցիկն էր, զոր ծերունի նահապետը չէր հեռացնել իր աչքէն։

Ստեփանիկի եւ Յովսէփ-Գեղեցիկի մէջ կային շատ նմանութիւններ, ո՛չ այն պատճառով միայն որ նա իսրայէլի որդւոյն պէս սիրուն էր, հեղ էր, խելացի էր եւ համակրելի, — այլ այն պատճառով որ, ինչպէս Յովսէփի՝ նոյնպէս ալ Ստեփանիկի հագուստին ու զարդարանքին մասնաւոր հոգ կը տանէին։ Ստեփանիկ կը հագնէր բերրոյ ծաղկեայ բնօրէն շինուած գունազեղ պատմուճան, ոսկեթել ծիրանի թիւիւնոց. մէջքը կը կապէր Պարսկական ցփախէ գօտի։ Լայն տափաւոր պատրաստուած էր վանայ նուրբ կերպասէ։ Ոտքն ունէր կարնոյ կարմիր կօշիկ, իսկ գլուխը՝ կարմիր ֆէս, մետաքսեայ սեւ ծուկով եւ վրան փաթթած՝ գունաւոր, ծաղկենկար թաշկինակ, նոյնպէս մետաքսեայ նուրբ գործուածքով։ Ֆէսին տակէն հիւնալի կերպով կը կախուէին անոր չափանկազոյն խոպոպները, որք ուսերուն վրայ սփռուած էին։ Մէկ խօսքով, Ստեփանիկ կը

զանազանուէր Յովսէփ-Գեղեցիկէն անով միայն որ Յովսէփին եղբայրները՝ կը նախանձէին իրենց հօր սիրական որդւոյն, մինչ Ստեփանիկի եղբայրներն ամէնքն ալ կը սիրէին զնա։

Վարժ. Ի՞նչպէս ճղայ էր Ստեփանիկ եւ ինչպէս կեանք կ'անցընէր՝ նկարագրեցէք։

Քեր. վարժ. Ի՞նչ տեսակ բառեր տէր բայի կրնան ըլլալ՝ Օրինակներ տուէք։

82. ՏՂՈՑ ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Նոր արի, Կաղանդ, Ս. Ծընունդ Փրկչին,
Յնծուքեան օրեր են ձեզի համար,
Համբոյրներ տեղան, ժրպիտներ քոչին,
Երգ, պար, խինդ ու խաղ տեղան անհամար։

Դուրսը՝ դատն ու լեռ, նայեցէ՛ք, ճղա՛ք,
Թանձր ամպեր, անձրեւն ու ձիւնն են պատեր,
Բայց ցուրտն, ձիւնէն դուր պէտք չէ դողա՛ք,
Քանի որ սիրով տաք են ձեր սրտեր։

Մըռալ են արւոյն օրերն առաջին,
Կեանքին պէս որ դառն՝ այլ կ'արժէ ապրիլ.
Զի թիթոանց, քոչնոց սիրոյ հառաչին
Ծաղկանց փունջերով տուն կուտայ Ապրիլ։

Դուք Մայր-բընութիւնն երգեցէ՛ք, ճղա՛ք,
Դուք՝ որ տառապիլ ու լալ չէք գիտեր.
Երանութեան մէջ դուք պէտք է լողա՛ք
Քանի որ խանդով լի են ձեր սրտեր։

Վեհաշուք երկնից արեւն ալ պայծառ
Երբ ժպտի ձեզի ամպերուն մէջէն,
Խամրին վարդի, ալ զինքն օրհնեն ամէն ծառ.
Որոնց ոսոց սակ բոյներ մըմնջեն:

Դուք արեւուն փառքն օրհնեցէք, Տըղա՛ք,
Որ վարդ՝ դեռ խամրիլ, այրիլ չէք գիտեր,
Պէտք է միշտ բուրէք, ժպտիք ու շողաք,
Դանի որ հաւաստ ունին ձեր սրտեր:

Աւան մէջ, երբոր սրխուր վայել բուն,
Չորացած տերեւ ալ երբ քօթափին,
Մինչ մենք կը խոկանք սրտով սրտփուն,
Դուք վերջ մի՛ տաք, մի՛, ձեր երգ ու ծափին:

Ձեզմով լոկ մըման մեր իղձերն անմեռ,
Ձեզմով որ յիշել, ողբալ չէք գիտեր,
Տըղա՛ք, երգեցէ՛ք ամառ քէ ձրմեռ,
Յուսով ու լուսով լի են ձեր սիրտեր:

Բաց. բառեր. Գորգորակ, ցնծութիւն, խինդ, տեղալ,
մռայլ, հառաչ, մայր-քնութիւն, երանութեան մէջ լողալ,
խանդ, վեհաշուք, խամրիլ, բոյներ, մըմնջել, վայել, խոկալ,
սրտփուն:

Արձակի վերածեցէք այս ոտանաւորը:

ԱՌԱՎ. — Ա՛յն մոլութիւն դոր ծրծեց
Երախան՝ հեռ մօր կաթին,
Ձեւներ՝ ո՛չ, զուր կը ծեծես,
Մինչեւ որ չեւնէ հողին:

83. ԽԱՉՕԻ ՏՈՒՆԸ

Մերունի իշաչօի տունն՝ հեռուէն բոլորովին հին
ու նախնական շէնքի տպաւորութիւն կը գործէր.
բարձրաւանդակի մը վրայ կառուցուած էր եւ թէ՛
չինուածքով, թէ՛ դիրքով ունէր այն բոլոր յարմա-
րութիւնները որք կարեւոր են բնակարան մը ա-
զատ պահելու համար օտարականներէ. Այդ շէնքը
պատած էր չորս ահագին պարիսպներով, որոնք
քառակուսի ձեւով իրարու միանալով՝ իրենց մէջ-
տեղ կը թողութիւն բաւական ընդարձակ տարածու-
թիւն, որուն վրայ կառուցուած էին այլեւայլ շի-
նութիւններ: Դրանց ոչինչ կը տեսնուէր, բացի չորս
բարձր աշտարակներէ, որոնք կը միացնէին պա-
րիսպներու չորս անկիւնները: Շրջապարիսպի մէջ
գետեղուած էին բոլոր բնակութիւնները, բոլոր յար-
կերը, որք կարեւոր են կանոնաւոր անտեսութեան
համար. այս տեղ էր ոչխարներու գետնափոր
գոմը, ձիերու՝ կովերու եւ գոմէշներու փարախը,
որ անասուններու տեսակին համեմատ, առանձին
առանձին բաժանումներ ունէր: Կար՝ երկրագործա-
կան անոթները պահելու տեղ, կար մարագ, յար-
դանոց, խոտանոց, որոնց մէջ կը պահուէր անա-
սունները դարմանելու պաշարը: Կային զանազան
մառաններ, շտեմարաններ՝ բերքերու, արմտիքի,
ընդեղէնի համար: Կային նաեւ մի քանի խուղեր,
որոնց մէջ կը բնակէին ծերունի իշաչօի հովիւներն
ու ծառաներն իրենց ընտանեօք: Ասոնց կիները կը
ծառայէին իբրեւ աղախին, իսկ այրերը՝ իբրեւ նախ-

բազան, հովիւ կամ մշակ: Մէկ խօսքով այդ շէնքի մէջ կը բովանդակուէր փոքրիկ զիւղ մը, որուն միակ տէրն ու պետը ծերունի Սաչօն էր:

Վարժ. Նկարագրեցէք զիւղական տունի մը ներքինը: Ի՞նչ կը կոչուին զիւղական այլեւայլ գործեր կատարող անձերը, եւ ի՞նչ գործեր կը կատարեն:

Քեր. վարժ. 1. Բայ մը ինչ թիւ եւ ղէմք կ'առնէ: 2. Տարբեր թիւով ու ղէմքով տէրայիներ ունեցող բայ մը ինչ թիւ ու ղէմք կ'առնէ:

86. ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Մանկութեան օրեր, երազի նման,
Անցաւ գրեացիք, ա՛լ չէք դառնալու.
Ո՛հ, դուք երջանիկ, ո՛հ անհոգ օրեր,
Ընդունակ միայն ուրախացնելու:

Ձեզանից յետոյ եկաւ գիտութիւն,
Իւր ծանր հայեացքով աշխարհի վերայ.
Ամէն բան ինկաւ մրսածութեան տակ,
Բոպէ չի մընաց ազատ կամ ունայէ:

Դիտակցութիւնը յաջորդեց ստրան,
Դժբաղդուջիւնը ծանրացաւ սրտիս...
Ապոլլոն տեսնէ ինձ իւր քնարը,
Որպէս փարատիչ տեսնում ցաւերիս:

Աւա՛ղ, այդ քնարը իմ ձեռքում հնչեց,
Նո՛յնպէս լալագին, նո՛յնպէս վշտահար,
Ինչպէս իմ սիրտն էր, իմ զգացմունքը.
Ուրախացուցիչ չի գայ մի լար:

Մանկութեան օրերս ինչո՞ւ այսպէս տուտ,
Թըռաւ գրեացիք անդարձ յաւիտեան.
Եւ այն ժամանակ անհոգ ու ազատ,
Կարծում էի ինձ աշխարհի իշխան:

Լո՛ւռ կաց դու, քնա՛ր, ա՛լ մի՛ հնչեր ինձ,
Ապոլլո՛ն, ե՛ս առ դարձեալ դու նորան.
Տո՛ւր մի այլ մարդու, որ ընդունակ է,
Զոհ բերել կեանքը սիրած իւր մօրկան:

Ես պիտի դուրս գամ դէպ ի հրապարակ,
Առանց քնարի, անգարդ խօսքերով.
Ես պիտի գոչեմ, պիտի բողոքեմ,
Խաւարի ընդդէմ միշտ ոգորելով:

Թող պատգամախօսն հրնացած Դելֆի,
Եռոտանիին վրայ փրփրէրի,
Թող միջին դարու գաղափարներով,
Ամբոխը խաբել ճգնի աշխատի:

Թող նա քարգմանէ զբարոյսութիւնը,
Թող մխիթարուի ծովի ափերում.
Մենք անմեղութեան ենք միայն քարգման,
Միայն այս խօսքս ունինք բերանում.

Ո՛վ Հայր, ո՛վ դու Հայր, որ երկնումն ես,
Խընայիր բեռառ եւ անտէր որբին.
Մի՛ տար զոհ գնալ զգիտութիւնին,
Նա ա՛լ չէ լըսում Դելֆեան հարցուկին:

Քաց. բառեր. Ընդունակ, ունայն, Ապովոն, քնար, անդարձ, բողոքել, ոգորել, պատգամախօս, Դելֆ, եռոտանի, Միջին Դար, զրպարտութիւն :

Բացատրեցէք թէ ինչ էր Դելփեան պատգամ ըսուածը :

Վարժ. Պարզ լեզուով արձակի վերածեցէք այս ոտանաւորը :

85. ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Նահապետ ինչօր գերդաստանին բնակարաններն իրենց չինուածքով եւ բաժանումներով այնքան բազմատեսակ եւ բազադրեալ չէին, ինչպէս են քաղաքակրթեալ աշխարհներուն շէնքերը. այլ դեռ կը պահէին նախնական պարզութիւնն ու ձեւը, երբ ամբողջ ընտանիք մը կ'ապրէր միակ վրանի մը տակ : Տարբերութիւնն այս էր միայն որ այժմ վրանին տեղ կայ քարաշէն տուն : Ինչօր բազմաթիւ որդւոց համար, որք իրենց զաւակներով մեծ մեծ ընտանիքներ կրնային կազմել, առանձին սենեակներ չկային, այլ ամէնքը կ'ապրէին նոյն յարկին տակ, նոյն սենեակին մէջ, որ ուրիշ բան չէր, բայց եթէ չորս պատ՝ ահագին գերաններով ծածկուած : Այն տեղ կը վառէին կրակը, այն տեղ կը թխէին, այն տեղ կերակուր կը պատրաստէին, այնտեղ խմբովին կը ճաշէին եւ այնտեղ բոլորը միասին կը պառկէին : Հոն կը տեսնուէին նորածին հորթեր, փոքրիկ ուլեր, որոնք խառնուած երախաներու հետ՝ կը վազվզէին, կը խայտային, կ'աղաղակէին եւ տունը կը լեցնէին կենդանի աղմուկով : Հոն շատ անգամ հաւ ու վառեակ կտկտալով ներս կը մտնէին եւ գետնէն կը ժողվէին հատիկներ ու հացի փշրանքներ որոնք

տղոց ձեռքէն կը թափէին : Ի մի բան Նոյի տապանն էր ուր կային ամէն տեսակ կենդանիք : Այս բնակարաններուն կից էր ուրիշ մը որուն ճակատը բոլորովին բաց էր եւ բակին վրայ կը նայէր. այս էր սրահը ուր կը բնակէին ամառը : Սրահին մէջէն կը բացուէր դուռ մը գլխաւոր սենեակին մէջ եւ այսպէսով կը ներկայացնէր բուն բնակարանի նախագաւիթը : Առնց քովն ալ կար մասնաւոր սենեակ մը որուն դռներն այն ատեն միայն կը բացուէին երբ հիւր մը դար, եւ միշտ մաքուր ու դարդարուն կը պահէին :

Վարժ. Ի՞նչպէս կեանք կ'անցընեն զիւրացիք : Ի՞նչպէս կը հոգան իրենց կենսական պէտքերը :

Բազադրեցէք քաղաքացւոց կեանքին հետ :

Գիւղ, զիւրախութիւն, աւան, քաղաք, մայրաքաղաք եւլն. կառավարող անձերն ինչ կը կոչուին :

86. ԱՍՏԵՂԱՅ ՎԵՐԱՅ

ՀԱՐՑ

Ո՛վ պայծառափայլ շողողուն աստղեր,
Որ երկնից ի գունս վառ կը շողէք :

Այդպէս ծագելով գիշերէ գիշեր՝

Ըսէ՛ք ինձ, աղէ՛, քսէ՛ք, դու՛ք ի՞նչ էք :

Միքէ՛ քնացող գերկի՞ք կը հրսկէք

Երբ նորա վերայ մութը կը տնկէ,

Եւ ձեր լուսափիւռ խմբով կ'ելլէք

Մեր աշաց անցեա հորիզոններէ... :

Ճանապարհորդին ուղղոյն լոյս կուտա՛ր
Երբ ո՛չ արեւ կայ եւ ո՛չ ալ լուսնակ,

Եւ իւր անընկեր միայնութեան մէջ
Ձեր նըշոյններով ուղեցոյց կ'ըլլաք :

Արդեօք ամառուան տաք բոցակէզ,
Անձրեւներ աւան, տաքի ձրմեռուան,
Եւ զարնանագեղ վարդի բերքի ի դէզ՝
Ձեր սափորներէ՛ն յերկիր կը տեղան :

Այսչափ փափրըլուն, սիրուն աստղիկներ
Ո՛հ, սիրքս հասաւ, ի՞նչ պիտի ըլլան .
Ո՞վ արդեօք ինձի, ո՛հ, ո՞վ այս գիշեր
Դաս մը պիտի՛ տայ աստղերուն վրան :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Ունկն մասո՛ր ինձ, մի՛տք առ ամէն բան,
Ո՞վ հետաքրնին մանուկ բանաւէր,
Ես քեզի պատմեմ թէ ի՛նչպէս եղան
Հին դարերու մէջ հրաւալի բաներ :

Ի՛նչպէս երկնաւոր կամարին ներքեւ
Աստղաց երափ կարգաւ շարունեցան,
Եւ աստուածային ճնշով՝ բոցաբեւ՝
Կը բռնէին կ'երթան յուղին անսահման :

Այն որ բսեղծեց դաւեթերուն մէջի
Երփներանգ ծաղկանց հոյլը գեղեցիկ,
Այն որ գոյացուց ի ծոց անտառի
Հովանի՝ զլուռ ծառերն երկնածիք՝

Նո՛յն հրգօր Աստուածն իր բսփանչելի
Եւ ամենաբաւ զօրութեանն ի շունչ
Մէկ խօսքով դրաւ կարգի կանոնի
Երկնից կամարին աստղոց ոսկի փունջ :

Մա՛նուկ, վեր նայէ մէն մին այն աստղոց
Այն հեռի աստղոց որ կը շողոքոքան

Մէկ արեգակ մ'է կամ աշխարհ մը մեծ
Որ կը բաւալի յերկինս անսահման :

Գուցէ նորահաւ բընակիչներ կան
Հոն ուր բընաւին մարդ տէր չի կոխեց,
Եւ ուրախութեամբ կ'երգեն յաւիտեան
Այն մեծ հրաւալի գորս Աստուած գործեց :

Ո՛չ, ո՛չ, հեռաւոր այս մեծ աշխարհէն
Չըլլայ վեր նայիս անօգուտ տեղ դուն .
Այլ իւրաքանչիւր շողոքոքուն աստղէն
Սովբէ՛ր Աստուծոյ մեծ իմաստութիւն :

Բաց. բառեր. Շողոքոքուն, ի գունտ, շողել, լուսասփիւռ,
հորիզոն, ուղի, նշոյլ, տաք, տաքի, ունկն մասո՛ր, հետաքր-
նին, բանասէր, երափ, բոցաթեւ, երփներանգ, հոյլ, երկնա-
ծիք, ի շունչ :

Վարժ. 1. Երամ, տաք, հոյլ, բոյլ, դէզ, շեղջ, կոյտ, խումբ,
հօրան, ժողով, բանակ, գումարտակ, ջոխ, ջոկ, անդեայ,
երամակ, վոնմակ, վտառ, գունդ, վաշտ, ճամբար, կանառ,
հօտ, հրոսակ :

Ըսէք թէ այս բառերն ինչ բաներու խումբ կը նշանակեն.
Օրինակ. զօրեղուն գունդ, բանակ գումարտակ, աստղեղուն բոյլ,
բոցեղուն տաք եւլն :

2. Ձնչեցէք վերադիրները :

3. Արժակի վերածեցէք պարզ լեզուով :

ԱՌԱՎ. — Հիւրը տան տիրոջ մօտին
Վարդ է՝ կը զմայլի հօտին,
Բայց թէ չատ կենայ մօտը,
Կը թռտի, կ'երթայ հօտը :

87. ՆՈՐԵԿ ԳԱՐՈՒՆ

Թէեւ կեցութիւնն անշուք ու պարզ էր, սակայն այդ նահապետական տան մէջ կեանքը կը սահէր ուրախ եւ լի ամէն պիտոյքներով: Աշխատանքը անդադար կ'եռար կը բեղմնաւորէր, եւ Աստուծոյ օրհնութիւնը կը լեցուէր այս տեղ իր բարութիւններով: Ծերունի Սաչօին շտեմարանները միշտ լի էին ցորենով, իւղով, ձէթով եւ գինով: Տարւոյն բոլոր եղանակներէն օգուտ կը քաղէին, թէ՛ ցուրտ եւ թէ՛ տաք օրերուն համար միշտ գործ ու զբաղում ունէին:

Ահա լեռներու ձիւնն սկսաւ հալիլ, դաշտերը վաղուց կը ժպտէին գեղեցիկ դալարիքով. — Գարուն է: Օգը՝ տոգորուած քաղցրաբոյր գաղջութեամբ, կեանք կը սփռէ ամէն կողմ: Զորերուն մէջէն կը վազեն հարիւրաւոր խոխովուն վտակներ եւ օձապտոյտ ընթացքով կը տարածուին հովտին մէջ: Նորեկ ծիծառնը կը հրաւիրէ մշակը դէպ ի գործ: Սաչօի որդիք արդէն պատրաստեր են արօրն ու գութանը:

Արեւը դեռ նոր սկսեր է ծագիլ. դեռ նոր սարերու ձիւնապատ գագաթները կը շողշողան վարդաքոյն ձառագայթներով: Ծերունին կը դառնայ առաւօտեան ժամէն, աջ ու ձախ հանդիպած մարդուն՝ «Ոգորմի Աստուած» ըսելով: Անոր որդիք այսօր առաջին անգամ դուրս պիտի հանեն եղներն ու գոմէշները, որք ամբողջ ձմեռն ախոռին մէջ կերեր, պարարտացիք ու հանգստացիք են ու ամե-

նեւին դրսի լոյսը չեն տեսեր: Մեծ հաճոյք է գիւղացւոյն համար այս տեսարանը, եւ այս պատճառով անոնցմէ շատեր հաւաքուած էին Սաչօի դրան մօտ, որ տեսնեն թէ ինչպէս պահուեր ու խնամուեր են անոր անասունները:

— Աչքդ լո՛յս, տանուէ՛ր Սաչօ, ըսաւ անոր գիւղացիներէ մին, այսօր տղաքը «խաւեկ հանե՛ջ» կ'ուզեն գոմէշները:

— Հա՛, ժամանակն է, մինչեւ ե՛րբ ներսը պահենք: Տէրտէրին հարցուցի՝ ըսաւ «Օրը բարի է», ես ալ ուզեցի որ այսօր դուրս հանեն, պատասխանեց տանուտէրը, մասնաւոր կարեւորութիւն տա-

լով քահանային խօսքերուն:

Վարժ. Նկարագրեցէք ծերուկ գիւղացի մը եւ անոր վարած կեանքն, ու դիւրը գիւղացւոց մէջ:

Նկարագրեցէք Գարունը եւ գիւղական կենաց զարթունքը:

88. ԱԴԱՄԱՅ ՎԻՇՏԸ

Առ ոտքս լեռանց, մարմանդին վրայ
Ընդ բոլր հովանեաւ վիթխարի կաղնեաց,
Յափուներս վրճիս առուի մ'արձաբեայ,
Եւս մեղիօրէն կայր ընկողմանած:

Բոցագէտ արեգն հոբիզոնէն վեր
Կ'ելնէր յաղբական, գեփիւռն անուշակ
Կը պարզէր յայեւս իւր փափուկ քեւեր.
Փրքէին ծաղկունք, գեղգեղէր սոխակ:

Այլ ո՛չ այն սիւքին եւ ո՛չ արեւուն
Ուռ դրնէր եւս, սեքիւ կը սեղմէր

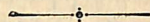
Իւր սրբին վրայ մանկիկ մը սիրուն,
 Վարդագոյն դիմօք, խաժակն, ոսկեհեր:
 Շարժէր ու նըչէր մանկիկն անհանդարս.
 Իւր մանրը մասամբ կը խաղար իւր մօր
 Խարսեաւ վարսից հետ. եւ նա՛ գոհ, զըւարթ՝
 Կը համբուէր զայն ժպետով անոր:
 Ծառի մ'եսեւէն Ադամ կը դիտէր
 Հիացմամբ պատկերն այն շքնորհալի.
 Լըռին եւ սքիտուր, նա կը մըսածէր
 Աչերն ի մանկիկն յառած ծաղկասի:
 Յանկարծ արտասուօք լեցան իւր աչքեր,
 Իւր կուրծէն հառաչ մ'ելաւ դառնալի.
 Ճակսին զարկաւ ձեռքն եւ ձայնիւ կերկեր՝
 «Տէ՛ր, Ըսաւ, ինչո՞ւ մայր մ'ի՞նձ չի տըւիր...»:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Վարժ. Գտէ՛ք հոմանիւսները. Վիշտ, մարմանդ, հովանի,
 վիթխարի, վճիտ, մեղկօրէն, յաղթական, զեփիւռ, այեր,
 փափուկ, փթթիլ, գեղգեղել, սիւք, սերսիւ, սեղմել, շարժիլ,
 ճչել, վարս, ժպիւր, դիտել, հիացում, շնորհալի, լըին, յառել,
 ծաղկասի, դառնալիւր, կերկեր:

Քեր. վարժ. Գրաբար հոլովները, ոճերն ու ասուծիւն-
 ները պարզ աշխարհաբարի վերածեցէ՛ք, ցոյց տալով տարբե-
 րութիւնները:

Արձակի վերածեցէ՛ք եւ իմաստը բացատրեցէ՛ք:

ԱՌԱՎ. — Թէ որ ակռադ փըտուկ է,
 Քաշէ՛, հոնէ՛, ազատէ՛,
 Թէ դըրացիդ խենդուկ է,
 Քաշուէ՛ քովէն ազատէ՛:

89. Զ Օ Ր Ա

Այս միջոցին ներսէն լսուեցան զանգակի ձայ-
 ներ, եւ բազմութիւնը ետ քաշուեցաւ ճամբայ բա-
 նալու համար:

— Զօրան է, լսուեցաւ ամէն կողմէ:

Զօրայ կը կոչէին տանուտէրին նշանաւոր գո-
 մէշներէ մին՝ որ ճակատին վրայ սպիտակ լուս-
 նածեւ պիտակ մ'ունէր եւ հոշակ հանած էր իր ու-
 ժով ու մեծութեամբ: Վիթխարի անասունը փռնչե-
 լով-մռնչելով՝ դուրս պրծաւ տան դռնէն: Գետինը
 կը դողար անոր ոտից տակ, Յանկարծ կանգ առաւ
 դրան առջեւի հրապարակին վրայ եւ գլուխը վեր
 բարձրացնելով՝ սկսաւ շուրջը նայիլ: Նոյն միջոցին
 ծերունի տանուտէրը զարկաւ անոր ճակատին հուժ-
 հաւկիթ մը: Հաւկիթը փչրուեցաւ եւ դեղնագոյն
 հեղուկը տարածուեցաւ կենդանւոյն սպիտակ ճակ-
 տին վրայ: Այս՝ այն նպատակով էր որ «չարը խա-
 փանուի» եւ կենդանին «աչք չառնէ»:

Զօրան այդ գործողութենէն խրաչեցաւ, եւ եղ-
 ջիւրները թափ տալով՝ սարսափելի կերպիւ թռաւ
 յարձակեցաւ հոն խռնուած ամբոխին վրայ: Նոյն
 միջոցին հասան ծերունւոյն որդիքը, եւ ահագին մա-
 հակներով կը ջանային ետ դարձնել ամենի կենդա-
 նին: Մարդկային ոյժը կը դիմադրաւէր վայրենի ու-
 ժին: Փարախին մթութենէն զէպիլ լոյս-աշխարհ
 գալով Զօրայի անսովոր աչաց ամէն առարկայ ա-
 նորոշ ձեւով եւ մտայն-մշուշի մէջ կ'երեւար: Այս
 պահուս չէր ճանչնար նոյն իսկ իր տէրերն որք

քաջութիւն մը : Ծերունուն միջակ որդին , Ապօ , առիւծի ճարպիկութեամբ վրայ վազեց եւ բռնեց Չօրային պոչէն : Կատաղի անասունը , տեսնելով այդ արհամարհոտ յանդգնութիւնը , փութաց գլուխը դարձնել դէպի ետ , որպէս զի իւր եղջիւրնէն ըով պատժէ յանդուգն անզգամը : Մի քանի անգամ չրջան ըրին . Չօրան կը ջանար ետ դառնալ որ հարուածէ իր հակառակորդն , բայց Ապօ , պինդ բռնած անոր պոչէն , կը պտուտքէր անոր հետ : Մենամարտը տեւեց մի քանի ըրպէ . ամէն կողմէ կը լսուէին զարհուրանքի ձայներ : Զայրացած գազանը կը մռնչէր եւ դեմնի վրայ ափսոսներ կը բանար իր ոտքերով : Թանձր փոշին կը բարձրանար եւ երկու մարտիկները կորսուած էին հողեղէն ամպի մէջ : Նոյն միջոցին վրայ հասան Ապօին եղբայրները եւ շղթաներով կաշկանդեցին Չօրան : Ուրախութեան աղաղակներ լսուեցան ամէն կողմէ : Ծերունի տանուտէրը մօտեցաւ Ապօին եւ անոր ձակասն համբուրելով ըսաւ . — «Աստուծոյ աչքը վրադ ըլլայ , որդի , դո՛ւն իմ երեսօ ճերմկեցուցիր :»

Վարժ. Նկարագրեցէք Չօրայի եւ Ապօյի մենամարտը :
Հին դարերու մէջ ինչ էին կրկեսներ :

Ուղղածիզ գծերով զատեցէք նախադասութիւնները , որոշելով էական մասերը :

ԱՌԱՎ. — Չարին չարիք հատուցանել՝
Փոքրահոգի մարդու բան է ,
Չարին բարիք հատուցանել՝
Մեծահոգի մարդու բան է :

92. Ն Կ Ա Ր Ա Գ Ի Ր Ք

ՄԵԾԱՄԻՏՆ

Ճոխ քէ գիտուն կամ արի ,
Կամ քէ գեղով շրպարի ,
Կարծիքն միշտ վեր քան գոր է ,
Բարձրէն մեզ փոքր կը տեսնէ .
Հա՛րկ է զգածուիլ .
— Կարծեմ ոչ .

Օր մը , դէպի հարուածով ,
Տիկն ուռուցիկ մնաց անհով ,
Եւ մեծամիտն՝ ամօքով :

ՓԱՌԱՄՈՆՆ

Իրմէ ստորնոց միայն զարմանք՝ փառամուն է ծաղ-
րելի ,
Ո՛չ քէ միայն քանի կ'ապրի՝ այլ եւ յետ քան մեռանի .
Երբ զինքն այլ եւս ոչ ոք յիշէ ,
Մարդկան ,
Անշուք հոգւոյն յետին վրկայ ,
Մի մեծաշուք գերեզ-
ման :

ՇՈՂՈՒԹՈՐԹՆ

Բազմապատիկ կենդանի , գիշէ սողալ եւ սուգիլ ,
Ըստ իր հաշուոյ պահանջման՝ ուսնուլ , քափիլ կամ
փախչիլ .

Տեսնովն անկեղծ , մերք ապուշ , բայց իրօք միշտ
երկդիմի . —

Շահու համար բարեկամ , շահու համար քեցամի :

նահաճ մըրկի մը ազդեցութեամբ, արհամարհելով ձմրան անօրինակ ուժը, որ վայրենի կիրքեր կը գրգռէ եւ այդ անբանին կուրծքը կը տաքցնէ :

Աւանդութիւն մը, որ մեր մանկութեան օրերուն տաք պատմութիւններէն էր, կ'ըսէր թէ մէկուն ցուլն այգպէս, լողանքէն ետքը, կը փախչի դէպի դաշտերը, եւ ձիւներուն մէջ ման կուգայ կը տապալակի մէկ ժամ : Գայլ մը մշուշէն դուրս ելլելով, ակռաները կը նետէ ուժգին ցուլին զիտոր : Եւ որովհետեւ կաշին հաստ է եւ գայլին ակռաներն ալ կռած, գազանը ցուլին ետեւէն կախուած կը մնայ եւ գոմէջը՝ դիւրին որս մը առած՝ տուն կը դառնայ անհոգ եւ անխռով :

Մեր ցուլերն ամէն ձայնի կամ մահակի զլուխ չեն դարձնուր . ամէն տան մէջ ծանօթ ձայներ կան, որ անոնց մատաղութեան օրերէն ահարկութիւն ազդած են : Ատոնց կ'անտան գառներու պէս, եւ կը տեսնես որ այդ վայրենին, անաստ՝ պարանոցէն կախած երկաթի ահազին՝ ճոկանին՝ զլուխը կը խոնարհեցնէ երիտասարդի մը առջեւ : Զմրան բոլոր տեւողութեանը մէջ՝ մեր դիւզացի երիտասարդներուն կրակոտ խօսակցութիւնը՝ ցուլերու վրայ է . ցլամարտի հանդիսաւոր օրեր կան ամէն գիւղի մէջ : Կանուխէն խումբերու կը բաժնուին, եւ կը պատահի որ շատ անգամ ցլամարտը մարդակուռի ալ փոխուի : Որչափ ալ անախորժ ըլլայ այդ վերջին տեսարանը, եւ ստիպան անհոգ կեանքերու մէջ շարժում մ'է, ներելի միմիայն երիտասարդներուն, ինչպէս կը ներուի մանկան մը :

Վարժ. Ձնչեցէք վերադիւրները, եւ այնպէս գրեցէք հասուածը :

Գտէք հոմանիւները. Զբաղում, նորահաս, վարժեցնել, պայման, կրակոտ, կապուիլ, ճոկան, գգուել, ոգորել, խանձ, հասնալ, կաշի, քուն, գալարիլ, պառկիլ, քրդել, սրսկել, մահակ, ճապուիլ, սրարշաւ, արհամարհել, անբան, աւանդութիւն, ման գալ, կռած, որս, մատաղութիւն, անաստ : Ի՞նչ ըսել է՝ ուժը սնուցանել, հաճոյքները գգուել, խանձը վառ պահել, բանի մը վրայ թրծալ, ստանդէն փոշի սրսկել, հազիւ թէ քանի մը շնչառութիւն, անձնահաճ մըրկի, վայրենի կիրքեր գրգռել, կուրծքը տաքցնել :

94. ՀԻՒԱՆԴԻՆ ՄՐՄՈՒՆՁԸ

ԱՌ ԹՈՉՆԻԿՆ

Գարնանային սիւք ցօղաքեւ
Ահա վերջին քրաւ բարեւ .
Ձեռք աւուրց հասաւ խորեակ,
Թառամեցոյց խեղմ մանուշակ,
Վարդ եւ շուշանքն լուսաբոյր
Ահա զանոյց կորուսին բոյր,
Եւ իմ աչքեր արհասուագին
Հետքզնէս կը նուազին... :
Թռչնի՛կ իմ սիրուն,
Մօտեցաւ առուն .
Երբ հասնի ձրմեռ,
Ողջ գրեցնէ՛ս զիս դեռ :
Ո՛հ, ա՛լ չունի սիրս ո՛չ մի յոյս,
Մարի՛ նըրազ քուտառ հոգւոյս,
Եւ տեսնոց մէկ մ'ի քօրափ
Կարծեմ աւուրց իմ պակսի չափ .

Գլխաւոր սկզբնական կէտն էր ինքնակեանքը՝
 Գալի մ'ալ վարէ զիս ի սապան գահաւորան
 Բայց, ո՛հ, կ'ազնեմ ես զեռն ապրիլ, մահ
 Կըզամ մորէն տեսնել զվարիլ... :
 Թուչիկ իմ սիրուն
 Մտեցաւ աշուն. որ յար մահ մ'ալմուր
 Երբ հասնի ձմեռ, զիս ի յմեղ չմ'օժ
 Ողջ գրքեն՝ս զիս զեռն :
 Երբ նորաբոյս զարուն զըւարթ
 Գալ ի նակաս պրնակազարդ,
 Պիտի կրկնես դու հորնուզին
 Էզնուողիւն քո զառաջին :
 Պիտի տեսնես բլուրն ու անտառ,
 Եւ ուսնոսն ծառէ ի ծառ
 Բայց ես չի ոչ տեսնեմ սաւաղ :
 Ո՛չ վարդ առուակէ ոչ քո խաղ... :
 Թուչիկ իմ սիրուն
 Մտեցաւ աշուն,
 Երբ հասնի ձմեռ,
 Ողջ գրքեն՝ս զիս զեռն :
 Սիրուն քուչիկ քիչ օրէն անհ,
 Յիմ սիրեցեաց կը բաժնէ մահ... :
 Վերջին անգամ քո դալարիկ
 Ես կը լսեմ մեկտառագորիկ... :
 Դուցէ քնած հողայն վերեւ
 Ուրախ մտաւ սաւառնէն քեւ,
 Լաւալին բուին գուցէ իտեմ,
 Այլ արտառուչ անհ ոչ քո երգ... :
 Թուչիկ իմ սիրուն
 Երբ գաւ ի զարուն

հանուր չարժման մէջ էին: Տունը՝ լեցուած կերակուրներու անուշ շոգիով՝ կը ներկայացնէր հսկայական խոհանոց մը. տեսնողը կը մտածէր թէ անոր մէջ ճաշ կը պատրաստուի ամբողջ բանակ մը կերակրելու համար — այնքան առատ էր ամէն ինչ: Եւ, իրաւ, բացի ծերունւոյն ահագին գերդաստանէն, անոնց սեղանէն կը կերակրուէին բազմաթիւ հովիւներ եւ մշակներ, իրենց ընտանիքներով որոնք կը ծառայէին այս օրհնեալ տան մէջ: Ամբողջ լէգէոն մ'էր, կարծես: Ամէն օր կը վառուէին նոյն թոնիւրները, ամէն օր նոյն առատալիք քանակով կը պատրաստուէին կերակուրներ: Եւ ծերունւոյն ժրջան հարմները ըստէ միակ հանգստութիւն չունէին: Պէտք էր ամէն հոգալ, ամէնը գոհացնել:

Ասկէ զատ, կային անտեսական եւ այլ հոգեր: Բակին մէջ հարմներէ մին կը կթէ կովերն ու ոչխարները, միւսը՝ օճախին վրայ կաթ կը տաքցնէ մածուն շինելու համար. երրորդը պանիր կը մակրդէ, չորրորդը խնոց կը հարէ կարագ պատրաստելու համար: Անոնց չուրջը կը վազվզեն բազմաթիւ երախաներ եւ կը խաղան նորածին գառներու եւ հորթերու հետ: Ինչ քաղցր է այս գեղջկական եւ պարզ կեանքն ուր ամէն ինչ կենդանի, անմեղ, ժպտուն եւ երջանիկ է: Մանուկ ու գառնուկ՝ երկուքն ալ կ'աճին միասին. երկու հարստութիւններ որոնցմով կ'ուրախանայ, կը պարծենայ գիւղացին:

Վարժ. Ի՞նչ գրադումներ ունին գիւղացի կիներ, իրենց սան մէջ եւ տունէն դուրս: Ի՞նչ ըսել է օճախ, ընդարձակ իմաստով:

Քեր. վարժ. 1. Ի՞նչ է նախադասութիւնը: 2. Յոյց տուէր ստորագիծները: 3. Որոշեցէք նստել վերադարձները:

96. ԱՉԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Յիսուս բաւ. «Այդ մանկիւսնոյ սրէ՛ք բոլ
Որ գան առ իս հոյլ ի հոյլ:»
Եւ այդ գրքոյ, անհուն սիրոյ, անաւեր
Սո՛ւրբ, պաշտելի՛, վե՛հ պատուէր
Աստուածորդուն, մարդկան Փրկչին, Հովուին քաջ
Որ հանեցաւ կրեւ խաչ,
Երկնից խորէն բօթափելով կարողին
Ոռոգէ սիրտն Հայ ազգին:
Ժըպսին հրեշտակ, հրեւին ընտելալ գրախտէն,
Նախահարալ ալ զմեզ դիտեն...:
Եւ ահա վսեմ եւ յաղթ մի շէնք բարձրանայ...
— Տառապելոց տո՛ւնն է նա,
Հիւանդանոցն՝ ուր սընանկաց եւ ուրբոց
Համար վառի գրքոյ բոց.
Ուր անտէրունջ ցաւագարաց՝ անգաղար
Ձեռք կարկառի մըխիբար,
Եւ ուր անթիւ մասաղ մանկանց աղփասաց
Բաշխի ուսման առատ հաց:
— Յիսուս յերկնից տեսնէ մեր տունն այս բարի,
Գըքայ. յուզի եւ բերելի,
Եւ մըրմընջեն Հայրն, Որդին եւ Սուրբ Հոգին,
— Օ՛հ, ողորմի՛նք այս յարկին...:
Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Վարժ. Ի՞նչ է Ազգային հիւանդանոցը, ո՞վ եւ երբ հիւնեց գայն, ինչ նպատակով, ո՞վ կը հոգայ եւ կը մասակարարէ գայն: Ուրիշ ինչ բարեգործական հաստատութիւններ գիտէք: Պարզ լեզուով արձակի վերածեցէք. հոմանիշ եւ հակահիշ ունեցող բառերը գտէք:

99. ԱՄԱՅԻ ԵՒ ԱԻԵՐԱԿ ԳԻՒՂ ՄԸ

Ի՞նչ տեսարան կը ներկայացնէր այդ հովիտը քանի մը չարաթ առաջ: Ո՛րքան կենդանի եւ գեղեցիկ էին այն տեղի դաշտերը, ձորերը եւ կանաչապատ լեռները: Հովտին ամբողջ տարածութիւնը հասուն հունձքերով պատած՝ կը ծփար, կ'ալեկոծէր ոսկեղէն ծովու նման: Լեռներուն կուրծքին վրայ մըջիւնի նման ցրուած, կ'արածէին անասնոց հօտերը: Անուշիկ, ներդաշնակ մեղեդիներ կը հնչէր անհոգ հովուին սրինգը: Ծոխ բնութիւնն եւ աշխատասէր մարդն՝ ձեռք ձեռքի տուած՝ երկրին հրաշալիքը կ'արտադրէին:

Իսկ այժմ... այժմ ամէն ինչ փոխուեր է: Այժմ հովտի ամբողջ տարածութիւնը կը ներկայացնէ սգաւոր անապատ մը: Հրդեհը այրեր լափեր է հընձոց արտերը, ծածկելով դաշտերու անհուն մակերեսովը սեւ մոխիրով: Ո՞վ է այս չարեաց հեղինակը, ո՞վ ոչնչացուցեր է մշակին արդիւնաբերութիւնը, որուն վրայ թափուած էր այնքան քրախնք եւ աշխատութիւն: Երբեմնի գեղեցիկ եւ մարդաշատ գիւղերը մէյմէկ մոխրի կոյտ են այժմ: Ամէն կողմ հրդեհը թողած է իւր կործանիչ հետքերը: Կեանքը դադար է ամէն կողմ, դաշտերուն մէջ չեն լսուիր երկրագործին ուրախ զուարթ երգերը, մարգագետնին վրայ չեն արածուիր անասունները. ամէն ինչ լռելի է, ամէն ինչ խուլ մեռելութեան մէջ թաղուած է: Կարծես ապականութեան կործանիչ դեւը դեռ նոր անցեր է այդ թշուառ երկրին վրայէն, եւ իսպառ ոչնչացուցեր է ամէն ինչ:

Քեր. վարժ. Նախադասութեան էական մասերն ինչ կարգով կը շարունին, Օրինակներ տուէր:

Վարժ. Հասուածը ուշի ուշով կարգալէ ետք, նկարագրեցէք թէ Շեկ ու Կանգուն գիւղ մը ինչպէս կ'ըլլայ:

100. Ս Պ Ի Տ Ա Կ Ը

Կը սիրեմ ես գոյնն ըսպիսակ.
Անբիծ գոյն մի է այս յրսակ.
Ամէն ինչ փաղցր այս աշխարհի՝
Այդ գեղեցիկ գոյներն ունի:

Մանկան որբանն է ըսպիսակ,
Նորա հանդերձն ալ նոյնգունակ.
Շրքեղ հարսին հանդերձ սիրուն
Ունի աղուոր ըսպիսակ գոյն:

Թեքել ու նուրբ, փափուկ ձիւնին՝
Յաղք եւ հըսկայ լեռանց նակսին՝
Գոյներն յաւէս է ջինջ ներմակ,
Որ գուարք առնէ սիրքն համակ:

Եւ երբ մարդս ալ դընեն տապան
Միակ ընկեր՝ ներմակն է ան,
Որ սեւ հողոյն հետ եւ փայտին՝
Կարծես խընդայ մեր երեսին...

ՎԻՐԳԻՆԷ Տ. ԳԱԼՃԵԱՆ

Վարժ. Արձակի վերածեցէք:

Սա բառերը իբր սեռի խնդիր գործածեցէք մէյմէկ խօսքի մէջ. Գոյն, աշխարհ, որբան, հարս, ձիւն, նակաս, սիրք, տապան, ընկեր, հող, փայտ, երես:

Այս շեղագիր բառերուն մէյմէկ վերադիր կցեցէք. Յետոյ այդ վերադիրներուն հակաձիշները գտէք:

101. ԿՈՐԾԱՆԵԱԼ ՏՈՒՆԸ

Գիւղը կը նմանի այժմ այն առասպելական բնակութեանց որք չար կախարդի անէծքով մէկէն ի մէկ աւերակ էին դարձած : Տուներն որք երբեմն կեանք կը չնչէին, ուր մարդիկ կ'ապրէին՝ հիմա գերեզմաններ են դարձեր : Ամէն ինչ թաղուեր է տխուր եւ այլանդակ փլատակաց ներքեւ : Տեղ տեղ կը նշմարուին մարդկային մարմնոյ մնացորդներ խառն ի խառն . . . : Տեսարանն այնքան աղետալի, այնքան աղետալի է որ պակուցիչ սարսուռ մը կը ներգործէ դիտողին, կը փշրէ կը ջախջախէ դառն եւ ամենածանր հարուածի մը տակ : Արիւնը կը սառի երակացը մէջ եւ լուսաւոր աշխարհ կը մթնէ անոր առջեւ, եւ ապուշ՝ անզգայ կը դարձնէ :

Ո՛րքան դառն յիշողութիւններ կ'արթնցնեն այդ տխրատեսիկ աւերակները : Շատ ժամանակ չկայ անոնք չէն ու հաստատ էին, դեռ երէկ անոնց մէջ կը բնակէր հոյակապ, բազմանդամ ընտանիք մը, գոհունակ, զուարթ, խաղաղ կեանքով : Ի՞նչ եւ դաւ, ո՛րք է այժմ այդ ընտանիքը : Ամրակուռ շէնքը փլատակաց կոյտ մ'է հիմա, ծուխէն մուխէն մրտաւոր չորս պարիսպներ միայն կը կանգնին իբրեւ ուրուական . առաստաղը իջած՝ ու իր կործանման տակ թաղած է ամէն ինչ : Հո՞ն էր որ բազմաթիւ հարսներ, աղջիկներ ու մանկանց խօլ բանակ մը ամբողջ օրը վառվռուն կենդանութիւն մը, ժիւղ գործունէութիւն մը ցոյց կուտային . կը գործէին, կը շարժէին, կ'աշխատէին միշտ ուրախ՝ միշտ գոհ,

որովհետեւ ապրուստի կարօտութիւն չէին քաշեր : Իսկ այժմ, չլսուի որ' երախայից աղմուկն, ո՛չ ալ հոգատար մարց զգուշաւոր ձայնը :

Վարժ. Ի՞նչ րսել է. Առասպելական բնակութիւն, կեանք չնչել, պակուցիչ սարսուռ ներգործել, արիւնը կը սառնի երակաց մէջ, յիշողութիւններ արձնցնել, հոյակապ ընտանիք, խօլ բանակ, ապրուստի կարօտութիւն քաշել, հոգատար մայր, զգուշաւոր ձայն :

Քեւ. Վարժ. Ի՞նչ տեսակ բառեր վերադիր կրնան ըլլալ : Օրինակներ տուէք իւրաքանչիւրէն երկու հաս :

Գրեցէք այս հասութիւն վերադիրներն եւ ապա անոնց քով դէք ուրիշ բառեր, ինչպէս . առասպելական բնակութիւն, առասպելական գոյց :

102. ՄՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Բարձր լեռանց, պարսպ դաշտաց,
Նահապետաց մըսակ զաւակ,
Քեզ նրբիւնմ, քեւ՝ քո եղբարց
Այս իմ երգոց վարդից փնջակ :
Սրբեմ ըզբեզ, սրբեմ քո դաշտ,
Առաւ քրտինք քո նակաւին,
Դու աշխարհի ազնւական,
Որ հաց կուտաս մեր սեղանին :

Վարէ՛ եզնեղ, ազնիւ եղբայր,
Եւ խոր հերկէ քո քո գութան .
Քաղցըր ձայնով երգէ յօծար
Երգ ու տաղեր նրբիւնական :
Հերկէ՛, ցանէ՛, սրտով երգէ
Հնձէ՛ առաւ ու համբարէ,
Միշտ ժիւր եղիր, արթուն նսկէ՛,
Աստուած սեղանդ կը զարդարէ :

Սուրբ եմ դաճեմ զոր դու գործես
ձակսիդ առաջ քրտմբ ցողուն .
Զըլլայ մոռնաս , բողոս , չըւես ,
Ա՛նդ է միայն եմ համեղ հաց :

Վարժ. Արձակի վերածեցէք , գրաբարածեւ հոլովները
աշխարհաբար ընելով .
Հասուածը յորնակի ըրէք ամբողջովին :

103. ԿՈՅՐ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ

Բերայէն դէպի Բանկալթի տանող ճամբուն եզ-
րը նստած է կոյր երգչուհի մը որ իւր երգեհոնին
միօրինակ խուլ ճռնչիւնովն անցորդաց գութը շար-
ժել կը փորձէ : Յնցորդներով ծածկուած է համակ .
պատառատուն լաչակի մը տակ ծածկած գութիւնը
շատ քիչ անգամ կը բարձրացնէ . ցաւէ , զրկանքէ ,
թշուառութենէ հիւժեալ դէմք մը , որուն վրայ կը
տեսնուին իւր աչերն , անբիւր , անսեւեւ՝ որք իրենց
միօրինակ անշարժութեան մէջ սարսաղագիւցիկ տպա-
ւորութիւն մը կ'ընեն մարդու վրայ : Երիտասարդ
ըլլալ կը թուի . եւ սակայն անթութիւնն ու զըր-
կանքը շատ խոլ թօշնեցուցած են զնա :

Բազմութիւնը կ'անցնի . հարուստն՝ որ հեշտո-
րէն կառքի մը խորն ընկողմանած՝ հաճոյքի ու
զեղխութեան ետեւէն կը վազէ . աղքատն՝ որ գլխի-
կոր ու թախծալից , իւր օրապահիլը ճարել կը փոր-
ձէ . մանկիկն՝ որ իւր խաղալիքներուն վրայ կը մը-
տածէ , եւ երիտասարդն՝ որ քաղցրագոյն երազնե-
րով օրօրեալ , Սպանիական դղեակներ կը կառու-
ցանէ յար : Ամէնքն ալ կ'անցնին . ինք՝ անգիտակ

ու անտարբեր՝ իւր միօրինակ եղանակը կը շարու-
նակէ նուագել ամէն օր , ամէն ժամ , հովին ու
անձրեւին , ցրտին ու տաքին : Զի զգար ժամանա-
կին սահիլը . ո՛վ պիտի իմացնէ իրեն , գուցէ երե-
կոյեան զեփեւոք միայն , երբ գայ շուրջ իւր տոչոր-
եալ ճակատը , միակ գգուանք զոր թերեւս զգա-
ցած լինի ամբողջ կենացը մէջ : Ո՛ր գիտէ , նա ու-
նի՞ արդեօք սիրելի մը , որոյ գրկին մէջ կարենայ
մոռնալ պահ մը իւր աչուի տանջանքները , որ գուր-
գուրանօք փայփայէ իւր ընդարմացեալ անդամները .
ո՛ր գիտէ :

Ամէն անգամ , թէ՛ ձմեռուան ոստկաշունչ օ-
րերուն , եւ թէ՛ գարնան անոյշ ու պայծառ երե-
կոյները կ'անցնիմ անոր առջեւէն՝ պահ մը կանգ
առնելով . սակայն այս դառն մտածութիւնները կը
պաշարեն զիս , եւ կը հարցնեմ մտովի թէ ի՛նչպէս
այս լքեալ արարածները կրնան տանիլ կենաց այս
դառնագոյն բեռը . կ'երեւի թէ բնութիւնը զիրենք
կամ չափազանց անզգայ եւ կամ չափազանց լաւա-
տես ստեղծած է :

Ո՛չ ապաքէն ապրելու համար պէտք է տեսնել
կամ վայելել :

ՍՐԲՈՒՀԻ Ս. ՍԻՄՈՆՈՎԻՉ

Վարժ. Ի՞նչ րոտի է . գութ շարժել , հիւժեալ դէմք , ան-
սեւեւ աչք , սարսաղագիւցիկ զաւարտութիւն , օրապահիլը
ճարել , երազներով օրօրիլ , Սպանիական դղեակներ կառու-
ցանել , ընդարմացեալ անդամներ , մշածութիւններով պա-
շարուիլ , կենաց բեռը տանիլ :

Քեք. Վարժ . Նախադասութեան երեք էական մասերէն
մին կրնայ զանց առնուիլ . օրինակներ տուէք : Այն ահն ինչ
կը կոչուի նախադասութիւնը :

104. ԶԿՆՈՐՍՆ Ի ԳՈՒՄ-ԳԱԲՈՒ

Գասը-գիւղի բացը՝ խրոռով Մարմարայ,
 Նաւառաջին ալեհերձ՝ ցամամբ փրփրայ.
 Եւ շողոթողուն աստղեր երկնից կամարին
 Հասիկ, հասիկ մեղմիւ անա կը մարին.
 Ահա եւ սեաւ ամպեր վարին ըստ բլմաց,
 Պասեն լուսնոյ մանիկն արդ կաւմաց կամաց.
 Մօտա Պուռնին՝ բողի, խաւարի փարոս՝
 Վախնամ յանկարծ զարթնու մրրիկ բարբարոս.
 Ի՞նչ, գոնէ գիշերս այս որսալ բոյլ չե՞ս տար,
 Ինչո՞ւ, ո՛վ անեղ ծով, ծրփաս անդադար:
 Թէ հին ռիպ անիրաւ դըժուարիս մոռնալ,
 Ուսի՛ր՝ բաժինդ է միայն անվրէժ ոռնալ.
 Զի՛, տե՛ս, հագիւ մթնեց որ հայր ու զաւակ
 Անհամբեր, դահուկէն իջուցինք զնաւակ:
 Զայն քիւնիկ որսալու մըխեցինք ի լիւղ,
 Մինչ ի հոս մեզ չազդեց փրփրալդ երկիւղ:
 Լայնափոր նաւակը հեւալով իջանք.
 Կո՛յր բաղդ, ա՛լ հերիք չէ՞, ի՞նչ են այս տանջանք:
 Մի՛րս առ, ծերո՛ւկ հայր իմ, ուսիս վրայ դիր
 Հողմակոծ գլխիկըդ. ա՛լ մի գանգատիր:
 Թո՛ղ փրփրադէզ կոհակ մըռնչելով գան,
 Թո՛ղ տարուբեր նաւը կուլ տալ ըսպառնան.
 Թո՛ղ ալիք ջուր սոսկեն ծովէն անարկու,
 Ինչո՞ւ ըսացայ ես զայս քեւեր հուժկու.
 Ինձ վստահէ կեանքդ, հա՛յր իմ, մի՛ վախնար,
 Պի՛նդ են դնդերք բազկացս, ե՛ս եմ դեկավար.
 Փըլած բերդը հոն է, չէ ցամաքն հեռու,

Թիակի հարուած մ'ալ՝ հասանք Գոււմ-Գարու:
 Այլ անյասակ անդունդ մեզ իւր ծոցն առաւ,
 Մուշ էր ալեսանջ ծով, հեռուն չիկար լոյս,
 Յողդողդ ծալներովը՝ մեզ յառաջ տարաւ,
 Հո՛ն էր գերեզմանիս, փրկիլ չիկար լոյս:
 Պի՛տի մեռնիմ, գիշեմ, մահն ինձ համար է,
 Սակայն չէ քէ այս օր. ո՛վ մեծ բնութիւն,
 Քու անգոր ալիքդ ի զուր յամառ է,
 Այս օր դեկն իմ ձեռքս է, պիտի պարտիս դուն:

Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Վարժ. Գեղ հոմանիքներ. Խռով, ալեհերձ, ցամաք,
 փրփրայ, մեղմիւ, ըստ բլմաց, փարոս, վախնալ, մրրիկ, բար-
 բարոս, անդադար, ոխ, դահուկ, երկիւղ, հերիք, տանջանք,
 գանգատիր, կոհակ, տարուբեր, ալիք, սոսկել, հուժկու, վստա-
 հիւ, պիտի, դնդերք, ցամաք, անդունդ, յողդողդ, գերեզման:
 Հասուածն ուշի ուշով կարգալէ վերջ, գոցեցէք գիրքը եւ
 նկարագրեցէք, առանց բնագրին հետեւելու, նաւակ մը որ կը
 ծփայ ալեկոծ ծովուն վրայ:

105. ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅ

Երկինքը պարզ է, ծովը խաղաղ, չողենաւը կը
 սրանայ, եւ ես կը խորհիմ: Կը խորհիմ, եւ Աստու-
 ծոյ երեք մեծ սքանչելիքները կը ներկայանան ա-
 չացս եւ մտացս տեսարանին. — վերեւէն երկինք,
 ներքեւէն՝ Ծով, եւ երկուքն միջավայրին մէջ՝ ես,
 Մարդս: Երկինքն անհուն եւ անեզր, ծովը՝ լայնա-
 տարր, իսկ — ես՝ մարմնով սահմանաւոր եւ հողով
 անսահման. ծովէն ընդարձակ եւ երկինքէն բարձր:
 Ընդարձակ եւ բարձր եմ ես, այո՛, հողով, վասն

գլի սոյն վայրկեանիս կը թափանցեմ ծովուն խորքն եւ կը քննեմ ու կը դատեմ . սրտովս կը բարձրանամ երկինք , մթնուղորտը կը ճեղքեմ , ամպերու եւ սառնամանեաց գաւառներէն կ'անցնիմ , եւ երկնակամարի ամմնավերին բարձրութենէն կ'ամփոփեմ մտացս մէջ բոլոր աիեղեքքն , երկինք եւ երկիր , ծով եւ ցամաք եւ համայն արարչութիւնն : Այս ամենէն յետոյ կը խօսիմ նաեւ բնութեան Արարչին հետ , կ'աղօթեմ . նորա կատարելութեանց եւ մեծութեան վրայ կը խորհիմ , կը մտածեմ եւ կը սքանչանամ :

Ի՞նչ անհունութիւն , եւ ի՞նչ սքանչելիք :

Կ'ամպուտի երկինք, կը մորկի օդն, կ'ալեկոծի ծովը, մարմինս կը սարսի եւ կը տատանի, սակայն հոգիս անսասան է: Բայց միթէ հոգիս սասանմունք չունի՞, միթէ հոգիս չալեկոծիր: Այո՛, կը սասանի եւ կ'ալեկոծի, բայց իւր ալեկոծութիւնն անկախ է ծովու ալեկոծութենէն եւ տիեզերաց սասանումէն: Հոգիս կ'ալեկոծի նաեւ ցամաքի վրայ, նաեւ այն ժամանակ՝ երբ երկինքը խաղաղ է, երկիրը՝ ծիծաղափախ եւ բովանդակ բնութիւնն՝ անդորր: Ինչէ՞ն է հոգւոյս ալեկոծութիւնն — խղճիս վրդովումէն եւ սրտիս անհանդստութենէն: Այո՛, իմ հոգիս եւս մի անհուն ծով է, որ երբեմն կը խաղաղի եւ երբեմն կ'ալեկոծի. իմ սիրտս մի անեզր երկնակամար է, որ երբեմն կը մթափնի եւ կը փոթորիկի, եւ երբեմն արեգակնազարդ եւ աստեղազարդ կը շողշողայ. միտքս մի արագահաս նաւ է, որ մի ակնթարթի մէջ իր խորհրդածութեան բոլոր բեռներով կը սլանայ եւ կը չափէ Ովկիանոսներու անհուն տարածութիւնն:

Այսպիսի մտախոհութեանց մէջ կը զգամ ես՝ թէ ո՞ր-
չափ մեծ ստեղծած է զիս իմ Արարիչն, բայց կ'ըզ-
գամ նոյնպէս՝ թէ ո՞րչափ կարող եմ նուստտանալ,
եթէ մոռանամ արարչապարզիւ կոչումս եւ արժա-
նաւորութիւնս :

Եւաղորութիւնս :
Թո՛ղ փոթորկի ծովը , թո՛ղ որոտայ երկինքն .
չեմ սասանիր ես , եթէ կամիմ : Բայց թո՛ղ ժպտի
համայն բնութիւնն՝ ես կը սասանիմ , եթէ կամքս
կորուսած եմ : Ահագին ծովը կարող չէ զիս ընկղզ-
կորուսած մէջ լռել եւ անունս անհետացնել , բայց ես կարող եմ
միշտ եւ անունս անհետացնել իմ կենանք ու յիշատակս :
Մոռացութեան մէջ թաղել իմ կենանք ու յիշատակս :

Այս տեղէն կը գուշակեմ ահա թէ որչափ
եմ եւ հզօր՝ հոգեւում, եւ տկար՝ մարմնում: Կը գու-
շակեմ թէ Արարիչն է որ մեծ եւ հզօր ստեղծած է
զիս, եւ ես եմ՝ որ կը տկարացնեմ զիս: Հետեւա-
պէս կ'իմաստասիրեմ՝ որ ես Աստուծով միայն կա-
րող եմ մեծ եւ հզօր մնալ. Աստուծով միայն կա-
րող եմ տիեզերաց իշխել, ծովը քննել, երկինքը
զննել, ցամաքը չափել եւ սահմանաւոր մարմնովս
անսահման կեանք ունենալ: Ի՞նչ է անդնդախոր
Աստուծոյ առջեւ, — եթէ ոչ կաթիլ մի ի
գուշէ: Ի՞նչ է անեզր երկինքն՝ եթէ ո'չ մի մագա-
ղաթ զոր Աստուած երբ կամի՝ կը գալարէ: Բայց
ոչ ապաքէն ես ալ Աստուծոյ պատկերն ու նմա-
նութիւնն ունիմ:

Նութիւնն ունիմ։
Արդ, ո՛վ Արարիչ, մեծութեան եւ զօրութեան
մէջ պահէ՛լ զիս, մի՛ թողուր ծովու պէս ալեկոծիլ,
երկնից պէս փոթորիլիլ, երկրի պէս ցամաքիլ եւ
գիշերուան պէս խաւարիլ։
Երկրորդնիմ, որ Բեզմով մի-

Երուան պէս խաւարիլ՝
Գիտեմ ես եւ կը խոստովանիմ, որ Քեզմով մի-

այն մեծ եմ ես եւ հզօր : Քեզմով միայն ինչ եմ
ես . իսկ առանց Քո՝ Ոչինչ :

ՄԵԼՔ. ԵՊՍԿ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆՑ

Վարժ. Տասը տղի մէջ ամփոփեցէք այս հասուածին
իմաստը :

Քեր. Վարժ. Որոշեցէք սեռի եւ քնուծեան խնդիրները :
Ըսէք, ինչ տեսակ բառեր սեռի եւ քնուծեան խնդիր կրնան
ըլլալ . իւրաքանչիւրէն երկերկու օրինակ տուէք :

106. ԱՆՏԱՌԻՆ ԱՂԲԻՒՐԸ

Ո՛ր կարկաջուն պայծառ ջրբիկ ,
Որ՝ ցայեւով ի դուրս ժայռէս ,
Քու սահանքովը քափանցիկ
Ըզիսն եւ սէզ ի վայր կրքես :
Բոլորի կունքն փառաբան ,
Ուր փու ալիքը խայտալին ,
Կը բողու որ ազատ երթան
Ու կոխեն գէ՛շ գորգն անտառին :
Չունիս դուն քեզ քանար եւ շուք ,
Բայց փեկոնի այս մեծ ծառեր ,
Որոց սփռեն խիս առ խիս հիւղ՝
Ազատ ալեացդ վերայ բսուեր :
Այլ անձանձիւր դուն տարածես ,
Առատածննդ պէ՛ս սրբերու ,
Որք անձանօր՝ — այլ սիրապէս —
Հասնին տարաց՝ կազդուրելու :
Լըսեմ կաթիլդ դառնակաւոր ,
Որ կը քափի . ձայնին աւաչ ,

Ինչպէս փայտիկ մեղեդի՝ զոր
Կ'ընդհատէ մի փոքրիկ հառաչ :
Առջեւս հանէ ձայնըդ գողտրիկ
Կայտառ պատկերն իմ մանկութեան ,
Սիրքս կ'անէ զխաղաղեցիկ ,
Անցեալ գնացեալ դիպաց վրան :
Խորհրդաւոր կարկաչ փոխ
Շատ դէպքի մէջ ձայն է զլեւ .
Եւ ո՞ր խորհուրդ իմ զխաղաղին
Ալեաց հետ չէ վազել անցել :
Պառկած երբեմն շուքն ներքեւ ,
Զոր կու սրփռեն ծառք փու վրան ,
Տատանէին մրացս առջեւ
Յընտր՝ ալեաց պէս բազմազան :
Ապա , ծեծուած մըրբիկէն , Ես
Առանձնութիւն փրկանեցի , մահ ,
Գըլուխս զլեւ ժայռիդ ի դէզ
Ուստի ջրբիկըդ գայ ի սահ :
Սիրս իւր վիշտեր յայնելու
Քու արձագանքըդ կը փնտռէ .
Զի կարկաչանդ , ջո՛ւր սիրաւոր ,
Հառաչանքիս շատ նման է :
Այժմիկ դա՛րձեալ քեզ ընդ առաջ
Կու գամ , Ա՛ղբիւր , մըղուած ներսէս .
Լըսել ի վայր անկմանդ շառաչ
Տեսնել սողալըդ օձի պէս :
Այլ կը տեսնէ զիս փոքրիկ ափ ,
Առաջուրնէ խիս շատ տարբեր .
Զի փեռափռի լինի կարապ ,
Թափի տերեւն նախ քան ձմեռ :

տապարներու զարկուցքը, տապալմունք ծառոց, խշրտուք ճղակոտոր ոստոց, ծառանալ ծխոց, որ ածուխ եւ վառելափայտ կը պատրաստեն Վանցոց՝ նաւերուն տալու, մեր ճանապարհի զբօսանքներն են: Լքեալ չինից, խանի, գոմի, վրանատեղաց նշանք, տնկուած քարեր, մահարձանք, մեծամեծ բեւեկնիք, ընկուղենիք, քարջենիք (վայրի տանձենի), դառնջենիք (վայրի խնձոր), մասուրք, մորենիք, լալոջք կը բռնեն մեր ետեւն ու առջեւը, մեր աջն ու ձախը: Իսկ հոտ անուշահոտ խոտոց, ուռցին, դաղձին, ձիթրէնին, եւ այլ պէս պէս բուսոց բուրումն կը սփռին ամբողջ օդին մէջ: Կը բարձրանանք եւ կը խոնարհինք յառաջանալով: Ծովն մեր ամէն քայլափոխին նոր տեսիլներ երեւան կը հանէ. խորշերը, գոգերը, կղզիները, ափեր եւ նոր ծալքեր կը բանայ իր գեղեցկութեանց. յաջմէ՝ ամպածրար լեռներ հետզհետէ կը բանան իրենց փեղկերը, եւ հեռուստ միապաղաղ երեւցած Տորոսին մեծ ողնաչարք՝ այժմ կ'երեւան բաժան բաժան, ոլոր մոլոր, խորերով ձորերով, իրենց փորին մէջ եւ կողերուն վրայ ունենալով գեղեցիկ գեղակներ, յորս նշանաւոր է Բելու, իր մեծութեամբ եւ համբաւով: Այդ լեռանց գագաթներ ճերմակ ձիւներով սառնորակ հոսելով կը զովացնեն խորունկ շէներու արօտականներն ու արօրականները:

Գ. Ե.

Վարժ. Սա բառերուն սահմանը տուր. Մացառ, դարաս՝ ասն, կապան, ծոր, մաշուռ, լեռ, բերդ, վանք, կարաւան, քեռ, խնձոր, ցորեն, եղեմ, մորթ, թուշ, ուլ, նաւ, չապար,

ծուխ, ածուխ, զբօսանք, շէն, խան, գոմ, մահարձան, կղզի, փեղկ, փոր, ծիւն, արօտական, արօրական:

Հասուածը նորէն գրեցէք. գրաբարածեւ հոլովները աշխարհաբարի վերածելով եւ վերադիւնները ջնջելով:

Քեր. վարժ. Ի՞նչ ըսել է պարզ ենթակայ եւ բաղադրեալ ենթակայ: Այս հասուածին մէջէն օրինակներ գտէք:

108. ԾԱՂԿԱՎԱՃԱՌ ԱՂՋԻԿՆ

Ազնի՛ւ անցորդք, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն ճէք չբաւոր:

Հազիւ ծագած նըշոյլք այգուն՝
Թողում ընդոս զիմ անոյշ քուն.
Քաղեմ խնամով Մայիսի վարդ,
Կապեմ փունջ փունջ կրծոց ի զարդ.
Իմ այս ծաղկունք եղեմաբոյր
Կարծես քէ եմ թիթեւանց քոյր:

Ազնի՛ւ անցորդք, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն ճէք չբաւոր:

Վարդեր ունիմ որ կը ծայփն,
Եւ շահոքրամ, շուք գեղեցիկն.
Յասմիկ ալ կայ քան զձիւն ճերմակ,
Կողովս անոյշ բուրէ համակ.
Դու ալ գրնէ, կուսի՛կ զբարք.
Ո՞վ չը սիրէ ծաղկեայ մի զարդ:

Ազնի՛ւ անցորդք, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն ճէք չբաւոր:

Ահա զասեմ նարկիս, շուշան,
Ինձ համաքի բարի՛ կուսան.

Թէ շրնորհէ՛ք երկու լումայ,
Հէֆա ալ, սիկին, փուկն մը ձեզ այ.
Առէ՛ք, պարուն, ձեզ անուշակ
Ընտրեմ յակիմք եւ մանուշակ:

Ազնի՛ւ անցորդք, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն հէ՛ք չըփաւոր:

Երբ այս գիշեր նստիմ սեղան,
Մեր շեմ մաղբանք պիտի սեղան.
Օրհնեա՛լ լինիք, ազնիւ ոգիք,
Պիտի բսենք. բիւրապատիկ
Աստուած տա՛յ ձեզ, որ կերակրէ՛ք
Երկու որք փոք եւ մայր մը հէ՛ք:

Ազնի՛ւ անցորդք, ծաղիկ աղուոր
Ծախէ աղջիկն հէ՛ք չըփաւոր:

ԵՒՏԵՐՊԷ

Վարժ. Գրեցէք ծաղիկներու անուններ:

Բաց. բառեր. Նշոյլ, ընդոս, եղեմարոյր, համակ, համաշի, լումայ, փուկն, մաղթանք, բիւրապատիկ:

Վարժ. Գտէք տուր կամ առնոր մասնիկով վերջաւորեալ բառեր: Եայ մասնիկով վերջացող բառեր:

Բեր. վարժ. Ի՞նչ կը կոչուի նախադասութիւնն երբ էական մասերը բնական կարգով շարուած չեն: Օրինակներ տուէք:

Վարժ. Այս ոտանաւորը յորճակի վերածեցէք «Ծաղիկափանառ աղջիկները»:

ԱՌԱՎ. — Ի՞նչ կ'ընես՝ ըրէ՛, ո՛րդի,
Չար ընկերի հետ մի՛ մընար.
Ի՞նչ կ'ընես՝ ըրէ՛, ո՛րդի,
Լաւ ընկերէ հետ մի՛ մընար:

109. Մ Ո Ւ Ր Ա Ց Ի Կ Ը

Փողոցէ մը կ'անցնէի. ծեր եւ զառամեալ մուրացիկ մը զիս կեցուց:

Բոցավառ եւ արտասուածքով աչքեր, կապտադոյն չրթուկներ, զազիր ցնցոտիներ, աղտեղի վերքեր... Ո՛հ, աղքատութեան կնիքը որքան սուկալի կերպիւ գրոշմեալ էր այս թշուառ արարածին վրայ:

Իւր ուռած, կարմիր, աղտոտ ձեռքն ինձ կը կարկառէր, հեծեծանօք օգնութիւն հայցելով ինձմէ:

Բոլոր դրպաններս խուզեցի. ո՛չ քսակ, ո՛չ ժամացոյց եւ ո՛չ թաշկինակ մը կար, վրաս բան մ'առած չէի:

Եւ մուրացիկը կը սպասէր. իւր դողդոջ ձեռքն երկնցուցած կը շարժէր տկարութեամբ:

Բոլորովին չփոթած, ի՞նչ ընելս չգիտնալով, ուժգնութեամբ մը այն աղտոտ եւ դողդոջուն ձեռքը սեղմեցի:

— Բան մի՞ ուզեր ինձմէ, եղբայր, վրաս բան մը չգտայ:

Մուրացիկն յիս յառեց իւր ցաւոտ՝ կարմիր աչեւն, եւ իւր կապտադոյն չրթները ժպտեցան. ինքն ալ իմ ցուրտ մատներս սեղմեց:

— Է՛հ ուրեմն, եղբայր, բոս խոստոս ձայնիւ, ասոր համար ալ չնորհակալ եմ, այս ալ ողորմութիւն մ'է:

Եւ այն ատեն հասկցայ որ ես ալ եղբորմէս բան մը կը ստանայի:

Վարժ. 1. Նկարագրեցէք մուրացիկ մը .

2. Գտէք հասուածին մէջ զճնուող դիմաւոր բայերուն աներեւոյթը եւ որոշեցէք անոնց տեսակն ու լծորդութիւնը :

3. Տէր բային, խնդիրը, ստորագելին եւ բայը երբ պարզ են եւ երբ բաղադրեալ . օրինակներ տուէք :

110. 2 է՝

Երագի մը մէջ ձայն մը ինձ ըսաւ .

« Կ'ուզե՞ս ինձ տանիմ այն աշխարհն աղաւոր
Ուր անփութ է վարդն , ուր սիւսն է անցաւ ,
Ուր կեանքը տեսիլ մըն է լուսաւոր :

« Աշխարհ ուր ժըպիտ միայն կը շողայ ,
Ուր գիտէր չի կայ , ուր չի կայ արցունք ,
Ուր երջանկութիւնն ինչպէս շափիւղայ
Ջինջ է եւ ծաւի , բուրեան՝ ինչպէս խուցկի :

« Ծաղիկներն այն տեղ քառամիլ չունին .
Մարդն հոն չի խաբեր , մարդն այն տեղ շիրիմ
Չունի , ինչպէս մայր չի մտեր արփին ,
Կ'ուզե՞ս , ըսէ՛ ինձ , ինչ այն տեղ տանիմ : »

Եւ ես պատասխան տուի այդ ձայնին .
« Զէ՛ , իմ տառապանքս ես շատ կը սիրեմ ,
Կեանք առանց ցաւի , ի՞նչ ցաւ անապին ,
Այդ աշխարհըդ ցուրտ է եւ շատ վրձնիմ :

« Առանց փութի վարդն հրապոյր չունի ,
Եւ ի՞նչ տառապանքս ժպիտ յաւիտեան .
Ի՞նչպէս սիրել կեանքն երբ գերեզմանի
Մեր դէմ չի ցրցուիր վախն ամէն վայրկեան :

« Այդ երջանկութիւնն անհամ է եւ կեղծ .
Չեմ ուզեր ապրիլ այդ աշխարհին մէջ .
Թո՛ղ ինձ իմ արցունքս եւ կեանքս տեսնեմ .
Ես երջանիկ եմ իդոնեւն անվերջ : »

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Վարժ. 1. Ի՞նչ մասն բանի են եւ ինչ կը նշանակեն սա
բառերը . Անցաւ , անցաւ , անծաւ . — Բուրեան , բուրեան ,
Ապրիլ , ապրիլ . — Շափիւղայ , տեսիլ , ծաւի :

2. Սա արմատ քառերէն ծագող բարդութիւններն ու
ածանցումները գտէք .

Ձայն , վարդ , ցաւ , տես , շող , ջինջ , կեանք , դէմ , կեղծ ,
իդոն :

111. ԱՆՁՆԱՍԷՐԸ

Իւր ընտանեաց պատիժը լինելու համար պէտք
եղած ամէն ինչ կը կրէր իւր անձին :

Քաջատուրը եւ հարուստ ծնած էր : Իւր երկար
կենաց ընթացքին մէջ , հարուստ եւ քաջատուր
մնալով՝ պարտաւորի բան մը չգործեց : Ո՛չ բանիւ
եւ ո՛չ գործով սխալման շաղկին մէջ չմտաւ :

Անբասիր պարկեշտ էր , եւ իւր պարկեշտու-
թեան գիտակցութեամբ գոռոզացած՝ իւր ծնողքը ,
բարեկամները , ծանօթները՝ ամէնքն ալ կը ջախջա-
խէր : Պատուաւորութիւնը դրամագլուխ մ'էր , ուր-
կէ վաշխական տոկոսներ կը քաշէր . պատուաւո-
րութիւնը իրաւունք կուտար իրեն անողոք լինելու
եւ միայն սահմանեալ բարիք ընելու , եւ անողոք
էր եւ բարիք չէր ընէր , որովհետեւ սահմանեալ
բարիքը բարիք չէ :

Միայն իւր անձը կը հողար եւ անկեղծօրէն կը զայրանար եթէ այլք մի եւ նոյն հողածութիւնը չընէին իրեն :

Եւ սակայն ինքզինքն անձնատէր չէր կարծեր , նամանաւանդ կը պարսաւէր եւ կը հարուածէր անձնասիրութիւնն ու անձնատէրները :

Ասի բացորոշ է . ուրիշին անձնասիրութիւնը զիւրը կը նեղէր :

Ամենափոքր ականութիւն մ'իսկ չէր նշմարեր իւր վրայ , ինչպէս նաեւ այլոց վրայ : Ընդհանրապէս ուրիշի վրայ չէր մտածեր , որովհետեւ , այս կողմէ , իւր ուրոյն անձովը շրջապատուած էր :

Ներել ալ չէր գիտեր . ինքնիրեն ներելու երբեք առիթ չըլլալուն , ինչ պարտք ունէր այլոց ներելու :

Իւր անձնական խղճին դատաստանին առջեւ , իւր Աստուծոյն առջեւ , այս հրաշալիքը , առաքինութեան այս նորատեսիլ արարածը՝ ձեռքը կուրծքին վրայ դրած , աչեքն յերկինս ամբարձած՝ յստակ ու համարձակ ձայնիւ կը գոչէր , — Այս ամենայն յարգանաց արժանի մարդ մ'եմ , բարոյալից մարդ մ'եմ եմ :

Իւր մահուան անկողնոյն վրայ այս խօսքերը պիտի կրկնէ , եւ նոյն իսկ այն պահուն , այն քարէ սրտին մէջ , այն անբիծ եւ անծերպ սրտին մէջ ոչինչ պիտի սարսռայ :

Ո՛վ տգեղութիւն ինքնագոհ առաքինութեան , անողոք , զիւրազին . աւելի գարշելի ես դու քան մոլութեան հարազատ տգեղութիւնն :

Վարժ. 1. Ի՞նչ մասն բանի են . Յիւր, հիւր — ուրկէ — այլր — ինքզինքն — ասի — ուրոյն — ի՞նչ, ինչ , ինչ — ինձ , ինձ — այս , այս , այց , հայց , հայս , Հայս :

2. Տէր բայի , խնդիր , ստորոգելի եւ բայ երբ լոկ են եւ երբ բազմամասն : Օրինակ :

112. ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Յաշխատութիւն , յաշխատութիւն : Ամենուրեք
քող հնչեն

Սուրբ աղաղակի աշխատութեան , եւ ժիր բան-
ւորի քող գործեն .

Թո՛ղ ամէն տեղ հնչեն հունչեն սրդոց , խա-
սոց եւ կրօն ,

Զըւարթ երգեր գործաւորին ամէն կողմէ քո՛ղ
գոռան :

Թո՛ղ հընցնեն արձակեն բոց եւ քո՛ղ ուռունգ
ձանրակիր

Կոփեն , կըռեն սրոյր , երկաթ՝ գիւղեր եւ տի-
ւանանախ :

Ի՞նչ կայ ա՛յնքան դաշնակաւոր՝ ո՛րքան պող-
պասքն քրքուն .

Շըռինդ , քնդիւն գործեաց ի ձեռս վասակա-
սէր ժիր մարդուն :

Գործասանց մէջ արդեօք ի՞նչ բան այնքան
բոխի քուռ աչաց՝

Որքան նակաս քրքնաբախ , կամ դէմք մը-
րոս , սեւամաճ ,

Պըղընձաքոյր լանջ կորոյի , քիկունք ուծեղ
եւ լայնեի ,

Եւ կաշմութիւնն երկու բազուկի՝ մածեալ յա-
ծուխ , ի փոշի :
— Յաշխատութիւնն , յաշխատութիւնն , հապճոն ի
գործ անդադար .
Եւ « խորհրդոյն » դուք գործաւորք , խոհուն մըսօք
եւ նարսար ,
Օ՛ն , ի վաստակ , ամենեքեանդ ի սահմանեալ աս-
պարէս ,
Բերէ՛ք խոկմանց եւ հանճարին ձեռ՝ արգասիքն ի
հանդէս :
Հընարագէտ ոգւով զանցիւրն ի նիւթակա՛ն փոխե-
ցէ՛ք ,
Աշխատութեան ոգին — « Ալ բա՛ւ » չըսէ պիտի ձեզ
երբէք :

Թարգմ.

ՊՌԻՋԷՕ

Բաց. բառեր. ձռնչել , կռան , ուռուներ , ծանրակիր ,
կոփել , կռել , անծանծիր , շոխնդ , վաստակատէր , պղնձաժող ,
կորովի , լայնշի , կաշմութիւնն , մածեալ , խորհուրդ , խոհուն ,
խոկում , արգասիք :

Վարժ. Գտէք ուրդ եւ ուն մասնիկով բառեր :

Նոյնն արծակի վերածեցէք գրաբարածեւ բառերը պար-
զելով :

113. ԻՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Եթէ Հայոց ազգին մէջ կայ մարդ մը որ ծա-
ռայած ըլլայ երկար ժամանակ , արդիւնաւորապէս
ծառայած ըլլայ , այս մարդն է Իսահակ կաթողի-
կոս : Էր սա զաւակ Ներսէս Մեծ կոչուած կաթողի-
կոսի թէպէտ եւ Ներսէս ազգէն ընդունեցաւ « Մեծ »

մակդիրը — վասնզի անխնամ աղքատներ , հիւանդ-
ներ , ուրուկներ , ցաւագարներ , վերջապէս դժբաղ-
դութեանց եւ աշխարհի փորձութեանց ենթարկուած
անձեր պաշտպանեց ու պատուարեց եւ զամենեւին
ամփոփեց , ժողովեց ու զետեղեց այն չէնքերուն
մէջ որք այսօր ՎԱՆՔ կ'անուանուին — այլ սա-
կայն Ներսէսի մեծագոյն փառքն եղաւ իւր զաւակն՝
Իսահակ : Սա կաթողիկոսական բարձրագոյն աստի-
ճանին բարձրանալէն յետոյ , տեսաւ որ իւր հայ-
րական խնամոց յանձնուած հայ ժողովուրդն իւր
կրօնական պարտաւորութիւնները կատարելու հա-
մար չունի միջոցներ , մանաւանդ Ս. Գիրքը ըն-
թեռնով եւ իր հոգին ի լոյս Բանին կենաց պարա-
պելու համար չունի գիր : Սուրբ գրքի թարգմա-
նութեան պէտքն ու կարօտը կար , ահա այս հոգե-
ւոր բարութիւնն ընելու համար իւր ժողովրդեան ,
զՄեսրոպ վարդապետ քաջալերեց , որ Հայոց գրե-
րը գտնելու , եւ այդ գրերով Աստուածաշունչը
թարգմանելով՝ ժողովրդեան հոգեւոր գերագոյն ծա-
ռայութիւն մ'ընելու աշխատութիւնն ունենայ :

Իսահակ կաթողիկոս ուրախութեամբ տեսաւ
Հայ գրերու գիւտը , ուստի սկսաւ իսկոյն թարգ-
մանել Աստուածաշունչը եւ , առ ի չգոյէ Յոյն ըն-
տիր բնագիրներու , Ասորիէն սկսաւ թարգմանու-
թիւնը , մինչեւ որ Կ. Պոլսէն ստացաւ Յոյն լեզ-
ուով ընտիր բնագիր մը , որոյ վրայէն սրբագրեց Ա-
սորական թարգմանութիւնը , Իսահակ Հայրապետ
սորական թարգմանութիւնը , Իսահակ Հայրապետ
իւր այս թարգմանութեան գործակից ունեցաւ թէ՛
Մեսրոպ վարդապետ Մաշտոց եւ թէ՛ իւր երէց ա-
շակերտներն որոց համար խնամք տարած էր զրկե-

լով զնոսա յԱթէնս եւ յԱլէքսանդրիա Յոյն լեզուն
ուսանելու համար :

Այլ Իսահակ կաթողիկոսի այս փառքէն զատ ու-
րիշ մէկ մեծագոյն փառքը կայ . ժողովուրդը կը սի-
րէր երգը , ուստի քրմական ու կոսապաշտական մնո-
տի երգերէ ժողովուրդը զգուշացնելու համար , ար-
դի Շարականին հիմը դրաւ : Ինք եղանակեց Ութը
Ձայները , իրենն են Աւագ-Շաքաթու սքանչելի Շա-
րականները , որոց իմաստի վսեմութիւնն եւ եղա-
նակի զմայլական ելեւէջներն կը հաստատեն թէ այս
կաթողիկոսն ո՛չ թէ միայն քաջ գիտնական բանաս-
տեղծ մըն էր , այլ եւ քաջ երաժիշտ :

Իսահակայ են նմանապէս այն պատուական ճա-
ռերն ու մեկնութիւններն որովք կը ճշգուիին Հայոց
եկեղեցւոյն գրեթէ բոլոր արարողութեանց ձեւերու
հնութիւնը , մանաւանդ մեր Պատարագամատոյցի
ինչ ինչ մասերն են յաւիտենական փառապսակ այս
արդիւնաշատ եւ պատուական կաթողիկոսի :

Մեռաւ ճիշդ այն օրն երբ ծնած էր , հանգիսա-
կան եղաւ թաղումը եւ բոլոր հայ ժողովուրդը ող-
բացին այս Հայրապետին մահը : Դեռ մինչեւ այսօր
գեղջուկներ կը յիշեն այս Հայրապետը եւ կ'անուա-
նեն բարեկենդանի Մեծ-Պապօն կամ Աքօն , այս-
ինքն Հայրապետ :

ՆԱՀԱՊԵՏ

Վարժ. Պատեցէք Թէ երբ եւ ինչպէս եղաւ հայ գրոց
գիւտը : Որոնք եղան առաջին թարգմանիչները :

Ի՞նչ է աւելադրութիւնը . օրինակ :

114. ԱՌ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ (*)

Ո՞հ , որքա՛ն քաղցր է լրեւալ հիւանդին ,
Որ ամբողջ մի ձմեռ ցաւօք տառապէր ,
Միտք աչիկն առաջ մահու գերանդին ,
Երբ շնչէ հովիկն ջերմ , զարնանաբեր :

Երբու հալածեալ Փետրվարն ու Մարտ ,
Իրենց հետ տանին խոնաւ ցուրտն , անձրեւ ,
Մինչ կանանչ գորգեր զգնուց դաշտն ու արտ ,
Զորս արդէն զգուէ զեփիւրին գոլոր հետ :

Մինչ բեռնաւորին հիւրերն զօս ու լերկ ,
Հիւրով բարգաւան , տան տերն ու ծիլ ,
Դեռ յարատեւն իմ ցաւերն ու վէր ,
Ու բնութեան նայած՝ սկսիմ նախանձիլ :

Ե՛կ , հասի՛ր շուտով , անձկալիկ Ապրիլ ,
Քեզ համար ծառերն բարձր ծաղկունք բուսնին ,
Նա էլ 'նդ բոլորին կեանք կ'ուզեմ , ապրիլ ,
Երբ ձագ սոխակներն նոր երգեր ունին :

Այլ դու , ծիծեռնակդ իմ զարնանաւէտ ,
Սլացի՛ր ու զրնա՛ մօտ իմ Ստեփանիս ,
Մի քերել գրիչ տո՛ւր քու նախուցն քեւէդ ,
Որ չուշացրնէ զիւր նամականիս :

Ողջոյններս էլ ա՛ն սրտիս խռերէն ,
Ու փութա՛ տանիլ նորան հաղորդել ,
Եւ այս խօսքերն էլ նուազէ՛ իրեն .
Իւ ուսին վրայ քառած դիւրբնել :

(*) Ս. Մամիկոնեան անձնուէր բարեկամ մ'եղած է
Քանասեղծ-Դերասանին :

Ոհ, որքան բուռն է առ քեզ իմ կարօս,
Միշտ ծառան ըզգամ քո գրոյդ եւ դիմաց,
Ինչպէս որ ցօղին պապակի արօս,
Եւ արեգական շողին զգուանաց:

Թէ մօսս լինէիր, իմ հոգւոյ հասոր,
Պիտի խնդրէի քեզանից խոնարհ,
Պատուհանին մերձ քեզ զիմ բազկաթոռ
Որ քեզ հետ նկատեմ գարունն ծաղկավառ:

Եւ երբ իմ աղօս եւ նըւաղ աչեր,
Ձինջ հորիզոնին վըրայ մնան սեւեռ,
Ուր շիկնած ամպերն միմեանց չան պաչեր,
Դեռ խաւար գիշերն չհագած իւր սեւեր:

Թո՛ղ տուր ինձ դու եւս զայն քեզ իմ համբոյր,
Ձեռնդ էլ կուրծիս վրայ սեղմած ամուր պինդ,
Թո՛ղ ծաղկանց նըման սիրտ մեր քաղցրաբոյր,
Սուրբ մեծամուրթին բուրեն միշտ ի քինդ:

Մահն իսկ յայն պահուն քէ գար ժանտադէմ,
Հէգ մարմնից բաժնել հոգիս սիրակէզ,
Յուսով դիմէի Արարչին յեղեմ,
Զի շատ սիրեցի բարին եւ ըզքեզ:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

Վարժ. Նամակի մեկով շտապեցէք այս ոտանաւորը:
Ո՞վ էր Պետրոս Աղամեան: — Բացատրեցէք թէ ինչ է թա-
րոնը, եւ ինչ օգուտներ ունի:

ԱՌԱԿ. — Դիրքը ծառ մ'է, վըրան կեռաս՝
Երբոր ձրաքրդ առնես կարդաս,
Միայն տերեւը մի՛ չըջեր,
Նայէ՛ պտղին համը տեսնաս:

115. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ: Կը սքանչանամ երբ կը դիտեմ աչացս
առջեւ պարզուած գեղեցիկ տեսարանն: Սա մար-
դագետինը՝ բիւրաւոր գունագեղ աղամանդներով
փափլուն. սա դալարագեղ բլրոց դեզադէզ շղթայն՝
որ խոր ու խաղաղաւէտ ձորերէն վեր կը սլանայ
կ'երթայ, բլուրներ որոց գագաթունք նորածագ ա-
րեւուն ոսկի լուսովը կ'ողողուն. նոցա կուշտը
զանուած անտառն իւր խորհրդաւոր ստուերներով,
սա հեզաստի առուակն որ մամուլապատ ու ողորկ
ժայռերուն վրայէն սահելով՝ կ'երկայնի բիւրեղեայ
ժապաւէնի մը պէս եւ կ'երթայ՝ կայծի նման կաթիլ-
ներ ցայտեցնելով թափիլ միապաղաղ լճին մէջ որ
իւր երկնափայլ հայելոյն մէջ կ'անդրադարձնէ ա-
ռարկայից պատկերն, զմայելի գեղեցկութեամբ:
Երանի՛ վրձնոյն որ դիտէ այս ամէնը բնական գոյ-
ներով նկարել:

ԵՐԱԺԻՇՏ: Այդ հիանալի տեսարանները ոգեւորող
ձայնն ալ մի՛ մոռնաք. առուակին խոխոխիւնը,
թռնոց դալլալիւնը, ոչխարին մայելը, կովին բա-
ռաչիւնը, միջատներու բզզիւնը, ծառոց մէջէն սու-
րացող գիշերալին հողմոց ողբազին ձայնը, առիւծին
մուչիւնը, փոթորկին անհղ գոռումն ի վեր կը հա-
նեն բնութեան աղու, չքեղ կամ արհաւիրակից կեան-
քը. մարդկային ներդաշնակ ձայնն ու երգը մանա-
ւանդ՝ կ'արթնցնեն մեր սրտից մէջ տխուր կամ
զուարթ զգացումներ, զթոտ կամ վայրագ կ'ընեն
զմեզ, երկչոտ կամ յանդուգն, սիրող կամ ատեցող:

ձայնը՝ պակասեալ ի բնութեան, ձեր ցուցած նկարագրեղ տեսարանները կը դադրին սրտի հետ խօսելէ, կեանք ունենալէ:

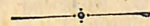
ՆԿԱՐԻՉ: Միթէ նկարը զո՛ւրկ է գագուտմ արտայայտելու եւ ներշնչելու կարողութենէն. կարելի՞ է անզգած մնալ պատկերի մ'առջեւ ուր դահիճն անողորմաբար մանուկ մը կը խողխողէ, կամ նաւաբեկեալն լեռնակուտակ ու մրրկայոյզ ալեաց ներքեւ կը սկսի սուզիլ, կամ հոգեվար զաւկին սնաւին քով մայրը նստած՝ կ'արտասուէ, եւ կամ հայրը խանդաղատանօք կը գրկէ պանդխտութենէ վերադարձող իր որդին. լաւ գծուած պատկեր մը կը զարթոցանէ ի մեզ՝ սէր, ատելութիւն, երկիւղ, սարսափ, բարկութիւն, գուլթ, զգուանք կամ հիացում. մեծ նկարիչներն անմահացած են այն զգացումներն ազդելու կարող լինելնուն համար: Իրենց ճարտար նկարներուն մէջ զրոշմուած են կենդանաւոր բոլոր կրից ու խորհրդոց արտայայտութիւնք:

ԵՐԱԺԻՇՏ: Բայց վրձինը չէ կարող գերազանցել զբնութիւն. ոչ իսկ գլխովին հաւասարիլ անոր. պատկերն՝ ամէն առաւելութիւն ի հաշուի դնելով՝ մարդկային ձեռագործ է, թերի՛ է. արեւու լուսոյն տարրական գոյները զարմանալի բաղադրութիւն մը կ'առնուն իրենց տարօրինակ եւ անբացատրելի շարժմամբ. երբեմն արծաթափայլ, երբեմն ոսկեհոռ կ'երեւին. այլ ընտրեալգոյն նկարք հազիւ անոնց աղօտ նմանութիւնն են. ուշադիր ու երկար ատեն դիտող մը, անոնց մէջ մեռելատիպ լուծիւն մ'եւ անշարժութիւն մը կ'ընդնշմարէ. ձայնը, ընդհակառակն, շարժում՝ կենդանութիւն է. անով կը

զրդուին մարդիկ դիւցազնական առաքինութիւններ կամ անասնական բարբարոսութիւններ գործելու. խոնջ ու վհատեալ զինուորն իւր քայլերը կ'երագէ եւ թշնամոյն դէմ կը խուժէ մահն անարգելով, մայրն իւր սրտին հատորիկը քնոյ թեւերու վրայ կը հանգչեցնէ, տատրակն իւր ամբողջ մարմինը սարսող սիրոյն ողջոյնը կը զրկէ ընկերին, բարեկամն իւր սիրելւոյն կորուստը կ'ողբայ, եւ աղօթողին սիրտն երկնասլաց ամպերէն վեր կը բարձրանայ դէպի բնութեան հեղինակը: Որփէոս իւր քնարով կ'ամօքէ վայրի գաղանաց կատաղութիւնն եւ թռչնոց մոռցնել կուտայ իրենց բոյնը: Երաժշտութիւնն անձառելոյն մարմնացո՛ւմն է, երկնից ու երկրի յօդակա՛ւն է: Նա կը չարժէ մեղաւորին սիրտը՝ դառնալու համար չար ճանապարհէն: Նա շատ անգամ հոգեւորին հետ մարմնաւոր ախտերն ալ կը բժշկէ կամ գէթ կ'ամօքէ. Դաւիթ տաւիղ կը հնչեցնէր Սաւուղի յիմարութեան վայրկեաններուն:

ԵԿԳԻՆԷ Յ. ՊԱԼԵՂՃԵԱՆ

Վարժ. Ռոնք եղած են նշանաւոր հայ նկարիչները, երաժիշները, ծառայապետները:
Ի՞նչ է արտադրիւնը. օրինակ:

ԱՌԱԿ. — Երկու նաւապետ
Ունող նաւակը
Շուտով կը գընայ
Ծովուն յատակը:

116. ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արդ հանգստեան ըսկիզբն առնուն հե՛տ օրե՛ր,
Զբւարթ թռչնոց նրման պարզենք մեր քեւեր .
Լերինք եւ դա՛ւսք մեզ հըրաւէր կը կարդան,
Դասարանին որմունք բարեա՛ւ թող մընան :

Աշխատեցանք, արդար է որ
Քիչ մ'գրօնունք, վայելենք օր .
Ո՛չ մի՛տ աղեղ մընայ լարուած,
Ո՛չ մի՛տ յարօր եղինք լրծուած .
Եւ երբ մեզ պէս իւր գլխոյն մարդ
Դափնինեռու ածեց վեհ զարդ,
Արժան է որ նոցա վըրայ
Պահ մը հանգչի, սիւսն իւր խնդայ :

Արձակուրդի ո՛վ քաղցր ամիս ցանկալի,
Բիւր հանոյժով մեզի համար ծոցդ է լի,
Արեւդ է ջերմ, լուսինդ պայծառ, 'ւ ըզբէ պար
Պըճոյճ, երբ, խաղ, ուսիւն, արեւու կազմեն յար .
Լեռներն ի վեր մերթ մագլցել,
Մերթ դիւր դա՛ւսի մէջ վազվազել,
Ներքեմն օրիլ յալեաց ի ծուփ,
Կամ ընկողմնիլ առուակին հուպ,
Նեղել թռչնոյն հե՛տ յանձառին,
Քաղել ծաղիկ՝ պըճուղ ծառին,
Ի շող, ի բոյր մի՛տ արբենալ,
Ո՛հ, ի՛նչ հանոյժ ամէն օր ալ :

Եւ ի՛նչ հրաճանգ խառնեալ ի գրօս շայեկան
Պիտ'ընծայէ մեզ բընութիւն հրաշագան .
Տեր'ւին, ծաղկին, թեւոց վըրայ միջափն՝
Պիտի կարդանք խորին խորհուրդն Արարչին :

Անհո՛ւն Մասեան, որոյ էջեր
Են ծով, երկինք, սար ու ձորեր,
Եւ որ ունի աստեղեայ շառ .
Ու ծաղկագիծ հոսեւան բառ .
Վըսեմական այն քերթերուն
Մէջ՝ ի ձեռին քերթով, գիտուն՝
Զի՛ գեղեցիկ է քարքափիլ,
Դիտել, խոկալ եւ բզմայիլ :

Գեղազրւարն արձակուրդի ժամք հե՛տին
Սահին այսպէս . միտք եւ մարմին կազդուրին,
Մինչեւ կրկին դառնան աւուրք վաստակոց,
Դիմենք զբւարթ լուսոյ ճանաւն՝ ի դպրոց :
Ի ձեռն առնուլ դաս ու համար,
Մըճաց երկունս երկնել դժուար,
Ի գիր կրքել քննո՛ւն նակաս,
Քիչ գրօնուլ, աշխատիլ շա՛ս,
Զի քա՛լլ մի եւս առնունք յառաջ,
Խաւարին դէմ ե՛ւս ըլլանք քաջ,
Փութով հասնիլ յըզմային կէ՛տ
Ում մեր ծընողք կան ակնդէ՛տ :

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Վարժ. 1. Գէտք հոմանիւթները. շեշտ, աշխատանք, ցանկալի,
ջերմ, յար, մերթ, հուպ, արբենալ, շայեկան, հոսեւան, քեր-
թով, գի՛, խոկալ, զմայիլ, կազդուրիլ, երկունք, երկնել, ըզ-
մայիլ, ակնդէ՛տ :

2. Որոնք են առաջին հայ մասենագիրներն ու իրենց գործերը: Որոնք են արդի հայ գրագէտները, բանաստեղծները՝ թէ եկեղեցական եւ թէ աշխարհական:

3. Նոյնը արձակի վերածեցէք գրաբարածեւ հոլովները, բառերը եւ ոճերը աշխարհաբարի փոխելով:

117. ԹՇՆԱՄԻՆ ՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Մշտնջենաւոր բանտարկութեան դատապարտեալ մը բանտէն փախած էր եւ արագոտն քայլերով կը վազէր. զինքն հալածողները չէին կրնար իրեն հասնիլ:

Ահա իւր առջեւ սեպածեւ ժայռերով գետակ մը կ'երեւայ, խիստ նեղ՝ բայց խորունկ՝ արագընթաց գետակ մը, եւ ինք լողալ չգիտեր:

Կիսափուտ տախտակ մը մէկ եզերքէն միւսը ձգուած էր... փախտականը վրան պիտի կոխէր:

Ծիւղ հոն, գետակին եզերքը, իւր ընտրեւագոյն բարեկամն եւ անհաշտ թշնամին կային:

Թշնամին բան մը չըսաւ եւ միայն թեւերը խաչածեւ բռնեց. ընդհակառակն բարեկամն իւր բոլոր զօրութեամբն աղաղակեց.

— Յանուն Աստուծոյ, ի՞նչ կ'ընես, ա՛նմիտ, չե՞ս տեսներ որ տախտակն ամբողջովին փտած է: Մարմնոյդ ծանրութեանը տակ պիտի կործանի, (եւ կարատեւ բանտարկութիւնը գիրցուցած էր բանտարկեալը) եւ դու անշուշտ պիտի կորսուիս:

— Բայց չկայ ուրիշ միջոց անցնելու համար, եւ հալածանքը, կ'իմանա՞ս... գոչեց յուսահատութեամբ զժրաղդ մարդը:

Եւ ոտքը տախտակին վրայ դրաւ:

— Չպիտի թողում, ո՛չ չպիտի թողում որ դու այսպէս կորսուիս, գոչեց բարեկամը ջերմագին:

Եւ ակնթարթի մէջ տախտակը փախտականին ոտից տակէն քաշեց: Անմիջապէս փոթորկալից ալեաց մէջ խեղդուեցաւ այս վերջինը:

Թշնամին գոհունակութեան ժպիտ մ'ունեցաւ եւ հեռացաւ: Գալով բարեկամին, վշտացեալ գետակին եզերքը նստաւ եւ դառնապէս սկսաւ արտասուել ու ողբալ իւր թշուառ բարեկամին կորուստեան վրայ: «Մտիկ չըրաւ, մտիկ չըրաւ զիս», կը մրմնջէր սրտաբեկ: Մինչդեռ իւր բարեկամին մահուան պատճառ ինքզինքը չէր համարեր, բնաւ չէր խորհէր ատոր վրայ:

Վերջապէս ըսաւ ինքնիրեն.

— Եւ սակայն իւր բոլոր կեանքը սոսկալի բանտի մը մէջ պիտի մաշեցնէր. գոնէ, հիմա չպիտի նեղուի այլ եւս. աւելի լաւ, իւր ճակատագիրն այսպէս կ'ուզէր անշուշտ: Եւ սակայն մարդկօրէն խօսելով, ի՞նչպէս ալ զինքը չմեղքնաւ:

Եւ բարի ու անմխիթար հոգին սկսաւ ջերմ արտասուօք ողբալ իւր զժրաղդ բարեկամին վրայ:

Վարժ. Ո՞վ փախած էր, ի՞նչ ելաւ իւր առջեւ: Ո՞վ կար հոն, ի՞նչ ըրաւ թշնամին, իսկ բարեկամը, ի՞նչ եղաւ դասապատրաստին վախճանը, Յետոյ ի՞նչ ըրաւ բարեկամը, ի՞նչ կրնար հետեւցնել այս հասուածէն.

ԱՌԱՎ. — Վարդը՝ հարկաւ փուշեր ունի, Մարդը՝ հարկաւ գէշեր ունի. Միսը՝ ոսկոր, ծառը՝ չուք, Յորեկը՝ գիշեր ունի:

118. ՍԻՐՈՅ ԱՐՅՈՒՆՔՆԵՐ

Ա.

Մա՛յր իմ, նակասքս հանգչեցո՛ւր գրկիդ մէջ
 Ու մասնետովդ փակէ՛ աչքս ծանրացեալ .
 Գանկիս տակ հուր մը կը վառի, հո՛ւր անեղջ ,
 Որդ մը սրտիս կրծէ խորեքը մըռայլ :

Մա՛յր իմ, ինչո՞ւ արեւն ինձ մուր կ'երեւի .
 Թուիս քուիս ամպեր երկնից երեսը մոռնեն .
 Կը լսե՞ս բուն որ լայ հեռուն՝ կողկողի ,
 Տե՛ս, տե՛ս, ծառերն ի՛նչպէս գլուխնին կը հօնեն :

Ի՛նչ եղաւ ինձ, մա՛յր իմ, ինչո՞ւ կուրծքիս մէջ
 Երկաթէ ձեռք մը սեղմէ սիրս ու նմէ .
 Այս ի՛նչ ցաւ է, սուր ու սաստիկ ու անվերջ .
 Որ գալարէ մարմինս, հոգիս կը խամրէ :

Ո՞ւր գընաց ուժս, ուրախութիւնս ո՛ւր գընաց .
 Երէկ անմեղ զրարք մանուկ մ'էի դեռ .
 Անհոգ, անվիշտ, կը ժպտէի ես կենաց .
 Ո՞վ իմ նակսիս վըրայ բարդեց այս ամպեր :

Տե՛ս, մայր իմ, տե՛ս, ի՛նչպէս տգոյն են այսերս .
 Մարա՛ծ, պաղա՛ծ աչքերս փոսն են ինկեր .
 Յուրս ֆրսիմներ կը հոսին վար բունքերէս .
 Զիս կը ճանչնա՞ս հիմայ . կըմախ եմ դարձեր :

Մա՛յր իմ, նակասքս հանգչեցո՛ւր ծունկիդ վրայ ,
 Ու մասնետովդ ծանրացեալ աչքս փակէ .
 Գանկիս տակ հո՛ւրը կը վառի, սասկանայ .
 Լա՛ց, մա՛յր իմ, լա՛ց, արցունքներովդ զայն մարէ՛... :

Բ.

Հիմայ քոռմած ու ծերացած եմ արդէն .
 Քայլ մը հեռուն ինձ կը սպասէ գերեզման ,
 Անցա՛ւ իմ կեանքս, իմ երազներս ալ անցան .
 Փռե՛ք, մոխի՛ր միայն մընան անցեալէն... :

Պէ՛տք է մոռնալ, պէ՛տք է մոռնալ ամէ՛ն բան ,
 Յո՛յս ու անո՛ւրջ , պատճա՛նք, ցրնո՛ւրք , յիշատա՛լ
 Խեղդե՛լ մարե՛լ ամեն ինչ մեր լանջին տակ .
 Պէ՛տք է հրաժեշտ տալ աշխարհի յաւիտեան :

Տե՛ս, մա՛յր իմ, տե՛ս, ինչպէս աչքերս են մարած ,
 Այսերս պաղ են ու սպիտակ մոմի պէս ,
 Հողին հոտը կու գայ ամբողջ մարմինէս .
 Ա՛յ... ի՛նչ խորունկ է փոսն որ հոն կայ բացուած :

Մա՛յր իմ, նակասքս հանգչեցո՛ւր գրկիդ մէջ ,
 Օրո՛ւր երգէ, մա՛յր իմ, բնաճալ ես կ'ուզեմ ,
 Աչքս փակէ՛ մահուան գա՛լը չի տեսնեմ...
 Մա՛յր իմ, նակասքս հանգչեցուր գրկիդ մէջ :

ՖԱՆՔԱԶԻՕ

Վարժ. Յուսահատ օրհասականի այս ողորդ յորձակիի
 վերածեցէք :

Ըսէք թէ ի՛նչ կրնայ խորհիլ եւ առաջադրել պատանի մը
 որ չէ յուսահատ եւ կը սիրէ կեանքը :

Քեր. Վարժ. Դէ՛ք շաղկապներն ու մակըայները :

ԱՌԱՎ. — Երեք անհամ բան ուրիշին համ կուտայ .
 Անօթութիւն՝ որ չոր հացին համ կուտայ ,
 Սաստիկ ծարաւ՝ պղտոր ջրին համ կուտայ ,
 Եւ աշխատանք՝ որ հանգչողին համ կուտայ :

119. ԳՈՂԳՈԹԱՅԻ ԱՏՈՐՈՏԷՆ

Աւետեաց երկրի պատմական Մայր-Քաղաքին մէջ՝ յերուսաղէմ ենք : Կը քալենք սրբազան Յայտնութեանց , իորհրդոց , Հրաշից , Աւանդութեանց , Պատմութեանց մէջէն : Կ'անցնինք Հաւատոյ պալատաց , Կրօնի ապարանաց , Հայրապետական դահլըճաց առջեւէն , ոյց ահաւոր ու փառայեղ տեսիլներն այնքան աւելի կը սարսուեն հոգիդ երկկեղածուութեամբ ու հիացման երկարատեւ գոլորումներով , որքան աւելի յիշէ մարդ այն պատմական դարերն ու սերունդներ , որք իրենց ահաւոր ու փառայեղ դէմքերով , անցած դարձած են նոցա շուրջ : Ոչ նուազ հիացմամբ կը դիտէ մարդ եւ այն հոյակապ զանգակատանց գոթական յուրաններ , որք , քան զամէն դաստակերտներ գերամբարձ , այդ ահեղաշուք աստուարաց կողերն ի վեր կը խոյանան հորիզոնահերձ , ամպոց ու շանթից հրամանատար յաղթական քառաթեւով մ'երկնաթռիչ : Քառաթեւ՝ որ ամենակալ Աշոյ մը պէս գրկած զմայլացող հոգիդ , իրեն հետ ամպէ ամպ , աստղէ աստղ կը վերացնէ , յԱստուած տանելու եւ նորա մէջ ընկուզելու . եւ անտի՝ ի բարձանց՝ յաւիտեանական Քահանայապետի մը պէս բազկատարած առաւօտ եւ երեկոյ , հոսելու համար իւր երկնագեղ օրհնութեանց տարափներ առ ոտս իւր գետնամած՝ խոնարհող ձակամեհութեամբ :

Կը ճեղքենք , կը ճեղկենք մահսեսիներու , միջեսիներու խոշորախումբ ամբոխը , որ Գետ-Յորդա-

նանու պէս յորդուն , եւ Մեռեալ Ծովուն աղտաղտին կոհակաց պէս թանձր են ու կպրահոտ : Եհովաի եւ Մեռիաի այս տաճարալիւր Ոստանին մէջ , քալելէ աւելի ծնրադրել , բարեւելէ աւելի խաչակընքել , խօսելէ աւելի աղօթել կը պարտիս : Զի ո՛ւր որ կոխած է Յիսուս , տաճար մ'է կանգնած հոն , ուրկէ որ անցած է մարդարէ մը , հոն մատուռ մը բարձրացած , ուր աղօթած է սուրբ մը , կամ նստած է սրբունի մը՝ հոն ուխտատեղի մ'է սահմանուած . եւ Երուսաղիմայ մէջ չկայ գրեթէ վայր մը ուր Մարդուն Որդին քալած չլինի , ուր մարդարէք կամ սրբասունք պաշտելի յիշատակ մը թողած չլինին : Տունէ աւելի ժամատուն , վաճառատունէ աւելի վաճառուն կայ : Աշխարհականէ աւելի կրօնականք կը վխտան : Այնպէս որ , կարծես թէ հոս ամեն մարդ վարդապետ , ամեն կին մայրապետ , ամեն մանուկ դպիր կամ տիրացու է : Միակ դպրոց մ'ունին : Եկեղեցին է այն : Միակ ալ ուսում մը , ոյր նաժիշան ու աղախին են բոլոր այլ ուսմունք : Աստուածաբանութիւնն է այն . գիտութիւնն Աստուծոյ եւ հոգւոյն , առաջինն եւ վերջինն յամենայն գիտութեանց , այն՝ որ կը սկսէ զամենայն , այն՝ որ կ'աւարտէ զամենայն , այն՝ որ կը բովանդակէ զամենայն : Այնպէս որ եթէ միակ սրբազան բառ մը բացատրէր Այնպէս որ եթէ միակ սրբազան բառ մը բացատրէր երբէք Աստուածը , թէ՛ մարդուն առնչութիւնները Աստուծոյ հետ , թէ՛ Աստուծոյ առնչութիւնները մարդուն հետ , մարդկային բոլոր լեզուք եւ դպրութիւնք պիտի մեռանէին չրթանց վերայ , չափտի ու նենային այլ եւս ըսելիք մը , ամեն ինչ ըսուած պիտի լինէր :

Երուսաղէմ ուխտի երթալ՝ Պրոպատիկէին մէջ
նստուիլ է։ Հոն կը ջնջուին հոգեւոյդ բոլոր աղտերն
ու ախտեր։ կը գտուին կրքեր, փրփուրը կը ցնդի
եւ մրուրն ի յատակ կը սուզի։ Ուղիղ կը լինի Նա-
հապետին երազած սանդուխը, յերկրէն յերկին
ձգուած այն երանելի ոսկեկամուրջը, ընդ որ նա-
հապետական մարդիկ հրեշտակի ոտքով այնքան ըն-
տանեալ կ'ելնէին կը մտնէին Եհովային քով, որ-
քան իրենց հայրենի վրանին դռնէն՝ ծնողաց քով։

Ս. Տեղիքն՝ Աստուածաշունչի պէս բան մ'իւն,
զորմէ որքան շատ բաներ խօսած լինին, զոր որ-
քան շատ քրքրեն ու պեղեն, դարձեալ կը գտնուի
ըսելիք նոր բան մը, շահագործելի նոր ոսկերակ
մը։ Յիշատակք եւ յիշատականք, եղծեալք թէ ա-
նեղծք, կանգուն թէ աւերուն. տեսարանք աստ
ամենք, որք՝ աչքիդ առջեւ, որք՝ գլխուդ վերեւ,
որք՝ ոտքիդ ներքեւ եւ որք՝ շուրջ գլխուդ, մօտ
թէ հեռուն, կը տարածին, կը թաւալին. պատկեր-
ներ են ամենեքին այնքան մեծապայծառ, աստ-
ուածափառ եւ երկնաճառ, որք վեհի, վսեմի, ա-
հեղի, չքեղի, տխուրի, հրաշալւոյ, չնորհալւոյ,
սրտաշարժի, հոգեւոյդի ներշնչումներով կը լնուն
հոգիդ որ կը յորդի. կը խանդավառեն երեւակա-
յութիւնդ որ կը թռչի, կը լարեն միտքդ որ խո-
յաթեւ կը սաւառնի ցայնժամ քեզ անձանօթ լու-
սաշխարհաց մէջ։ Զգացումը սրտիդ մէջ անճառ բա-
նաստեղծութեան նը, եւ սիրտդ կրծիդ տակ սերո-
քի մը երկնաթել տաւղին կ'աղէփոխի։ Խօսքեր չըր-
թանցդ վերայ ալէլուներու, մեղեդիներու կ'ողե-
չըրջին։ Երգարանդ կը լինի չարական, ընթերցա-

բանդ կտակարան, զբօսալայրդ տաճար։ Երկիրն՝
երկինք եւ երկրաքաղաքացին կը դառնայ երկնա-
քաղաքացի։

ՌԻՆՏԱՒՈՐ

Վարժ. Ռ՞ն է Աւետեաց երկիրը եւ ինչո՞ւ այսպէս կը
կոչուի։ Ի՞նչ ըսել է Յայտնութիւն, Խորհուրդ, Հրաշխ, Ասան-
դաթիւն, Հաւատոյ պաշտ, եւլն։

Ի՞նչ ըսել է Գոթական. — Ուրիշ ինչ ոճեր կը յիշուին
ճարտարապետութեան մէջ։ Ի՞նչ է Յուդան, ուր կը գտնուին
բուրգերը։ Ո՞րն տրուած են Եհովայ եւ Մեայա անունները.
ուրիշ ինչ անուններ տրուած են Ասուծոյ։

Ի՞նչ ըսել է «Պրոպատիկէին մէջ նստուիլ»։ Ի՞նչ 'գիտէք
«Նահապետին երազած սանդուխ»ին վրայօր։

Ի՞նչ է Շարականը եւ ո՞վ գրած է։ Իսկ Կտակարանը։ Ռ՞ն
է Հինը եւ Նորը։

Վեր. Վարժ. Ի՞նչ է գեղարար. վերի հասուածէն գտէք
գեղյաման օրինակներ։

120. ԵՐԳ ԴՊՐՈՅԻ

Ո՞վ յարկ վրսեմ, տո՛ւն սրբանուէր,
Ընկա՛լ սրտից մեր օրհներգներ։

Անո՛յ՛ս որոհան մասալ մեր տիգ,

Ուր գուարք սահի տայ կեանց ոսկեգոծ,

Ուր մեզ որոհեն հողմունք երկնաշունչ

Եւ հրեշտակի ի մեզ ցանեն վարդից փունջ,

Ուր փրկարար ջամբէ մեզ կար

Իմաստութիւն մայր խանդակար։

Պարտէզ բանաւոր գոր խնկեն ի բոյր

Բաւոյն, ձեմարտին ծաղկունք գեղաբոյր,

Որոց զհիւր ծըծեն հոգիք մեր անյազ

Կազմել իմաստից մեղր անապակ։

տուժոյ տաճարը: Նման խոնարհեալ աստղերու, կը
վառին բիւրաւոր ճրագներ ու ադամանդի պէս կը
շողշողան կամարներու ներքեւ, ցիրուցան, կը ճա-
ռագայթին խաչվառները, ոսկեճաճանչ կը փայլին
շուրջառները, եւ զանգերու, քշոցներու եւ բուր-
վառներու ժխորի մէջէն երգեցիկ խուճին ու բոլոր
աղօթողները բամբային անդ ձայնով կը նուագեն
փառաբանական շարականն, ի պատիւ Յարութեան
Գրիստոսի, որ այդու՝ բարութեան յաղթանակը կը
տանէր շարութեան վրայ, եւ սիրոյ ու ճշմարտու-
թեան արքայութիւնն կը ծաւալէր մարդկութեան
խղճին մէջ:

Կը զուարճանան, մարդիկ եղբայրակից կը դառ-
նան իրարու, խնճոյքներ կը կազմակերպեն, ու մեծ
բերկրութեամբ կ'աւետեն միմեանց՝ Գրիստոսի Յա-
րութիւնը:

« Գրիստոս Յարեալ »

Ահա այս խօսքը կը հնչէ ամենուրեք համահա-
ւասար ցնծութիւն յառաջ բերելով եւ շքեղազարդ
ապարանքների մէջ եւ աղքատիկ խրճիթների մէջ:
Ամէն ոք հաւատարի է թէ այսօրուան օրը տօներու
մայրն ու հանդէսներու առաջինն է:

դ. Տ.

Վարժ. Ի՞նչ է Զատիկը: Որո՞նք են մեծ Տօները: Տուէք
անոնց բացատրութիւնն:

Ի՞նչ է յամի ըսուածը: Որո՞նք են երաժշտական խաղերը:
Նոյնը գրեցէք նորէն, վերադիրները ջնջելով: Ստորա-
գրծեցէք հոմանիշ ունեցող բառերը: Յոյց տուէք նաեւ յա-
կացուցիչներն ու յասկացեալները:

Ի՞նչ մասն բանի է վերջին տղերուն մէջ գտնուող եւ
բառը՝ շեշտով:

122. ԱՌ ՆԱԻԱԶՆ ԵՐԶԱՆԻԿ

Հանգի՛ր այդպէս, իմ քաջ մաւազ, քաղցրաբուն.
Ննջէ՛ յանդուր ընդ հովանեաւ մաւակիդ.
Քանի՛ հեռ է կապոյս յերկնից անբախուն
Ընկողմանել ծովուն ալեաց մօտ վրնիս:
Դու զօրն ի բուն կը պատահես անխորհայ
Կոհակս անքիւ, կուրծ քառ հողմոց վրճանգին.
Կտես անդունդս, ընդ որ սրաքեւ մաւդ գընայ,
Դիւցա՛ղբն շուրց, յոչինչ գրելով կեանդ անգին:
Դու սրտանեօս առնուս քրտանց քոց ի պսակ
Զկներ պէսպէս. ծով մեծ պարզէ քեզ երկիր,
Երկինք՝ պայծառ ասեղոց հոյլեր, ջինջ լուսնակ.
Փոյք չէ քէ մերք գոչեն տարեք քեզ՝ « Երկիր »,»
Կուռիս, պարզես մաւուդ քեւեր կարապի,
Երգեն երբունդ ընդդէմ ամպոց որ գոռան.
Դու ծիծաղիս, մինչ Զաւդ հողմէն տառապի,
Անփոյք քէ ծով կուլ քայ շատեր քեզ նման:
Այլ երբ դարբի մերիկ հողմոց գլխազար,
Ու՛ երկնի երես վառ շողերով յարգարին,
Դու մոռանաս անցեալ ամէն պատահար,
Եւ գոհութեան յղես մրմաւնջս Արդարին:
Իսկ քէ հանդարտ է ծով եւ օդ խաղալիկ,
Արեւ անամպ քեզ աւետէ երկին զուարթ,
Ոգի՛դ ալեաց, յայնժամ լինիս երանիկ՝
Քաղեալ առաս արշալուստ իրաւմ, վարդ:
Նաւակդ ո՛րչափ սիրեմ փոքրիկ եւ ի գոյն
Սպիտակ, քեքեւ եւ ապահով ի մաւել.
Զի յարածամ ցանկայ սերիւ սիրս հիփոյն

Ելնել ի ծով, խոյս տալ յաղմկաց առաւել :
 Բիւր երանի քեզ, ո՛ր նաւագ դեռասի,
 Երբ կը թռչիս ընդ կողս արեաց ջուրց հսկայ .
 Դու ի ծովու գտնես ըզվարձ աղբասի,
 Յանձնունչ տարեց առնուս պարգեւ մեծակայ :
 Ի տղայ տիոց սիրել ըզնաւ միւս ուսար,
 Քեզ ցանկալի եղաւ ծովու կեանքն ազատ .
 Չիք լաւագոյն ինչ ապարէզ, մի՛ յուսար
 Դսնել այլ բախտ, արեաց զաւակդ հարազատ :
 Առ ի՞նչ, աղէ՛, սիրել տըխուր զայս ցամաք .
 Զի՞նչ փոյթ թէ մերք ծովն ամբոխեալ խոժոռի,
 Երբ ցանկ պատեն աղէտ գերկիր մեր համակ,
 Ուր բարձ մարդոյ են միւս անարգ եւ յոռի :
 Հանգի՛ր այժմիկ, արի՛ նաւագ, յանոյժ բռն .
 Ննջէ՛ խաղաղ աս առընթեր նաւակիդ .
 Քանի՛ քաղցր է ի ջինջ երկնից անբախտ
 Ընկողմանիլ ծովուն արեաց մօտ վընիս :
 Եւ երազէ՛ աննունութիւն, փոքորիկ,
 Յաղթանակ մեծ՝ զոր կը տանիս դէմ տարեց,
 Երկին անբաւ, ջուր անյատակ, նաւդ փոքրիկ՝
 Երբ գերդ կարապ նախէ, սուրայ ծովահեռ՝ :

Զ. Ա. Ս.

Վարժ. Նոյնն արձակի վերածեցէք գրաբարածե հոյով-
 ները, բառերը, ոճերը եւն. փոխելով պարզ աշխարհաբարի
 Բերանացի նկարագրեցէք նաւագի մը կեանքը, անոր հա-
 ճոյքներն ու վտանգները :

ԱՌԱԿ. — Վար խնոողին ձեռքէն բռնես՝
 Աստուած քու ձեռքէդ կը բռնէ .
 Վար խնոողին ոտքով զարնես՝
 Աստուած ալ զլիսուդ կը զարնէ

123. ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՍԷՐԸ

Դաշտերուն մէջ ու բլուրներուն կողը, ծաղիկ-
 ները հրապոյրով լեցուն հրաւերներ են, կարծես,
 անցորդին ուշադրութիւնն իրենց վրայ դարձնող :
 Կանաչութիւնը որ ամէն կողմ կը սփռէ իւր ալիք-
 ներն ու շաղապատումները, յոգնութիւն առնել
 կուտայ աչքին եւ մաքին : Հովը կը փչէ ծառերուն
 եւ ծաղիկներուն մէջէն, առողջ ու հանգստացնող
 փայփայանքի մը պէս կենդանարար : Ծովը, ան-
 հուն եւ յաւիտենական հրապուրիչը, ամէն ժամա-
 նակէ աւելի դիւթութեամբ կը պարզէ իւր խոստ-
 մնալից ծոցին բոլոր հեշտութիւնները :

Ի՞նչ հաճոյք է հիմա, թափառական ման դալ
 ցամաքին ու ծովին վրայ, ոտքերուն քմահաճոյքին
 անձնատուր, անփոյթ ու աննպատակ, միտքն ու
 զգայարանքները խաղաղած : Ու մանաւանդ, պը-
 տոյտը խմբովին, այնպիսի ընկերներով որոնց հետ
 մարդ իրօք կ'ուզէ գտնուիլ, որոնց թեւին վրայ
 մարդ կրնայ կրթնիլ վստահալից : Այն ատեն է որ
 մարդ պահ մը պիտի մոռնայ իւր տաղտուկներն ու
 հոգերը, բոլորովին անձնատուր ապրելու եւ վայե-
 լելու հաճոյքին, բնութեան վերածնութեան հետ վե-
 րածնած ներքին՝ հոգեկան մարդուն :

Բացի մարմնոյն առողջական պէտքէն, հոգեկան
 պէտք մ'ըլլալու է երբեմն երթալ հանգչիլ ընու-
 թեան ծոցը : Անոր լայն ու վեհ տեսարաններուն
 առջեւ, անոր յաւիտենական ու անյեղի վերանո-
 րոգման հանդէպ, մարդս կը մոռնայ, պահ մը, իւր

փոքրագուծիւնները , իւր չար բնազդները , իւր վայ-
րաքարչ գծծուծիւնները :

Բնութիւնը մեծ կրթիչն ու մեծ ուղղիչն է , ու-
րուն սէրը կանուխէն ներշնչելու է մատղաշ հասա-
կին , վառ պահելով միշտ անոր հիացումը ծաղկին
վրայ ու ծովուն գիմաց , բոլոր այն վսեմ ու վեհա-
շուք տեսարաններուն առջեւ որք մարդուն վրայ
կ'ազդեն եւ անոր մտքին մէջ գաղափարը կ'ար-
թընցնեն աւելի գեղեցիկ բաներու եւ աւելի լայն
հորիզոններու :

Վարժ. Ի՞նչ րսել է . Հրապոյր , շաղապասում , փայ-
փայանք , խոսմանալից ծոց , ման գալ , քմահաճոյք , ճաղատել ,
բնութեան վերածնունդին , մարմնական պէտք , հոգեկան
պէտք , բնութեան ծոց , անյեղի վերանորոգում , փոքրագու-
ծիւն , բնագոյ , վայրարարչ , գծծուծիւն :

Վարժ. Գտէ՛ք համանիւթերը . Կանաչութիւն , սիւռել , շա-
ղապասում , փայփայանք , կենդանարար , հրապոյր , դիւծու-
ծիւն , հեշտութիւն , ման գալ , անփոյծ , խաղաղ , խմբովին ,
կրթնիլ , վստահալից , պահ , ճաղատել , լայն , անյեղի , գծծու-
ծիւն , ներշնչել , ազդել :

Ի՞նչ կը հասկնար այս հասուածէն :

Գտէ՛ք արար եւ յից վերջաւորող բառեր , ինչպէս զովարար
կենսալից , եւլն :

Քեր. վարժ. Ուշադրութիւն ըրէ՛ք սա բառերուն : «Ծովը»
անհուն ու յաւիտեական հրապուրիչը՝ . . . եւլն : Այսպէս ,
սարբեր բառերով միեւնոյն բանը նշանակող խօսք մը ինչ կը
կոչուի :

Գտէ՛ք ուրիշ օրինակներ բացայայտիչ-բացայայտեալի . (գո-
նէ հինգ հաս) :

Ա.Ռ.Ա.Կ. — Ո՛չ այնքան բարձրացիր ,
Որ նախանձին ու կախեն .
Ո՛չ ալ այնքան ցածացիր ,
Որ քեզ ոտից տակ կոխեն :

124. ՄԱՆԿԻԿՆ ԱՆՄԱՅՐ .

Լա՛ց , հէ՛՛ֆ մանկիկ , ձայնիւ ուժգին
Ձի կորուսիր մայրիկդ անգին ,
Սեւ սեւ հողե՛ր կուլ տւին զայն ,
Ո՛հ , նա բողուց զաւխարհս ունայն :

Լա՛ց , խեղճ մանկիկ , զի դեռ հազիւ
Երկու զարուհ նակասդ ազնիւ
Էին փքրած , երբ քոյ մայրիկ
Խըլեց ի քէն անգուր Երկինք :

Լա՛ց , ո՛րք մանկիկ , բող աշերէդ
Շիրեր հոսին արտարաւէս ,
Ձի չունի՛ս մայր . . . վրնիւ բաղդին
Է անողոք եւ դառնագին :

Լա՛ց դու , մա՛նկիկ . սակայն ի զո՛ւր ,
Մայրիկդ ննջէ հողին տակ լուռ . . .
Նէ չկարէ լրսել քոյ լաց .
Եւ ոչ արբել արցունքդ յաշաց :

Նէ չէ կարող վազել քեզ մօտ
Որպէս երեմն ընդ առաւօտ
Երբ դու յորրան ի խնդրել կար
Ձնէ կոչէիր — մա՛յր խանդակար :

Նէ չէ կարող իւր քեւոց մէջ
Գրկել ըզքեզ յար սիրահենջ .

Եւ համբուրել քեզ հազար գամ :
Անյագաբար . սէ՛ր փայրական :

Դու էիր նրա կեանքն ու գորով ,
Նըջանիկ էր միայն քեզմով .
Ի քեզ եւեթ ուշն ու ուրուշ
Կ'անդրադառնար , մօրըդ քննուշ :

Թէ դու մի ժամ նէրա յաչաց
Տար լինէիր , նէ խենդեցած
Քեզ որոնէր . յորժամ գտնէր
Վերայ կուրծփն գգուէր՝ սեղմէր :

Սակայն , աւա՛ղ , քոյդ աղետից ,
Մա՛նկիկ քեռւառ եւ ցաւալից ,
Այժմ որդ չէ մայրըդ զբթոս ,
Որ յորժամ լսա , գայ քեզի մօս :

Եւ նէրա բիւր խքնամքներէն
Զիրկ մընացիր այն սեւ օրէն .
Յորում քըռա՛ւ յերկրէս յերկին ,
Ըզքեզ քողով ուր ու մեկին :

Բայց անյոյս չես , մա՛նկիկ անգօր ,
Դու հայր մ'ունիս , Հա՛յր երկնաւոր ,
Նա գրքած է եւ Որբոց Հայր ,
Քեզ կը սիրէ քան ըզոյ մայր :

Մի՛ լար ուրեմն , անմե՛ղ մանկիկ ,
Աստուած է քո սէրն ու մայրիկ .
Բայց մի՛ մոռնար մօրդ յիշատակ ,
Պահէ՛ մասաղ այդ արտիկ տակ :

Եւ երբ մեծնաս , յաճախ զընա՛
Այն տեղ ուր քոյ մայր քաղուած կայ ,
Թո՛ղ հողակոյսն ալ պաշտելի
Լինի միշտ քեզ , մի՛շտ յարգելի :

Թո՛ղ երկու շիթ ջերմ արտասուաց
Թանան զնողն , եւ դու՛ տարած՝
Համբոյքներ տո՛ւր սեւ հողերուն ,
Որք ամփոփեն մայրըդ սիրուն :

Յայնժամ ոսկերք քոյ մայրիկին
Կենդանանան , եւ նէ յերկին ,
Բերկրի , օրհնէ ըզքեզ յաւէս ,
Եւ դու ապրիս երջանկաւէս :

ՄԱՍԻԿՈՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Բաց. բառեր. Խանդ, ունայն, վճիռ, անողոր, սիրա-
տենչ, գամ, եւեթ, ուշ եւ ուրուշ, անդրադառնալ, տար, նէ,
նէրա, որոնել, զիրկ, մեկին, քան զքոյ մայր, շիթ, թանալ,
Արծակի վերածեցէր պարզ լեզուով,
Գէթ շողկապները, մակալները եւ նախադրուծիւնները:

125. ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

Մեծ քաղաքի մ'ընդարձակ փողոցէն ծեր եւ հի-
ւանդոտ մարդ մը կ'անցնէր :

Դեղեւելով կը յառաջանար : Իւր վտիտ սրունք-
ներն այնպիսի ծանր եւ անզօր կերպիւ քաշկռուե-
լով կանգ կ'առնուէին , որ կարծես իրենք չէին : Իւր
պատառատուն զգեստները մարմնոյն վրայէն կը թա-
փէին , իւր մերկ գլուխը կրծոցը վրայ կ'իջնար . բո-
լորովին ուժասպառ էր :

Ճամբուն եզերքը քարի մը վրայ նստաւ զլիւ-
կոր, եւ արմուկը ծնգացը վրայ յենած, ձեռներովն
դէմքը ծածկեց. իւր տնէն մատանց մէջէն, ար-
տասուքներ շիթ առ շիթ կը հոսէին չոր եւ գորշա-
գոյն հողին վրայ:

Անցեալ յիշատակներ մտացը մէջ կը զարթնուին.
կը յիշէր . . . :

Կը յիշէր թէ ի՞նչպէս ինքն ալ երբեմն առողջ եւ
հարուստ էր, իսկ արդ առողջութիւնը կորուսած
էր, իւր հարստութիւնն առ հասարակ բաշխելով
բարեկամաց կամ թշնամեաց: Եւ ահա ոչոք ամե-
նէն լքեալ, աւելի փութով բարեկամներէն քան
թշնամիներէն, չունի մի պատառ հաց կրծելու:
Պէտք է ուրեմն մինչեւ իսկ ողորմութիւն խնդրե-
լու խոնարհիլ:

Եւ իւր սիրտը դառնութեամբ եւ ամօթով էր
լցուած:

Իւր արտասուքներն կը հոսէին, շարունակ կը
հոսէին գորշագոյն հողին վրայ փոքրիկ նիշեր ձե-
ւացնելով:

Թանկարծ ականջին ձայն մ'եկաւ որ զինքն կը
կոչէր. վաստակաբեկ զլուիւր վեր առնելով տեսաւ
մի անծանօթ իւր առջեւ:

Հանդարտ եւ ծանր էր կերպարանքը, բայց ոչ
խիտ. փայլուն աչեր, բայց ոչ լուսացայտ, թա-
փանցող հայեացք մը, բայց ոչ դաժան:

Հանդարտ ու միօրինակ ձայնիւ մ'ըսաւ.

— Քու բոլոր հարստութիւնդ բաշխեցիր. չե՞ս
զղջար արդ բարիք ընելուդ:

Ծերունին հառաչանօք պատասխանեց.

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ զղջար, միայն թէ ահա ես կը
մեռնիմ:

Անծանօթը շարունակեց ըսելով.

— Եթէ մուրացիկներ ձեռն չկարկառէին քեզ,
առաքինութիւնդ փորձելու եւ գործադրելու առիթ
չպիտի՞ ունենայիր դու:

Ծերունին այլ եւս չպատասխանեց. անընդ
ընկղմեցաւ եւ խոհուն դիրք մ'առաւ:

— Է՛հ ուրեմն, կրկնեց անծանօթը, հպարտու-
թիւն մի ըներ, ին՝ղձ մարդ, գնա ողորմութիւն
խնդրէ, դո՛ւ ալ ուրիշ մարդասէր անձանց առիթ
ընծայէ ապացուցանելու թէ իրենք ալ բարի են:

Ծերունին վերականգնեցաւ, աչերը վեր յառեց,
բայց անծանօթն աներեւութացած էր արդէն եւ
ձամբուն վրայ, հեռուն, անցորդ մ'երեւցաւ:

Ծերունին մօտեցաւ անոր ու ձեռքն երկնցուց:
Անցորդն արհամարհոտ կերպարանքով մը երեսը
դարձուց:

Բայց առաջնոյն յաջորդեց ուրիշ անցորդ մը, ա-
սի չնչին ողորմութիւն մը տուաւ ծերունոյն:

Եւ ծերունին իրեն արուած ստակով հաց դնեց
եւ այն հացն անքան անուշ թուեցաւ իրեն որ այլ
եւս սրտին մէջ չկար ամօթոյ նշոյլն. ընդհակառակն
խաղաղ գոհունակութեամբ մը լցաւ իւր հոգին:

Աւարժ. Ծերունին որ առաջ ցոյս եւ երջանիկ էր, հիմա...
(ի՞նչ է եղեր): Առաջ իր նմաններուն կը նպաստէր, իսկ հի-
մա . . . : Այսպիսին աւելի արժանի է . . . (ի՞նչ չ'անի):

Նոյնը համառօտեցէք:

Քեռ. վարժ. Ուղղածիզ գծերով զատեցէք նախադասու-
թիւնները, ի՞նչ կը կոչուին պարբերութեան մը անդամները
եւ ինչո՞վ կը կապուին իրարու հետ:

ԴՏԷ՛Ր Ժամանակ ցուցնող շաղկապներ, պատճառ ցուցնող, հակադրութիւն ցուցնող, քաղաքացութիւն ցուցնող, բռնութիւն ցուցնող, ֆանատիկութիւն ցուցնող շաղկապներ: (Տես գործն. Ընթացք Շարադրութեան եւ Վայելչարանութեան, էջ 20, Կանոն 22):

126. ԿԱՐՄԻՐ ԾԱՂԻԿ

Նըստեր կը բանիմ ես մենիկ մնջիկ
Ըսպիսակ ծաղիկ մը — սիրոյ ծաղիկն,
Ճըկոյթ մասս յանկարծ փչ մը խայթեցաւ՝
Եւ ներմակ ծաղիկն ի կարմիր ներկաւ,
Այդ սժգոյն ծաղիկն՝ որ միտ է նըւա՛ղ,
Հիմայ կարմիր գոյնն է առե՛ր, աւա՛ղ...:
Յանկարծ յիշեցի ես զինքն այն ասեմ՝
Զի՛նք՝ որ չի դարձաւ դեռ օտար երկրէն:
Այս ժամուս՝ գուցէ՛ ի՛նքն ալ կ'աւրիւնի .
Արսուր աչքերէս անգուսպ կը հոսի: —
Բայց ինձ քրեցաւ քէ ձի մը կ'անցնէր՝
Եւ վեր ցատկեցի՝ սրտիկս ի յերէր...:
Սիրս էր որ՝ յուզուած՝ ուժով կը զարնէր,
Եւ ինձ իւր ձիուն ոտնասրով կը բուէր:
Իսկոյն մօտեցայ դարձեալ ոտայնիմ .
Բայց աչքէս անժոյժ արցունք վազէին՝
Կայլակ առ կայլակ՝ բանուածփա վրայ
Եւ իրեն հիւսեցին լոգիկ մարգարտեա՛յ...:

Թարգմ.

Թ. Թ.

Բաց. բառեր. Ներկաւ, անգուսպ, ի յերէր, ոտնասրով, ոտայնիմ, անժոյժ, կայլակ, լոգիկ:

Ի՞նչ կը կոչուին սա ձեւ բառերը, կաշրակ առ կաշրակ, գունդ ի գունդ, ցակաւ առ ցակաւ, փոխն ի փոխ, եւլն: ԴՏԷ՛Ր ուրիշ Մակրայակաւ ասացուածներ:

ԴՏԷ՛Ր այս հասուածին մէջի մակրայներն, եւ որոշեցէ՛ք անոնց տեսակը: Քանի տեսակ կ'ըլլան մակրայները (Ժամանա՛ւ կի, եղանակի, ֆանակի, եւլն):

127. ԱՐԻՈՍ ՇԵՐԵՏԻԿՈՍ

Հազիւ թէ քրիստոնէութիւնն երեքդարեան հա՛ւ լածանքէ եւ սարսափելի նահատակութիւնէ ազա՛տուած էր, եւ շնորհազարդ հայրապետներ սկսած էին նոր շունչ առնելով ձեռնարկել եկեղեցական բա՛րեկարգութեանց, եւ Քրիստոսի բազմաչարհար հօտն ի խաղաղութիւն արածել, ահա նոր իմն աղէտ պա՛տուհասի կը հասնէր եւ քրիստոնէական եկեղեցին հիմերէն կը սարսէր. այս աղէտ ծանր էր եւ սոս՛կալի, առաւել քան այն աղէտը զոր եկեղեցին կրեց երբեմն կռապաշտական մոլեգնութիւնէ:

Այս աղէտն էր այն չար աղանդ զոր արծարծեց Ալեքսանդրացին Արիոս, նախ յեգիպտոս եւ պապ ի Պաղեստին: Սա՛ սարկաւազ ձեռնադրուեցաւ Ալեք՝ սանդրիոյ Պետրոս հայրապետէն, որմէ, յետոյ, բա՛նադրուեցաւ կասկած տուած ըլլալով իւր մոլորա՛մտութեան վրայօք: Արիոս ճարտասան եւ զիտուն էր, կրնար եկեղեցւոյ հայրապետներու դասակարգին մէջ մեծ տեղ ու անուն գրաւել, այլ աւա՛ղ որ իւր գիտութիւնն ու ճարտարութիւնը գործա՛ծեց միմիայն քրիստոնեայ խաղաղ ժողովուրդը պա՛ռակտելու եւ եկեղեցին տալնուվրայ ընելու հա՛մար: Արիոս ի սկզբան զղջալ կեղծելով յաջողեցաւ՝ Ակիւղաւ հայրապետէն, (որ Պետրոսի յաջորդած էր), ո՛չ թէ միայն ներում ստանալով արձակուել բանա՛ւ:

դրանքէն, այլ եւ ձեռնադրեցաւ Երէց եւ միանգամայն հրաման առաւ «Քարոզել զբանն կենաց եւ մեկնել ժողովրդեան զԱստուածաշունչ գիրս» Այլ այսքան պատիւք բաւական չեղան Արիսի ամբարտաւան կիրքը դո՛ւ ընել եւ ջնջել ժողորութեան ընծիւղն որ խորարմատ հաստատուած էր նորա սըրտին մէջ:

ՆԱՀԱՊԵՏ

Վարժ. Ո՞վ էր Արիս եւ ինչ էր իւր ազանդին սկզբունքը: Որո՞նք եղան առաջին հայրապետները: Ո՞վ է մեր եկեղեցւոյ հիմնադիրը:

Ի՞նչ ըսել է Քրիստոսի հօտ, կոնապաշտական մոլեգնութիւն, աշակոյ, մոլորաւթնութիւն, բանադրանք, ընծիւղ:

Որո՞նք են եկեղեցական աստիճանները:

Ի՞նչ է եգիպտոսը եւ ուր կը գտնուի, իսկ Պաղեստինը, (հիմա ինչ կը կոչուի):

Ո՞վ էր Պետրոս եւ ո՞ր ժողովրդոց մէջ քարոզեց: Միւս առաքեալները:

Քեք. Վարժ. Ի՞նչ կը դիտէք յեգիպտոս, գլանն, զԱստուծաշունչ գիրս բաւերուն վրայ: Ուրիշ ինչ նախդիրներ կան եւ ինչ հոլովներ կը շինեն:

128. ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

(ՈՂԲ Ի ԴԻՄԱՅ ՄՕՐԿԱՆԵ)

Գարագա՛ւ, զաւակըս, քրեո՛ւառ Մըկրսիչ,
Քեզ ինձո՞ր իշուցին դպրոցէն Փըրկիչ.
Վարժապետին ասանկ պէ՛տք է յոբելեան,
Ապրի՛ն մենձ-աղաներ հազա՛ր, յաւիտեան:

Վարժապե՛ս... Ի՞նչ շուտ ալ կը մոռնան եղբ,
Նրաւն տարուան արդիւնք, ի՞նչ, պարա՞պ տեղն էր,

Զըսեմ, կ'ըսեմ, չըլլա՛ւ. սրբիկըս կ'երի,
Կըսկիծներուս ձեռքը դարձեր եմ գերի.
Զեղչած ամսականին սրէդ կտեցին,
Մաշած կուրծքիդ գինն էր, գինն էր չոր հացին.
Յաւիդ պատճառն ո՞վ էր, ո՞ր մարդ վայրեառն,
Նսքը նսքը, ինձո՞ր գըլուխդ կեան.
Ա՛խ, ան աչք-սնկողներ հացիդ պատառին,
Զէ քէ միտակ խելքդ՝ հոգիդ ալ առին,
Թող բացուի սրտերնին. ցուրտն կծկըսած՝
Հիմա չուցին որբերդ ինչուան ցամաք հաց:

* * *

Գարագա՛ւ, զաւակըս, քրեո՛ւառ Մըկրսիչ,
Քեզ ինձո՞ր իշուցին դպրոցէն Փըրկիչ.
Վարժապետին ասանկ պէ՛տք է յոբելեան,
Ապրի՛ն մենձ-աղաներ, հազա՛ր, յաւիտեան:

Երբ ոտներնին ինկար, ըսին. «Լա՛ւ է լաւ»,
Վա՛խ սըղեկըս, չորնա՛մ. մէկը քեր չեւաւ.
Ինչո՞ւդ պէ՛տք էր արդեօք ըլլալ արունձամ,
Խելք սալ խելքի սըղուն, անխելին անգամ.
Հիմա, քիչ մը ուշկեկ, չիչեմ ի՞նչ խելք է,
Գըրող կարդացող մը ելեր՝ քեզ կ'երգէ.
Զո՛ւգեր, իրար մ'անցնիք ծընողք, աշակերտ...
Զելլե՛ք սըղուն կանգնէք արձան հրաշակերտ.
Վարպետնուդ ողջութեան՝ արժէք գիտցէք,
Նսքը դպրոցները կարգաւ կը գոցէք.
Վարժապետ չէք գտներ. — ո՞վ մեռնիլ կ'ուզէ,
Ո՞ր խենդը գիտնալով մահուան կը վազէ:

* * *

Գարագա՛ւ, զաւա՛կըս, բրեռ՛ւառ Մըկրսիչ,
Քեզ ինձո՛ր իշուցին դըպրոցէն Փըրկիչ .
Վարժապետին ասա՛նկ պէ՛տ է յոբելեան,
Ապրի՛ն մենծ-աղաներ, հազա՛ր, յաւիտեան :

Ա՛յս էր վարձոգ, որդեա՛կ, հագնիլ հրնոտի,
Զըրկանք է խենդեմալ, մեռնիլ անօթի .
Փուճ սեղ դռներն ինկար ձուներուն, բուլին .
« Կորի՛ր սրկէց » ըսին, երեսիդ բուլին .

Հա՛, զաւա՛կըս, աս էր, ըսիր, չի գիտցայ,
Ականջըս չը մտաւ, ի՛նչ շուտ ալ մոռցայ,
« Ա՛յս, մարի՛կ, կ'ըսէիր, վիճակնիս աս է,
Աս մերին քաւածը պատիժ չէ՛ դաս է .
Երբ որ խօսինք խօսինք՝ բոխերնիս խոցուի,
Ամէն դուռ երեսնուս մէկէն կը գոցուի
Ծակաչփին, չըսեսին կ'ըլլանք աչի փուռ,
Կա՛մ կ'իյնանք կը մեռնինք, կա՛մ կ'ըլլանք ապուռ » :

* * *

Գարագա՛ւ, զաւա՛կըս, բրեռ՛ւառ Մըկրսիչ,
Քեզ ինձո՛ր իշուցին դըպրոցէն Փըրկիչ .
Վարժապետին ասա՛նկ պէ՛տ է յոբելեան,
Ապրի՛ն մենծ-աղաներ, հազա՛ր, յաւիտեան :

Աւսարհն գըլխուս նեղ է, ի՛նչ կ'ըսեմ չիյսեմ,
Ես իմ ազգիս մենծեր ո՛վ եմ որ դասեմ .
Գիտեմ լեզուիս Տըլի, ցընդեր եմ պառաւ,
Ի՛նչ ընեմ, ձեռքս չէ, Տըղեկըս մեռաւ .
Ա՛յս, Տըղեկըս մեռաւ, չունիմ մըխիթար,
Զունիմ հանգըսուքիւն, չունիմ դուլ դադար .

Կեանքն արցունքի գինով ետ առնել կ'ըլլա՞յ,
Զաւկին մօտեցողը մինչեւ ե՛րբ կուլայ .
Ասուա՛ծ, քուկդ էր Տըղաս, ալ հերի՛ք լացի,
Քու խեղճդ աւելի ես չեմ խելացի .
Մըխս ուրախութիւն դուն Տըլի, դո՛ւն առ,
Ներէ՛ գանգասներուս, մայր մըն եմ բրեռուառ :

ՄԵՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Քաց. բառեր. Ի դիմաց յոբելեան, վայրերան, թեր ել-
լել, արուսթամ, արձան, հրաշակեհ, գրկանք, ծակաչք, աչ-
քի փուռ, ցնդիլ :

Վարժ. Գէտք այս հասուածին մէջէն ժողովրդական - ըն-
տանի ոճերն ու ասուածները, եւ ջանացէք զնել անոնց
սեղ գրական ձեւերը . ինչպէս, գրուիդ կերպն — (մահուանդ
պատճառ եղան), թող քացուի արտերնին, — (թող գոհ եւ ու-
րախ ըլլան), եւնի :

Վարժ. Ո՛վ է այս ողբն ըսողը եւ որն վրայ, Ինչո՛ւ, Ինչ
եղած է Տղան : Ի՞նչ ընել պէ՛տք էր այս խեղճութեան չմաս-
նելու համար զինքը :

Քեր. վարժ. Գէտք ստորագիծներն :

129. ԶՄԵՌՆ ԵՒ ԳՈՒԹ

Ո՛չ եւս է գեղեցիկ եղանակն : Զմեռն հասած է
արդէն եւ քնութեան մէջ ամէն ինչ փոխուած : Ա-
մայութիւն եւ սուգ կը տիրեն ամենուրեք : Տխուր
է երկնից ճակատն . ոչ եւս կը ժպտի մեզ կապոյտն
եթերին, եւ հազիւ երբեք արեգական մի քանի մո-
լորուն ճառագայթք, մոռլլ ամպոց շղթայներէն
խուսափած, կու գան սուգ ցոլք մի արձակել երկրի
մահատիպ երեսին վերայ : Ծառք, անգարդ անսա-
ղարթ, կը կենան մերկը, ժանտատեսիլք, նման

ուրուականաց, տարածելով դօս ու կմախացեալ բազումներ :

Ո՛ւր է զեփիւռն որ երբեմն նոցա տերեւոց զիրկը կ'օրօրէր եւ կը յօրինէր բիւր երգեր մանկական : — արդ օդոց ասպարիզին մէջ կը սուրան եւ կը մանչնն մոլեգին հողմունք հիւսիսոյ, եւ կը չչեն վիշապաձայն ծառոց չոր ոստոց մէջ եւ կը փոթորկեն զայերս եւ զծով : Թառամած են դալարիք, խամրած են ծաղկունք որք երբեմն, մինչ կենդանի եւ առոյգ էր բնութիւնն ամենագեղ, ականակապ կը զարգարէին նորա պատմութեան հարսանեկան : — մի սպիտակ պատան կը ծածկէ այժմ իւր սառուցիկ անկենդան մարմինն : Ոչ եւս առուակաց արծաթափայլ ալիք կը սողոսկին մանուածաւալ համայր տալով սիրողաբար՝ կանաչագեղ խոտոց ու ծաղկանց : — սառնամանիք կը կաշկանդեն նոցա մանրիկ ոտներն, եւ կը լռէ իւրեանց կարկաջն անոյշ եւ հեղիկ : Վաղուց արդէն լռած է դալային թռչնոց որք թռած են դէպ ի ջերմին կլիմաներ : — սեւափետուր ագռաւուց երամք միայն կ'անցնին մերթ օդոց մէջէն՝ լսելի իւրեանց կռիւքն ընելով :

Մարդիկ այլ թողած են լեռներն ու ձորեր, դաշտերն ու անտառներ, թափուր են ծովափնեայ ձեմիլիք, թաւուտներու խորէն չլսուիր ձայն զուարթ պարուն, եւ ոչ երգ արեաց վերայ ոստոստող սիրուն մակոյկներէ : Մարդիկ այլ եւս միայն ստիպողական պիտոյից համար կ'ելնեն դուրս իւրեանց սններէն : Վառարանն իւր շուրջ կը համախմբէ ընտանիքն ողջոյն, պապն ու հանին, հայրն ու մայրն եւ մանուկներն, այդ թռչունք ընտանեկան յար-

կին, եւ ձմեռնային երկար գիշերներու տաղաւակն կը մեղմի անցելոյն յիշատակներով կամ ապագային խորհուրդներով :

Աւա՛ղ, սակայն, քանինե՛ր կան որք ձմեռնային գիշերոյ այդ սառուցիկ ժամերուն մէջ կը հեծեն նօթի, եւ մերկ, եւ մթին : չունին հաց, չունին ջերմութիւն, չունին լոյս, այսպէս պաշարունակ երեք ճիւղերէն որք կը լլկեն գնոսա չարառած երեք ճիւղերէն որք կը լլկեն զնոսա չարատանջ — Քաղց, Ցուրտ եւ Խաւար : Մինչդեռ ձորին համար նոր հաճոյից մի շար կը բերէ ձմեռն, մի պատուհաս է այն անանկին համար :

Ժամն է այս գթոյ, ի՞նչ հարուստ : փութա՛, փութա՛ յօգնութիւն այնոցիկ ոյք կը տառապին : փութա՛ ձեռն կարկառել առ նոսա եւ մասն հանել նոցա այն բարիքներէն զորս այնքան առատ թափած է երկինք քո վերայ : Օգնէ՛ հիւքին, որպէս զի երկինից օգնութիւնն հանգչի յաւէտ քո բնակարանի վերայ, եւ կրակն չմարի բնաւ քո վառարանի մէջ . . . :

Բ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Վարժ. Ի՞նչ բնէ է. Ոչ եւս է, Տխուր է երկնից ճակատն, Ոչ եւս կը ժպտի մեզ կապոյտն եթերին, Մոլորուն ճառագայթ, եւլն. եւլն. Բացարեցէք այս կարգի աստեղիներն :

2. Հասուածը նորէն գրեցէք պարզ լեզուով, գրաբարածէն հոլովներն պարզ աշխարհաբարի դարձնելով :

3. Հասուածն համառօտեցէք :

4. Գտէք եայ եւ ուս մասնիկներով բառեր : (ինչպէս ծռ. վարկնայ, բառաւ, եւլն.)

130. Տ Ե Ն Զ

Մէկն ալ ա՛յն է հոգւոյս անքիւ սենչեւուն
Որ իմ աչքով սեսնեմ յոյզը ջրեւուն —
Այեկոծուող ովկէանի մի տագնապ .
Անեղագոյ կոհակները լեռնաչափ
Բարձրանային միմեանց վերայ անդադար
Եւ մերիկը անոնց վրայ սասկանար . . . :
Եւ դիտէի ժայռի գրբլսն ես կանգնած ,
Երբ հողմակոծ կոհակները մոլեգնած՝
Մինչեւ երկինք փրփուր ու ջուր ցայտէին
Եւ ռոնալով բարձր ափերուն զարնէին ,
Եւ խորսակուած , օրհասական հեծձանքով ,
Հեռանային խաղաղացած յորձանքով .
Եւ խուլ ձայնիւ մըռնչելով՝ նորէ նոր
Բարձրանային յաղջամղջին հեռաւոր ,
Նո՛ր ամբոխմունք , անհատ կըռիւ զայրագնած . . .
— Եւ նայէի ժայռին զագաթն ես կանգնած :

- Վարժ. 1. Արձակի վերածեցէք .
2. Որոշեցէք պարզ, բարդ եւ անանցեալ բառերը .
3. Գտէք սեռի եւ քնուածեան խնդիրները .
4. Ի՞նչ է կախման կէտը եւ երբ կը գործածուի :

ԱՌԱՎ. — Գրելխուն մէջ խելք ունեցողը
Խելքը իրեն կը պահէ .
Գրելխուն մէջ խելք չունեցողը
Օտարի խելք կը ծախէ :

131. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԻ ՊԱՅՄԱՆԸ

Մամուռ թէ կաղնի , մացառ թէ ծաղիկ , բնու-
թեան յամր ու երկարատեւ յղացումին տաժանելի
պատրաստութեան արդիւնքն են : Ամէնն ալ բնու-
թեան շարունակական անդուլ խնամքն ու աշխա-
տանքն ունին իրենց վրայ : Հովը արգասաւրեր հուն-
տերը պիտի տանի զուգաւորել , անձրեւը կենսա-
կան հիւթով պիտի լեցնէ արմատները , արեւը պի-
տի շռայլէ իր բեղմնաւոր ճառագայթները : Ամէն
զօրութիւնները , ամէն տարրերը պիտի միաւորին
յառաջ բերելու համար ամենաչնչին տունկէն մին-
չեւ յաղթարեւծ ծառը , հողին երեսը աննշմարելի
շիւղէն մինչեւ գեղափթիթ ծաղիկը : Անոնց վերջ-
նատիպ տեսքին առջեւ , չկարենաս թերեւս որոշել
թէ ո՛ր տարրն ի՛նչ չափով իր մասնակցութիւնն
ունեցած է՝ այդ արդիւնքը յառաջ բերելու համար ,
այլ ապահովապէս բոլոր այդ թաքուն զօրութիւն-
ները միացած՝ իրենց որոշ ու կանոնաւոր ազդե-
ցութիւնն ի գործ դրած են :

Մարդկութեան ու ընկերութեան մէջ նոյն ներ-
գործութիւններն ու նոյն արդիւնքները : Ո՛չ մէկ
իրողութիւն , ո՛չ մէկ երեւոյթ , մտածելու ո՛չ մէկ
կերպ , զգալու ո՛չ մէկ եղանակ , ո՛չ մէկ ընկերա-
կան արտայայտութիւն , որ յանկարծական ու ինք-
նաբուր չանգամանք մ'ունենայ : Այդ ամենը , յա-
ռաջ գալու համար , թաքուն բեղմնաւորում մը ու-
նեցեր է , մեզմէ ծածուկ՝ անտեսանելի արգասաւո-
րում մը : Հազարաւոր մանր ու մեծ ազդակներ ,

բազմապատիկ ներդրութիւններ, խառն ի խառն
ուղղութիւններ, ընդդիմադրող հոսանքներ միա-
ւորեր են արտադրելու համար այդ երեւոյթներն ու
այդ արտայայտութիւնները: Հիմակուան մացառը
անցեալին հունտին արգասիքն է, այս օրուան ծա-
ղիկը՝ երեկի սերմին ծլարձակումն: Բնութեան՝ որ-
պէս մարդկութեան մէջ, ոստումներ չի կան, աս-
տիճանաւորումը եւ շարայարութիւնը՝ գերազոյն օ-
րէնքն է որ կը վարէ ամէն բան:

Ասոր համար է որ, երբ անցեալի ու ներկայի
բազմապատիւներ կ'ըլլան, ու նորեր կը գտնուին
որք հիններու հետ ամէն ժառանգութիւն ու կապ
ուրանալ կ'ուզեն, եւ հիներ՝ որք նորերուն գոյու-
թիւնը ժխտելու կ'եղեն, սխալ սկզբունք մ'ի գործ
կը դրուի որուն հետեւանքը սխալ պիտի ըլլայ հար-
կաւորարար: Բնական կամ ընկերական երեւոյթը
զոր մենք այսօրուան արդիւնք կը կարծենք, երէկ
կար արդէն, մեր շուրջը, մեր վերեւ, մեր քովը.
յանցանքը մե'րն է, եթէ մեր աչքերը պէտք եղածին
չափ խորազննին չեն եղած զայն առաջուց տեսնե-
լու համար:

Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

Վարժ. 1. Համառօտ կերպով բացատրեցէք հաստատուն
խմայսը:

2. Ուղղեցէք նախադասութեանց տեսակը (գլխաւոր, երկ-
րորդական, միջակեալ, եւլն):

ԱՌԱՎ. — Տըգէտ ես ու խոնարհ եղա՞ր
Գիտունի չափ պատիւ ունիս,
Գիտուն ես ու հըպարտ եղա՞ր
Տըգէտին չափ պատիւ չունիս:

132. Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Յերկնից իջնեն գուսան գարնան,
Երգել աղու քնարերգ փառաց.
Սոխակ, սարեակ մրմնջածայն,
Արձագանգ քան սիրոյ հովսաց:

Սուրան Զեփիւռ եւ Ալիգէ,
Նոնեաց մէջէն սօսաւելով.
Եւ բերեն բոյր լեռնէ դաւէ,
Սիրոյ սրտից ներշնչելով:

Սիրուն բըլուրք հովսաց հեռին,
Պըչրանք հագեր են դրախտի.
Եւ փափկանիւս թաւով անգին,
Կը պարտեն աչեր ծաւի:

Վարդ, շահալըակ եւ մանիշակ,
Թաւ բրփոց մէջ ծիլ ծիլ փքքին.
Եւ դէմ առ դէմ նախանձունակ,
Ու սիրանազ գեղով մրցին:

Անդ սիրահոս վտակ արձաքի,
Խաղան ի ծովի եւ թաւալցուր.
Յորոց առնուն ծառաւ սրտի,
Ուլն ու ամիկ հարակաւոր:

Աս երազուն պուրակ վտմ,
Զով շրթով մեզ պարածածկեն.
Եւ բիւր թռչնոց սիրոյ եղմ,
Հանդէպ երկնի կը ներկայեն:

Երկնի ցօղով կրլոր, կայծոս,
Փայլ քան արօտ սիրելավայր.
Ուր կը դիմեն հոգիք կարօս,
Առնուլ շունչ մի զըւարթարար:

Ո՛հ, այս ի՛նչ շնորհիւ եմ, ո՛վ Աստուած,
Ձորս յերկնից մեզ քառ յոքնազան.
Թռչունք, հովիւ իսկ, խոխոջն ալեաց,
Երգե՛ն, երգե՛ն փառֆոյ յաւիտեան:

ԱՊՌԻԼԱՐԴ

Բաց. բառեր. Գուսան, տղու, քնարերգ, Ջեփիւռ, Ալի-
գէ, սօսաւել, պչրանք, պարարեկ, ծաւի, ճարակաւոր, երա-
զուն, սիրելավայր, յորնազան, խոխոջ:

Վարժ. Գէթ անարկայից ծայնեւ, ինչպէս առուակին
խոխոջը, ծաւերուն սօսաւելնը, ծղիւնին երու ճունչիւնը, ելն:

Վարժ. Արծալի վերածեցէր:

133. ԴԱՇՆԱԿԻՆ ՄՕՏ

Դաշնակին նախաբարբառ մըմունջը կը հրաւի-
րեն ի լուր երկնային երաժշտութեան. ի խուց անդր
կը փութան սիրօղը գեղեցկին: Շորենի մեռելական
նուազն է սկսած, մահանուազ անմահ դաշնակու-
թեամբ, գերեզմանական եւ զրախտային միանգա-
մայն: Եւտերպէ մուսայ թուի լինել՝ չնչած ի սիրտ
Շորենի, որպէս երբեմն Աստուած ի սիրտս մարգա-
րէից: Ամէն ոք յակճիռս կայ ի լուր՝ ոչ իսկ իշխե-
լով շունչ առնուլ. զիւրաճապուկ ճարտարիկ մա-
տանց տակ ո՛չ եւս է դաշնակն գործի ինչ նիւթե-
ղէն. ոգի մ'է երկնաւոր, շունչ երկարօղի, որ կը
մոգէ, կը դիւթէ, կը վերացնէ, կը յափշտակէ: Շո-

բէն անդ մօտ է, մեծաշուք եւ պատկառելի. իւր
կիսանդրին որ գետեղուած է դաշնակին վերեւ՝ գող-
ցես ոգի կը զգենու նորոգ կենդանութեամբ, աստ-
ուածեղէն ինչ մը կը շողայ ի նմա. իւր հոգին՝ հոգ-
ւոց կը խօսի, իւր սիրտն՝ սրտից կ'ազդէ. ո՛չ եւս
կը թուի կալ ումեք յանձուկ ինչ խցկան, ո՛չ եւս
ի մարմնի. հոգի դարձած են ամենեւեմն՝ գերա-
գոյն խանդիւ զգածեալ համակ, արծուոց թեւեր
առած կը ճախրեն բարձանց ի բարձունս անհո՛ւն
հիացմամբ զեղեալ. ո՛չ եւս է տեսանել մարդն գեա-
նաբարչ. երկնից մէջ եմք՝ երանաւէտ գաւառաց
թեւաւոր էակք, հրեշտակաց զուգականք: Անո-
ղորմն Շորէն, այն խորին զմայմանց մէջ, անսպառ
արտօսը կը խլէ յաչաց. կը մնջէ, կը մըմնջէ. իւր
չնչոյն խաղալիկն եմք. մեր զիւթեալ յափշտակեալ
հոգւոց չգիտեմ որպիսի՝ աւելնով կ'ազդէ անարիւն
հիացումն հաչելով, հառաչելով, կոծելով, ողբալով,
մըմնալով, գոռալով եւ ծաւալելով ի խորին խորս
սրտից՝ գեղեցկին զգացումն եւ բարւոյն տեսչն աստ-
ուածամերձ...

Ընդունա՛յն կը փորձեմք չիջուցանել մեր սրտից
հուրն՝ զգլխիչ զինւոյ բաժակաց մէջ. ոչինչ երկրայ-
ին կարէ մարել հուրն այն երկնաւոր: Կը թուի մեզ
թէ կը թրթրան գեռ այերք ի լսելիս մեր ի քաղց-
րաճայն մըմունջն Շորենի, եւ դեռ ընդ երկար չպի-
տի փարտափ պատրանքն այն քաղցրիկ:

3. Գ.

Վարժ. 1. Ի՞նչ է երաժշտութիւնը, դաշնակը, Ո՛վ է Շո-
րէն: Ըսէր ուրիշ երգահաներու անուններ:

2. Հասուածը պարզ աշխարհաբար զերածեցէր:

3. Սա բառերը գործածեցէք մէյմէկ խօսքի մէջ իբր
սէր բայի, իբր սեռի խնդրի, իբր բնութեան խնդրի. (սրա-
կան, բացառական եւ գործիական հոլովով) եւ իբր յատկա-
ցուցիչ:

Դաշնակ, խուց, Շոքեմ, մարգարէ, շունջ, գաւառ, գիւնի,
քաժակ:

134. ՊԻՏԻ ԲԱՂՁԱՆՔ

Անհունն առաս իւր պարգեւներ
Թող սարածէ՛ մանկանց վերայ,
Թագաւորեն քող Գուր եւ Աէր,
Սուգն աշխարհէս անհետանայ:

Սակայն որչափ ունիմք մենք կեանք

Պիտի բաղձանք:

Արհաւիրներ կենայ շաւղի
Թող հարքանան այսուհետեւ,
Եւ մահաբոյր հողումնք սաւղի
Քաղցր ձայնով հնչեն քերեւ:

Սակայն ուխտած ենք՝ քանի կանք

Պիտի բաղձանք:

Մեր մանուկը՝ Պայրըն, Հովեր
Թող դառնայ իւր ծնած օրէն,
Իսէական հետեւութիւններ

Մարդկութիւնը քող որորեն,

Կրկին ունիմք մենք նոյն յարգանք

Դէպ ի բաղձանք:

Թո՛ղ մեր առաջ եղեմական
Անյայտ դռներ յանկարծ բացուին,
Եւ թեմամիք երջանկութեան
Մենքն ի հող, տարալուծուին:

Բայց չի մեռնիր մեր այս տարփանք:

Պիտի բաղձանք:

ՎԱՐԱՆԴՋԱՏԷ

Վարժ. 1. Գտէք հոմանիւսները. Անհուն, Թագաւորել,
սուգ, աշխարհ, անհետանալ, բաղձալ, արհաւիր, շաւղի,
հարձանայ, սաւղի, իսէական, հեշտութիւն, անյայտ:

2. Ո՞վ էր Պայրըն, Հովեր:

3. Արձակի վերածեցէք:

4. Որոնք են կէտադուծեան նշանները:

135. ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆՔ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՇԱՀՆԱՋԱՐԵԱՆ (*)

Որպէս ի Ռուսաստան՝ նոյն եւ ի Պոլիս, Շահ-
նազարեան Վարդապետ ամենախորին տպաւորու-
թիւն մը կը թողուր իւր պերճախօս եւ իմաստա-
լից քարոզութիւններով, զլիաւորապէս ի Ղալա-
թիա՝ ուր քարոզիչ կարգուեցաւ, եւ ապա ի Խա-
զիւղ: Մայրաքաղաքին մօտակայ եւ հեռաւոր ամէն
թաղերէն՝ ժողովուրդը գունդագունդ կը վազէր այն
սրբաւայրն՝ ուր պիտի խօսէր հայ Ոսկերեքանը: Ա-
կանջալուր ժամանակակից անձինք կը վկայեն թէ՛
այս Աստուածընտիր Բարունին իրաւիսի հմտութեամբ

(*) Կ. Վ. Շահնազարեան, հիմնադիր համանուն Վարժա-
րանին որ ի Խազիւղ Կ. Պոլսոյ. Ժնաւ 1814ին Պարսկաստանի
Հախասան քաղաքին մէջ:

եւ ո՛ր աստիճան պարզութեամբ կը խօսէր՝ զիրկ-
ընդխառնելով կրօն եւ իմաստասիրութիւն։ Կը յի-
շեն զինքը լսելու բաղդն ունեցողք թէ ո՛րքան բե-
ղուն եւ հոգեզմայլ ոճով կը ճառէր աստուածաբա-
նական ամենէն բարձր, ամենէն կնճռոտ եւ ամե-
նէն վսեմ նիւթոց վրայ՝ առանց զերասանական ձե-
ւերու եւ կամ բառական սեթեւեթի։ Ոսկեղէն ծո-
րակ մ'էր գոգցես՝ ուսկից հեշտին եւ մեղմօրէն կը
հոսէր իմաստ եւ հոգի, միտք եւ զգացում։ Ազ-
նուականն ու ռամիկ, ուսեալն ու ագէտ հաւասա-
րապէս՝ ամէն անգամ նոր բան մը կ'ուսանէին Շահ-
նազարեանի խօսածներէն, իրենց միտքն ու հոգին
կաշկանդող կապանքներէն մաս մը թողլով կը մեկ-
նէին եկեղեցիէն՝ աւելի ազատ շունչ մ'առնելով։
Ի մի բան՝ եկեղեցին զպրօցի վերածած էր Շահնա-
զարեան, քարոզութեան եղանակին մէջ նոր բա-
րեշրջում մը ներմուծած՝ կը փափաքէր կրօնը իւր
նախկին պարզութեան վերածել, նախապաշարում-
ներն ի բաց մերժելով՝ կրթել ժողովուրդը բուն
քրիստոնէական բարոյականով եւ օժտել զայն մտա-
ւոր դաստիարակութեամբ։ Իւր այս վսեմ նպատա-
կին կարենալ համեւելու համար՝ Շահնազարեան կը
քարոզէր եկեղեցւոյ բեմէն, կը խօսէր ընկերու-
թեանց մէջ եւ կը գրէր հանապազ։

ԳՐ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Վարձ. Այլեւայլ գրուածներ, արձակ թէ յանգաւոր, իրենց
նիւթին եւ իմաստին համեմատ, կը կոչուին, 1. Առակ կամ
առասպել, առած, յեպ, նկարագրութիւն, կենսագրութիւն,
ձառ, դախանակաւ, նամակ, երգ, գեղոն, ելլն, ելլն։

Բոլոր թէ ասոնցմէ որն է 135րդ հասուածք։

136. ԱՌ ՈՄՆ ՄԵԾԱՏՈՒՆ (*)

Դարպաս ունիս դու հոյակապ՝ ծովուն յեզեր,
Նըկարակեք ոսկեդրուագ են ձեղուններ.
Շըբեղաշուփ կահ եւ կազմած կը զարդարեն,
Քո դահլիճներ զոր պերն օրոց կը յասակեն.
Ամենուրեք կուն ըսպիսակ, ազնիւ պորփիւր,
Ոսկի, արծաթ, սնդուս, քաւիշ, նոխուրիւնք բիւր,
Հըրաւակեք գործք հարսարաց՝ պակեք արձան
Կը զօռնեն աչկն, ու գլխոյն պըտոյն կուսան։
Ապարանիդ կունակն, ի ձեւ ամփիքաւեր,
Կը բարձրանայ յարկ յարկ պարսէզ մինչեւ յամպեր,
Աստ անհառակ նըսեմասուեր, անդ աւագան
Ուր գոյնգոյն վըսառ վըսառ ձկունք խայտան,
Աստ մըգանսան, բազմաբուրեան կայ՝ անդ ծաղկոց.
Ասղին կանգնի խորհրդալից հեռ հովանոց,
Անգին ձմերոց մի՝ ջերմասէր ճնկոց փափկիկ
Ու հոս ու հոն կան դիցունեաց մերկ խմբանդիք։
Սիրաժըմիս յաւերժհարսանց իբրեւ մի բոյլ,
Անցնիւր տարբեր երգ բերելով հանոյից հոյլ,
Բոլորսիքդ ոսկի ժամուց կը դառնայ պար
Քեզ ճննելով՝ երգ շոյելով տարփողաբար։
Ամէն ազգէ, ամէն սեռէ ծառայից գունդ
Ակնարկութեանդ ի սպաս մընայ միշտ սրաքունդ.
Հացկասակաց դասակ շուրջըդ կը դեգերի,

(*) **Ծան.** Կը ցաւիք որ հաւարածոյիս անծուկ էջերը չեն
ներեր՝ Պէրպէրեանի այս գեղեցիկահիւս ու պերն նկարագրա-
կանը ամբողջ ղեւել. Կը յուսանք թէ առիթ կ'ունենանք ուրիշ
հաւարածոյի մը մէջ ամբողջովին ներկայացնել զայն։

Մեր ի բերան, խնկաման յափ, դրամիդ գերի,
 Եւ երբ ուզես՝ քաղցրահայեաց սարփունիներ
 Թեքեւաֆալ կու գան զիւրեանց բնծայել սէր:
 Բազմախորհիկ նոխ սեղանէդ, ուր յանձնիւր հառ
 Ընտանիքի մ'ամսեայ պարէնը կուլ կու տաս,
 Կը գըլորիս խաղի սեղանն առ ի փորձել
 Թէ քեզ արդեօք հաւատարիմ բախսդ է մնացե՞լ,
 Կամ տարածուիս ի պերն գահոյս, եւ խեղկասակ՝
 Հսպքանոց շարժէ ծաղուդ մեծ աղաղակ.
 Ընդոս ցասքես իբր ի խոհէ յանկարծական
 «Շուտով պատահուս քող մակոյիք կամ կառքն ըլլան»:
 Եւ քառածի շանջոյն մէջ՝ սէգ ընկղմած՝
 Ընդ բազմամբոխն անցնիս, քոչիս կայծակնաւալաց,
 Կամ շոգեշարժ քեքեւ ի կուր արեւաւառոյր
 Դիմես յափն այն ուր նոր հեծեցիք կոչէ քեզ բոյր:

ԱՐԱՅ (Ռ. Յ. Պ.)

Բաց. բառեր. Դարպաս, նկարակերտ, ոսկեդրուագ, կուճ, պորփիւր, ծառար, զօշօշել, ամփիթասք, նսնմասունք, վատ, դիցունի, խմբանդի, յաւէրժհարսն, քծնիլ, տարփող, մնալ ի սպաս, հացկասակ, գահոյր, խեղկասակ, հսպանք, ծաղր (ծաղու) ընդոս, խոհ, սէգ, կուր, բոյր:

Վարժ. 1. Խումբ նշանակող բառեր՝ գրեցէք. ինչպէս ձուկերու վտառ, աստղերու բոյլ, խորհրդոց՝ զգացմանց՝ հաճոյից հոյլ, եւլն:

2. Ձնշեցէք վերադիրները:

3. Արձակի վերածեցէք, ջանալով պահել բնագրին գեղեցկութիւնն ու ազդուութիւնը:

ԱՌԱՎ. — Մի՛ թքներ երկինքն ի վեր,
 Թուքը հակադէպ վերան կուգայ.
 Մի՛ յանդգնիր զլիւնէդ ի վեր
 Խելքդ միտքքդ չուտ ման կուգայ:

137. ՖԱՍՈՒԼԵԱՃԵԱՆ

Հին նաւապետ մը որ հոյակապ նաւու մը հրամանատարն եղած ու երկար տարիներ վարած է զայն մեծ ծովերու վրայ. ահեղ փոթորիկներու կուրծք տուող ճարտար վարիչ մը՝ որուն երեսունը միայն, կամրջակին վրայ, նախապաշարման մօտեցող բերկրութիւն մը կը պատճառէր երեւմն նաւորդներուն, իր անունը մեծագոյն հրապոյրն էր զոր կ'ազդէր: Եւ ահա, նաւ ու նաւատար կը խորտակին, կը կորսուին օրին մէկը: Ծովեզրէ ծովեզր՝ աստանդական յաճելով՝ մեծ նաւապետը կը դառնայ իր նաւահանգիստը: Ո՛չ մէկ հրամանատարութիւն, ո՛չ մէկ նաւ. ամէնքն ալ իրենց տէրերն ունին. բայց վարպետը որ չկրնար ապրել տոանց ծովու, կը գտնէ լքուած փոքրիկ նաւ մը խորչի մը մէջ, խարխուլ իրանով, փետեկտեայ առագաստով, առանց նաւազի, առանց կազմածի. կը համախմբէ քանի մը տղաքներ, որոց «նաւազ» անունը կուտայ, կը մարդէ զանոնք, իր դողդոջ բայց վարժ ձեռքին մէջ կ'առնու զեկը եւ ահա բաց ծովուն վրայ է վերստին, յամառ արիութեամբ: Երեսուն տարուան գործունէութիւնը, զոր ալիքներն առած տարած են, նորէն պիտի սկսի: Եւ անոնք որ կը

Ծան. Այս նկարագրեց պատառիկը գրուած է մեր համբաւաւոր գերասաններէն Թ. Ֆասուլեանցեան էֆէնտի Պոլիս վերադարձին եւ նոր խումբ մը կազմակերպելու ձեռնարկին առթիւ, որ սակայն տեսականութիւնն ու յաջողութիւնն չունեցաւ զժողովրդագէտ:

յիշեն իր երբեմնի փայլուն օրերը, տեսնելով հիմայ
խարխուլ նաւուն տատանումներն ու նաւաստիներ-
ըուն վարանոտ շարժումները, փոխանակ հեգնելու՝
կ'արգահառին, ու կը հիանան վարպետին համբերա-
տար ոգւոյն վրայ, զգալով մանաւանդ թէ ծովու
սիրոյն չափ, կեանքի պէտքերն ալ մղած են զինքն
այդ գերագոյն փորձին :

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ.

Վարժ. Բացարեցէք թէ քնչ է թասոն, դերասան, թաս-
րերգութիւն, սղբերգութիւն, կասակերգութիւն, գաւեշ,
գուսաներգութիւն, նուագահանդէս, պարահանդէս կամ
կայթառօն, դաշահանդէս, եւլն, եւլն:

Ի՞նչ տեսակէ է այս հասումը:

Նկարագրեցէք նաւ մը փոթորկի բռնուած :

138. ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Հուսկ մեղմանայ ամէն շրտինդ
Գիշերական մըռայլից տակ .
Զաղու նըւագ բոլու դաւնակ,
Մանկան մըրափ գայ, չէ՛ թէ խիհնդ :

Այս լուռ մըքան մէջ՝ միայնակ՝
Յանախ հոգիս հսկէ արթուն,
Ոյր մըմջոց, յուզմանցն անհուն
Տայ արձագանգ ժամուց հնչեակ :

Հնչեա՛կ — խօսուն ինձ մտերմիկ,
Երբ միտն դարուց այն անյասակ
Կը սուգանի ալեացը տակ
Նա ինձ կ'ըսէ. Դիտէ... այժմիկ :

Եւ այս մըքան մէջ լուռ ու մունջ
Պերն վեհութիւն գտնեմ ես լոկ,
Զասեղաց բոյս հաստաւ ու կոկ
Յանհունութեան անձայր անունջ :

Անյասակ վիհ մը դարերու
Ուր ժամբ բոպէք միշտ փախուտ տան,
Զինչ կոհակներ մեղմաստաւ
Հողմեն քեռով յափուսն ծովու :

Բաբէ՛, ընդ փոյք եւ յանապար
Գրլին տարիք, իսկ զի՞նչ աւուրք,
Փոխին լալկան երգի հեշտալուրք
Իսկ մեր կոչում չունի տըպար :

Կոչո՛ւմ վսեմ. — ժամանակին
Այս սանդուխտիւր անաւեր,
Ոյր ասիճանք են տարիներ
Պիտի ելլենք մինչեւ յերկին :

Սակայն բազումք այս ուղւոյն վրայ
Զունին նըրագը լուսաբուխ,
Առանց որոյ եւ այս սանդուխ
Լարուած ոտայն մ'է խաբեբայ :

Այլ Դո՛ւ, Յիսուս, դո՛ւ ես միշտ լոյց
Որպէս արփին անդր ի կամար
Յաւիտենին դարուց համար
Մեր վախընքաց զուղին տալ ցոյց :

Անցնին տարիք, քաւալի դար
Դու բազուկներդ դեռ կարկառես,
«Մանրաբեռնեալք, եկա՛յք առ իս,
Բաց յինէն չիք այլուր դադար:»

Երբ մեր յոյսերն ելլեն դերեւ,
Զի ոչինչ նոր չիք յաշխարհի,
Ճարպիկ պատիր մ'է նո՛ր Տարի,
Ամէն ինչ նո՛յնն է արդարեւ:

Դո՛ւ, ի՛մ Յէսուս, «Հովի՛ւ բարի»
Ուսուցանես սիրովդ անգին
«Նոր երկիրը եւ նոր երկին»
Հո՛ն կայ, կ'ըսես, լոկ ՆՈՐ ՏԱՐԻ:

3. ՏԱՅԱՏԵԱՆ

Բաց. բառեր. Հուսկ, շոինդ, մուսլ, մրափ, հնչեակ,
պերճ, լոկ, կոկ, անունք, գինչ (գերդ, գտեփ այս բառին միւս
հոմանիշներն ալ) գլիլ, լալկան, շպար, լոյց, դերեւ ելլել:

Աւարժ. 1. Այս բառերը գործածեցէք մէյմէկ խօսքի մէջ:

2. Ի՞նչ տեսակէ է 138-դ հաստածք:

3. Ըսէք թէ ինչ տպավորութիւն կ'ընէ ձեր վրայ ամանորը:
Ի՞նչ բաներու վրայ մտածել հարկ է այդ առիթով:

139. Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԸ

Ահա այն տօնն որ դարաւոր հնութեամբն ու
վաղնջուց յիշատակներովը պատկառելի է ու ակնա-
ծելի. այլ միշտ աշխոյժ, միշտ սիրելի, կը ժամանէ
մեզ անգամ մ'ալ: Անգամ մ'ալ գիշերային լռու-
թեան մէջ մեր ընտանի զանգակները պիտի թնդան
օդին մէջ, եւ թունդ պիտի հանեն մեր սիրտերն
ալ: Իրենց մեղմ կամ ուժգին շտապ թինդերն, երբ

կու գան մեզ խօսիլ մեր սենեկին առանձնութեան
մէջ, նոր հրապոյր մ'առած են, կարծես, այս առ-
թիւ, նոր իմաստ մ'ունին, նոր ազդեցութիւն մը:
Լուսաշող ու զուարթ է Աստուծոյ տաճարը, իւր
պայծառագոյն ջահերը վառած է, իւր չքեղագոյն
զարդերովը պճնուած: Բարեպաշտ ժողովուրդն՝ ան-
գամ մ'ալ հոն կը խոնուի հետզհետէ: Անգամ մ'ալ
կ'ոգեւորի եկեղեցին գիշերային այս կանուխ պա-
հուն: Կը հնչեն շարականներն ու սաղմոսները, կը
կրկնուին մարգարէութիւնք, կը կարգացուին Աւե-
տարանք եւ սրբազան բեմէն անգամ մ'ալ կը լսուի
ձայն մը գործակից ու եռանդուն որ կը պարզէ, կը
մեկնէ նշանակութիւնն ու կարեւորութիւնն սոյն
հրճուալից տօնախմբութեան, եւ կը ջանայ նորա
թանկագին դասերը դրօշմել ամենուն սրտին մէջ,
եւ դպիրք ու ժողովուրդ՝ միաբերան ու ցնծալից՝
անգամ մ'ալ կը գրուատեն, կը հռչակեն սոյն խո-
րիմաց խորհուրդը. «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի որ
յայտմ աւուր յայտնեցաւ:»

Իսկ դպրոցի դեռատի աշակերտք: — Ասո՛նք
ալ պատրաստած են արդէն իրենց գունագեղ լապ-
տերները, կազմած՝ իրենց փոքրիկ խմբակները, ի
բերան ուսած՝ իրենց ծննդեան երգերն, եւ այժմ
պատրաստ են դռնէ ի դուռ շտապել, եւ խիզախ՝
եթէ ոչ միշտ դաշնաւոր շնչաերով իրենց «Աւե-
տիան» յեղյեղել, փոքրիկ պարգեւ մը ստանալու
անձկալից՝ այլ աւա՛ղ մերթ պատիր ակնկալու-
թեամբ:

Նոր աշխոյժ մը պիտի տիրէ ընտանեկան ու ըն-
կերական շրջանակաց մէջ: Հեռաւոր սիրելիք պի-

տի փութան հայրենի սեղանին շուրջը բոլորուիլ ,
 եւ ընտանեկան կենակցութեան քաղցրութիւնները
 վայելել անգամ մ'ալ : Մանուկն ունի նոր փայլուն
 կօշիկներ զորս իւր հայրիկն է բերեր շուկայէն , նոր
 հանդերձեղէն՝ զորս իւր մայրիկն է պատրաստեր ,
 եւ վաղը պիտի հագնի զանոնք ամէնքն ալ , հպար-
 տութեամբ մը զոր զիւրին չէ ծածկել :

Պիտի այցելեն միմեանց օղզականք ու բարե-
 կամք , մոռնալով պահ մը սովորական հոգերն ու
 անձկութիւնները , մոռնալով խոցերն ու ոխերը ,
 վաճառ զի ժամանակ է սիրոյ եւ ներողութեան :

Ժամանակ է նաեւ բարեգործութեան : Պիտի յի-
 շենք մեր աղքատիկ զրացին , մեր ծանօթ հիւան-
 դը , մեզ անծանօթներն ալ , որ կը տառապին կա-
 բօտ ու անմխիթար :

Եւ ի՞նչ սրբազան յիշատակներ կը զարթնուն
 այսօր մեր մտաց մէջ : Յիշատակներ մեր սրտահա-
 տոր սիրելեաց զորս մահը կորզած է մեզմէ եւ ու-
 բոց տեղը մեր սեղանին շուրջը , մեր վառարանին
 քովը թափուր կը մնայ ընդ միշտ : Յիշատակներ
 մեր մանկութեան աւուրց , անհոգ եւ բերկրալիւր
 աւուրց , որք կը հեռանան մեզմէ անդարձ , որքան
 տարիներն հոլովին եւ տօհերն յաջորդեն միմեանց :

Եւ ի՞նչպէս այս յիշատակաց հետ մեր սրտից մէջ
 կը նորոգուին նաեւ մեր լաւագոյն իղձեր — լաւ
 եւս ըմբռնել մեր կենաց հոգեւոր եւ իմացական
 բարձրագոյն կոշուճը , լաւ եւս կատարել մեր բոլոր
 ընկերային պարտքեր , եւ ամ ըստ ամէ այլոց ա-
 լելի եւս օգտակար ընծայել մեր անձերը :

ԱՐԲ. ՏԷՐ ՅԱՎՈՐԱՆ

Վարժ. Ըսէք թէ ինչ կը պատահի Ս. Ծննդեան օրին
 օրերը Հասուածն այլ եւ այլ մասերու բաժնեցէք :

Քեր. Վարժ. Պարբերութիւնները զատեցէք , նախադա-
 ստութեանց տեսակն որոշելով :

140. ԱՌ ԱՐԵԻ

Ե՛լ քրմագոյն առագաստէդ
 Ոսկի մագերդ շուրջ արձրկած ,
 Ե՛լ , Արե՛ւ , իւր նըշուլագեղ
 Պալատին մէջ այգն արթնցած՝
 Զգենու զլօղիկն իւր ծիրանի
 Եւ գրկաբաց մընայ քեզի :

Ծովերն անծայր հսկայակոյս
 Լեռնագօտիք ձիւնափողփող ,
 Ստուերն անբաւ զոր ձրգեցիր
 Ետիդ՝ ի քուն ընկղմին քո՛ղ ,
 Յաւերժական մի արշալոյս
 Կառապետէ զքեզ լընդհանուրս :

Դո՛ւ կ'ակնարկես , եւ կը զգենուն
 Ըզկապուսական երկինք ի սփիւռ ,
 Երփնագունին դաւաճ ծաղկազուարճ
 Մարգարտածեւ պաղպաղէ ջուր ,
 Ի՛ամենէն խոր վիճիք , ամենէն
 Մութ արեւ պահ մը կը շնչեն :

Եւ ի գմբէք երկնից , սափո՛ր
 Դու հրանանանչ եւ բոցակէզ՝
 Լոյս տալով բիւր մոլորակաց

Ջանքապառ շող քո հեղեղես ,
Եւ զկեանս կռես դու բընաւից ,
Ո՛վ ժամացոյցդ յաւիտեանից :

Ե՛լ , հալածէ՛ զնիւաղ Անուրջս
Որ գեհնաբարս պատմունանօք՝
Թեւասարած եւ կորագլուխ
Շուրջ կը յածին խոնքին անօք .
Քու մէկ նըշոյդ յուսապարգեւ
Յայն մերկ սենեակ զեռայ քերել :

Ջարթո՛ զմանկիկն որ կէս ի քուն
Ժպտի փախչող մէկ երագի .
Եւ մուրացիկն՝ ալեւոր կոյր
Կծկեալ առ սեամբք մէկ ճանարի՝
Տապէդ գգուած՝ լեղի ժպտով
Վերցնէ զգլուխ քեզ հայցելով :

Լուսաւորէ՛ զկննեալ նակաս
Քրիստոսանուէր քահանային՝
Որ զիւր սրտին վէրս ծածկելով՝
Բերէ այլոց զբապեղանին .
Մոլորելոց հովիւ եւ մայր ,
Որ զմեզ որրէ շիրմին ի քար :

Դո՛ւ երկնաւոր՝ հիւսէ պըսակ
Յայրող նակաս բանաստեղծին ,
Եւ պատանւոյն որ ալեւանջ
Ապաստանեալ խուն մակուկին՝
Հրեշտակային դէմքի մ'ի տես
Պատեց զալիսն այն փրփրադէզ :

Բայց զըլացի՛ր սուրբ լոյսդ՝ Արե՛ւ ,
Բռնաւորին անագորոյն՝
Սե՛ւ ուրուական որ կեցընել
Ճգնի յընթացս ըզմարդկութիւն ,
Ի խռան սուսերց եւ սլւիմաց
Տֆնի՛ սժգոյն եւ հոգասած :

Ջըլացի՛ր լոյսդ՝ որոց ըզսուրբ
Գիշերոյ ժամս խաղաղութեան
Յաղտեղի ցուցս եւ ի լկտի
Ջեղծ զիներբուս կը յօրանան ,
Ջծախուած ժրպիսն այն եւ խնջոյս
Ծածկէ գիշեր անաստղալոյս . . . :

Ջը հասնի՛ լոյսդ անոնց նակտին
Ջոր կննռոտեն խորհուրդք դժնեայ ,
Օձն ի հողի , վագր որջին մէջ
Եւ անօրէնն ի քուն մընայ ,
Մինչեւ որ սիրսն ապաւերնոհ
Բեկեալ՝ ցօղէ զղջման արտօր :

Բայց դու յանձուն երկինս միայնիկ՝
Ճգրիտ պատկեր Ըստեղծողին՝
Լոյսդ անխրսիւ կը ծաւալես
Բարւոյն վերայ լ'անըզգամին ,
Ի՛նչմահութեամբ օժեալ՝ ծաղրես
Ջարդարութիւն մեր կարնասես :

Ե՛լ քրմագոյն առագաստէդ
Ոսկի մագերդ շուրջ արձրկած ,

Ե՛լ զի առանց քո սուրբ լուսոյն
Զէ՛ կարող մարդ չեսնել զԱստուած ,
Զքեզ ցրաբեկ զնմանկն յերկրի
Ըզգեզ օրհնէ աստղ յեթերի :

1881

Ք. ՅԷՐԶԵԱՆ

Բաց. բառեր. Քրքմագոյն, առագաստ, նշուլագեղ, ծիրանի, կարապետեղ, յընդհանուրս, ակնարկեղ, ի սփիւռ, երփնագունիլ, մարգարայեռ, մոլորակ, հեղեղեղ, բնաւք, ճիւղաղ, գետնաբարշ, յածիլ, զեռալ, առ սեամբք, ճապ, լեղի, ժպիտ. կնճռեալ, սպեղանի, խուն, անագորոյն, ի խռան, սուսերք, սուլիք, ճրնիլ, հոգասած, ցուց, լիկի, զեղծ, զինեղբու, յօրանալ, դժնեայ :

Աւարժ. 1. Մէն մի զունը առանձին արժակի վերածեցէր :
2. Հասուածէն ջնջեցէր վերադիրները եւ համառօտակի գրեցէր, լեզուն պարզեցալ :

3. Հասուածն երեք մասի բաժնեցէր 1. Արեւն կը ծագի, 2. Կը լուսաւորէ առեւ ինչ, 3. Այսպէս ալ Աստուծոյ բարութիւնը անխիւր կը ծաւալի քոյր արարածոց վրայ, չարին եւ բարին վրայ հաւասարապէս, բայց մարդուն ստանձնաւիակ միտքն ու արդարութիւնը . . . (շարունակեցէ՛ք եւ ի վեր հանեցէ՛ք այս գեղեցիկ հասուածին բարոյական վեհ խմաստը :

Ի՞նչ ճեղակ է այս հասուածը :

141. ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

Ա. ՂԱԹՕՆ ԳՐԻԳՈՐ ԷՖԷՆՏԻՒ

Ահա մեր կասկածը ճշմարտացաւ, ահա մեր երազները միացան, ահա մեր վարանքը վերջացան . ո՛հ, քանիցս սրտերնիս կը ճմլէր, քանիցս մաքերնիս կը թռչէին կ'երթային Քեմափայլ Հիւանդին քով, ո՛հ, քանիցս օրհնեցինք այն ձողամբարձ թե-

ւերն՝ որ կայծակի արագութեամբ յուսոյ նշուլ բերին մեզ . եւ քանիցս վայեցինք նոյն թեւերը՝ որ այս սոսկալի բօթն ելեկտրական արագութեամբ մեր սրտերուն հաղորդեցին .

« Ահա մուռա Նորին Վսեմութիւն Աղաթօն Գրիգոր Էֆէնտին, պաշտօնեայն Հասարակաց Շինութեան, Ընդհ. Վերատեսուչ Հեռագրութեանց եւ Թղթատարութեանց Մեծի Պետութեանն Օսմանեան, եւն. եւն. » :

Իջէ՛ք, հոռանք արտասուեաց, թացէ՛ք այս վսեմ մարմինը . ելէ՛ք, հառաչանք եւ հեծեծանք, նորին բարեկամ սրտերէն . եւ ո՛վ չէ բարեկամ նորա, զի ամենուն էր նա, եւ զամէնքը կը սիրէր : Ուրեմն լացէ՛ք դուք ամէնքդ եւ մենք ամէնքս, վա՛ն զի արդարացի են այն հոծ արտասուք որ նորա դագաղը կ'ողողեն : Այս տխուր ժամուս երբ մեր ակնկալութիւններն ի դերեւ ելած են, երբ փոխանակ մեր ամենասիրելի եւ պատուական Ազգայնոյն, Տէրութեան եւ Ազգին նազեւելոյն բարեհալոյն, հոգեւորական շնորհաւորելով՝ անոր բարձր պաշտօններուն վրայ աւելցած բարձրագոյն նոր պաշտօնէութեանը վրայ խնդակցելու, կը պարտաւորինք Նորա մահը ողբալ եւ ի մէնջ տարածումը անջատումը սգալ : Երբ փոխանակ զինքը ողջամբ տեսնելով, իւր սիրասուն զաւակաց գիրկը առաջնորդելու՝ նորա տխրատեսիլ դագաղը արտասուք կը նշմարենք եւ լալօնիւք դէպ ի ծոց շիրմին կը յուզարկաւորենք, ո՛վ սիրելի եղբարք ի Քրիստոս, ո՛վ պիտի մխիթարէ զմեզ . . . : Ոչ ոք բաց ի քէն, ո՛վ հոգիդ մխիթարութեան . այո՛, դու միայն, այն վսեմ

տապանագիրով զոր մեծ իմաստունոյն ներշնչեցիր խիստ կանուխ գրել՝ վաղամեռիկ արգարոյն գրեղձմանին վրայ, «Կատարեալ ի սակաւուն, ելից զժամանակս երկայնս...»: (Գիրք Իմաստութեան Դ. 13 համար):

Աղաթօն էֆէնտի խորհրդոյ մարդ էր եւ ոչ երեւակայութեան, կատարելութեան ոգին կը գործէր անոր մէջ: Իրեն վրայ փառք ու մեծութիւն չէին ներգործեր: Իր հետ կենակցողներէն չատերը չգիտեն թէ քանի՞ չքանչան ունի, վասն զի իր վրայ կրելը տեսնող հազիւ թէ կը տեսնուի, թէ եւ Օսմ. ու Եւրոպական գրեթէ բոլոր Տէրութիւններէն ճանչցուած էր իր արժանիքը եւ բարձր պատուանշաններով մինչեւ մահուան մահճին մէջ զինքը կը պսակէին: Կատարելութեան ոգին կը գործէր ի նմա, նա կը մերժէր ամէն չորչորուն տեսութիւն, եւ պարզապէս գործադրելին սիրահարն էր. կատարելութեան ոգին փորձառութեամբ զարգացած էր ի նմա: Նորա բովանդակ կեանքը ուսանողի կեանք էր, կատարելութիւն ստացած էր նա, վասն զի կատարեալ անտես, պարզասէր, փորձառու, մարդասէր եւ ազգասէր էր: Իր անձին եւ ազգին նկատմամբ Զրանքլինի աշակերտ էր: Չէ թէ ինք փառքի՝ այլ փառքը նորա ետեւէն կ'երթար. վասն զի ինք փառքէն մեծ էր, վասն զի իր փառքը՝ իր պարկեշտութիւնն ու պատիւն էր: Ո՛չ թէ մեծնալու, այլ կատարելութեան հասնելու թէկն ածէր, «Են որ մեծացուցանեն զանձինս եւ ոչ ինչ ունին, եւ են որ խոնարհեցուցանեն զանձինս եւ լի են մեծութեամբ բազմաւ. » (Սող. Առակք):

Աղաթօն էֆ. հարուստ չէր, եւ երբէք չէր կրնար լինել, վասն զի եւ պէտք ալ չէր զգար հարստանալու. հարստութիւնը իւր սակաւապէտութիւնն էր: Նա թագաւորութեանց, մեծատանց եւ միանգամայն աղքատներու վստահութեան արժանի մարդն էր, նա իւր կարճ կեանքին մէջ աշխատութեան մարմնաւորութիւնն եւ հայոց ազգին առ Օսմանեան Պետութիւնն ունեցած դարաւոր եւ անկեղծ հաւատարմութեան անձնաւորութիւնն էր:»

ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Կենսագր. ծան. Աղաթօն Գրիգոր Էֆէնտի ծնաւ ի Խաղիզ Կ. Պոլսոյ, 1823 ին. Համես ծնողաց զաւակ, իւր հանձարին շնորհիւ արժանացաւ պատիւներու եւ պաշտօններու, մինչեւ ի Նախարարութիւն Հասարակաց Շինութեան: Մեռաւ ի 15 Ապրիլի 1868, ի Բարիկ: Հայր եւ օտարազգիք իրաւամբ ողբացին այս Մեծ ՄԱՐԴՆ որոյ կեանքն ողջոյն եղած էր առաքինութեան, գործունէութեան, ինքնզօնութեան եւ անվնաս աշխատութեան ոսկեղէն շղթայ մը:

142. Ո Ղ Ջ Ե Ր Թ

Ա.Ռ. Ա.Ն.Դ.Բ.Ա.Ն.Ի.Կ. Շ.Բ.Ջ.Ա.Ն.Ա.Ի.Ա.Ր.Տ.Ս

Ա.Զ.Գ.Ա.Յ.Ի.Ն. ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՐԱՆԻՆ

Բարի գալուստ մաղթեցինք ձեզ՝ երբ մասաղի՝ Կարօս լուսոյ՝ լի լուսով՝ մեր գիրկն եկաք. Հիմայ որ ձեզ՝ մեր ֆեսիսէն՝ մեր կեանքէն Աւելի՝ մա՛սն ինչ տրւինք մեր հոգիէն՝ եւ մտադիւր յանձնեմք ազգին՝ ձեզ սրահնց Բարի՛ յաջողուած:

Այո՛, անհաւատ մեզանք են կեանք, նախ չարին
 Եւ չարեաց դէմ, ապա զգեղին ու զգիտին.
 Խոնջ ախոյեանքս՝ ի մոռս անդ ձեր յասպարէս
 Խրախուսելով ձեզ կը դիտենք՝ ծիծառն պէս
 Իւր նորաքել ձագերն: — Ի ծովս անդ կենաց

Բարի՛ յաջողուած:

Ճշմարտութիւն՝ ոյր ի խնդիր կ'ընթանանք՝
 Միտ խոյս կու տայ՝ ինչպէս գոտին երփներանգ
 Զոր կը յուսայ բռնել ի ծայր անդ բլրին
 Մանկիկն անփորձ՝ եւ կը դիմէ սիրս ի բռնին.
 Բայց անոր սուրբ սիրով վառուած վեհազանց՝

Բարի՛ յաջողուած:

Ի՞նչ ալ մերիկի բապառնան ձեզ՝ եւ քան զայն
 Զեր ետեւէն՝ ի՞նչ համբարուք ալ խնդան՝
 Բարձրացուցէ՛ք ձեր հայեցումսն ի վեր կոյս.
 Անմոռ աստղիկ մ'անդ կ'արծարծի հեռալոյս.
 Բռնուն է պայքար — այլ պանծալի՛ կասարած:

Բարի՛ յաջողուած:

Բայց գեղեցիկն ալ՝ սի՛րելիք՝ Անմահին
 Մէկ ցոլացումն է: Երբ անձկոս ձեր հոգին
 Ամէն բանէ վհատ՝ առէ՛ք հոլաքել
 Աստղերն ի վեր՝ կամ խոր յանդուհոյ: Ամէն թեւ
 Ի նոյն կեդրոն կը պատահին իրեաց.

Բարի՛ յաջողուած:

Այս վարանոս պահուս՝ երբ նոր նոր ներգաւթ
 Լոյսն հեղանիլ կ'ուզէ՝ պատուել մերքոյն զամբ,
 Զըւարթադէմ՝ իսկային ետեւէն
 Ո՛հ դիմեցէ՛ք. — կարճ է գարուն մեր արդէն,
 Մի՛ փոխէք իւր գոհար ցոյերն՝ արտասուաց,

Բարի՛ յաջողուած:

Զանգոսնէք ո՛չ մի ջանք որոյ նըպասակ
 Կանգնել է զմարդ: Վա՛յ զորոց սիրս զերդ տանար
 Զոր բողբոջին աստուած՝ հաւատն են լըֆեր.
 Վա՛յ պատանեաց որ ծերացան չապրած դեռ.
 Անձանօրէն վախճալ՝ է գործ անարեաց:

Բարի՛ յաջողուած:

Դո՛ւ՛ առ որ բնաւ ձգտին տենչի. — դո՛ւ՛ զոր կարդան
 Տարբեր անուամբ՝ ճշմարտութեան՝ գիտութեան՝
 Գեղեցիկին՝ սուրբ կրօնից, լուսն եւ առիթ
 Ամէն բասից՝ երջանկացո՛ւր բոլոր սիրս,
 Մեր անդրանկաց տալով ի բնաւ՝ ո՛վ Աստուած՝

Բարի՛ յաջողուած:

Թ. Թ.

143. ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

Ա՛րմենակ (*)

Է՞ր այս տխուր անտէրակալ, զմէ՞ այս անդարձ
 բաժանում, դո՛ւ արժանաւորդ շատ ու շատ երջա-
 նիկ օրերու, դո՛ւ ծաղիկ չբնաղ, կեանքդ առոյգ
 եւ յուսալից ի՞նչպէս հնար է զի ցնդի շողոյ պէս,
 ասուպի պէս:

Ո՞ր ձայն կը կոչէ զքեզ, ո՞ր զօրութիւն ընդ
 քարշ կ'ածէ զքեզ. կը կորնչին երազներդ, կը մա-

(*) Ա. Արամեան, ծնեալ ի 28 Յունիսի 1871 եւ հան-
 գուցեալ ի 28 Փետրուարի 1893, բնածիր ուշիւն ետմբն ու
 ազնուութեամբ սիրելի կը հանդիսանար այն միջավայրին
 մէջ ուր կը գտնուէր իր վաղահաս մահն, անմխիթար ծնող-
 քին ու հարազատին հետ, բազմաթիւ բարեկամաց համար եւ
 զաւ առիթ անկեղծ եւ արդարացի վշտի:

րին յոյսերդ ու իղձերդ, ի՞նչպէս ընդհուպ հրեշտակի թեւեր առիր՝ յերկինս թռչելու, նորանաւ եւ կայտառ երիտասարդ:

Շատ կանուխէն ճանչցած եմ զքեզ, ո՞ր Արմենակ, հեշտաւ ողջունցի ջինջ եւ ոսկի ճաճանչներն կենացդ առաւօտու, երգողդ մանկութեան ունկնդրած եմ զմայլմամբ. ծնողական բունին վրայ աճած գեղեցիկ ոստ մէկը, իւսկիւտարու Ձեր երջանկաւէտ տան մէջ՝ ուր ընտանեաց մէն մի անդամն այն առեն ունէր անխառն հրճուանք. հոն ժպիտն ամէն դիմաց վրայ կը ծաղկէր իբրեւ նշան ներքին զուարթութեան, եւ անցորդն՝ որ երթար դար Ձեր տան ճանապարհներուն վրայէն, կ'ըսէր իւրովի. Օթեւան խաղաղութեան, երանի՜ անոնց՝ որք քու ուրախ սեղանիդ շուրջ կը բազմին եւ ժպիտներով կը պատասխանեն միմեանց:

Ի՞նչ տարիներ էին անոնք, իցի՛ւ կարենայինք ըսել. մի՛ մի՛ երթաք դուք, երջանի՛կ տարիներ:

Սակայն արագ արագ սլացան անոնք. աւա՛ղ, ո՞ւր այն ոսկի ամպեր, ո՞ւր այն եթեր գեղեցկալոյս, ո՞ւր այն կեանք երջանիկ, ո՞ւր այն տուն ուրախառիթ:

... Անցան տարիներ, եւ ահա տեսայ զքեզ դարձեալ Գում-Փարուի Մայր վարժարանին մէջ, երբ արդէն պատանեկան հասակիդ փայլը կ'աւելցնէր փիւր, ազնիւ, բարեմօռն աշակերտի տիպարդ. յայնժամ արթնցան յիս նախկին կենացդ յիշատակներ, եւ յափշտակուեցայ, երբ զգացի թէ առաջին անմեղութիւնդ անաղարտ պահուած է ի քեզ ուսանողական կենացդ մէջ եւս:

Ո՛հ, այժմ ցաւէ՛ բարեկամիդ՝ որ կ'արտասուէ զքեզ. ուսուցչիդ՝ — ում նուիրած էիր թանկագին պարգեւ մը, քու սէրդ ամբիժ — հառաչներուն ի լուր իցի՛ւ արթնայիր դու:

Վա՛հ, անողորմ բաժանում:

Դպրոցին մէջ եւ անկէ դուրս սիրեցի զքեզ, խանդակաթ Հարադատիդ հետ կը տեսնէի զքեզ. իմ սրտիս մի պահանջն էր, կարծես, զքեզ ինձ եղբայր յորջորջել. գործունէութեանդ կորովը, ազնուութեանդ օրինակը, երիտասարդական նոր աշխոյժդ եւ ճշմարիտ չորհրդերդ միշտ կը յաւելուին սէրս որ առ քեզ:

Այս ամէն կիրքեր ի՞նչպէս յանձնենք հողին, այս մանուկ-երիտասարդին հօգուոյն կայծերն ի՞նչպէս թաղենք ցուրտ հողակոյտի մը տակ:

Ո՛վ մեծագոյն տգիտութիւն, որ մահացուաց չես ծանօթացներ կեանքը, խորի՛ն գաղտնիք, անլուծանելի՛ առեղծուած:

Արմենակ չգիտէր դեռ երկու շաբաթ առաջ թէ ի՞նչ պիտի լինէր իւր վաղորդայնը, իւր մօտիկ ապագայն, երբ յոյսերով լի նոր գործի մը տէր կը լինէր, առանձին տեղ մը պիտի գրաւէր հասարակաց մօր ծոցին մէջ, սիրելեաց համբոյրներէն զուրկ, ծնողաց, եղբօր եւ քեռ գգուանքներէն հեռի:

Ոգի՛դ վաղադրաւ, մեր արցունքներուն մէջէն քու յիշատակդ կը փայլի, մեր աչքեր կը նուաղին, մինչ դու պիտի վայելես յաւիտենական անաղօտ լոյսեր. մեր սրտեր հառաչներով կը զղրդին, մինչ դու պիտի լսես երկնային ոգեաց քաղցրիկ մեղեդիներն. մենք սոսկմամբ պիտի յուշ ածենք գերեզ-

մանդ , մինչ դու երկինք կը տեսնես , եւ հոն կը
թռչիս . մենք իրաւամբ մրրկի մը ակնատես կը
լինինք , թխաթոյր ամպոց որոտման , եւ քաջ նա-
ւաստւոյն՝ կենաց ծովուն մէջ խորասուզիլը կը նշմա-
րենք ահաբեկ , մինչ դու խաղաղիկ օրուան մը ճա-
ռագայթներով կը սլանաս երգ ի բերան , ժպիտ ի
չրթունս :

Ե՛րթ ի խաղաղութիւն , սիրելի՛դ մեր , յիշատակի
արձանիկդ կանգուն է մեր սրտերուն մէջ : Ի՛նչ
փոյթ , թող կորնչին յիշատակարանք , կոթողք ,
արձանք , աշտարակք . սրտերու մէջ կանգուն ար-
ձանն կը մնայ անկորնչելի :

Ոգի՛դ նուիրական , թո՛ւր յերկինս , գերեզմանի
ստուերներն պատուելով ե՛լ յեղեմ երանելեաց , հոն ,
ըստ բանաստեղծին՝ հրեշտակ մը պիտի լինիս բո-
ցաթիւ եւ քաղցրիկ :

ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՍԱՃԵԱՆ

144. ԱՌ ԱՆՀԱՒԱՏՆ

Երբ մանուկ էիր , ամէն առաւօտ ,
Մայրքդ բարեպաշտ , ամէն երեկոյ ,
Կրկնել տար քեզ մէկ արտառուչ աղօթ ,
Եւ վախճն Ասուածոյ դրօժմէր ի սիրտ քոյ :

Երիսասարդ դու ցընորիւք գինով՝
Ի զուր պարծեցաս քէ չունիս հաւատ .
Եւ այր կասարեալ՝ գիտութեանց յեկելով՝
Ի զուր կ'ուրանաս զԱրարչութեան մաս :

Յուսոյ քերքերն , ո՛րն , փեսես մէկ առ մէկ .
Ափսոս , մինչեւ իսկ հոգին կը ջնջես ,
Բայց մօրդ աղօթքը արեւդ ոչ երբէք :
Եւ մահն ահաւոր սեւ քեւեր բացած
Երբ կանգնի քո դէմ , դու անմիջապէս
Խաչ հանես երեսդ եւ գոչես Ա՛ստուծ :

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

145. ԿՐՕՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բարեպաշտի մը ճշդութեամբ Աւագ շարթուն
բոլոր ժամերգութեանց ներկայ գտնուեցայ , եւ ա-
մենէն խորին զմայլումով ունկնդրեցի այն բազմա-
թիւ ու բազմազան երգեցողութեանց որք Քրիստո-
նէութեան այս մեծ օրերուն ամենէն վսեմ արտա-
յայտութիւնն են :

Եւ երբ զմայլում կ'ըսեմ , հաւատացեալի կրօ-
նական յափշտակութիւնը չեմ հասկնար միայն , այլ
գեղեցիկը պաշտող մարդու , արուեստասէրի , զրա-
սէրի սքանչացում մը , զոր կը ներշնչեն ինձ այդ
բոլոր շարականներն ու մեղեդիները , կրօնական
բանաստեղծութեան ու երաժշտութեան հրաշա-
կերտներ , կատարեալ գեղարուեստի առարկաներ ,
այնչափ աւելի թանկագին ու քաղցր մեղի համար
որ միակ բանաստեղծութիւնն ու երաժշտութիւնն
են ատենք որ ճշմարտապէս մերն են :

Հաւատացեալի եւ գեղարուեստասէրի խափրը
զիտամբ կը զգացնեմ , որովհետեւ մեր մէջ ընդ-
հանրապէս կրօնքի իրեր միայն կը նկատուին այդ
սրբազան երգերը , եւ հիմա շատեր պիտի խրաչին

անշուշտ երբ գեղարուեստ , գրականութիւն բառերը կ'արտասանեմ անոնց առթիւ : Անոնք որ կ'երգեն այդ շարականներն , եւ անոնք որ մօտիկ կ'ընեն , ամէնքն ալ Աստուծոյ աղօթք ընելու զուտ կրօնական գործողութենէն ուրիշ բան չեն տեսներ հոն , առանց մտքերնէն անցընելու թէ ինչ որ կ'արտասանեն կամ կը լսեն , բանաստեղծութիւն է , եւ ամենէն բարձր տեսակէն :

Այդ նուազներուն մէջէն պէտք է տեսնել , սակայն , ոչ միայն հաւատքով լեցուած հոգիներ , այլ եւ քերթողական աւելնով թեւաւորուած հանճարներ , եւ այսպէս՝ կրկնապատիկ հիացմամբ մը խորհիլ մեր Ս . Հայրերուն որք երկիրն են ատոնք :

Ի՞նչ խոր շեշտ հաւատքի , ի՞նչ հոգոր թռիչ կրօնական ներշնչման , ի՞նչ բարձր վերացում աստուածային խոկմանց , ի՞նչ ճոխութիւն վեհ մտածմանց , պերճ պատկերներու եւ վսեմ բացատրութեանց . եւ ի՞նչ լեզուի անբաղդատելի ներգաշնակութիւն՝ այդ երգերուն մէջ որք այնչափ երիտասարդ են դեռ դարաւոր կեանքէ մը յետոյ . եւ այդ ամենուն հետ , այն ի՞նչ անուշ , անբացատրելի կերպով անուշ երաժշտութիւն է որ նիւթին ու բառին համեմատ , երբեմն տրտում , մելամաղձութեան արցունքներով կը թաւալի , երբեմն զուարթ , վերին հրճուանքի լայն յորդումով մը կը ժայթքի , Աստուծոյ զգացմամբ առլցուած հոգիին բոլոր սլացքներն ամենէն խորին արտայայտութեամբ թարգմանելով : Ի՞նչ դիւցազներգութիւն , ի՞նչ ընդարձակ եւ ամբողջական դիւցազներգութիւն է այն զոր աստուածային Մարտիրոսին վերջին շաբաթէն ներշնչուելով , մաս առ մաս

յօրինելու են մեր Հայրապետներն . ի՞նչպէս ամէն բան մէկ աղբիւրէ , լուսեղէն աղբիւրէ մը , կը բղխի հոն . եւ ի՞նչպէս ամէն բան հրաշալի ներդաշնակութեամբ մը կը կապուի , մարմին մը կը կազմէ , իւրաքանչիւր մաս իր յատուկ գոյնն ու ձեւն ունենալով , եւ այդ մասերն ամբողջութիւն մը կազմելով : Եւ նիւթին ու արտայայտութեան այդ համագոյութիւնն ալ այն պարզ պատճառով չէ՞ որ հեղինակներն իւրենք եղած են անոնց յղացողը , գրողը եւ եղանակ յարմարցնողը , ճիշդ ինչպէս անոնցմէ այնչափ յետոյ ըրաւ Վակներ , որ իւրաքանչիւր բառի համապատասխան խազ մը գտնել ուզելով , ի՞նք գրեց իր երաժշտութեան խօսքերը : Եւ ի՞նչ սխալ է այն դատաստանն որով միօրինակ գտած են մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը : Միօրինակ . բայց անձիւր եղանակ այնպէս իր անհատականութիւնն ունի , որ անոր գոյնը կը տեսնէ մարդ ունկնդրած ատեն . ճերմակ ստուերներու ծածանիլը չէ՞ք զգար Ձերգս հոգեւորին խաղաղ ու լայն դաշնակութեան մէջ . սեւ թախճութեան մը թանձրանալը չէ՞ք իմանար « Լացին գիշերուան » սարսուղդեցիկ ողբերուն մէջ , եւ կարմիր ցնծութեան բոց մը՝ Չատիկ առտուան մեծագոռ երգերուն մէջ որք կրօնքի յաղթանակը կը տարփողեն :

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

ԱՐՁԱԿ

1. Որդիական պարտիք	էջ 3
3. Որդիական սիրոյ օրինակ	5
5. Դպրոց	7
7. Հայր եւ որդի	10
9. Դպրոցական կեանքէ, ՄԱՌԻ Գ. ՊԵՅԼԵՐԵԱՆ	13
11. Պատուէրներ՝ աշակերտին	15
13. Երեք բարեկամներ	18
15. Ընթերցումը մեր դպրոցաց մէջ, Ե. Պ. ՕՏԵԱՆ	20
17. Ժայռն ու ճամբորդները	24
19. Ուսուցիչն	27
21. Աղամանդը	29
23. Մայրեր, սիրեցէք ուսմունքը	33
25. Վսեմ խորամանկութիւն	36
27. Կրօնք, խիղճ, Աստուած	40
29. Արտը	42
31. Դամոկլէսի սուրը	45
33. Մօր ազդեցութիւնը, Յ. ՍՐԵՆՑ	49
35. Դատողութիւն, Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ	51
37. Կնոջ սիրտը, ԵԻՓԻՄԷ Պ. ՕՏԵԱՆ	54
39. Ծննդավայր	56
41. Յիշողութիւն, Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ	58
43. Ներկայ եւ ապագայ, (ՅԵՆԵԼՈՆ)	60
45. Ծառայի հետ վարմունք, Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ	64
47. Ընտանիք	66
49. Մանկական սիրտ	70
51. Անբիծ հոգիներ, Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ	73
53. Երեք պաշտօններ	76
55. Տնտեսագիտութիւն	78

57. Ամէն բան Աստուծոյ է,	Ղ. ԱԼԻՇԱՆ	81
59. Արեգակ,	Գ. Ե.	84
61. Փոքրիկէն մեծ,	Ղ. ԱԼԻՇԱՆ	86
63. Սոխակ,	(ՊՈԻԼԱՆԺԷ)	90
65. Առ արեկազն,	(ՈՍԻԱՆ)	92
67. Փոքրիկէն մեծ, (Շար.)	Ղ. ԱԼԻՇԱՆ	94
69. Զմեռ		97
71. Երկինք կը պատմէ Աստուծոյ փառքը, Ղ. Ա.		100
73. Խաչելութեան պատկեր մը.	Յ. Ս.	102
75. Արդարներուն հայրենիքը,	Ղ. ԱԼԻՇԱՆ	107
77. Գիւղային տեսարան		110
79. Գիւղական հարստութիւն		113
81. Ստեփանիկ		115
83. Խաչօր տունը		119
85. Նահապետական կեանք		122
87. Նորեկ դարուն		126
89. Զօրա		129
91. Երկու այծեր		131
93. Յուլը,	ՀՐԱՆԴ	134
95. Գիւղական գործեր		139
97. Հրդեհ		142
99. Ամայի եւ աւերակ գիւղ մը		144
101. Կործանեալ տունը		146
103. Կոյր երգչուհին, ՍՐԲՈՒՀԻ Ս. ՍԻՄՈՆՈՎԻՉ		148
105. Ծովու վրայ, ՄԵԼԻՔ. ԵՊԻՍԿ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆՑ		151
107. Անցք Սորբայ սարէն,	Գ. Ե.	157
109. Մուրացիկը		161
111. Անձնասէրը		163
113. Իսահակ Կաթողիկոս,	ՆԱՀԱՊԵՏ	166
115. Գեղարուեստ, ԵԻԳԻՆԷ Ե. ՊԱԼԳՃԵԱՆ		171
117. Թշնամին ու բարեկամը		176
119. Գողգոթայի ստորոտէն,	ՈՒԵՅՅԻՈՐ	180
121. «Բրիտոս յարեալ»,	Պ. Տ.	185
123. Բնութեան սէրը		189
125. Ողորմութիւն		125

127. Արիստ Հերեոսիկոս ,	հնչ. 197
129. Զմեռն եւ գութ ,	Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ 201
131. Զարգացումի պայմանը ,	Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ 205
133. Դաշնակիւն մօտ ,	Յ. ԳՈՒՐԳԵՆ 208
135. Քարոզութիւնք Կ. Վ. Շահնազարեանի ,	Գ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ 211
137. Ֆատուրեան ,	ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԱՐԵԱՆ 216
139. Ս. Ծննդեան տօնը ,	ԱԲՐ. Տ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ 218
141. Դամբանական Աղաթօն էֆէնտիի ,	ՆԵՐՍԵՍ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ 224
143. Դամբանական Արամեանի Արամեանի . Ս.	ԳԱԲՐԵԱՆ 232
145. Կրօնք եւ բանաստեղծութիւն ,	Ա. ԶՈՊԱՆԵԱՆ 233

ՈՏԱՆԱԽՈՐ

2. Աղաւնիին ,	ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ 4
4. Աղաւն ու ձագերը ,	ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԳԱՊԵՏ 6
6. Զմեռն ու գարուն ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 8
8. Աղաւն ու աղուէս	11
10. Աղօթք ,	Ա. ԶՈՊԱՆԵԱՆ 14
12. Տեղեկագիրն ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 16
14. Խաղողը ,	Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ 19
16. Սիրամարգ եւ Սոխակ ,	(ՎԻԹԱԼԻՍ) 23
18. Առ փոքրիկն Մարիամ ,	ԳՐԱՍԵՐ ԱՏՈՄ 25
20. Աղուէս եւ ագաւ ,	ՎԱՀԱՆ Վ. 28
22. Փլորեանտիոյ առիւծը ,	(ՄԻԼՎՈՒՍ) 31
24. Զիւլիկ ,	34
26. Վէպ-առակ ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 38
28. Ուրուանկար ,	Ա. ԶՈՊԱՆԵԱՆ 42
30. Արծիւ եւ արեւ (Առակ) ,	(ԼԱՄԱՐԳԻՆ) 44
32. Մանկիկն առ կատուն իւր ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 46
34. Դժգոհ փրկիկ ,	ՎԱՀԱՆ Վ. 50
36. Որբ թռչնիկ ,	Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ 53

38. Մուխն ու Բոցը ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 55
40. Աշնան հովիկ ,	ԳՈՒՇՆԵՐԵԱՆ 57
42. Երկու ճամբորդներ ,	ԳՈՒՇՆԵՐԵԱՆ 59
44. Աստուած ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 62
46. Յետ յիսուն ձմրան ,	Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ 65
48. Վարդ եւ Դեղագործ	68
50. Ծառը (Հին առակ) ,	ԱԼՓԱՍԼԱՆ 71
52. Զօն ,	Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ 75
54. Աստեղանմայ ,	ԳՈՒՇՆԵՐԵԱՆ 77
56. Գոյնները	80
58. Իմն ու Տգրուկը ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 82
60. Ճերմակ	85
62. Ուղտ ,	ՎԱՀԱՆ Վ. 88
64. Դեղին	90
66. Հողագործ եւ իւր Որդիք ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 93
68. Կարմիր	96
70. Երկու հայեր ,	ՎԱՀԱՆ Վ. 98
72. Գորշ	101
74. Առիւծն ու կապիկները ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 105
76. » » (Շար.)	108
78. » » »	111
80. Հովիւն ու պուէսն ,	Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ 115
82. Տղոց յորդորակ	117
84. Մանկութեան օրեր	120
86. Աստեղաց վերայ	123
88. Աղամայ վիշտը ,	Ա. ԶՈՊԱՆԵԱՆ 127
90. Զարթօնք	» 130
92. Նկարագիրք ,	Յ. ՈՍԿԱՆ 133
94. Հիւանդին մրմունջը ,	ԽՈՐԷՆ ՆԱՐԳԷՅ 137
96. Ազգային Հիւանդանոց ,	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ 141
98. Ուսում ,	ԹԱԳԷՍՍ ԿԷՅՐԻԵԱՆ 143
100. Սպիտակը ,	ՎԻԹԳԻՆԷ Տ. ԳԱԼՃԵԱՆ 145
102. Մշակներուն	147
104. Զինորսն ի Դուռ-զափու ,	Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ 150
106. Անտառին աղբիւրը ,	(ԼԱՄԱՐԳԻՆ) 154

	էջ
108. Ծաղկավաճառ աղջիկը ,	ԵԻՏԵՐՊԷ 159
110. Չէ' .	Ա. ՉՈՊԱՆԵԱՆ 162
112. Աշխատութիւն ,	(ՊՈՒՉԷՐ) 165
114. Առ Ստեփան Մամիկոնեան ,	Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ 169
116. Արձակուրդ ,	Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ 174
118. Սիրոյ արցունքներ ,	(ՖԱՆԹԱԶԻՐ) 178
120. Երգ դպրոցի ,	Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ 183
122. Առ նաւազն երջանիկ ,	Ջ. Ա. Ս. 187
124. Մանկիկն անմայր, ՄԱՄԻԿՈՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ	191
126. Կարմիր ծաղիկը , Թարգմ.	Թ. Թ. 196
128. Վարժապետին Յորելեանը , Մ. ՅՈՎՀԱՆ-	ՆԷՍԵԱՆ 198
130. Տենչ	204
132. Գարուն ,	ԱԳՈՒԱՐԴ 207
134. Պիտի բաղձանք ,	ՎԱՐԱՆԴԱՏԷ 210
136. Առ ոմն մեծատուն ,	ԱՐԱՅ (Ռ. Յ. Պ.) 213
138. Նոր տարի ,	Յ. ՏԱՀԱՏԵԱՆ 216
140. Առ արեւ ,	Թ. ԹԷՐԶԵԱՆ 221
142. Ողջերթ	Թ. » 227
144. Առ անհաւատն ,	Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ 232

2013

3506

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0438815

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ՍՄՐԱՏ ԴԱԽԵԱՆԻ

Ա. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՅ	—	Զորորդէ տիպ.	31 1/2
Բ.	»	»	5
Ս. յա երկու գրքեր տաճկախօս գաւառաց			
յատուկ են և պետական վարժարանաց մէջ ևս			
ընդունուած են :			
Գ. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՅ	—	Երկրորդ տիպ.	6
ՏԱՐԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ	—	»	2
ՓՆՋԱԿ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ	—	»	1 1/4
ԸՆՏԵԼԱՐԱՆ ՀԱՅ ԼԵՋՈՒԻ	—	Առաջին	2
ՓՈՐՈՋ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ	—	Երկրորդ	3
ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒՆՋ	—	Հաւաքածոյ ի պէտս	
միջին եւ բարձրագոյն դասարանաց			6
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԸՆԹԱՅՔ ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՅԵԼՁԱՐԱ-			
ՆՈՒԹԵԱՆ			3
ԲԱՆԱԼԻ ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ (ԴԱՍՏՏՈՒԱՅ ՀԱՄԱՐ)			5

Ա. Զ. Գ.

ԴԱԽԵԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵԿԵՐՈՆԻ Է ՊԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱԿԱՏՏՈՒՄԻՅ

Պիտէն թէ Գաւառներէն դպրոցական պաշտօն-
եայ ուղղները կրնան իրեն գիմել, հաւաստի լինե-
լով թէ Գործակալութիւնը կը շրկէ պահանջուած
ատօմներ եւ կարողութեան համաձայն, Կեդր.
Ուսումն. Կոմիտէն վկայեալ պաշտօնեաներ :

Փորձը յայտուած է թէ Գաւթեան Գործակա-
լութիւնը կարող եւ հետամուտ է օգտակար ըլլալու
թէ՛ ուսուցչական Դասին եւ թէ Գաւառացիոց :

Գործակալութիւնը կը ստանձնէ նաեւ ուրիշ Հե-
ղինակներու երկոց հրատարակութիւնը :

Յանձնարարութեանց համար դիմե՛ք առ

ՍՄՐԱՏ ԴԱԽԵԱՆ.

Դաւթաժիւ խան, Պահնէ գաւառ, Կ. Պոլիս